NORGES OFFISIELLE STATISTIKK

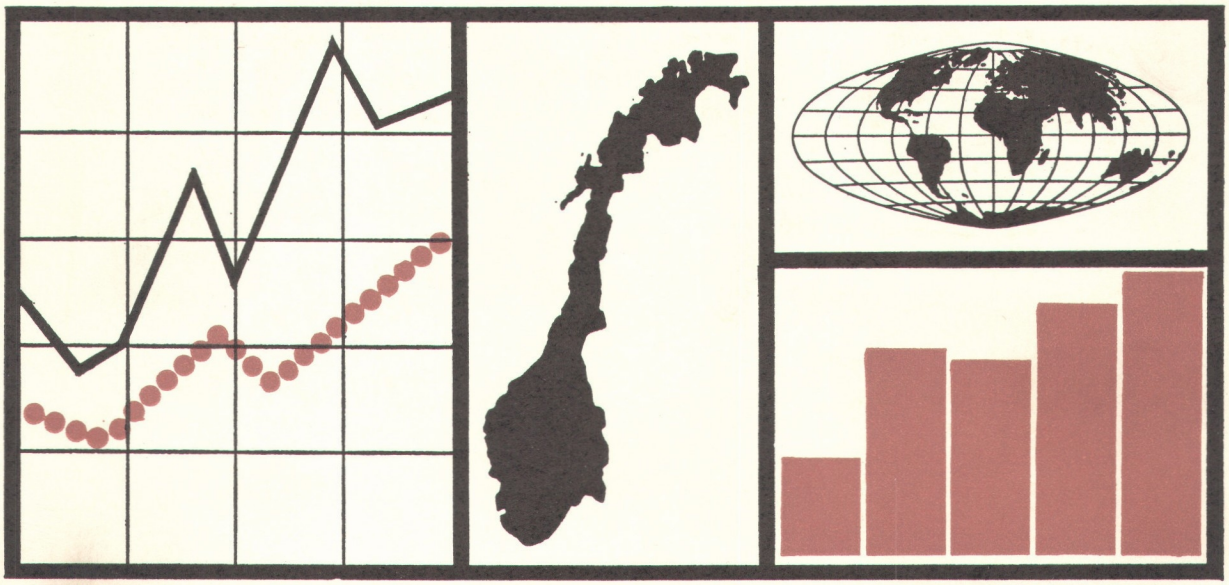

ØKONOMISK UTSYN OVER ÅRET 1971

ECONOMIC SURVEY 1971

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS
OSLO - NORWAY

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK XII 271

ØKONOMISK UTSYN

OVER ÅRET 1971

ECONOMIC SURVEY
1971
With a Summary in English

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1972

ISBN 82 537 0118 7

GRØNDAHL & SØN BOKTRYKKERI, OSLO

Forord

Det er i år 50 år siden Statistisk Sentralbyrå første gang sendte ut en økonomisk årsoversikt. For å markere denne begivenhet innledes årets Økonomisk utsyn med en artikkel skrevet av professor Erling Petersen: «Trekk av mellomkrigstidens konjunkturbilde». Artikkelen belyser utviklingen i 1920- og 1930-årene og bygger på kommentarer hentet fra de økonomiske årsoversikter fra denne perioden.

Ellers er Økonomisk utsyn over året 1971 stort sett lagt opp etter samme retningslinjer som i tidligere år. Da Byrået fra og med februar 1971 så seg nødt til foreløpig å innstille offentliggjøringen av den månedlige sysselsettingsstatistikken, har det imidlertid verken vært mulig å gi totaltall for sysselsettingen for 1971 eller å fordele sysselsetting, lønn og eierinntekt på næring i 1971. Dette har fått konsekvenser for framstillingen i flere av kapitlene i Utsynet, særlig Arbeidsmarkedet, Byggevirksomheten, Inntekter og Sluttord. En vil videre gjøre merksam på at en rekke av de foreløpige nasjonalregnskapstall for 1971 har noe større usikkerhetsmargin enn vanlig som følge av pågående omlegging av industristatistikken.

Økonomisk utsyn over året 1971 er utarbeidd ved Statistisk Sentralbyrås Forskningsavdeling under redaksjon av forsker Kjell Wettergreen. Avsnittet om fiske og selfangst er skrevet av Fiskeridirektoratet og avsnittet om arbeidsmarkedet av Arbeidsdirektoratet. De andre avsnitt er skrevet av funksjonærer i Byrået.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 4. februar 1972

Petter Jakob Bjerve

Odd Aukrust

Preface

The first edition of Economic Survey appeared in 1922. With a view to marking the fiftieth-anniversary of the publication, the present edition opens with a special article prepared by professor Erling Petersen: Salient Features of Economic Development in the Period 1922—1939. The article is designed to elucidate economic development on the basis of comments extracted from the annual economic surveys of the period under review.

Otherwise, Economic Survey 1971 follows broadly the same outline as in previous years. It should be noted, however, that from February 1971 on, the Central Bureau of Statistics has found it necessary temporarily to suspend publication of the monthly employment statistics; for this reason it has neither been possible to give estimates of total employment in 1971 nor to distribute employment, wage and salary payments and entrepreneurial incomes by industry for 1971. Consequences of this are noticeable in the texts of several chapters in the Survey, particularly in Labour market, Construction, Incomes and Concluding Remarks (English summary). It should be noted, furthermore, that several estimates in the preliminary National Accounts for 1971 have a somewhat larger than usual margin of error, due to a revision of procedures in manufacturing statistics which is now in process.

The publication has been prepared by the Research Department of the Central Bureau of Statistics and has been edited by Mr. Kjell Wettergreen. The chapter on fisheries and sealing has been prepared by the Directorate of Fisheries and the chapter on labour market by the Labour Directorate. The other chapters have been prepared by the staff of the Bureau.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 4 February 1972

Petter Jakob Bjerve

Odd Aukrust

Innhold.

	Side
Trekk av mellomkrigstidens konjunkturbilde	5
Verdensøkonomien	25
Verdensproduksjonen	25
Råvarepriser	27
Verdenshandelen	28
Den økonomiske utvikling i Vest-Europa	30
Sambandsstatene	42
Konjunkturutsiktene	46
Norge	50
Utenriksøkonomien	50
Utenriksregnskapet	50
Vareomsetningen med utlandet	54
Produksjon og sysselsetting	67
Hovedtrekk av utviklingen	67
Arbeidsmarkedet	71
Jordbruk	72
Skogbruk	77
Fiske og fangst	81
Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	86
Byggevirksomheten	94
Sjøfart	97
Annen samferdsel	103
Inntekter og inntektsnytting	109
Inntekter	109
Privat konsum	116
Investering	121
Finanser, kredittmarked og priser	126
Offentlige finanser	126
Kredittmarkedet	137
Prisutviklingen	147
Sluttord	160
Sammendrag på engelsk	170
Økonomisk-politisk kalender	181
Tabeller	*1

Vedlegg.

1. Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå siden 1. januar 1971 ..... *9
2. Utvalgte publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH) *13

Contents.

	Page
Salient features of economic development in the period 1922—1939	5
World economic situation	25
World production	25
Prices of primary materials	27
World trade	28
Economic development in Western Europe.	30
United States	42
Current economic trends	46
Norway	50
External economy	50
Balance of payments	50
External trade	54
Production and employment	67
General trends	67
Labour market	71
Agriculture	72
Forestry	77
Fishing and catching	81
Mining, quarrying, manufacturing and electricity production	86
Construction	94
Shipping	97
Other transport and communication	103
Incomes and their disposal	109
Incomes	109
Private consumption	116
Capital formation	121
Finances, money and credit, prices	126
Public finance	126
Money and credit	137
Prices	147
Concluding remarks	160
English summary	170
Calendar of economic events	181
Tables	*1

Appendices.

1. Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 January 1971 ..... *9
2. Selected publications in the series Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH) *13

Standardtegn

Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Null	–
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serie	——
Brudd i den vannrette serie	|

Explanation of Symbols

.	Category not applicable
..	Data not available
–	Nil
*	Provisional or preliminary figure
——	Break in the homogeneity of a vertical series
|	Break in the homogeneity of a horizontal series

Trekk av mellomkrigstidens konjunkturbilde

Av professor Erling Petersen

Den første verdenskrig skapte store forstyrrelser i det økonomiske liv. I langt høyere grad enn under den rolige utvikling fram til 1914 ble det behov for å følge den økonomiske utvikling. I sine Statistiske Meddelelser, som stort sett utkom hver måned, hadde Statistisk Sentralbyrå lenge gitt en rekke månedsoppgaver hentet fra ulike områder av det økonomiske liv. Det var imidlertid først i 1922 at månedstallene over den økonomiske utvikling på forskjellige områder ble systematisk samlet i en konjunkturtabell. Begynnelsen var forholdsvis forsiktig, idet man opererte med 58 forskjellige tidsserier. Til sammenlikning kan nevnes at Statistisk Månedshefte nå opererer med mer enn 650 tidsserier på månedsbasis, og i tillegg til det et stort antall kvartalsvise oppgaver. Men om tallmaterialet som ble gitt med de to foregående år som sammenlikningsgrunnlag var beskjedent, må man si at ambisjonene var ganske store. Det heter nemlig i en innledende kommentar til den første konjunkturtabell:

«Hensikten var fra først av å nå et skritt videre enn man her har gått: nemlig å foreta en inngående analyse av de enkelte tallrekker, bestemme deres symptomatiske verdi som konjunkturmål og på den måte nærme seg konstruksjonen av et krisebarometer.» (S. M.[1] 1922, nr. 2, side 49.)

Det å konstruere krisebarometre eller konjunkturbarometre var jo atskillig på mote i 1920-årene. Mest kjent er kanskje Harvardbarometeret, som opererte med tre serier, en for fortroppen, en for mellomtroppen og en for baktroppen i den konjunkturelle utvikling. Teorien var at ved å sammenlikne bevegelsene i disse tre serier kunne man trekke visse slutninger om den økonomiske utvikling i den nærmeste framtid. Dessverre viste det seg at framtiden ikke så lett lot seg avlure sine hemmeligheter. Interessen for konjunkturbarometeret ebbet derfor snart ut. Byrået kom for øvrig aldri til å konstruere et slikt barometer.

På privat basis ble det i slutten av mellomkrigstiden konstruert et konjunkturbarometer, som ble publisert av Andresens Bank, men dets oppgave var nærmest å gi en enkel illustrasjon av utviklingen fram til siste måned.

Allerede ved presentasjonen av den første konjunkturtabell i 1922 var man imidlertid klar over vanskelighetene ved å foreta en inngående analyse. Det heter om dette:

«En undersøkelse av oppgavene har imidlertid ledet til at man foreløpig er blitt stående ved en sammenstilling av råtallene. De fleste månedsoppgaver foreligger nemlig bare for et kortere tidsrum, og da krigen på sågodtsom alle områder har forårsaket en avbrytelse i utviklingstendensen, vil det for flere oppgaver være meget vanskelig å fastslå en normal. Dette hindrer dog ikke at en analyse av de tall som nu foreligger kan kaste nytt lys over deres betydning.» (S. M. 1922, nr. 2, side 49.)

Ordet «foreløpig» tyder på at man hadde forventninger om å kunne gjennomføre et analyseprogram. I neste hefte av Statistiske Meddelelser kom det da også en kommentar av konjunkturtabellen. I de påfølgende nummer ble den kortere, helt ned til fire linjer i nr. 5. Det var først på et langt senere tidspunkt at kommentaren til konjunkturtabellen ble en virkelig konjunkturanalyse.

Det framgår tydelig at man den gang var opptatt av å fastslå en normal, som så avvikelsene den enkelte måned kunne måles ut fra. Allerede i den første konjunkturtabell stilte man da også opp tall som skulle angi den normale sesongbevegelse for Norges Banks seddelomløp og utlån. Det sies om dette kategorisk:

«De anførte procenttall viser det normale forhold mellom hver måned og den foregående.» (S. M. 1922, nr. 2, side 49.)

[1] Statistiske Meddelelser.

Å bedømme sesongbevegelsen i tidsserier har alltid vært en meget vanskelig oppgave i statistikken. Sesongbevegelsen er nemlig ytterst sjelden en fast størrelse som utelukkende avhenger av årstidenes gang. Det kan være mange forhold som spiller inn. En rent aritmetisk utregning på grunnlag av gjennomsnittstall viser seg derfor å gi en upålitelig normal. Beregningen av slike enkle sesongtall er da også senere blitt oppgitt.

Fordi konjunkturtabellen i Statistiske Meddelelser i 1922 var den første begynnelse på en analyse av den løpende økonomiske utvikling, kan det ha sin interesse å sitere Byråets begrunnelse for å stille opp en slik tabell:

«Byråets månedsskrift har siden det begynte å utkomme inneholdt forskjellige statistiske månedsoppgaver som har en viss betydning som konjunkturtegn. Den form månedsoppgavene hittil har hatt i Meddelelser har imidlertid ikke gjort det lett å bruke dem som sådanne. Man har derfor i nedenstående tabell sammenstillet oppgavene på en annen måte som skulle gjøre dem mer tilgjengelige for dette formål. I oversikten er foruten de vanlige oppgaver som før har vært offentliggjort i Meddelelser, tatt med oppgaver over valutakurser, omsetningen på børsen, endel importartikler som har vist seg å være særlig følbare for konjunktursvingninger, og fraktoppgaver. Om utvalget av oppgaver i en sådan konjunkturtabell kan der naturligvis tvistes. At byråets tabell ennu er meget ufullstendig er man fullt oppmerksom på og har også til hensikt efterhvert å utbygge den.» (S. M. 1922, nr. 2, side 49.)

Et blikk på Statistisk månedshefte av i dag viser tydelig at den sistnevnte programpost er blitt etterlevet.

Byråets voksende interesse for den økonomiske utvikling fikk imidlertid et annet viktig utslag i 1922. I Statistiske Meddelelser nr. 11 og 12 for 1922 bringer nemlig Byrået den første utgave av Økonomisk utsyn. Tittelen var dengang Året 1922 statistisk-økonomisk bedømt. Oversikten var ikke særlig omfattende, den begrenset seg til 14 trykksider. Men intensjonene med en statistisk-økonomisk oversikt over det forgangne år kommer allerede tydelig fram i oppbygningen. Den deler seg også som alle de senere oversikter opp i to hoveddeler, en for verdensmarkedet og en for norske forhold. Bortsett fra krigsårene har Byrået hvert år siden 1922 utarbeidd en statistisk-økonomisk oversikt. Man kan si at denne etter hvert har fått status av en autoritativ vurdering av den økonomiske utvikling i det år den gjelder. Som man skal se har imidlertid både form, omfang og kvalitet endret seg betydelig i de femti år som er gått siden den første begynnelse ble tatt.

Skal man foreta et tilbakeblikk på de nær femti oversikter som er blitt publisert siden 1922, er det to ting man bør feste seg ved. Den første er hvilke problemer som for samtiden fortonet seg som de viktigste på det økonomiske område. Den annen er i hvilken grad forfatterne maktet å legge til rette et grunnlag for vurderingen av den framtidige utviklingen. Etter som den økonomiske statistikk ble utviklet utover i 1920- og 30-årene kunne man stille større krav til denne oppgave. I og for seg vil det være av stor verdi for vurderingen av den løpende utvikling at man hadde kjennskap til hvordan de faktiske forhold hadde utviklet seg i det foregående år. Det å presentere det tallmateriale man her kunne bygge på, var derfor en viktig del av oppgaven. Til å begynne med var det den ny-etablerte konjunkturtabell som måtte tjene som tallmessig grunnlag. Det var først fra 1927 at de statistisk-økonomiske oversikter fikk et tillegg, hvor de relevante statistiske tall var stilt opp i tabells form. Oversiktene hadde da som vi senere skal se, fått en utvidet oppgave, fordi de fra dette år ble trykt som et Stortingsdokument og sendt ut som bilag til statsbudsjettet, St. prp. nr. 1.

Tenker man seg tilbake til 1922, kan man lett forestille seg at for folk som var vokst opp i tiden før den første verdenskrig, måtte forholdene i begynnelsen av 1920-årene fortone seg som nærmest kaotiske. Gjennom det 19. århundre og fram til den første verdenskrig, hadde konjunkturutviklingen fulgt et forholdsvis enkelt mønster. Konjunkturbølgene hadde f.eks. vært temmelig internasjonale. Nå var man kommet inn i en annen utviklingstype. Dette kommer klart fram i innledningskapitlet til oversikten for 1922. Det sies her:

«Den økonomiske krise som har rammet verden siden 1920 har i langt mindre grad enn krisene i det 19de århundre hatt samme forløp i de forskjellige land. Det ødelagte pengevesen, de politiske forhold og andre eftervirkninger av krigen har tilsynelatende brutt den ensartethet som preget det økonomiske livs svingninger i verden.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, side 613.)

Man er tydeligvis oppmerksom på at de sterkt svingende valutakurser er en av de viktigste årsaker til den ulike økonomiske utvikling i de forskjellige land. Det sies således:

«I de land som har en stabilisert eller nærmest stabilisert valuta og således nærmet sine pengers verdi henimot gullets har året delvis vært karakterisert som det år hvor bunnen er nådd og håpet om utvikling mot bedre økonomiske forhold har meldt seg.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, side 613.)

Som en kontrast til de stabiliserte valutaer kommer så beskrivelsen av Tyskland:

«Tyskland ligger helt utenfor den almindelige konjunkturbølge. En sterk inflasjon med uhørt stigende priser særlig i årets siste måneder, en undervurdering av markens verdi i utlandet i forhold til dens innenlandske kjøpeevne har skapt en kunstig høikonjunktur, med sterk virksomhet. I virkeligheten betyr året en forverrelse av det tyske folks økonomi, hvis levestandard er nedsatt sterkt i årets løp.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, s. 615.)

Når det gjelder Norge er man opptatt av å vise hvor langt man er kommet i utviklingen av den krise som «hos oss for alvor ble merkbar høsten 1920». Her fester man seg først og fremst ved prisutviklingen. (Se figur 4.)

«Fra priskulminasjonen i 1920 til utgangen av 1921 var nedgangen 37—40 pct., i løpet av 1922 bare 15—17 pct., og i de tre siste måneder av året har der så godt som ingen forandring vært. Prisutviklingen har derfor stort sett vært mindre ugunstig for næringslivet i 1922 enn i 1921.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, s. 615.)

Om arbeidsledigheten (se figur 6), som i mellomkrigstiden skulle bli det store og dominerende problem, sies det:

«Arbeidsledighetstallene viser tegn til øket arbeidsledighet i oktober—november 1920; fra januar 1921 begynner arbeidsledigheten å gjøre seg sterkt gjeldende. Den forverres i løpet av 1921, og først fra mars 1922 begynner bedringen, som er betydelig i løpet av sommer- og høstmånedene.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, side 615.)

Forfatterne av oversikten har imidlertid hatt vanskeligheter med å gi noen bestemt vurdering av situasjonen. Det heter således:

«At virkningene av en krise er forskjellige for de forskjellige lag, og at det først er når man er henimot bunnen at trykket blir verst for de brede lag, lærer erfaringene fra tidligere tider. Hvordan stillingen har vært i 1922 er ikke ganske lett å bedømme. Talloppgavene er få, og flere av handelsstatistikkens importoppgaver over forbruksvarer — som tidligere har gitt et ganske godt billede av kjøpeevne — er ubrukbare dels på grunn av de abnorme importforhold like før krisen, dels fordi handelen med disse artikler ikke har vært fri.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, side 625.)

Om den alminnelige situasjonen sies det:

«Det er dog meget som synes å tale for at kjøpeevnen for store deler av folket er nedsatt noget i løpet av 1922. Hvor langt denne nedgang er nådd kan ikke sies. En ikke liten del av luksuskonsumsjonen både blandt de øvre og nedre lag i befolkningen er ialfall falt bort; det viser bl.a. nedgangen i kinematografbesøkene i Kristiania og Bergen. At nedgangen har nådd bunnen for konsumentene er dog usannsynlig. At sparebankinnskuddene like til det siste har vokset synes å bestyrke en antagelse om at der ennu er et stykke igjen før det kan være tale om nogen vending.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, side 626.)

Man bør her legge merke til hvor spinkelt grunnlaget var for de konklusjoner som antydes, nemlig nedgangen i kinematografbesøkene i Kristiania og Bergen, og veksten i sparebankinnskottene.

Når man tenker på hvilken betydning valutapolitikken og kronestigningen fikk for vår økonomiske utvikling i 20-årene, leser man med stor interesse følgende sitat fra oversikten i 1922:

«. . . vårt prisnivå ligger høiere enn i de land vi kan dra sammenligning med. «Deflasjonen» er med andre ord ikke ført så langt her som annensteds. Men hvis målet skal være å nå ned i gullparitet, må deflasjonen fortsette, hvilket vil si synkende priser og stadig trykk på næringslivet.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, side 626.)

Så kommer et virkelig «understatement»:

«En virkelig opgangsperiode kan neppe tenkes under et synkende prisnivå.» (S. M. 1922, nr. 11 og 12, side 626.)

Året 1923 var vel det mest dramatiske i den første etterkrigstid. Den tyske mark satte en verdensrekord i inflasjon, som vel neppe noen gang blir slått. Verdien av marken sank jo til 1 billiontedel av den tidligere verdi. Over-

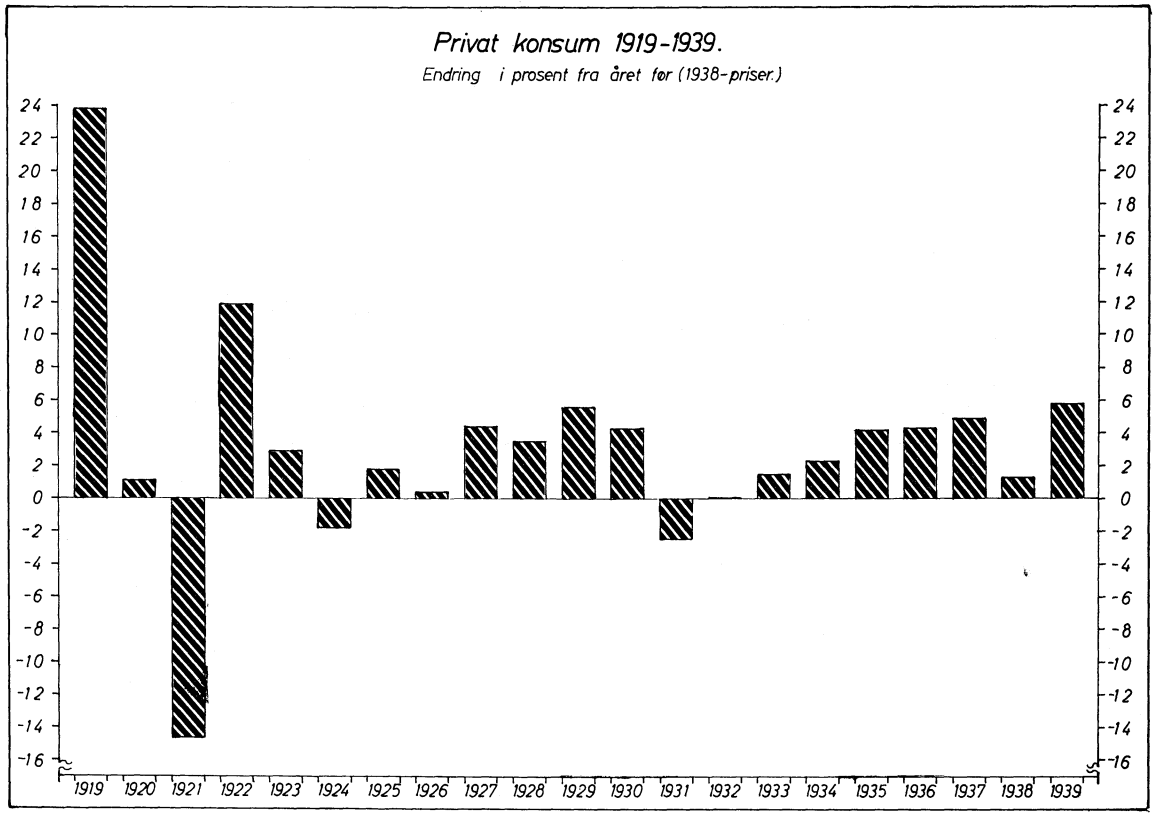

Fig. 1.

Mens en i tjueårene måtte nøye seg med så primitive indikatorer for utviklingen av det private forbruket som kinobesøk og sparebankinnskott, har vi i etterkrigstiden fått et langt sikrere vurderingsgrunnlag i nasjonalregnskapet, som figuren ovenfor er bygd på. Diagrammet viser ellers at kriseperiodene må ha vært atskillig mer merkbare i det daglige liv i mellomkrigstiden enn i de senere år. I tre år viste volumet av det private forbruket direkte nedgang, og i ett av årene var nedgangen meget sterk. I etterkrigstiden har det private forbruket ikke i noe år ligget lavere enn året før.

sikten dette år starter opp med en hovedvurdering:

«Å gi en felleskarakteristikk av året 1923 er om mulig ennu vanskeligere enn det var for året 1922. Dette hadde visse trekk som kunde tydes som om «konjunkturbølgen» hadde nådd bunnen, og blev også karakterisert så av mange. Vi uttalte den gang tvil om man kunde betrakte utviklingen som et ledd i en almindelig konjunkturcyklus, selv om man naturligvis må legge en vesentlig vekt på konjunkturtegnene i bevegelsen.

Gangen i 1923 har bestyrket oss i denne opfatning.» (S. M. 1924, nr. 1, side 1.)

Den tyske inflasjon kan karakteriseres kort:

«I Tyskland har inflasjonsbølgen i 1923 løpet linjen ut. Markens vanvittige fall og prisenes stigning regnet i mark er uten sidestykke.» (S. M. 1924, nr. 1, side 3.)

Man nevner også stabiliseringen av den nye riksmark med samme verdi som den gamle gullmark. En stabilisering av pengeverdien kan imidlertid være en smertefull prosess og det sies da også i oversikten:

«Efter mark-katastrofen har næringslivet ikke lenger den stimulans som inflasjonen gir. Dette sammen med Ruhr-okkupasjonen har skapt overordentlige vanskelige kår for næringslivet.» (S. M. 1924, nr. 1, side 3.)

Et lyspunkt i den økonomiske utvikling finner man i følgende to linjer:

«I de Forenede Stater fortsatte den utvikling henimot en høikonjunktur som hadde

gjort seg gjeldende i 1922 i de første 3 måneder av 1923.» (S. M. 1924, nr. 1, side 1.)

Om utviklingen i Norge heter det:

«Hos oss som overalt ellers er det to trekk i utviklingen som man først og fremst må feste oppmerksomheten ved: virksomhetens gang og pengeverdiens utvikling.» (S. M. 1924, nr. 1, side 7.)

Man konstaterer at prisnivået i 1923 stort sett har vært stigende og det sies også at virksomheten i næringslivet i årets løp stort sett er steget. Disse optimistiske trekk overskygges imidlertid av utviklingen i bankvesenet. Det heter her:

«Landets bankvesen har for øvrig i 1923 hatt sitt vanskeligste år hittil. Flere av de bankrekonstruksjoner man hadde foretatt i 1921 og 1922 viste sig ikke å holde. Nogen av de rekonstruerte banker — deriblandt to av landets største — måtte igjen innstille sine betalinger. Disse trakk igjen andre med seg, slik at man utover våren 1923 fikk en rekke betalingsinnstillinger.» (S. M. 1924, nr. 1, side 9.)

Etter å ha nevnt loven om offentlig administrasjon av banker, av 24. mars 1923, kommer man inn på de videre virkninger av bankkrisen:

«... den støtte som efterhvert blev gitt bankene i løpet av 1922 synes å ha virket med til at deflasjonen stanste, om enn mange andre årsaker også har spillet inn. Den hjelp som blev ydet bankene tok sikte på å få avviklingen til å forløpe roligere og fordele den på en lengere tidsrom. Vi uttalte ved årsskiftet ifjor tvil om den avskrivning som da var foretatt var tilstrekkelig. Dessverre viste vanskelighetene i årets første kvartal at denne tvil var berettiget. De førte til ny støtte og dermed kredittutvidelse, som igjen har hatt betydning for vårt hjemlige prisnivå.» (S. M. 1924, nr. 1, side 26.)

Når man nå ser tilbake på deflasjonsperioden i midten av 20-årene, er det ganske interessant å se i hvilken grad inflasjonstruselen fremdeles var levende på mange områder. Alternativene fortonte seg ikke bare som spørsmålet om deflasjon eller stabilisering, men man regnet åpenbart med at forholdene fremdeles kunne slå ut i inflasjon. I denne forbindelse kan følgende sitat ha sin interesse:

«Slik som forholdene ligger an nu er spørsmålet ikke lenger om deflasjonen skal drives videre, men om å hindre en fortsatt prisstigning og fall av kronen. Ulempene for samfundet ved sterke endringer i prisnivået er alltid større enn fordelene; en voldsom deflasjon gir ikke mindre påkjenning enn en voldsom inflasjon. På bakgrunn av de to siste års forhold står deflasjonen for mange som det verste; hukommelsen er kort, og menneskenes evne til å lære av andres erfaringer er liten, men inflasjonen er ikke bedre.» (S. M. 1924, nr. 1, side 26.)

I tilknytning til dette reises det en advarende pekefinger:

«Det beste er så små endringer i prisnivået som mulig eller med andre ord å stabilisere dette. For tiden er dette hovedsaken, ikke å diskutere det mer akademiske spørsmål om å komme tilbake til kronens gamle gullverdi eller overhodet opta gullinnløsningen.» (S. M. 1924, nr. 1, side 26.)

Som vel kjent ble kronens gamle gullverdi ikke bare et akademisk spørsmål i de følgende år. Det kan i den forbindelse nevnes at valutakommisjonen så sent som i 1926 uttalte at en rask kronestigning til den gamle paritet lå utenfor den praktiske politikk. To år senere ble kronen høytidelig gullfestet til den gamle paritet.

Den norske særkonjunktur som var kommet i gang i 1923 fortsatte i 1924. Dermed kom vårt land i utakt med utviklingen ute i verden. Resultatet viste seg i de stigende valutakurser. Pundet var i juni kommet opp i 32,42. Det er det høyeste månedsgjennomsnitt som noeen gang er blitt notert. Fra dette tidspunkt er det nedgangen i valutakursene som dominerer den økonomiske utvikling. (Se figur 4.)

De bekymringer som har gjort seg gjeldende allerede i 1923 om den økonomiske utvikling ble forsterket i 1924. Det var tydeligvis en særinflasjon som var kommet i gang. Selv om den ikke hadde stort omfang virket eksemplene i de foregående år ute i verden skremmende. Det var ikke bare i Tyskland at inflasjonen hadde herjet. Også i en rekke andre mellom-europeiske land hadde hyperinflasjonen ødelagt pengevesenet. Det var tydeligvis farlige krefter til stede, hvis man ikke maktet å mestre dem.

På denne bakgrunn er det bemerkelsesverdig at stigningen i valutakursene i det hele tatt ikke ble kommentert i den statistisk-økonomiske oversikt for 1924. Man får heller

ingen klar vurdering av den tilstramningspolitikk som ble satt inn dette år, og som innledet spekulasjonsfasen i Norge. Oversikten er holdt i en ganske optimistisk tone. Det sies således:

«Det er flere trekk ved året 1924 som synes å gi rett til å si at man er kommet et stykke lengere på veien mot normalt økonomisk liv.» (S. M. 1925, nr. 1 og 2, side 1.)

Det pekes videre på at «de vesentligste og viktigste lyspunkter for året 1924 er å finne på pengevesenets og finansenes område». Denne vurdering gjelder verden som helhet. I betraktning av at valutautviklingen i Norge i dette omslagsår 1924 ikke blir mer inngående behandlet, kan følgende avsnitt fra den internasjonale del ha sin interesse:

«Valutakursene og prisnivåenes bevegelse er det av overordentlig stor betydning å følge, men de er bare den ene side av saken. Den annen side er virksomhetens gang. Vi merker her — som før om årene — den sterke forbindelse der er mellom disse forhold. Land hvor prisnivåene er påvirket av inflasjonstendenser har vist en større virksomhet enn land som nylig har stabilisert sitt prisnivå, eller som arbeider henimot en gullstandard. Alt i alt kan man si at der er nogen økning i virksomhet og produksjon, men ikke på langt nær så sterkt som økningen var i løpet av 1923.» (S. M. 1925, nr. 1 og 2, side 7.)

Her ligger jo noe av den problemstilling som kom i forgrunnen under de påfølgende deflasjonsår. Om utviklingen i Norge konstaterer man at virksomheten stort sett har økt i året, men peker også på at det først og fremst er prisnivåets utvikling, det fortsatte fall i pengenes verdi, som har satt sitt preg på året. (Se figur 4.) Totalvurderingen blir derfor noe betinget, slik som det vil framgå av følgende sitat:

«Gjennomgåelsen ovenfor viser at der alt i alt har vært en ikke ubetydelig fremgang i den økonomiske virksomhet i årets løp. Denne fremgang vilde med en stabilisert pengeverdi og under normale finansielle forhold ha vært uttrykk for en vekst i økonomisk evne. Som det nu er kan man ikke utelukkende kalle den så, fordi denne økning i virksomheten for en ikke liten del står i forbindelse med vår valutas og vårt prisnivås utvikling i siste år. En slik utvikling vil alltid gi virksomheten en stimulans, men det er mer enn tvilsomt om der ad denne vei kan skapes balanse.» (S. M. 1925, nr. 1 og 2, side 21.)

1925 var det første år som var helt preget av deflasjonstendensene. Det kommer tydelig fram i oversikten at vi er kommet på etterskott i den internasjonale utvikling. i den internasjonale oversikt kan man konstatere at:

«Ordningen av pengevesenet er nu kommet så langt at den overveiende del av de nasjoner som før bygget sitt pengevesen på gull er gått over til gull eller gullvekselstandard.» (S. M. 1926, side 1.)

Etter å ha pekt på at i tillegg til dette en rekke land er kommet nærmere en endelig ordning av sitt pengevesen, kan man konstatere:

«Man kan altså på dette område øine en endelig ordning innen en ikke overskuelig fremtid, og dermed er en av hindringene for at verden kan komme inn i et normalt økonomisk liv fjernet.» (S. M. 1926, side 1.)

Kontrasten kommer i avsnittet om Norge, hvor det sies:

«Som det alltid går under en sterk deflasjon har priser, lønninger og alle verdier for øvrig ikke kunnet tilpasse seg raskt nok til den nye kronekurs, og derigjennom er landet kommet opp i en alvorlig krise.» (S. M. 1926, side 6.)

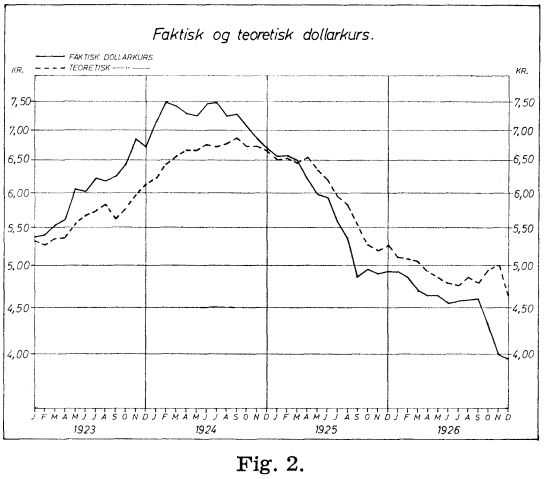

Fig. 2.

Valutakursene påvirker direkte importprisene og eksportprisene, og virkningen brer seg videre til de innenlandske priser. Kurvene viser at trekket oppover varte ut året 1924. Det forklarer at inflasjonsfrykten ennå var levende dette år. For årene 1925 og 1926 går trekket tydelig nedover, særlig etter at stabiliseringsforsøket i 1926 ble oppgitt.

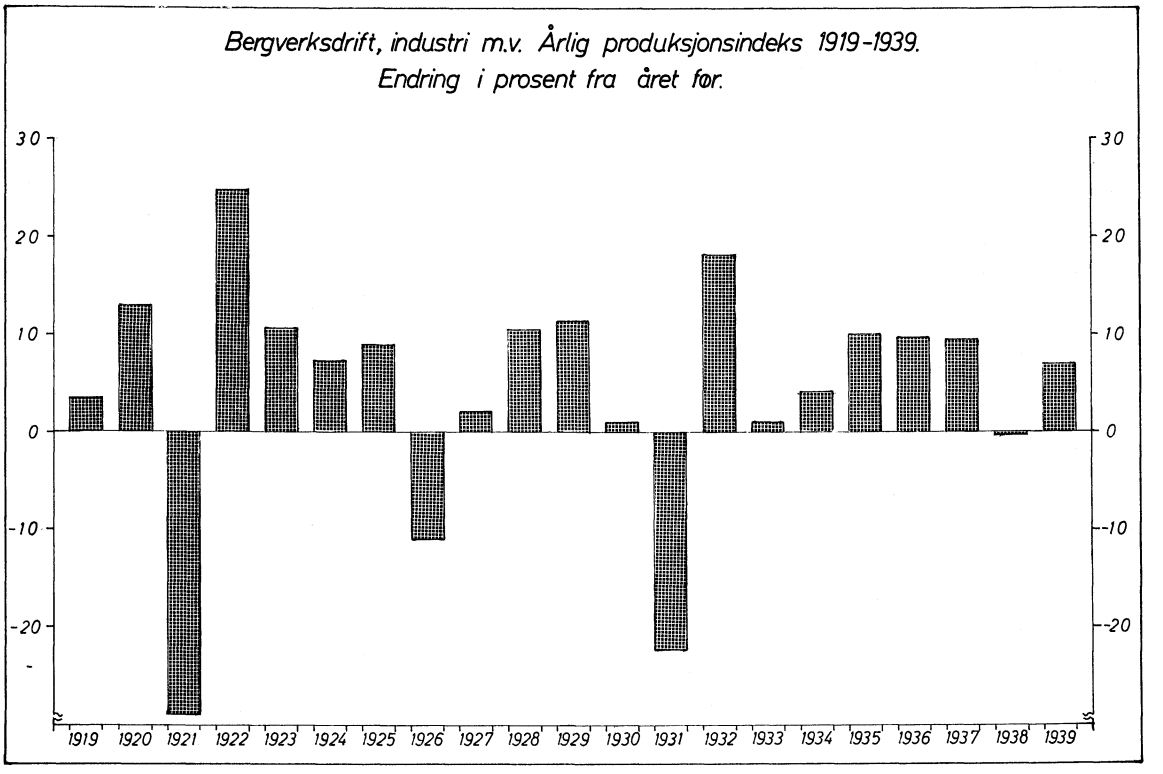

Fig. 3.

Konjunktursvingningene i mellomkrigstiden slo langt sterkere ut i produksjons- og arbeidsløshetstallene (se også fig. 6) enn i etterkrigstiden. Mens stagnasjonsperiodene i etterkrigstiden bare i ett tilfelle slo ut i direkte nedgang i produksjonen i bergverksdrift, industri og kraftforsyning under ett (med 1,2 prosent fra 1951 til 1952), var alle de tre konjunkturtilbakeslagene i mellomkrigstiden kjennetegnet ved kraftig produksjonsnedgang.

Ennå kan det sies at produksjonen kvantitativt har kunnet holde seg forholdsvis godt oppe (se figur 3), men det kan også konstateres at det økonomiske resultat er blitt dårligere, og stigende arbeidsløshet er et tegn på de kommende vanskeligheter. Man er tydeligvis klar over at det har funnet sted et omslag. Det sies således:

«Den fremgang i produksjonen som man hadde i 1923 og 1924 og delvis også i 1925, og som for en vesentlig del skrev sig fra fallet i valutakursene og prisstigningen her hjemme, har fått en bratt avslutning.» (S. M. 1926, side 22.)

Den påfølgende setning tyder imidlertid på at man hadde overordentlig stor tiltro til elastisiteten og tilpasningsevnen i det økonomiske liv. Det ser ut som om det bare skulle være et tidsspørsmål når forholdene har tilpasset seg:

«Det tar selvsagt sin tid før de forskjellige verdier kan innstille sig efter det nye kursnivå og stillingen er derfor efterhvert blitt vanskelig for næringslivet. For de offentlige finanser vil vanskelighetene først senere melde sig med sin fulle styrke.» (S. M. 1926, side 22.)

I 1926 var striden om kronestigningen det dominerende trekk på den økonomisk-politiske arena. En deflasjon kan komme i gang gjennom en stram penge- og kreditt-politikk. Det vil redusere pengemengden og dermed presse prisnivået nedover. Det viste seg imidlertid, hva som ikke var noen stor overraskelse, at valutakursene hadde tatt ledelsen i

utviklingen. Et nedpresset prisnivå ville gi lavere valutakurser. Med den deflasjonspolitikk man hadde slått inn på i Norge, ble kronen et gunstig spekulasjonsobjekt. Eiere av utenlandsk valuta kunne kjøpe norske kroner og så selge dem tilbake når deflasjonsprosessen var gjennomført. Med en utgangskurs på over 32 kroner pr. pund, som i 1924 og ned til en pariverdi på 18,16 kroner, var gevinstmulighetene for spekulantene ganske formidable. Store mengder utenlandsk valuta ble da også kastet inn på valutamarkedet, og dette presset selvsagt kursene nedover ganske raskt. Skadevirkningene av dette var blitt ganske tydelige allerede i 1925. Eksportnæringene hadde vanskeligheter med å presse sine omkostninger ned i takt med de reduserte inntekter som kursfallet gav. Virksomheter som konkurrerte med importen ble utsatt for et tilsvarende press. Farten i deflasjonen var tydeligvis blitt for stor, men det var høyst delte meninger om hvilke tiltak som i den anledning burde treffes. Det var i grunnen enighet om at nedgangen i valutakurser burde bremses. Valutakommisjonen, som var blitt nedsatt høsten 1925, anbefalte en midlertidig stabilisering av pundkursen på 24. Som tidligere nevnt mente kommisjonen at det nærmest lå utenfor mulighetens grenser å føre kronen raskt tilbake til pari.

Universitetets sosialøkonomer gikk også inn for en stabilisering av pundkursen på samme nivå, men mente at dette burde gjennomføres ved en formell nedskrivning av den norske krones gullinnhold med omtrent ⅓. Ved å gjenoppta gullinnløsningen av sedlene riktignok til den nye reduserte verdi, ville man kunne dra nytte av gullstandardens selvutjamnende mekanisme. Man løp imidlertid den risiko at pågangen på gullbeholdningen kunne bli for stor, slik at stabiliseringstiltaket ville sprekke. I Norges Bank, som var den mest utpregede eksponent for parilinjen, synes man å ha gått ut fra den vurdering at et overskott av opptjente valutainntekter burde få gi seg utslag i en stigende kronekurs, altså et fall i de utenlandske valutaer. Derimot ville man anse det riktig å motvirke det kurspress som kom fra valutaspekulasjonen. Det kunne selvsagt skje ved at Norges Bank kjøpte opp den tilbudte utenlandske valuta. Dette ble da også gjort i en viss utstrekning. Det mest markante forsøk var valuta-konsortiet som ble dannet i 1926. Norges Bank skjøt inn 20 millioner kroner og staten 40 millioner kroner. Med det omfang valutaspekulasjonen hadde på dette tidspunkt, var disse 60 millioner kroner ganske snart oppbrukt. Kursstabiliseringen ble kortvarig og mot slutten av 1926 var valutakursen igjen

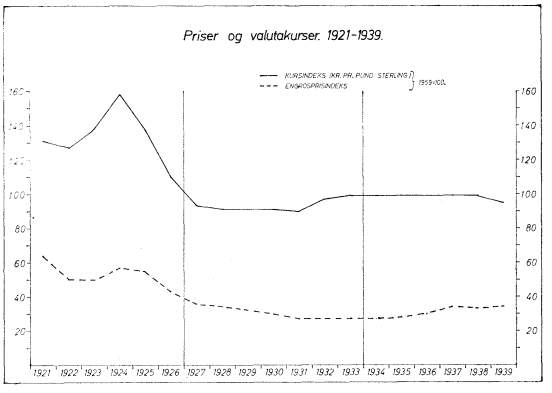

Fig. 4.

Diagrammet viser den nære sammenheng mellom den innenlandske prisutvikling og valutakursene i 1920-årene. For både engrosprisindeksen og pundkursen var 1922 et bunnår. Pundkursen steg deretter sterkt fram til 1924. Engrosprisindeksen tok til å stige igjen først i 1923, men nådde toppunktet omtrent på samme tid som engrosprisene (1924). I resten av 1920-årene viste både priser og valutakurser nedgang, særlig i perioden 1924—1927.

i drift nedover, og endepunktet var en pundkurs på 18,16, dvs. den gamle paritet, i mai 1928. (Se figur 4.)

På denne bakgrunn er det ikke overraskende at valutaforholdene gis en bred behandling også i det internasjonale avsnitt i oversikten for 1926. Oversikten begynner således med følgende:

«I alle oversikter Byrået har gitt over de økonomiske forhold har man fremhevet den store betydning som det ustabile pengevesen i de fleste land hadde for verdens økonomi efter krigen. Det synes nu som om man på dette område er nådd så langt at vi nærmer oss en tid hvor vi igjen kan regne med ordnede pengeforhold. Fremskrittene har vært store i de 3 siste år.» (S. M. 1926, side 501.)

Noe mer betinget er vurderingen av den realøkonomiske utvikling.

«Det lar sig nemlig ikke nekte at produksjonslivet også i Europa har vist tegn til fremskritt, som kanskje foreløpig først og fremst er kommet til uttrykk i reorganisasjon og omlegning av produksjonsapparatene for større effektivitet.» (S. M. 1926, side 501.)

To nye momenter er kommet inn i oversikten for 1926, nemlig rasjonaliseringen og

det internasjonale økonomiske samarbeide. Man er her tydeligvis klar over at man står overfor noe nytt som kan få stor betydning i tiden framover.

«Et trekk i det billede man kan tegne av det økonomiske liv i de siste år er ikke nevnt tidligere, og det er den sterke trang til å rasjonalisere den økonomiske virksomhet og bevisst beherske det økonomiske liv ... Et utslag av trangen til å få det økonomiske liv inn i et bedre gjenge er den økonomiske verdenskonferanse som Nationenes Forbund har kalt sammen til våren. Selv om de direkte resultater ikke blir store av denne konferanse, så er den dog et uttrykk for erkjennelse av menneskenes vilje til å ta spørsmålene op på internasjonalt grunnlag, og dette utslag tør ialfall varsle om at man engang vil nå til resultater av varig verd.» (S. M. 1926, side 509.)

Om utviklingen i Norge kan man kort og kategorisk si:

«Det økonomiske liv i 1926 har vært preget av stigningen i kronens ytre og indre verdi i 1925 og 1926.» (S. M. 1926, side 509.)

Det er kanskje ikke så merkelig at den heftige strid om valutapolitikken i 1926 også har gitt seg etterdønninger i oversikten. Man kan utvilsomt spore en viss polemisk tone i følgende avsnitt:

«Kronen har med andre ord steget fra omkring 76 pct. av gullpariteten til ca. 94 pct. Denne bevegelse er ikke resultatet av en bevisst politikk. Som nevnt i oversikten for 1925 foreslo valutakommisjonen av september 1925 i sin innstilling i januar iår en faktisk stabilisering av kronen så nær det daværende nivå som mulig. Det tok imidlertid lang tid før statsmaktene tok standpunkt til denne innstilling. Først 11. juni vedtok Stortinget en overenskomst mellom Finansdepartementet og Norges Bank. Innholdet av denne overenskomst er hemmelig. I den meddelelse som blev gitt offentligheten heter det at overenskomsten tilsikter å styrke Norges Banks evne til å øve en kontrollerende innflydelse på valutakursene og hindre skadelige svingninger. Denne meddelelse gir ikke uttrykk for at det er valutakommisjonens forslag som er lagt til grunn for overenskomsten. Meddelelsen blev av store deler av pressen og publikum opfattet som om man ved overenskomsten var gått ut fra at kronen skulde op i pari. Dette i forbindelse med tidligere erklæringer om det endelige mål for valutapolitikken, kronens bevegelse i første halvår i 1926, sammen med at den danske krone hadde nærmet seg pari, skapte det psykologiske grunnlag for en fortsatt bevegelse henimot pari.

Norges Bank formådde riktignok å holde kursen stabil på 22,20 pr. pund fra medio juli til 12. oktober, men der måtte anvendes betydelige midler for å holde denne kurs. Både utlandet og forretningsstanden herhjemme disponerte med ytterligere kronestigning for øie, og tilgangen på utenlandsk valuta ble efterhvert så sterk at myndighetene fant å burde senke noteringene. I begrunnelsen herfor heter det at det særlig var betydelige forward salg av valuta fra norske eksportører som gjorde nedsettelsen nødvendig. Siden denne tid har kursen svinget, dog med stigende tendens for kronen, som nu sterkt nærmer sig pari.

Kronebevegelsen i Norge i 1926 viser tydelig hvor stor innflydelse den psykologiske innstilling kan ha.

Bevegelsen i valutakursene har som nevnt også hatt innflydelse på prisnivået herhjemme, men dette har ennu ikke sunket tilnærmelsesvis så sterkt som valutakursene.» (S. M. 1926, side 511.)

For de enkelte næringer kan man plukke ut følgende karakteristiske trekk:

«Skipsfarten led i første del av året under fallende frakter på verdensmarkedet.» (S. M. 1926, side 516.)

«Sterkere enn fallet i fraktene har kronestigningen virket.» (S. M. 1926, side 516.)

«Ved kronestigningen i 1925 blev industriens produksjonsbetingelser betydelig forverret.» (S. M. 1926, side 518.)

«Tallene viser at arbeidsledigheten har vært meget omfattende gjennom hele året.» (S. M. 1926, side 519.)

«Denne gjennomgåelse av de forskjellige næringsveiers stilling i 1926 viser at den påkjenning som måtte følge med kronestigningen har vært sterk. Ser man på arbeidsledighetstallene alene, gir disse uttrykk for en krise som i styrke sterkt nærmer sig krisen i 1921.» (S. M. 1926, side 530.)

1927 var det første år da de voldsomme bevegelser i valutakurser og priser skulle fordøyes. Vanskelighetene i næringslivet er fremdeles store, men etter som forholdene faller til ro kan man også skimte visse lyspunkter. Det kommer til uttrykk i følgende avsnitt:

«Gjennomgåelsen av de enkelte næringsgreners stilling i 1927 synes å vise at virksom-

hetens omfang har holdt sig forbausende godt oppe, og at den endog for enkelte områder har steget i de siste måneder av året, så at virksomheten ved årets slutning var større enn ved utgangen av 1926. Dette er i og for sig et gunstig tegn, forutsatt at denne utvikling vil fortsette. Et av de momenter som har hatt betydning for denne utvikling er at prisene, sammenlignet med 1926, har vært forholdsvis stabile i årets siste 3 kvartaler, selv om denne stabilitet ikke i samme grad gjelder alle de enkelte varepriser. Samtidig har driftsutgiftene i nogen grad kunnet senkes; arbeidslønnen har således gått ned.» (S. M. 1928, nr. 1, side 33.)

I alminnelighet har man i de statistisk-økonomiske oversikter vært meget forsiktig med å uttale seg noe om den framtidige utvikling. Når det gjelder deflasjonens virkninger, følte man seg imidlertid berettiget til å gi en klar advarsel. Det heter således:

«Prisstabiliteten i Norge kan man efter de erfaringer man har fra andre land som har hevet sine pengers verdi til gullnivået, ikke vente vil bli av varighet.» (S. M. 1928, nr. 1, side 34.)

«Under disse forutsetninger må man altså gå ut fra at det norske prisnivå må yderligere ned, og dette vil selvsagt ha innflydelse på næringsveienes stilling.» (S. M. 1928, nr. 1, side 35.)

Året 1927 bringer for øvrig en viktig nydannelse når det gjelder den måte som statistisk-økonomisk oversikt ble presentert på. I årene fra 1922 til 1926 hadde oversikten vært publisert som en artikkel i et av de vanlige numre av Statistiske Meddelelser. Fra og med 1927 blir statistisk-økonomisk oversikt en egen publikasjon. Den ble faktisk som nevnt opphøyet til et Stortingsdokument, og trykt som et bilag til årets statsbudsjett. I tillegg til teksten ble det utarbeidd et omfattende tallmateriale til belysning av utviklingen på de forskjellige områder av det økonomiske liv. Oversiktene fikk dermed en ny og utvidet lesekrets.

Denne nydannelse hadde sin forhistorie. Ved Stortings-beslutning av 13. januar ble det i reglementet vedtatt innført en bestemmelse om at finanskomitéen skulle utvides til en budsjettkomité, slik at den kom til å bestå av ikke mindre enn 35 medlemmer. Denne store budsjettkomité følte behovet for et mer utførlig materiale til bedømmelse av den økonomiske utvikling enn det statsbudsjettet i seg selv kunne gi. Komitéen anmodet derfor Statistisk Sentralbyrå om å utarbeide en slik oversikt, og den ble i sin helhet inntatt i Budgettinnstilling I for 1927. Det er i denne oversikt innarbeidd en lang rekke tekst-tabeller. Byråets oversendelsesskrivelse inneholder et par meget interessante momenter. Det heter her innledningsvis:

«Efter anmodning av arbeidsutvalget i den store finanskomite, har jeg latt utarbeide en oversikt over næringsveienes stilling så godt det har latt sig gjøre på denne korte tid og på grunnlag av det materiale som foreligger. En mere inngående oversikt er gitt i Statistiske Meddelelser nr. 12, hvortil henvises.» (Budg.innst. I — 1927[1], side 26.)

Et senere avsnitt forteller noe om arbeidsforholdene:

«Det sier sig selv at den oversikt som er gitt — i løpet av 3 dager — ikke kan være tilfredsstillende. Skulde en slik oversikt gis i en form som var til full nytte for budgettbehandlingen måtte den planlegges på forhånd og der måtte i så fall skje et samarbeide med Finansdepartementet.» (Budg.innst. I — 1927, side 26.)

Med det trange budsjett som Statistisk Sentralbyrå opererte med dengang, og for øvrig i hele mellomkrigstiden, er det ikke underlig at Byråets direktør benyttet anledningen til et framstøt overfor de bevilgende myndigheter. Om mulighetene for å utarbeide en solid statistisk-økonomisk oversikt sies det nemlig:

«Jeg vil i denne forbindelse nevne at selv om man har lengre tid på sig, gir de oppgaver man nu har på mange områder dårlig støtte for en dom om forholdene.» (Budg.-innst. I — 1927, side 26.)

Det var jo en dårlig forhåndsreklame for de oversikter som kom til å bli utarbeidd i de følgende år, men uttalelsen har tydeligvis sin hensikt. Det kommer fram i følgende avsnitt:

«Jeg nevner da først at Norge vel for tiden har den dårligste importstatistikk i Europa. En reform har vært foreslått av Byrået, men denne har ikke møtt bifall hos tollvesenet. Dernæst nevner jeg at vi helt savner produksjonsoppgaver for industrien og også oppgaver — når undtas de mindre tilfredsstillende arbeidsledighetstall — til bedømmelse av industriens virksomhet i årets løp. Her vilde

[1] Budgettinnstilling I — 1927.

månedlige eller kvartalsvise oppgaver over antall beskjeftigede arbeidere være av meget stor verdi.» (Budg.innst. I-1927, side 26.)

Enhver som arbeidde i Byrået på denne tid vil være enig i denne vurdering. Heldigvis viste det seg dog at en rekke av de oppgaver som var nevnt lot seg gjennomføre i de etterfølgende år. I Budsjettinnstilling I 1928 kan komitéen konstatere:

«Da departementet iår som foran nevnt har imøtekommet komiteens henstilling om oplysninger på dette punkt og latt utarbeide som bilag til proposisjonen «Statistisk-økonomisk oversikt over året 1927» kan komitéen forsåvidt henvise til dette dokument.» (Budg.innst. I - 1928, side 3.)

1928 brakte avslutning på kronestigningen. Kronen ble igjen gullfestet den 1. mai 1928. Og utførselsforbudet for gull ble opphevet. Men virkningene av deflasjonen var man ikke ferdig med. Det oppstod således uro på pengemarkedet, særlig i forbindelse med de betydelige avskrivninger som et par av de største frie aksjebanker måtte foreta. Ellers er tonen i oversikten for 1928 temmelig optimistisk.

«De data som er trukket frem angående de enkelte næringsgreners stilling i 1928 tyder på at dette år ialt har ført med sig en ikke ubetydelig fremgang, sett på bakgrunn av de år man nettopp har gjennomlevet. De forskjellige uttalelser næringslivets menn er kommet med ved årsskiftet har også alt i alt vært optimistisk preget.» (S.M. 1928, side 406.)

Årsaken til dette mener man er at tilpasningen til det verdinivå som betinges av parikronen allerede er kommet meget langt. Det betyr at produksjonsomkostningene er gått ned i 1928 og man kan også konstatere at lønningene ligger lavere enn ett år tidligere. Men det er fremdeles mørke trekk i bildet.

«Den vanskeligste oppgaven som står igjen er tilpasningen av de offentlige finanser, først og fremst de kommunale til de nye forhold.» (S.M. 1928, side 409.)

1928 var for øvrig det siste år da statistisk-økonomisk oversikt ble trykt i Statistiske Meddelelser. Fra 1929 var det bare Stortingsdokumentet som ble presentert. Denne ordning varte helt til 1936, da det også ble utgitt en egen utgave i det vanlige røde bind fra Statistisk Sentralbyrå. Oversiktene fikk dog ikke nummer i den offisielle statistikk, det var først senere at det ble gjennomført.

Under kronestigningen hadde interessen samlet seg om den nasjonale utvikling. Forholdene ute i verden gav selvsagt en interessant bakgrunn for analysen, men de hadde ikke noen full gjennomslagskraft. Annerledes ble det etter gullfestingen av kronen. Da kom den internasjonale utvikling i langt høyere grad til å prege vurderingen også av utviklingen her i landet. Dette kommer klart fram allerede i oversikten for året 1929. Som helhet var dette år et høykonjunkturår for verdensøkonomien. Gjenoppbyggingen etter krigen var avsluttet, og produksjonen var nådd opp på et høyere nivå enn noen gang tidligere. Men børskrakket i New York i november gav varsel om endrede forhold. Hvor inngripende disse endringer skulle komme til å bli, og at man stod foran historiens verste depresjon, var vel ikke alminnelig forstått. Man var vel blendet av de siste års betydelige økonomiske framgang. En dyperegående analyse viser imidlertid at det i det økonomiske liv kunne påvises spenningsforhold som hadde utviklet seg allerede en god stund før børskrakket gav det endelige stormsignal. I oversikten er man klar over at et omslag er inntrådt, men konklusjonen man trekker er ikke i sin optimisme i særlig grad i overensstemmelse med den påfølgende utvikling.

«Børskrisen i Amerika og den stagnasjon i produksjonen som har vist sig utover høsten tyder ikke på at den utvikling man hadde storparten av 1929 vil bli tatt opp igjen i de første måneder av 1930. Hvordan forholdene vil arte sig er ikke godt å si, men et av lyspunktene er det at man sandsynligvis for en tid kommer til å arbeide med billigere penger.» (S.Ø. - 1929[1], side 8.)

Det var en riktig vurdering at man ville komme til å arbeide med billigere penger, men det kom ikke til å stimulere virksomheten på grunn av det sterke fall i prisnivået som allerede var innledet, og som kom til å prege de påfølgende år.

Det man i første rekke festet seg ved på det innenlandske marked var prisstabiliteten i 1929. Det skulle tyde på at på dette området var deflasjonens virkninger iferd med å ebbe ut. Truselen kommer imidlertid nå utenfra.

«Dette har naturligvis vært gunstig for næringslivet; men fortsetter prisnivået internasjonalt å gå ned, så vil vi utvilsomt bli

[1] Statistisk-Økonomisk Oversikt over året 1929.

trukket med i denne bevegelse.» (S.Ø. - 1929, side 8.)

For første gang siden 1922 kunne man i oversikten for 1929 gi et overveiende lyst bilde av det økonomiske resultat som var oppnådd.

«Alle de opgaver man har over den økonomiske utvikling herhjemme viser at den fremgang som man konstaterte i 1928 er fortsatt, og at fremgangen alt i alt i året 1929 har vært ganske stor. Det som først og fremst har skapt grunnlaget herfor er den stabile pengeverdi, de rolige arbeidsforhold herhjemme og de gode tider ute i verden.» (S.Ø. - 1929, side 21.)

Det ble også det siste år man kunne gi en så vidt tilfredsstillende karakteristikk. For 1930 åpnes således oversikten med følgende:

«Året 1929 kan man i enkelte retninger betegne som avslutningen på en oppgangsperiode.» (S.Ø. - 1930, side 3.)

«Ved utbruddet av børskrisen i De Forenede Stater i slutten av 1929 utviklet der seg en almindelig verdenskrise, som litt efter litt har satt sitt preg på virksomheten i næsten alle land.

Det som man først og fremst skal merke sig er den sterke nedgangen i prisnivåene.» (S.Ø. - 1930, side 3.)

Dette utdypes så nærmere i en tabell over prisene på verdensmarkedet, hvor man fra utgangen av september 1929 til tilsvarende tidspunkt 1930 kan notere prisfall på 30, 40, 50 og opptil 60 prosent. På denne bakgrunn er det lett å forstå at produksjon og handel skrumpet inn på alle områder. Det eneste som steg, var arbeidsledigheten, som begynte å anta helt uvanlig omfang.

Her hjemme hadde verdenskrisen på ingen måte slått fullt igjennom, men som det vil framgå av det følgende, ventet man ikke å forbli uberørt:

«Først utover høsten 1930 har virksomheten begynt å bli preget av verdenskrisen, og først ved utgangen av året kan man si at den har gjort seg sterkere gjeldende; men ennu på dette tidspunkt var det flere virksomhetsgrener som bare var ubetydelig berørt.

Årsakene til at Norge er kommet så sent med er flere. For det første har prisutviklingen i og for sig vært gunstigere for næringslivet i Norge enn annensteds. For det annet har prisene for våre eksportprodukter vært mindre berørt av det almene prisfall på verdensmarkedet enn andre produkter. Dertil kommer at vi alt i alt har hatt meget rolige arbeidsforhold og at kredittforholdene hadde stabilisert sig i løpet av året 1929.» (S.Ø. - 1930, side 20.)

Om de første statistisk-økonomiske oversikter som ble utarbeidd kan man vel si at de i høy grad var preget av en ren tallbeskrivelse. Etter hvert kommer imidlertid vurderende elementer i stigende grad inn. For året 1931 går man et skritt videre og gir en ganske inngående og temmelig detaljert analyse av de internasjonale forhold, særlig på penge- og valutaområdet. Begrunnelsen for dette finner man i følgende:

«Slik som forholdene har utviklet seg, vil de økonomiske forholds utvikling herhjemme i ennu høiere grad enn ellers være avhengig av hvordan utviklingen forløper ute i verden, og man har derfor funnet å burde gi utviklingen på verdensmarkedet en forholdsvis bredere plass i oversikten over de økonomiske forhold dette år.» (S.Ø. - 1931, side 3.)

Om selve utviklingen kan man si:

«Krisen har i årets løp utviklet seg til en kreditt- og tillitskrise, som har tatt større omfang enn nogen krise man kjenner, og ved årets utgang er stillingen internasjonalt sett så alvorlig som den vel kan bli.» (S.Ø. - 1931, side 3.)

Det var for øvrig ingen god spådom, for året 1932 ble enda dårligere enn 1931.

Den mest dramatiske begivenhet i 1931 var gullstandardens sammenbrudd i september. I oversikten er det gitt en detaljert analyse av den utvikling som førte opp til denne begivenhet. Det er en beretning som er ganske leseverdig den dag i dag.

Når det gjelder de norske forhold er det to ting som preger situasjonen. Den første er selvsagt verdenskrisen og gullstandardens sammenbrudd. Norge fulgte jo her med og forlot gullstandarden den 27. september 1930. Noen klar forestilling om hvordan den frie valuta ville virke hadde man imidlertid ikke. Det annet moment var den store arbeidsstans som lammet store deler av norsk virksomhet i 1931. I alt gikk tapt 7,6 millioner arbeidsdager (se figur 5). Noe godt fulgte imidlertid også med denne bitre strid. I de påfølgende år fikk man ro på arbeidsmarkedet og kostnadsstigningen ble også mindre enn den ellers hadde vært. Om den framtidige utvikling sies det i oversikten:

«De største farer som på dette hold truer oss for øieblikket er den innsnevring av den

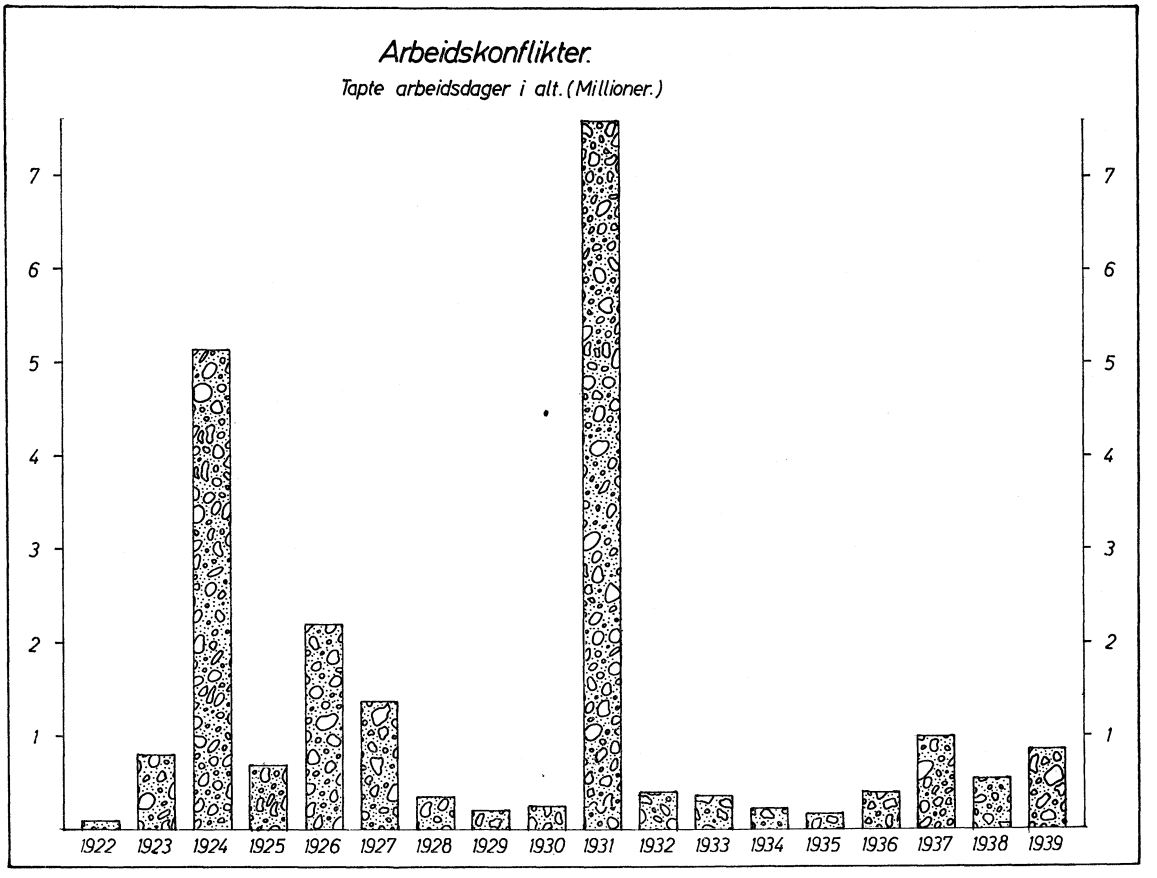

Fig. 5.

Diagrammet viser hvor stort omfang arbeidskonfliktene kunne ha i enkelte år i mellomkrigstiden. I begge årene 1924 og 1931 lå tallet på tapte arbeidsdager over 5 millioner, og det årlige gjennomsnitt for perioden 1922—1939 var 1 260 000. I tidsrommet 1945—1970 var det årlige gjennomsnitt 107 000, og ikke i noe år lå tallet på tapte arbeidsdager høyere enn 1 million.

internasjonale vareomsetning som foregår.» (S.Ø. - 1931, side 28.)

For verdenshandelen som helhet fikk man en nesten katastrofal nedgang under stordepresjonen. Verdien av den samlede handel gikk således ned til omtrent en tredjedel av hva den tidligere hadde vært. Dette påvirket selvsagt også vårt land, men man må si at relativt sett slapp Norge lettere enn de fleste land. I en viss utstrekning skyldtes det den sammensetning som vår eksport hadde.

Selvsagt avtegner 1931 seg som et dårligere år enn 1930, men man kan likevel konstatere:

«Til tross for de overordentlig vanskelige forhold ved årsskiftet, og til tross for at den verdensøkonomiske situasjon er meget mørk, så vil man dog understreke at tilstanden i Norge i og for sig ikke er så slem som i mange andre land.» (S.Ø. - 1931, side 28.)

Det var en karakteristikk som for så vidt kom til å gjelde alle kriseårene.

1932 ble bunnåret i den store verdensdepresjonen. Det ble imidlertid ikke noe typisk bunnår, for framgangen i de påfølgende år var ytterst moderat. I mange land varte krisestemningen helt ut i 1935.

Man var på dette tidspunkt klar over at det er en konjunkturbølge man har for seg. Det sies således:

«Verdenskrisen, som nu går i sitt fjerde år, har nemlig mange karaktertrekk tilfelles med de kriser vi kjenner fra det 19de århundrede.

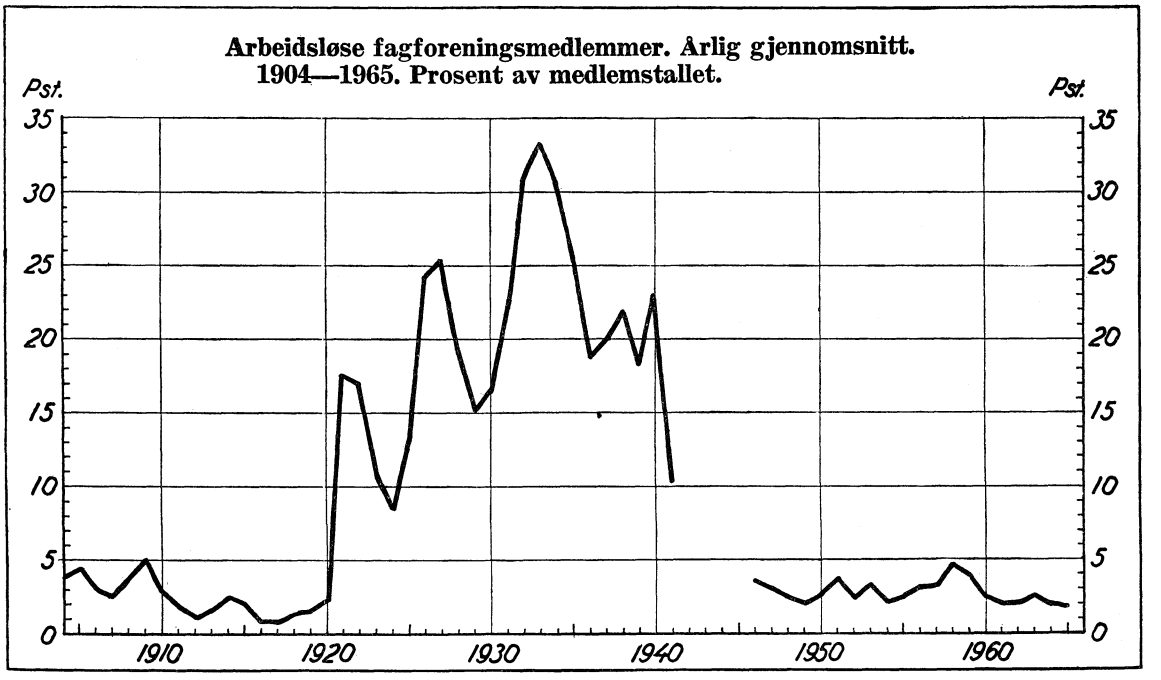

Fig. 6.

Det var stor nivåforskjell mellom arbeidsløsheten i mellomkrigstiden på den ene side og arbeidsløsheten før første verdenskrig og etter siste krig på den annen. Mellomkrigstidens arbeidsløshetskurve utmerker seg også ved langt sterkere svingninger. Perioden omfatter tre markerte bølgebevegelser med 6 år mellom hver bølgetopp og 4—5 år mellom hvert bunnpunkt. Alle bunnpunktene i mellomkrigstiden lå langt høyere enn noe toppunkt i de to andre periodene.

Det mest fremtredende er den sterke overutvikling av produksjonsapparatet som fant sted i årene like før 1929, og som forstyrret likevekten. Hertil kommer den manglende stabilitet — økonomisk og politisk — landene imellem som vi hadde arvet efter krigen.» (S.Ø. - 1932, side 3.)

I to ord har man her fått fram det karakteristiske ved verdensdepresjonen. Det første trekk er en manglende økonomisk balanse, et vanlig konjunkturfenomen. Det annet er de politiske forstyrrelser som etter hvert kom til å spille større rolle i nettopp denne depresjonen. Det er her igjen to elementer, det første er tillitskrisen og sammenbruddet på valutamarkedet, med de følger det gav for penge- og kredittutviklingen. Det annet er den stadig mer proteksjonistiske handelspolitikk som landene slo inn på. I større eller mindre grad kom den til å virke som en tung belastning på den internasjonale handel helt fram til den annen verdenskrig.

For Norge kommer storkonflikten i 1931 stadig forstyrrende inn i det økonomiske bildet. I og for seg viser aktiviteten en øking fra 1931 til 1932, men det skyldes utelukkende de usedvanlig dårlige resultater som konfliktåret 1931 gav. Skulle man se bort fra denne virkning er det klart at 1932 førte med seg en ytterligere nedgang. Det kommer også til uttrykk i de stigende arbeidsledighetstall (se figur 6). Totalvurderingen oppsummeres i følgende setning:

«Settes denne (storkonflikten) ut av betraktning, kan det ikke være tvil om at 1932 hittil har vært det vanskeligste år under verdenskrisen.» (S.Ø. - 1932, side 34.)

Dette utdypes på følgende måte:

«De økonomiske faktorer vi har behandlet ovenfor viser at året 1932 som helhet sett har vært overordentlig dårlig, forsåvidt som alle tidligere lavrekorder er slått. Året betegnes ved de laveste priser på verdensmarkedet, den største arbeidsledighet, den minste produksjon, den minste handelsomsetning, det største skibsoplegg. I året har restriksjonene

på handelen nådd sitt høidepunkt hittil, og uroen på valutamarkedet har ikke lagt sig.» (S.Ø. - 1932, side 13.)

Også i den økonomiske analyse kan man være fristet til å gjøre bruk av den gamle påstand at det alltid er mørkest før daggry. Oversikten beskjeftiger seg da også en smule med framtidsutsiktene:

«Det store spørsmål er nu: gir tegnene i det siste halvår grunnlag for håp om at vi har passert bunnen? På dette spørsmål kan ingen svare sikkert.» (S.Ø. - 1932, side 13.)

I oversikten går man så inn på alle de negative sider, men kan likevel konstatere:

«Men til tross for disse faktorer kan der likevel være grunn til å nære mere tillit til 1933 enn det foregående år.» (S.Ø. - 1932, side 14.)

Det var for så vidt ingen dårlig spådom.

Fra 1933 kommer det en noe lysere tone over oversiktene. Det gjelder særlig de økonomiske utsikter. I stigende grad festes imidlertid oppmerksomheten ved de politiske begivenheter. Oversikten kan da også innledes med følgende:

«Året 1933 har vært meget begivenhetsrikt, både på det økonomiske og politiske område. Den viktigste økonomiske begivenhet i året er bankkrisen i De Forente Stater, som brøt ut i mars, og som førte til at De Forente Stater forlot gullstandarden 20. april.» (S.Ø. - 1933, side 3.)

Denne begivenhet førte til at den store verdenskonferanse som man hadde satt så store håp til, ikke kom til noe resultat. Tvert imot fikk man en skjerpning av restriksjonene på den internasjonale handel, og verdenshandelen gikk da også ned med 10 prosent fra foregående år. Den følgende karakteristikk kom til å ha gyldighet også i flere år framover:

«Det er gjennem denne valutapolitikk innledet en valutakamp som har ført til at de autarkitendenser som satte sitt preg på året 1932 yderligere er styrket, og den økonomiske avsperring lande imellem er større ved årets utgang enn ved årets begynnelse.» (S.Ø. - 1933, side 3.)

En annen politisk begivenhet som registreres er Hitlers overtakelse av makten i Tyskland. Men man ante vel neppe hva dette skulle komme til å bety for utviklingen i de påfølgende 10—12 år.

Når det gjelder de norske forhold gjentar man at krisen ikke har gjort seg så sterkt gjeldende i Norge som i de fleste andre land. Denne forskjell begynner dog etter hvert å bli mindre utpreget. Hovedinntrykket er at:

«året 1933 har også vært et meget vanskelig år, men ser vi det på bakgrunn av 1932, kan det ikke være tvil om at det også i Norge er flere gunstige trekk i utviklingen i 1933 enn i 1932.» (S.Ø. - 1933, side 41.)

Oversikten for året 1934 åpner med et tilbakeblikk som gir et godt bilde av de endrede internasjonale problemstillinger i 1930-årene:

«Den 21. september 1931 danner i to henseender et skille i efterkrigstidens økonomiske historie. For det første må man fra den dag regne med valutauroen som en faktor av avgjørende betydning for utviklingen. For det annet kommer fra det tidspunkt forholdet mellem de frie krefter i det økonomiske liv og de krefter som statsmaktene setter i gang ved forskjellige inngrep, inn i en ny fase. Den økonomiske politikk får en stadig større betydning for utviklingen.» (S.Ø. - 1934, side 3.)

Den negative side av denne internasjonale økonomiske politikk kommer til uttrykk i det følgende:

«Når det gjelder forholdet mellem inngrepene og de frie krefter i det økonomiske liv, er det intet omslag å merke.» (S.Ø. - 1934, side 3.)

Her har man en av de tristeste sider ved den internasjonale utviklingen i 1930-årene.

Et annet forhold som gjør seg gjeldende er den ulike utvikling, særlig på prisfronten, mellom gull-landene og de land som i 1931 og 1933 var gått over til papirvaluta. Mens man tidligere gjerne hadde sett at en oppheving av gullstandarden hadde ført til inflasjon, var resultatet nå nærmest prisstabilitet, mens prisene i gull-landene fortsatte nedover. Et typisk eksempel er Norge, som i årene 1931, -32 og -33 hadde praktisk talt uforandret prisnivå. Det reduserte trykket på produksjonslivet. I De Forente Stater var The New Deal kommet i gang med et ekspansivt program.

For Norges vedkommende kan det konstateres en klar framgang:

«Fremgangen i den økonomiske virksomhet var liten i Norge fra 1932 til 1933. Først i

slutten av 1933 var det tydelige tegn til bedring i konjunktursituasjonen. Denne tendens til bedring har fortsatt å gjøre sig gjeldende i 1934. Konjunkturmessig sett vil derfor 1934 bli et bedre år enn 1933. Det er særlig når man regner i realverdier at 1934 kan karakteriseres som et relativt godt år.» (S.Ø. - 1934, side 41.)

Da prisnivået også var svakt stigende, kunne man regne med atskillige prosents øking i de nominelle inntektene. Et svakt punkt i utviklingen var det imidlertid at nedgangen i arbeidsledigheten var forholdsvis moderat. Det tydet på at mange årsaker, og ikke bare konjunkturelle forhold, spilte inn på dette området. Befolkningsstrukturen og rasjonaliseringsbestrebelsene kan nevnes i den forbindelse.

Det tilløp til et tilbakeblikk som ble gitt i oversikten for 1934, ble videre utdypet i oversikten for 1935. Det er tydelig at man her bestreber seg på å gi et samlet konjunkturbilde. I oversiktens innledning finner man således følgende avsnitt:

«Gangen i den krise som rammet verden i 1929 kan kort beskrives slik: nedgang i 1931 og 1932, begynnende opgang i 1933 og fortsatt opgang gjennem 1934 og 1935. Denne utvikling er felles for alle de land som har fulgt England da dette i september 1931 forlot gullstandarden og også for flere av de land som gjennem valutakontroll nominelt oprettholder en gullvaluta, men som på forskjellig vis bruker en depresiert valuta i den internasjonale omsetning.» (S.Ø. - 1935, side 3.)

«Dette viser at landenes stilling til valuta og pengevesen har vært av større betydning for gangen i den økonomiske utvikling enn noget annet.» (S.Ø. - 1935, side 3.)

For øvrig kan man konstatere at prisene på verdensmarkedet har beveget seg oppover, men at tendensen har vært svak. Den industrielle virksomhet har også vært stigende, men tendensen har vært ujamn i de ulike land. Som følge av dette har nedgangen i arbeidsledigheten fortsatt, som det heter «tildels i et raskt tempo». Men verdenshandelen henger fremdeles etter. Regnet i gullverdier var der ingen øking fra 1934 til 1935. I forhold til toppåret 1929 var verdien da ikke mer enn 33 prosent.

Det er behersket optimisme som gjør seg gjeldende i oversikten, og om framtiden heter det:

«Vel er det så at 1935 har bragt verdens økonomi et stykke fremover, men det er ennu langt igjen, og for å nå frem kreves det en ganske annen internasjonal forståelse og et ganske annet internasjonalt samarbeide enn det vi nu ser.» (S.Ø. - 1935, side 13.)

For Norges vedkommende kan man konstatere framgang praktisk talt på alle områder. Det heter da også:

«Alt i alt må vi være meget fornøid med den økonomiske utvikling i vårt land i 1935. Men vi har ikke vært alene om denne utvikling. Vi deler den med alle sterlingsblokkens og også en del andre land. Det er denne gang som før en felles rytme i utviklingen, det er ikke først og fremst de hjemlige forhold som har bestemt den, selv om krisebevilgningene og de andre krisetiltak selvfølgelig har vært av betydning.» (S.Ø. - 1935, side 40.)

Man kan notere seg en observasjon som har en mer allmenngyldig karakter:

«Vår betalingsbalanse, som nu i nogen år har vært positiv, — det har den ofte vært under nedgangstider — er det også iår. Men overskuddet er meget lite, i hvert fall betydelig mindre enn i 1934.

Vi tar også dette som et tegn på at virksomheten har øket i 1935. Tatt efter de erfaringer vi har, er det under nedgangstidene vi avbetaler på vår utenlandske gjeld, under de gode tider øker vi den. Det er typisk for et land som har bruk for kapitalimport.» (S.Ø. - 1935, side 40.)

Denne karakteristikk passer jo godt også på etterkrigsforholdene.

For året 1936 ble den statistisk-økonomiske oversikt, som var bilag til statsbudsjettet, også trykt som egen publikasjon fra Statistisk Sentralbyrå.

Selv om de statistisk-økonomiske oversikter stort sett er bygd opp på samme måte fra år til år, kan man merke seg en stigende tendens i retning av en konjunkturanalyse og ikke bare en tallbeskrivelse av de foreliggende serier. Et typisk eksempel er følgende avsnitt:

«I 1936 er det på flere felter satt nye rekorder. Ordet høikonjunktur har fått en stadig større anvendelse. Det faller i den forbindelse naturlig å spørre om høikonjunkturens varighet. Konjunkturhistorisk sett er en opsvingsperiode på 4½ år heller lang enn kort. Verden over speider man derfor efter tegn til et kommende omslag.» (S.Ø. - 1936, side 14.)

Men man tar sine tydelige forbehold. Det heter nemlig:

«Å si noe bestemt om det for verden som helhet, er umulig, men i enkelte av de land som står i spissen for konjunkturutviklingen har det vært pekt på forhold som kan tyde på at man nærmer seg det punkt hvor konjunkturene igjen kan vende.» (S.Ø. - 1934, side 14.)

«Å si noe om fremtiden er umulig. Den er nemlig ikke utelukkende avhengig av rent økonomiske krefter, men den vil i høi grad påvirkes av politikken.» (S.Ø. - 1936, side 14.)

En side av dette var opprustningene ute i verden, som allerede gjorde seg sterkt gjeldende. Det heter om dette:

«Faktisk har også den verdenspolitiske situasjon fått en direkte konjunkturstimulerende virkning ved å tilskynde til øket rustningsaktivitet. Det er i 1936 blitt mere og mere klart hvilken rolle rustningene spiller for opsvinget i beskjeftigelsen og for bedringen i sin almindelighet. Det gjør sig også gjeldende for de land som ikke direkte har deltatt i rustningskappløpet.» (S.Ø. - 1936, side 14.)

Norge går godt inn i det alminnelige konjunkturbilde. Det heter således:

«I 1936 er fremgangen blitt mer almen og også mer følbar for almenheten og tiltroen til at det går fremover mer festnet. Det er det vanlige under konjunkturopgangen at fremgang efter en depresjon først blir erkjent efter at den har vart adskillig tid. Så har det også vært denne gang.» (S.Ø. - 1936, side 48.)

Et spesielt moment er et man kaller den eiendommelige kredittutvikling i 1936. Det sies om dette:

«Man har derfor det eiendommelige forhold at kredittstrukturen er skrumpet inn, tiltross for at kreditt-grunnlaget er sterkt utvidet. Situasjonen på kredittmarkedet er derfor ikke den vanlige under stramningsperioder.» (S.Ø. - 1936, side 15.)

Som en av årsakene peker man på den nye renteskatt som ble innført i januar 1936.

Den frykt for konjunkturomslag som gjorde seg gjeldende i 1936 var nærmest konjunkturteoretisk motivert. I 1937 får usikkerheten et mer konkret grunnlag. Det heter da også i oversikten for dette år:

«Selv rustningsvirksomheten har ikke kunnet prege utviklingen. Tross den stimulanse den uten tvil har gitt næringslivet, kan man nemlig konstatere en tydelig avslapning i verdenskonjunkturene i alle fall i de siste måneder. Denne avslapning har gjort sig ulike sterkt gjeldende i forskjellige grener av næringslivet og i forskjellige land. På enkelte felter har den vært lite merkbar, mens den på andre har antatt karakteren av en tydelig nedgang.» (S.Ø. - 1937, side 3.)

Dette utdypes nærmere gjennom en skildring av den internasjonale børsrytme. Med et skarpt omslag i april, en to måneders bedringsperiode og så kursfall på kursfall utover høsten. Verdensproduksjonen kan imidlertid for første gang noteres i overkant av det tidligere høykonjunkturår 1929, men bevegelsen i årets løp tyder på et omslag, selv om man ikke som det vil framgå av følgende, legger overdreven vekt på dette:

«Selv om produksjonsnivået i 1937 ikke på noen måte kan sies å ha vært overdrevent høit, når man tar i betraktning en viss langtidsvekst, er det allikevel mange tegn som tyder på at den opgangsperiode som har gjort sig gjeldende siden sommeren 1932 har nådd sin avslutning i løpet av året. Den månedlige produksjonsindeks for verdensindustrien har nemlig tydelig vært på vei nedover siden mai måned. Nu er tilbakeslaget i den månedsvise indeks i og for sig ikke noe betenkelig fenomen. Siden opsvinget begynte i 1932 har det hendt mer enn et halvt dusin ganger at månedsindeksen over verdensproduksjonen har hatt større eller mindre tilbakeslag.» (S.Ø. - 1937, side 10.)

De usikre framtidsutsikter kommer også til uttrykk i analysen av de norske forhold. Det heter således:

«Mens det samlede resultat for 1937 var usedvanlig godt, tyder bevegelsen i løpet av året på at den opgang som vi nu har hatt i flere år, holder på å stagnere. De tegn på en stagnasjon som allerede begynte å vise sig ute i verden efter utløpet av 1ste kvartal 1937, blev i løpet av året, særlig fra høsten av, flere og flere og mere samstemmige, og meget utpregede i enkelte land. Hos oss har tegnene på omslag vært meget svake, men man kan også her spore en tendens til at disse tegn blir mere utpregede utover høstmånedene.» (S.Ø. - 1937, side 62.)

Man våger også på dette grunnlag en forsiktig framtidsspådom:

«Hvordan dette vil utvikle sig i 1938 er ikke mulig å si, men det er mange ting som tyder

på at 1938 ikke vil bli et så godt år som 1937.» (S.Ø. - 1937, side 62.)

I oversikten for 1938 kommer Byrået med en viss tilfredshet tilbake til denne spådom. Året karakteriseres da også på følgende måte:

«Ser vi tilbake på året 1938, kan vi på grunnlag av det som er sagt ovenfor om de forskjellige virksomheter her hjemme, si at den opgang vi har hatt gjennem flere år, stanset i 1938 og at flere virksomhetsgrener har vært rammet av en tilbakegang.» (S.Ø. - 1938, side 65.)

Hva man skal legge i ordet stagnasjon er imidlertid uklart, fordi den realøkonomiske og den pengemessige utvikling har vært forskjellig. Det sies da også:

«Det er imidlertid et spørsmål om en utelukkende kan karakterisere gangen i året 1938 med ordet stagnasjon. Svaret på dette beror på hva det er en har for øyet. Gjelder det selve virksomheten som sådan, så passer ordet nokså godt, fordi omfanget av virksomheten alt i alt har holdt seg godt oppe.» (S.Ø. - 1938, side 65.)

«En annen sak er om vi tenker på virksomhetens økonomiske resultat. Gjør vi det, må året 1938 sett på bakgrunn av 1937 karakteriseres som et nedgangsår. På de fleste områder har nemlig det økonomiske utbytte vært mindre i 1938 enn i 1937.» (S.Ø. - 1938, side 65.)

Man var ikke tilsvarende heldig med forhåndsvurdering av utviklingen i 1939:

«Å si noe bestemt idag om utsiktene for konjunkturene er så å si umulig, fordi den økonomiske utvikling ute i så høy grad er avhengig av den politiske. Ser vi bort fra mulige store politiske endringer i 1939, synes utsiktene for øyeblikket å tyde på en svakere økonomisk utvikling i det år vi nå er inne i.» (S.Ø. - 1938, side 66.)

For dette år måtte man nemlig konstatere:

«På en måte er det lett å gi et sammendrag av den økonomiske utvikling i vårt land i 1939. Tar man utgangspunkt i nivået i foregående år, er det ikke vanskelig å konstatere fremgang. På de fleste felter innen vårt næringsliv er tallene større i 1939 enn de var i 1938. På mange felter er til og med resultatene bedre enn de var i 1937 som hittil har stått som et konjunkturtoppår. Sett i forhold til nivået i foregående år synes derfor 1939 å skille seg ut som et økonomisk godt år.» (S.Ø. - 1939, side 57.)

Det var for øvrig mer profetisk visdom i følgende avsnitt:

«En må derfor understreke at slik som stillingen ligger an, har de mange tall som forteller om stor virksomhet og omsetning i 1939 lite vitnekraft utover øyeblikket. Vi har hatt en meget gunstig økonomisk utvikling i 1939. Men selv om vi konstaterer dette faktum, berettiger det oss ikke til noen tilsvarende optimisme for den nærmeste fremtid. Så raskt som forholdene utvikler seg i disse dager har vi ingen garantier for at situasjonen ikke kan endre seg med et slag.» (S.Ø. - 1939, side 58.)

«Det sentrale økonomiske og sosiale problem i tiden fremover blir spørsmålet om muligheten av å opprettholde befolkningens levestandard.» (S.Ø. - 1939, side 58.)

For verdensøkonomien kan det være nok å sitere følgende:

«Under en slik økonomi svikter de fleste av de målestokker vi bruker til å følge utviklingen under fredsøkonomien, selv bortsett fra at kildene til opplysning om utviklingen stanser. For med krigsøkonomien følger tvangsøkonomien og statistikken blir en statshemmelighet.» (S.Ø. - 1939, side 4.)

Når det gjelder verdensmarkedet i 1939 er det selvsagt krigsutbruddet som dominerer analysen. Det konstateres at verden er gått over fra fred til krigsøkonomi. I og for seg er overgangen ikke skarp. Enkelte land har i opprustningsperioden vært preget av noe som ligner krigsøkonomi, på den annen side vil det ta noen tid før krigsøkonomien fullt ut slår igjennom i den økonomiske virksomhet. I de kommende år vil derfor krigsøkonomien i stigende grad komme til å prege den økonomiske utvikling. Denne utvikling ble så nærmere skildret i følgende avsnitt:

«Krigsøkonomien hersker naturligvis først og fremst i de land som er i krig, men ingen går helt fri, selv om det tar tid før en merker det i det daglige liv. De nøytrale land merker det først gjennom prisstigning og nye skatter til økt forsvar. Men litt etter litt virker restriksjonene på utenrikshandelen på landenes produksjon og tilførsler, og det betyr — selv om en tilsynelatende har disponibel valuta — et press på levestandarden. Kommer så infla-

sjonen til — den mest hardhendte beskatningsform som finnes — så er også de nøytrale land under det fulle press av krigsøkonomien, selv om verdistigning kamuflerer utviklingen.» (S.Ø. - 1939, side 4.)

Man var altså klar over at den økonomiske analyse får en annen karakter i en krigsøkonomi, hvor den vanlige konjunkturtype ikke lenger gjør seg gjeldende.

Man ante ikke dengang at kort tid etter skulle dette være en realitet for vårt land. Den statistisk-økonomiske oversikt for 1939 ble da også den siste som ble utarbeidd. Det var først etter krigen at arbeidet igjen kunne opptas, men da med den nye tittel «Økonomisk Utsyn», og etter hvert med det solidere grunnmateriale som nasjonalregnskap og nasjonal-budsjett kunne gi for vurderingen av den økonomiske utvikling.

*

I denne korte oversikt er oppmerksomheten blitt konsentrert om visse trekk ved den rent generelle konjunkturbeskrivelse. Det har ikke vært mulig å gå inn på alle de detaljer som på de forskjellige spesialområder er å finne i de statistisk-økonomiske oversikter. Også her ligger det et interessant stoff. I de enkelte delanalyser kunne man selvsagt hvert år gå dypere ned i problemene. I oversikten for 1939 opererte man således for verdensmarkedet med følgende avsnitt: Aksjemarkedet, penge- og kredittmarkedet, valutamarkedet, prisnivået, den industrielle verdensproduksjon, arbeidsledigheten, jordbruket. For Norges vedkommende var de avsnitt som ble detaljbehandlet aksjemarkedet, penge- og kredittmarkedet, prisnivået, den innenlandske handel, utenrikshandelen, skogbruket, fiskeriene, hvalfangsten, industrien, skipsfarten, arbeidsledigheten, offentlige finanser.

De statistisk-økonomiske oversikter var skrevet for umiddelbart bruk. For dem som vil studere den økonomiske utvikling i denne periode på spesielle områder gir de mange delanalyser et lett tilgjengelig kildemateriale. Oversiktene har derfor ennå ikke tapt sin verdi.

Verdensøkonomien

Høykonjunkturen i den vestlige verden i 1969 førte til sterk stigning i verdensproduksjonen dette året. Industriproduksjonen i verden (unntatt landene med sentraldirigert planøkonomi i Øst-Europa og Asia) steg med 7 prosent fra 1968 til 1969. I Sambandsstatene satte imidlertid et konjunkturomslag inn allerede fra sommeren 1969, og nedgangskonjunkturen varte helt til utpå senhøsten 1970. I Vest-Europa ble produksjonsveksten meget svak fra våren 1970 og viste stort sett stagnasjon i resten av året. Verdens industriproduksjon økte derfor betydelig svakere fra 1969 til 1970 (vel 4½ prosent) enn året før. Dette kan likevel synes å være en ganske høy vekstrate, tatt i betraktning at veksten i industriproduksjonen gjennom året 1970 var svak i storparten av den vestlige verden. Den relativt høye raten må imidlertid ses på bakgrunn av den sterke produksjonsveksten i Vest-Europa i annet halvår 1969. Fra første halvår 1970 til første halvår 1971 var vekstakten i verdens industriproduksjon svak (vel 3 prosent). I Vest-Europa fortsatte stagnasjonen, mens industriproduksjonen i Sambandsstatene etter hvert stabiliserte seg på om lag samme nivå som i de tre første kvartalene av 1970.

Det var ingen nevneverdig vekst i verdens samlede jordbruksproduksjon fra 1968 til 1969, mens året 1970 gav en øking på 2 prosent. For 1971 foreligger ennå ingen oppgaver. Også matvareproduksjonen økte med 2 prosent fra 1969 til 1970, men regnet pr. innbygger steg den med bare 1 prosent i utviklingslandene og gikk ned med 2 prosent i industrilandene.

For totalproduksjonen (bruttonasjonalproduktet) i OECD-området, som omfatter Nord-Amerika, Vest-Europa og Japan, regnet OECD i desember med en vekst på om lag 3½ prosent fra 1970 til 1971.

I Vest-Europa var det god vekst i totalproduksjonen i 1969, men i 1970 avtok vekst-takten betydelig. Som følge av den sterke stigningen i industriproduksjonen i annet halvår 1969 ble likevel bruttonasjonalproduktet regnet i faste priser betydelig høyere i 1970 enn året før i nesten alle større vest-europeiske industriland. Et unntak var Storbritannia, der produksjonen bare steg med 2,1 prosent, eller om lag som gjennomsnittet for perioden 1965—1970. Blant de største industrilandene var veksten sterkest i Frankrike (6 prosent). I Norge var produksjonsstigningen (3,5 prosent) betydelig svakere enn for Vest-Europa under ett (5,0 prosent). Fra 1970 til 1971 steg bruttonasjonalproduktet svakere enn året før i alle de større industrilandene i Vest-Europa. Frankrike hadde fortsatt den sterkeste veksten (om lag 5½ prosent), og en mer markert lederposisjon enn året før. I Vest-Tyskland økte bruttonasjonalproduktet med vel 3 prosent (mot 5,4 prosent fra 1969 til 1970) og i Storbritannia med om lag 1½ prosent. Sverige hadde en produksjonsvekst på bare ½ prosent (mot 4½ prosent året før), mens bruttonasjonalproduktet i Italia bare økte ubetydelig fra 1970 til 1971. Med en stigning i bruttonasjonalproduktet på om lag 5 prosent i 1971 lå Norge dette år i têtegruppen i Vest-Europa. For Vest-Europa under ett steg totalproduksjonen trolig med om lag 3 prosent fra 1970 til 1971.

Totalproduksjonen i Sambandsstatene gikk ned med 0,6 prosent fra 1969 til 1970, men i 1971 var det en moderat stigning i bruttonasjonalproduktet — trolig 2½—3 prosent.

I Japan fortsatte den sterke produksjonsstigningen også i første halvår 1970, men senere har veksten vært langt svakere enn i de foregående år. Fra 1969 til 1970 ble stigningen i bruttonasjonalproduktet likevel så sterk som 11 prosent, mot om lag 5 prosent fra 1970 til 1971.

Verdensproduksjonen

Verdens jordbruksproduksjon (produksjonen i Kina ikke medregnet) viste etter FAO's (Food and Agriculture Organization of the United Nations) foreløpige beregninger en øking på 2 prosent fra 1969 til 1970, regnet i volum. Tall for 1971 foreligger ennå ikke. Fra 1968 til 1969 hadde volumet av jordbruksproduksjonen ikke endret seg vesentlig, men

i de to foregående år hadde den samlede jordbruksproduksjon økt betydelig; fra 1966 til 1967 var stigningen 3,6 prosent og fra 1967 til 1968 2,8 prosent. For ti-årsperioden 1960—1970 i gjennomsnitt var den årlige øking 2,4 prosent.

Også den rene matvareproduksjonen økte med 2 prosent fra 1969 til 1970. Heller ikke her viste produksjonen noen endring fra 1968 til 1969, men fra 1966 til 1967 økte den med 3,6 prosent og fra 1967 til 1968 med 3,4 prosent.

Utviklingslandene hadde i gjennomsnitt for ti-årsperioden 1960—1970 en betydelig sterkere stigning (2,9 prosent) i matvareproduksjonen enn industrilandene (2,0 prosent). Fra 1969 til 1970 økte matvareproduksjonen i utviklingslandene med 4 prosent, mens den i industrilandene bare steg ubetydelig. Regnet pr. innbygger, gikk matvareproduksjonen i utviklingslandene likevel opp med bare 1 prosent, og for industrilandene var det en nedgang på 2 prosent.

I de industrialiserte verdensdeler (Australia, Nord-Amerika og Vest-Europa) viste matvareproduksjonen stort sett nedgang fra 1969 til 1970. I Nord-Amerika gikk den ned med 1 prosent, og i Australia med 2 prosent, mens den i Vest-Europa lå på samme nivå som året før. Nedgangen i industrilandenes matvareproduksjon henger i første rekke sammen med en bevisst politikk med sikte på å begrense produksjonen av hvete, meieriprodukter og ris, men produksjonsutbyttet var også påvirket av dårlige værforhold i enkelte områder. Særlig drastiske produksjonsbegrensende tiltak ble gjennomført for hveteproduksjonen i Australia og Canada. På den annen side gjenspeiler en øking i matvareproduksjonen fra 1969 til 1970 på hele 5 prosent for Øst-Europa og Sovjetunionen under ett i første rekke de dårlige værforhold i Sovjetunionen året før. I utviklingslandene var økingen i matvareproduksjonen fra 1969 til 1970 i stor grad konsentrert om det mest folkerike området med det største matvarebehovet, nemlig Det Fjerne Østen. Her økte produksjonen med 5 prosent (med 2 prosent regnet pr. innbygger). Latin-Amerika viste imidlertid like høy veksttakt som Det Fjerne Østen både totalt og regnet pr. innbygger. I Midt-Østen stagnerte derimot produksjonen i alle større land, bortsett fra Tyrkia. For området under ett var produksjonsnivået, både totalt og regnet pr. innbygger, uendret fra 1969 til 1970. I Afrika økte matvareproduksjonen med 2 prosent, men gikk ned med 1 prosent regnet pr. innbygger.

Produksjonsutviklingen skiftet en god del fra vareslag til vareslag. Stort sett viste kornavlingene svak nedgang eller stagnasjon, men risproduksjonen økte med 4 prosent i 1970. Blant de viktigere vareslag ellers økte produksjonen sterkest for sukker med 11 prosent. Kakaoproduksjonen steg med 7 prosent, og produksjonen av vegetabilske oljer og oljefrø også med nærmere 7 prosent. Produksjonen av sitrusfrukter økte med 3 prosent og av bananer med 2 prosent, mens epleproduksjonen gikk ned med 4 prosent. Sterk nedgang viste produksjonen av kaffe (8 prosent). Produksjonen av sisal, jute og ull gikk en del ned, mest for jute, minst for ull. Bomullsproduksjonen økte svakt. Produksjonen av alle animalske produkter viste øking, 4 prosent for egg, 3 prosent for kjøtt og 1 prosent for mjølk.

Det forelå høsten 1971 bare spredte og meget sparsomme foreløpige opplysninger om jordbruksproduksjonen i 1971. Det ser ut til at kornavlingene i Sovjetunionen også i år kan bli meget store, til og med større enn i 1970. Også i Øst-Europa ellers ser kornavlingene ut til å kunne bli gode. I Sambandsstatene vurderes utsiktene for kornproduksjonen i 1971 relativt optimistisk, og etter foreløpige oppgaver fra Australia vil hveteproduksjonen der øke med 8 prosent fra 1970. I Kina ble det ventet nye rekordavlinger i 1971.

Verdensproduksjonen i industri og bergverksdrift (unntatt landene i Øst-Europa og Asia med sentraldirigert planøkonomi) økte etter FN's beregninger med 7 prosent i volum fra 1968 til 1969. Fra 1969 til 1970 var veksttakten betydelig svakere (vel 4½ prosent), og fra første halvår 1970 til første halvår 1971 økte produksjonen med bare 3 prosent.

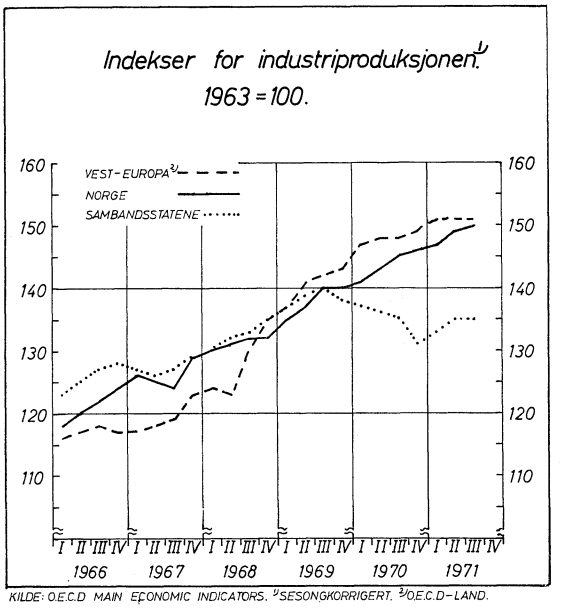

KILDE: O.E.C.D MAIN ECONOMIC INDICATORS. [1]SESONGKORRIGERT. [2]O.E.C.D-LAND.

Fig. 7.

I Vest-Europa (europeiske OECD-land) steg industriproduksjonen med hele 9 prosent fra 1968 til 1969. Fra 1969 til 1970 var veksttakten om lag 6 prosent og fra 1970 til 1971 trolig bare 2—3 prosent. I Sambandsstatene økte produksjonen med 4,5 prosent fra 1968 til 1969, men i det følgende år gikk den ned med nesten 3 prosent. Også fra 1970 til 1971 gikk produksjonen litt ned, men trolig med mindre enn 1 prosent. I Japan var det en oppgang i industriproduksjonen på hele 17 prosent fra 1968 til 1969. Veksttakten fra 1969 til 1970 var om lag like stor (16 prosent). Den meget sterke produksjonsstigningen stoppet imidlertid opp sommeren 1970, og senere har industriproduksjonen i Japan gjennomgående vist tendens til stagnasjon eller bare svak stigning. Som følge av den meget sterke oppgangen i første halvår 1970 vil økingen fra 1970 til 1971 trolig likevel kunne komme så høyt som om lag 4½ prosent.

Råvarepriser

Råvareprisene viste gjenomgående sterk oppgang fra 3. kvartal 1968 og gjennom hele 1969. I begynnelsen av 1970 stanset stigningen opp, og råvareprisene har senere falt betydelig.

De to råvareindeksene — den amerikanske Moody's indeks og den britiske Reuter's indeks — viste et noenlunde parallelt forløp gjennom 1969, 1970 og de tre første kvartalene av 1971. Fra bunnpunktene i 3. kvartal 1968 steg Moody's indeks, som nådde toppunktet først (januar—februar 1970), med 19 prosent, mens Reuter's indeks steg med 17 prosent til den nådde toppunktet noe senere, i 2. kvartal 1970. Siden viste begge indekser gjennomgående nedgang. Moody's indeks lå i 3. kvartal 1971 6,6 prosent lavere enn toppunktet i begynnelsen av 1970, og Reuter's indeks lå 7,4 prosent lavere enn toppunktet i 2. kvartal 1970. (Se figur 8.)

Pristendensene varierte også i 1971 sterkt fra vareslag til vareslag, men for de aller fleste råvarer var det en klar tendens til nedgang i sommer- og høstmånedene. For industrielle råvarer avspeilte prisfallet i stor grad den svake produksjonsutviklingen i den vestlige verden og Japan. Både kopper- og tinnprisene har gjennomgående gått ned siden våren 1971, blyprisene siden sommeren. Sinkprisene har derimot holdt seg godt oppe. Det samme gjelder de offisielt noterte prisene på aluminium, men disse er ikke identiske med de reelle markedsprisene, som har vært synkende siden våren 1970. Prisene på stangstål og tynnplater har gjennomgående vist nedgang siden henholdsvis våren og sommeren 1971.

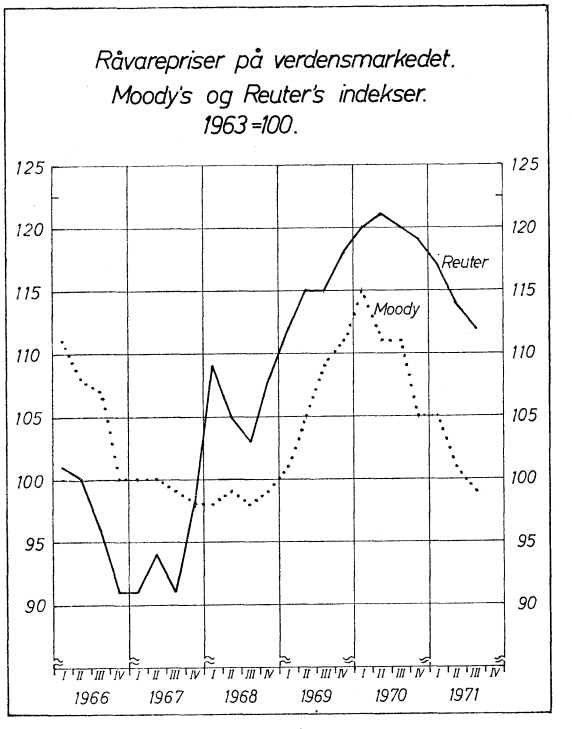

Fig. 8.

For landbruksvarene var prisutviklingen i 1971 noe mer vekslende, men også her ble det

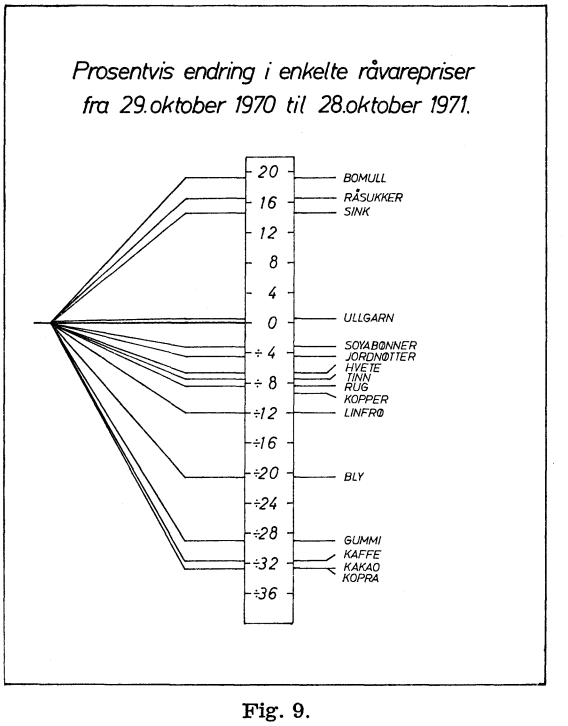

Fig. 9.

for de fleste varer notert betydelig prisnedgang utover sommeren og høsten. Prisen på rug og mais gikk stort sett ned gjennom hele 1971. Hveteprisen holdt seg relativt stabil i første del av året, men tok til å synke fra tidlig på sommeren. Kaffe- og særlig kakaoprisene, falt forholdsvis sterkt utover sensommeren og høsten. Prisen på gummi hadde så sent som i slutten av oktober vist klart synkende tendens helt siden årsskiftet. På den annen side gikk bomullsprisene en god del opp i samme periode, mens sukkerprisene ikke viste noen klar tendens til vanlig opp- eller nedgang. Se ellers figur 9.

Verdenshandelen

Verdenshandelen økte sterkt under konjunkturoppsvinget i de fleste vestlige industriland i 1968 og 1969. I 1970 og 1971, da produksjonsveksten var svak, ble også veksttakten i verdenshandelen etter hvert betydelig redusert, men den økte fortsatt atskillig sterkere enn produksjonen. Fra 1968 til 1969 var det en volumøking i verdenshandelen på 10,6 prosent (basert på eksportoppgaver). Stigningen i 1970 var på 9,0 prosent og fra første halvår 1970 til første halvår 1971 økte volumet av verdenshandelen med 5,6 prosent.

Industrilandene i vest (Nord-Amerika og Vest-Europa) og Australia, New Zealand og Japan sett under ett hadde som vanlig en sterkere eksportøking enn utviklingslandene. Fra 1968 til 1969 var det en øking i volumet av industrilandenes eksport på 11,6 prosent. I 1970 var stigningen 9,2 prosent, og fra første halvår 1970 til første halvår 1971 var stigningen 6,7 prosent. Eksporten fra utviklingslandene økte med 8,1 prosent i 1969 og med 6,8 prosent i 1970. Fra første halvår 1970 til første halvår 1971 var stigningen bare 1,9 prosent, og fra 2. kvartal 1970 til 2. kvartal 1971 ble det til og med registrert en svak nedgang i eksporten fra utviklingslandene. Om en ser bort fra handelen med olje, var eksportutviklingen for utviklingslandene enda svakere.

I 1969 og 1970 hadde de nevnte industriland omtrent samme øking i importen som i eksporten; veksten i importvolumet var 11,5 prosent fra 1968 til 1969 og 9,8 prosent fra 1969 til 1970. Også for 1971 ser det ut til at veksten i importen og eksporten var omtrent like store; fra første halvår 1970 til første halvår 1971 steg industrilandenes importvolum med 7,0 prosent. I 1969 og 1970 økte importen i om lag samme tempo som eksporten også for utviklingslandene. Fra 1968 til 1969 økte importvolumet med 7,3 prosent, og fra 1969 til 1970 med 6,8 prosent. I 1971 ser det derimot ut til at utviklingslandenes import har økt betydelig sterkere enn deres eksport; fra første halvår 1970 til første halvår 1971 økte importvolumet med 4,9 prosent. Også utviklingslandenes import viste imidlertid tendens til sterkt synkende veksttakt. Fra 2. kvartal 1970 til 2. kvartal 1971 økte importen med bare 0,6 prosent.

Bytteforholdet («terms of trade») for utviklingslandene forverret seg litt fra 1969 til 1970. Indeksen for bytteforholdet lå i 1969 på 102 (1963 = 100), men sank i 1970 ned til 101, dvs. samme nivå som i 1968. Men i 1971 bedret bytteforholdet seg; mens indeksen i de to første kvartaler av 1970 lå på henholdsvis 101 og 102, var den 103 i begge de to første kvartaler av 1971.

Om en ser bort fra prisutviklingen for olje, var det en markert bedring i utviklingslande-

Tabell 1. *Verdenshandelen. Volumindekser for eksport. 1963 = 100*

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	Prosentvis endring fra samme periode året før		
							1970	1. kvartal 1971	2. kvartal 1971
Verden i alt	118	127	134	151	167	182	9,0	7,0	4,3
Industrielt utviklede land	120	130	137	155	173	189	9,2	7,9	5,7
Vest-Europa	120	129	136	156	177	193	9,0	8,8	6,1
Nord-Amerika ..	115	125	129	142	151	163	7,9	3,8	— 0,6
Utviklingsland	113	118	124	136	147	157	6,8	5,3	— 1,2

Kilde: Monthly Bulletin of Statistics (U.N.).

nes bytteforhold i årene 1968—1970; det steg fra 103 i 1968 til 107 i 1969 og videre til 108 i 1970. For første halvår 1971 foreligger det ennå ingen tall for bytteforholdet eksklusive olje. For de nevnte industriland var bedringen i bytteforholdet svakere. Både i 1968 og 1969 lå det på 101, og i 1970 steg det til 102. Fra første halvår 1970 til første halvår 1971 var det ingen endring; for begge halvår lå det på 101,5.

Vest-Europas handel

Den sterke produksjonsveksten i Vest-Europa i 1968 og 1969 gjenspeiles i tallene for importutviklingen (handelen mellom de enkelte vesteuropeiske land medregnet). Det samme gjelder den svake produksjonsveksten i 1970 og 1971, som slo ut i en gradvis reduksjon i veksttakten for Vest-Europas eksport og import.

Fra 1967 til 1968 økte importvolumet i Vest-Europa med 12,2 prosent, i det følgende år med 14,3 prosent og fra 1969 til 1970 med 10,7 prosent. Fra første halvår 1970 til første halvår 1971 steg importvolumet med 6,6 prosent. Eksportvolumet utviklet seg noenlunde parallelt med importvolumet. Sesongjusterte verdioppgaver bekrefter at veksttakten i Vest-Europas handel etter hvert ble betydelig svakere; fra annet halvår 1969 til første halvår 1970 steg verdien av Vest-Europas vareimport med 20 prosent (regnet som årlig rate), fra første til annet halvår 1970 med 10,6 prosent og fra annet halvår 1970 til første halvår 1971 med 8,7 prosent.

Verdien av samhandelen mellom de enkelte vesteuropeiske land økte stort sett i takt med samlet vesteuropeisk handel. Fra 1969 til 1970 steg verdien av vesteuropeisk intern import med 17 prosent og fra første halvår 1970 til første halvår 1971 med 11 prosent. For samlet vesteuropeisk handel var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 17 prosent og 10 prosent. Etter sesongjusterte oppgaver økte samhandelsimporten med 12 prosent (årlig rate) fra første halvår 1970 til annet halvår 1970 og med 9 prosent i det følgende halvår, mot henholdsvis 11 prosent og 9 prosent for samlet vesteuropeisk handel.

Vest-Europas handel med østlige industriland (Sovjetunionen, Øst-Tyskland, Polen, Tsjekkoslovakia, Ungarn, Romania, Bulgaria og Kina) økte noe svakere. Verdistigningen fra 1969 til 1970 for importen fra østlige

Tabell 2. *Verdien av varebyttet i Vest-Europa. Mill. dollar. Gjennomsnittstall pr. måned*

	1968	1969	1970	Prosentvis endring fra foregående periode			
				1970	1. kvartal 1971[2]	2. kvartal 1971[2]	3. kvartal 1971[2]
Vest-Europa:							
Eksport[1]	8 404	9 837	11 383	15,7	1,1	5,4	5,1
Av dette til Nord-Amerika	949	993	1 068	7,6	5,1	6,9	12,5
—»— tredje land	2 134	2 416	2 743	13,5	—1,5	8,0	4,7
Import[1]	9 051	10 651	12 413	16,5	—0,1	4,3	2,4
Av dette fra Nord-Amerika	1 143	1 274	1 555	22,1	—0,8	—3,3	—2,9
—»— tredje land	2 533	2 852	3 201	12,2	—2,6	9,9	1,4
EF-land:							
Eksport	5 353	6 320	7 390	16,9	2,2	4,5	6,5
Import	5 165	6 312	7 385	17,0	1,8	3,2	3,9
EFTA-land:							
Eksport	2 772	3 194	3 606	12,9	—2,1	6,9	2,8
Import	3 314	3 673	4 265	16,1	—3,2	4,8	1,1

Kilde: Main Economic Indicators. (OECD).

[1] Vesteuropeisk samhandel medregnet. [2] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

industriland var 12,4 prosent og fra første halvår 1970 til første halvår 1971 7,1 prosent. De tilsvarende tall for eksporten var henholdsvis 12,2 prosent og 0,4 prosent. For Vest-Europas handel med industriland ellers i verden (Canada, Sambandsstatene, Japan, Australia, New Zealand og Sør-Afrika) viste tallene sterkt synkende veksttakt for importen, men økende veksttakt for eksporten. Verdien av Vest-Europas vareimport fra disse land steg med 21 prosent fra 1969 til 1970, og med 5,1 prosent fra første halvår 1970 til første halvår 1971. De tilsvarende vekstrater for eksporten var henholdsvis 11,0 prosent og 14,7 prosent.

Vest-Europas handel med utviklingslandene holdt seg godt oppe. Mens importen fra disse landene steg med 11,2 prosent fra 1969 til 1970, var økingen fra første halvår 1970 til første halvår 1971 11,4 prosent. De tilsvarende vekstrater for Vest-Europas eksport til utviklingslandene var henholdsvis 12,5 prosent og 10,5 prosent.

Eksporten fra Det europeiske fellesskap (EF) (medregnet handel medlemslandene imellom) viste atskillig sterkere vekst enn eksporten fra EFTA-landene. For importen var utviklingen mer parallell i disse to områdene. Fra 1969 til 1970 økte verdien av eksporten fra EF-land med 17 prosent. Etter sesongjusterte oppgaver og beregnet som årlige rater økte eksportverdien fra EF-land med 20 prosent fra annet halvår 1969 til første halvår 1970, med 11,4 prosent i det følgende halvår og med 11,8 prosent fra annet halvår 1970 til første halvår 1971. For EFTA-landene var de tilsvarende stigningsrater henholdsvis 13,8 prosent, 8,0 prosent og 10,2 prosent. Verdien av importen til EF-land utviklet seg gjennomgående parallelt med eksportverdien, mens importen til EFTA — stort sett — økte sterkere enn eksporten fra EFTA-land.

Den økonomiske utvikling i Vest-Europa

For Vest-Europa under ett steg volumet av bruttonasjonalproduktet med 6,4 prosent fra 1968 til 1969 og med 5,0 prosent fra 1969 til 1970. Fra 1970 til 1971 må en regne med at veksttakten fortsatt gikk betydelig ned. Etter de tall som forelå i desember lå bruttonasjonalproduktet i 1971 trolig bare om lag 3 prosent høyere enn året før.

I alle de større vesteuropeiske industriland, bortsett fra Frankrike, var det gjennom storparten av året bare svak vekst i industriproduksjonen eller direkte nedgang. Stagnasjonen hang blant annet sammen med den uvanlig sterke pris- og kostnadsstigning i 1969 og — i noe svakere grad — også i 1970, som førte til en sterk reduksjon av næringslivets profittmarginer, og dermed til svikt i investeringsetterspørselen i de fleste vesteuropeiske industriland. Investeringsetterspørselen ble ytterligere neddempet ved den tilstramming av den økonomiske politikk som de fleste land gjennomførte for å motvirke pris- og kostnadsstigningen. Avdempingen i etterspørselen slo ut i en markert nedgang i veksttempoet i annet halvår 1970. I løpet av 1971 la noen land om politikken i mer ekspansiv retning igjen, men dette fikk ikke vesentlig virkning på produksjonsutviklingen i 1971.

Et viktig trekk i konjunkturutviklingen i 1971 var at eksporten i de fleste større vesteuropeiske land samtidig gav en betydelig vekststimulans. Dette må ses på bakgrunn av den sterke oppgangen i Vest-Europas eksport til industriland i andre verdensdeler, i første rekke Sambandsstatene. Om denne eksportekspansjonen i Vest-Europa ikke hadde kunnet gjennomføres, ville produksjonsveksten i 1971 ha blitt enda svakere.

I desember ventet OECD en øking i bruttonasjonalproduktet i Storbritannia på 1,5 prosent fra 1970 til 1971. For Vest-Tyskland ventet Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung i oktober en produksjonsstigning fra 1970 til 1971 på 3 prosent, mot 3,5 prosent etter OECD-prognosen fra desember. For Frankrike ventet OECD i desember en produksjonsøking på 5,5 prosent. I Italia har produksjonsveksten også i 1971 vært meget svak, og OECD's anslag fra juli på 3 prosent ble nedjustert i desember til 0,5 prosent. De svenske myndigheter regnet høsten 1971 med en øking i bruttonasjonalproduktet på bare 0,5 prosent fra 1970 til 1971. For de mindre land i Vest-Europa var det til dels store variasjoner i veksttakten. Foreløpige anslag før årsskiftet viste sterkest vekst for Nederland, Norge, Sveits og Østerrike, samt de søreuropeiske land, mens bruttonasjonalproduktet ble antatt å ville øke bare meget svakt i bl.a. Danmark og Finland.

Industriproduksjonen i Vest-Europa var 6 prosent større i 1970 enn i 1969. Det var sterk vekst så sent som fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970, men fra våren 1970 har industriproduksjonen i Vest-Europa stort sett stagnert, bortsett fra en registrert øking fra desember 1970 til januar 1971 på 2,0 prosent, som trolig i første rekke skrev seg fra den sterke veksten i Vest-Tysklands industriproduksjon på denne tid. Den sesongjusterte kvartalsindeksen som OECD beregner for industriproduksjonen i de europeiske medlemsland under ett, hadde følgende forløp (1963 = 100):

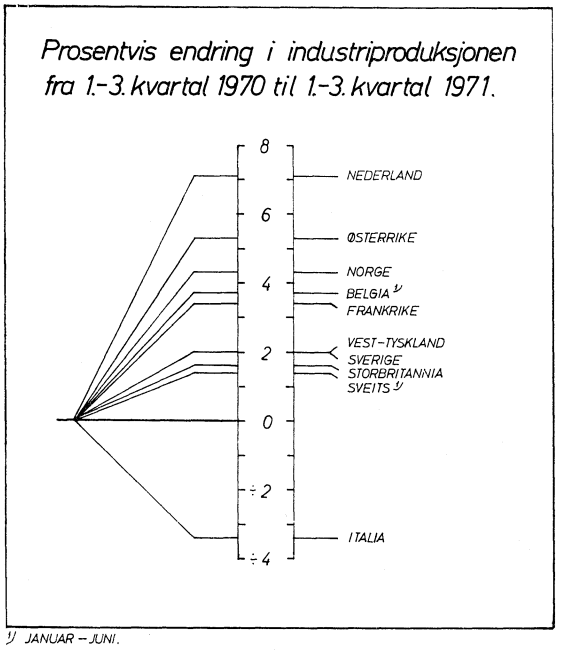

Fig. 10.

1969:	1. kvartal	137
	2. kvartal	141
	3. kvartal	142
	4. kvartal	143
1970:	1. kvartal	147
	2. kvartal	148
	3. kvartal	148
	4. kvartal	149
1971:	1. kvartal	151
	2. kvartal	151
	3. kvartal	151

Utviklingen i industriproduksjonen varierte en god del fra land til land, med gjennomgående sterk produksjonsøking i Frankrike, gjennomgående stagnasjon i Storbritannia, moderat nedgang i Vest-Tyskland og betydelig nedgang i Italia og Sverige.

Tatt i betraktning at industriproduksjonen i de største vesteuropeiske industrilandene, bortsett fra Frankrike, stort sett har stagnert eller gått direkte tilbake siden siste årsskifte, kan det synes som om anslaget for veksten i bruttonasjonalproduktet for Vest-Europa under ett (om lag 3 prosent) er optimistisk. Anslaget må bl.a. ses på bakgrunn av den meget sterke produksjonsøking i Vest-Tyskland fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Det er også av betydning i denne sammenheng at totalproduksjonen er mindre konjunkturfølsom enn industriproduksjonen.

I Storbritannia var det høsten 1971 bare svak vekst i industriproduksjonen og fortsatt svikt i investeringsetterspørselen. En markert omlegging av den økonomiske politikken i mer ekspansiv retning i løpet av våren og sommeren hadde imidlertid ført til en forsterkning av forbruksetterspørselen, og en sterkere produksjonsvekst var derfor ventet.

Bruttonasjonalproduktet økte med 2,1 prosent fra 1969 til 1970, regnet i faste priser. Etter sesongjusterte oppgaver var oppgangen relativt sterk fra 1. til 2. kvartal 1970, men i 3. kvartal lå bruttonasjonalproduktet om lag på samme nivå som kvartalet før. Fra 3. til 4. kvartal viste bruttonasjonalproduktet moderat stigning, men denne ble fulgt av en meget sterk nedgang (vel 12 prosent regnet som årlig rate) i 1. kvartal 1970. I det følgende kvartal økte imidlertid bruttonasjonalproduktet med vel 10 prosent (årlig rate) og nådde opp til nivået i 3. kvartal året før, men lå fremdeles lavere enn i 4. kvartal. National Institute of Economic and Social Research regnet i november med at bruttonasjonalproduktet for 1971 under ett vil ligge om lag 1,1 prosent høyere enn året før.

Industriproduksjonen endret seg etter sesongjusterte oppgaver lite i løpet av første halvår 1970. Gjennom annet halvår var det moderat oppgang, som imidlertid ble fulgt av en kraftig nedgang i 1. kvartal 1971. I det følgende kvartal viste industriproduksjonen igjen oppgang, men har senere stagnert. Den sesongjusterte produksjonsindeksen lå 0,7 prosent høyere i annet halvår 1970 enn i første halvår, men gikk ned med 0,3 prosent fra annet halvår 1970 til første halvår 1971. I 3. kvartal lå indeksen omtrent på samme nivå som i 2. kvartal og 1,1 prosent høyere enn i 1. kvartal. I tekstil- og bekledningsindustrien stagnerte produksjonen i første halvår, men økte noe i 3. kvartal. Produksjonen i kjemisk industri har stort sett endret seg lite siden i fjor høst. Primær jern- og metallindustri viste meget sterk produksjonsnedgang i løpet av første halvår 1971, men tok seg litt opp i 3. kvartal. Verkstedindustrien har gjennomgående vist tendens til stagnasjon helt siden høsten 1969.

Arbeidsløsheten økte sterkt i løpet av de første tre kvartalene av 1971, samtidig som tallet på ledige plasser gikk betydelig ned. I første halvår var det etter sesongjusterte oppgaver gjennomsnittlig 678 000 arbeidsløse pr. måned og i 3. kvartal 802 000. Arbeidsløshetsprosenten (ujustert) lå i 1. kvartal 1971 på 3,1, i 2. kvartal på 3,3 og i 3. kvartal på 3,7, mot henholdsvis 2,7 prosent, 2,5 prosent og 2,6 prosent i de samme kvartalene i 1970.

Utviklingen i investeringsetterspørselen var stort sett svak både i 1970 og 1971. Volumet av de samlede investeringene i fast realkapital gikk opp med 1,6 prosent fra 1969 til 1970. Fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 gikk investeringene ned med 2,6 prosent, men økte

Tabell 3. *Bruttonasjonalprodukt i Storbritannia etter anvendelse. 1963-priser*

	1970 Mill. £	Prosentvis endring fra foregående periode						
		1970	1970[1]				1971[1]	
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.
Privat konsum	23 396	2,9	— 0,1	1,6	1,3	0,0	—1,0	2,3
Offentlig konsum	5 883	1,3	— 0,2	1,6	0,4	— 0,7	1,1	0,7
Investering i fast kapital	6 886	1,6	— 8,5	15,0	—1,7	1,3	—5,8	—5,4
Lageropplegg	329	— 4,9						
Eksport	8 575	4,8	1,1	0,4	—4,1	8,3	—5,9	9,9
— Import	8 431	5,9	0,1	5,1	—2,4	5,7	0,4	1,3
Bruttonasjonalprodukt	36 638	2,1	— 1,5	3,0	0,2	0,7	—3,1	2,6

Kilde: Monthly Digest of Statistics.
[1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

med 6,9 prosent i følgende kvartal. Senere har investeringsvolumet gjennomgående stagnert. Fra 1. til 2. kvartal 1971 økte det med 2,3 prosent, men lå likevel 1,7 prosent under nivået i 4. kvartal 1970. Det var i de tre første kvartalene av 1971 sterk nedgang i industriinvesteringene. Regnet i faste priser og sesongjustert lå de nesten 10 prosent lavere i 3. kvartal 1971 enn i 4. kvartal 1970. De investeringsindikatorer som forelå høsten 1971, tydet ikke på noe markert omslag i investeringsetterspørselen i de nærmeste månedene framover. Ordretilgangen fra innenlandske kunder til investeringsvareindustrien var i månedene august, september og oktober under ett 1 prosent høyere enn i foregående tremånedersperiode.

Prisstigningen var aksellererende i 1970. I 1. kvartal lå konsumprisindeksen 5,0 prosent høyere enn i samme kvartal året før. For de tre neste kvartalene var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 5,9 prosent, 6,8 prosent og 7,7 prosent. Lønnsutviklingen viste likevel enda sterkere akselleras jon. Ukefortjenesten for arbeidere lå i 1. kvartal 1970 7,0 prosent høyere enn i samme kvartal 1969, mens de tilsvarende rater for de tre neste kvartaler var henholdsvis 9,0 prosent, 11,2 prosent og 12,9 prosent. Også de personlige realdisponible inntektene viste betydelig øking i løpet av året. I 4. kvartal 1970 lå de 4,3 prosent høyere enn i samme kvartal 1969. Det private forbruket økte derimot langt svakere. Vesentlig oppgang ble bare registrert i 2. og 3. kvartal, da forbruksvolumet (sesongjustert) lå henholdsvis 1,6 prosent og 1,3 prosent høyere enn i de foregående kvartaler. I 1. kvartal og i 4. kvartal 1970 var det private forbruket praktisk talt uendret fra kvartalet før, og fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 gikk det ned med 1 prosent, på tross av fortsatt inntektsøking. Den private sparingen må derfor ha økt betydelig. Forbrukernes tilbakeholdenhet må bl.a. ses i sammenheng med de store og økende arbeidsløshetstallene. Den ganske markerte omleggingen av finanspolitikken fra våren 1971 ser imidlertid ut til å ha endret forbrukernes passive holdning; det private forbruket økte i volum med hele 2,3 prosent fra 1. til 2. kvartal 1971 (eller med om lag 9 prosent regnet som årlig rate). Dermed ble veksten i det private forbruket den helt dominerende drivkraften bak produksjonsøkingen i Storbritannia utover våren og sommeren i fjor. De nye ekspansive tiltakene som ble satt i verk sommeren 1971, førte til fortsatt ekspansjon i forbruksetterspørselen. Den sesongjusterte indeksen for detaljomsetningsvolumet gikk opp med 1,1 prosent (4,4 prosent regnet som årlig rate) fra 2. til 3. kvartal. Særlig sterk var økingen for bilkjøp. For juli og august under ett lå tallet på registrerte nye biler gjennomsnittlig 25 prosent høyere enn i 2. kvartal. Økingen i avbetalingskontrakter for biler var enda større; en økende andel av bilkjøpene skjer på avbetaling. Omsetningsvolumet for varige forbruksvarer økte med 2 prosent fra 1. til 2. kvartal og med hele 10 prosent fra 2. til 3. kvartal (sesongjustert).

Verdien av vareeksporten (sesongjustert) viste ganske store svingninger i løpet av 1970, bl.a. med tilfeldige utslag som følge av poststreiken, men med en gjennomgående tendens til stagnasjon. I januar—februar 1971 lå eksportverdien 2,4 prosent lavere enn i de samme måneder året før. Utover senvinteren 1971 satte imidlertid en kraftig eksportøking inn, og ekspansjonen har senere fortsatt, men i noe

svakere tempo. Fra 1. til 2. kvartal økte eksportverdien med 13 prosent, fra 2. til 3. kvartal med 4 prosent.

Importen har vist en annen utvikling. I første halvår 1970 steg verdien av vareimporten sterkt, men stigningstakten avtok i løpet av året. I januar 1971 lå vareimportverdien 8,5 prosent høyere enn ett år tidligere. Fra våren 1971 har importstigningen vært svak. I 2. kvartal lå den etter sesongjusterte oppgaver 3,0 prosent høyere enn i 1. kvartal, men i 3. kvartal omtrent på samme nivå som i 2. kvartal. På bakgrunn av den sterke forbrukseksjonsjonen er det imidlertid grunn til å tro at importverdien vil øke sterkere igjen i årets siste kvartal.

Også Storbritannias importoverskott viste ganske store svingninger i løpet av 1970, men uten noen markert underliggende tendens. I 1971 var det derimot en tydelig tendens i retning av synkende importoverskott. I de tre første kvartaler av 1971 utgjorde det henholdsvis 345 mill. pund, 155 mill. pund og 71 mill. pund.

Den gjennomgående svake vekst i produksjon og etterspørsel i Storbritannia i 1970 hang bl.a. sammen med at myndighetene i lengre tid hadde ført en svært restriktiv økonomisk politikk. Bakgrunnen for bremsepolitikken var i 1969 den utenriksøkonomiske utviklingen, i 1970 den sterke prisstigningen. Statsbudsjettet for 1970/71, som ble lagt fram våren 1970, representerte imidlertid, sammen med visse kredittpolitiske tiltak, en viss moderasjon av den restriktive økonomiske politikken.

Stagnasjonstendensene i britisk økonomi var likevel sterke også i 1. kvartal 1971, og det nye britiske budsjettforslag for budsjettåret 1971/72, som ble lagt fram for Parlamentet i slutten av mars, tok sikte på en betydelig stimulans av økonomien. Det innebar et underskott for den offentlige sektor på 378 mill. pund, mot et anslått overskott på 313 mill. pund i budsjettåret 1970/71.

Nye ekspansive tiltak ble satt i verk sommeren 1971. Bl.a. ble omsetningsavgiften redusert, og avskrivningsreglene for investeringene i fast kapital ble gunstigere for bedriftene. De skattereduksjoner som ble satt i verk i denne sammenheng, svarte til om lag 400 mill. pund pr. år.

Også kredittpolitikken var sterkt restriktiv i 1970 og i begynnelsen av 1971. 1. april 1971 satte imidlertid Englands Bank ned den offisielle diskontosatsen fra 7 prosent til 6 prosent. Nedsettelsen fulgte etter den tyske diskontosenking fra 6 til 5 prosent dagen før og må ses i sammenheng med det sterke internasjonale rentefall som hadde ført til stor innstrømming av kortsiktig kapital til Storbritannia. Det er imidlertid også trolig at diskontonedsettelsen hang sammen med myndighetenes ønske om å stimulere økonomien. 2. september ble diskontoen satt ytterligere ned, fra 6 prosent til 5 prosent. Dette er den laveste diskonto på seks år i Storbritannia. Denne renteredukssjonen må ses på bakgrunn av dollarkrisen, som førte til omfattende spekulasjonsbetonte oppkjøp av pund og en meget sterk øking av Storbritannias valutareserver. Men samtidig var diskontonedsettelsen på linje med nye, mer liberale, tendenser i kredittpolitikken. Disse kom tydelig fram da taket på bankutlån fra 16. september ble erstattet med obligatoriske innskottsreserver i Englands Bank.

Uroen på valutamarkedene høsten 1971 førte

Tabell 4. *Storbritannia. Noen økonomiske hovedtall*

	1970				1971		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsatte lønnstakere i alt 1 000	22 531	22 394	22 328	22 310	23 824	..	..
» » i industri[1] 1 000	8 776	8 750	8 740	8 715	..	8 411	8 338
Arbeidsløse 1 000	561	563	592	581	631	725	802
Industriproduksjon .....1963 = 100	127	127	127	129	127	128	128
Eksportvolum, varer ..... »	144	144	134	150	138	156	156
Importvolum » ..... »	138	147	142	151	151	153	150
Detaljomsetningsverdi.....1963 = 100	138	141	144	147	146	153	158
Konsumpris[1]..... »	132	135	136	139	143	148	150
Valutabeholdning[1], [2] .....Mill. £	1 129	1 163	1 111	1 178	1 382	1 508	2 089

Kilde: Monthly Digest of Statistics, Board of Trade, Main Economic Indicators, Employment and Productivity Gazette.

[1] Ikke korrigert for sesongvariasjoner. [2] Ved kvartalets utgang.

ellers til at den britiske regjering satte i verk en rekke kontrolltiltak for å begrense valutaspekulasjonen. Tiltakene innebar bl.a. en begrensning av bankenes adgang til å veksle utenlandske valutabeløp i pund. Videre ble britiske banker inntil videre fritatt fra å betale renter på bankinnskott som disponeres av utlendinger og fra å motta nye innskott fra kunder utenfor sterlingområdet.

I Vest-Tyskland var det høsten 1971 tydelige tegn til svikt både i investerings- og forbruksetterspørselen, og industriproduksjonen hadde stort sett vist tendens til stagnasjon eller nedgang siden vintermånedene. Prisstigningen var fortsatt sterk etter vesttyske forhold, og næringslivets internasjonale konkurranseevne var svakere enn ved inngangen til 1971.

Bruttonasjonalproduktet økte med 5,4 prosent fra 1969 til 1970 regnet i faste priser. Etter sesongjusterte oppgaver var produksjonsøkingen atskillig svakere i annet halvår enn i første halvår. I 1. kvartal 1971 var det en betydelig oppgang (2,1 prosent) fra foregående kvartal, men både i 2. og 3. kvartal gikk bruttonasjonalproduktet ned (med henholdsvis 1,5 prosent og 0,7 prosent). For hele 1971 ventet Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW) i oktober 1971 en stigning på 3 prosent fra året før.

Industriproduksjonen økte sterkt i løpet av 1969, og stigningen fortsatte i 1. kvartal 1970. I resten av 1970 gikk derimot produksjonen litt ned. Etter en forbigående sterk oppgang omkring årsskiftet 1970/71 har industriproduksjonen senere stort sett vist tendens til svak nedgang. Etter sesongjusterte oppgaver gikk industriproduksjonen ned med 1,2 prosent fra 1. til 2. kvartal og med 1,6 prosent fra 2. til 3. kvartal 1971. Produksjonsutviklingen var i 1971 svakest i investeringsvareindustrien. Her viste indeksen en nedgang på 2,8 prosent fra 1. til 2. kvartal og ytterligere en nedgang på 3,1 prosent fra 2. til 3. kvartal. I forbruksvareindustrien steg derimot produksjonen moderat (med 1,3 prosent) fra 1. til 2. kvartal, men gikk ned med 1,3 prosent fra 2. til 3. kvartal.

Arbeidsløsheten var så sent som høsten 1970 ennå moderat, men betydelig høyere enn både ett og to år tidligere. Foreliggende opplysninger tyder på at bedriftene i det lengste har søkt å holde på arbeidsstokken og i stedet redusere tallet på overtidstimer og innføre korttidsarbeid. I 1970 viste det sesongjusterte tallet på arbeidsløse gjennomgående øking fra mai av, og stigningen fortsatte i atskillig høyere tempo utover i 1971. I 3. kvartal 1971 var det i gjennomsnitt 216 000 registrerte arbeidsløse (sesongjustert), mot 189 000 i 2. kvartal og 155 000 i 1. kvartal. Arbeidsløshetsprosenten (ujustert) lå i årets to første måneder på samme nivå som i de samme måneder i 1970, men har senere ligget høyere enn året før. I 3. kvartal var arbeidsløsheten 0,7 prosent, mot 0,5 prosent både i 1969 og 1970. Tallet på ledige plasser har gjennomgående gått ned siden april 1970, og var i november 560 000, mot 658 000 i juni, 687 000 i mars og 736 000 i desember i fjor.

Investeringsetterspørselen bidrog betydelig til veksten i første halvår 1970. For 1970 under ett lå investeringene i kapitalutstyr regnet i faste priser hele 18 prosent høyere enn året før, og investeringene i bygg og anlegg 7 prosent høyere. Investeringstakten avtok betyde-

Tabell 5. *Bruttonasjonalproduktet i Vest-Tyskland etter anvendelse. 1962-priser*

	1970 Milliarder DM	Prosentvis endring fra foregående periode							
		1970	1970[1]				1971[1]		
			1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal
Privat konsum	298	6,4	1,0	1,7	2,4	2,7	–	1,9	—0,3
Offentlig konsum	69	4,5	—2,9	4,5	1,4	1,4	2,8	–	–
Investering i fast kapital	141	11,9	0,7	7,4	—5,0	—0,7	2,7	—4,5	—0,7
Lageropplegg	11	—15,4							
Eksport	146	9,0	4,4	2,1	—2,1	4,2	5,4	—2,5	—2,0
— Import	139	15,8	6,3	2,2	–	5,1	2,1	2,0	—0,7
Bruttonasjonalprodukt	526	5,4	–	3,7	—0,6	1,3	2,1	—1,5	—0,7

Kilde: Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung.
[1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

lig utover i 1970, men så sent som i 1. kvartal 1971 viste investeringene øking for begge kategorier (henholdsvis 2,5 prosent og 0,5 prosent i forhold til foregående kvartal, etter sesongjusterte oppgaver). Fra 1. til 2. kvartal gikk derimot investeringene i bygg og anlegg ned med 4,5 prosent, mens investeringene i kapitalutstyr bare økte med 1,0 prosent, og fra 2. til 3. kvartal falt investeringene i kapitalutstyr med hele 3,0 prosent og i byggevirksomhet med 0,5 prosent. Ordreutviklingen i industrien utover sensommeren og høsten 1971 tydet på fortsatt investeringssvikt i resten av året. For hele 1971 ventet DIW i oktober en stigning i investeringene i kapitalutstyr og i bygg på henholdsvis 5,5 prosent og 2,5 prosent fra året før. For de samlede investeringer i fast realkapital svarer dette til en vekstrate på 4 prosent, mot 12 prosent i 1970.

Lønnsstigningen har vært sterk også i Vest-Tyskland, men det var i 1971 gjennomgående en tydelig tendens til lavere stigningstakt. Fra 1969 til 1970 økte bruttofortjenesten pr. sysselsatt med 13,5 prosent. Fra 3. kvartal til 4. kvartal 1970 var økingen 14,0 prosent (sesongjustert og beregnet som årlig rate), fra 4. kvartal til 1. kvartal 1971 også 14,0 prosent, fra 1. til 2. kvartal 1971 6,0 prosent og i det følgende kvartal 10,0 prosent. Prisutviklingen viste derimot ingen tendens til nedgang i veksttempoet; de tilsvarende vekstrater for konsumprisindeksen var henholdsvis 3,8 prosent, 3,2 prosent, 6,0 prosent, 6,9 prosent og 5,8 prosent etter sesongjusterte oppgaver.

Det private forbruket økte betydelig i 1970. Målt i volum var oppgangen 6,4 prosent fra 1969 til 1970. I 1971 var derimot oppgangen atskillig svakere. Etter sesongjusterte oppgaver lå det private forbruket i 1. kvartal, regnet i volum, på samme nivå som i foregående kvartal. Fra 1. til 2. kvartal økte det med nær 2 prosent, men fra 2. til 3. kvartal var det etter foreløpige oppgaver en nedgang på 0,3 prosent. Volumet av detaljomsetningen lå i gjennomsnitt for 3. kvartal (sesongjustert) 1,1 prosent lavere enn gjennomsnittet for 2. kvartal. For hele 1971 under ett regnet DIW i oktober med at volumet av det private forbruket ville stige med 5,5 prosent fra 1970 til 1971. Forbruksetterspørselen viste høsten 1971 fortsatt tegn til svikt.

Det offentlige forbruket viste betydelig avtakende veksttempo utover i 1971. Etter sesongjusterte oppgaver økte det med 2,8 prosent fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971, men viste ingen øking i de to følgende kvartaler. For hele 1971 ventet likevel DIW i oktober en øking på 6,5 prosent, mot en stigning på 4,3 prosent fra 1969 til 1970.

Utenlandsetterspørselen gav gjennom storparten av 1970 sterke vekstimpulser. Volumet av eksporten av varer og tjenester økte med 9,0 prosent fra 1969 til 1970. Eksporten i 1971 var i stor grad påvirket av den valutapolitiske utviklingen, bl.a. overgangen til flytende valutakurser i mai, som innebar en de facto revaluering av tyske mark. Både fordyringen av tyske eksportvarer i samband med revalueringen og den usikkerhet som oppstod omkring den framtidige valutapolitiske utvikling bidrog til en viss svikt i ordreinngangen fra utlandet. Etter sesongjusterte oppgaver økte volumet av vare- og tjenesteeksporten med 5,4 prosent fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971, men i de to følgende kvartaler gikk det ned med henholdsvis 2,5 prosent og 2,0 prosent. For hele året 1971 ventet DIW i oktober en øking på rundt 7 prosent fra året før, mot en stigning på 9,0 prosent fra 1969 til 1970.

Etter sesongjusterte oppgaver økte verdien av vareeksporten sterkt fra januar til februar 1971, men har siden gjennomgående vist tendens til stagnasjon. Fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 økte eksportverdien med 5,4 prosent, men i de to følgende kvartaler var stigningen henholdsvis bare 1 prosent og 1,6 prosent. Ordreutviklingen i industrien utover sommeren og høsten 1971 tydet på svakere eksportutvikling også i resten av 1971. Etter sesongjusterte oppgaver lå tilgangen på nye ordrer fra utlandet 4,6 prosent høyere i 1. kvartal 1971 enn i 4. kvartal 1970. Men fra 1. kvartal 1971 til 2. kvartal 1971 var det en nedgang på 0,3 prosent, og fra 2. til 3. kvartal gikk ordreinngangen fra utlandet ned med 4,3 prosent. Som nevnt henger svikten i utenlandsetterspørselen i stor grad sammen med nedsatt vesttysk konkurranseevne, særlig som følge av revalueringen, men den lavere vekst-takt i etterspørselen i de fleste andre vesteuropeiske land har trolig også spilt inn.

Volumet av vare- og tjenesteimporten økte gjennomgående sterkt også i 1970. For året under ett lå importvolumet nesten 16 prosent høyere enn i 1969. På tross av svekket veksttempo i produksjonen var importøkingen relativt betydelig også i 1. kvartal og 2. kvartal 1971. I begge kvartaler gikk importvolumet opp med om lag 8 prosent regnet som årlig rate. I 3. kvartal ser det imidlertid ut til at svikten i den innenlandske etterspørselen slo igjennom i importtallene; importvolumet lå da 0,7 prosent lavere enn i kvartalet før. For hele året 1971 ventet DIW i oktober at volumet av vare- og tjenesteimporten ville ligge 9 prosent høyere enn året før.

Vesttysk økonomisk politikk var gjennomgående sterkt restriktiv i 1970 (se Økonomisk utsyn over året 1970). Enda stagnasjonsten-

Tabell 6. *Vest-Tyskland. Noen økonomiske hovedtall*

	1970				1971		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsatte lønnstakere i alt 1 000	22 300	22 390	22 500	22 560	22 620	22 570	22 520
» » i industri 1 000	8 239	8 288	8 324	8 328	8 290	8 253	8 224
Arbeidsløse 1 000	155	136	147	149	155	189	216
Industriproduksjon .....1963 = 100	153	156	153	152	159	158	154
Eksportvolum, varer[1].... »	191	207	202	226	218	219	217
Importvolum » [1].... »	195	208	202	225	222	229	226
Detaljomsetningsverdi[2] .. »	153	159	161	167	174	177	178
Konsumpris ..... »	119	120	121	122	124	126	128
Valutabeholdning[1], [2] .....Mill. DM	25 062	29 756	37 657	45 363	52 156	53 312	51 286

Kilde: Statistischer Wochendienst, Statistische Beihefte zu den Monatsberichten der Deutschen Bundesbank, Main Economic Indicators.
[1] Ikke korrigert for sesongvariasjoner. [2] **Ved kvartalets utgang.**

densene i produksjon og etterspørsel ble stadig mer markert, fortsatte myndighetene bremsepolitikken også i 1971. Bakgrunnen var den sterke kapitalinnstrømming fra utlandet, som førte til en betydelig likviditetsøking i næringslivet. Etter myndighetenes vurdering representerte denne en fare for ytterligere øking i prisstigningstakten, som allerede på forhånd var høyere enn det som etter tradisjonell vesttysk målestokk kan tolereres.

Ved inngangen til 1971 hadde de vesttyske myndigheter til disposisjon et motkonjunkturfond på 5,4 milliarder DM til stimuleringstiltak, men som følge av pris- og lønnsutviklingen og ventede nye lønnskrav var myndighetene ennå ikke innstilt på å nytte fondet etter dets formål.

DIW anbefalte imidlertid vinteren 1971 en omlegging av kredittpolitikken i mer ekspansiv retning, og enkelte finanspolitiske tiltak som tok sikte på å stimulere investeringsetterspørselen ble satt i verk. Fra 1. januar ble således avgiften på leveringer av investeringsvarer satt ned med 2 prosentenheter. Dessuten ble gunstigere avskrivningsregler satt i verk fra utgangen av januar. Det konjunkturpolitiske råd konstaterte i sin marsrapport at aktivitetsnivået var noe lavere enn ved årets begynnelse, men under henvisning til prisstigningen og den svake produktivitetsveksten anbefalte Rådet likevel ingen lettelser i den stramme økonomiske politikk. En reduksjon av den vesttyske nasjonalbanks offisielle diskontosats til 5 prosent fra 1. april ble motivert med den generelle internasjonale rentereduksjon, som hadde ført til en sterk innstrømming av kortsiktig kapital til Vest-Tyskland, der rentenivået var svært høyt. Strømmen av US-dollar fortsatte i høyt tempo inn i mai måned, og de vesttyske myndigheter — som var sterkt opptatt av å begrense prisstigningen — så seg den 5. mai nødt til å suspendere valutaomsetningen. Den 9. mai ble veksling igjen besluttet tillatt, men til såkalte frie kurser[1], noe som resulterte i en viss de facto revaluering av marken.

Enda den vesttyske konjunkturkurven stort sett hadde vært temmelig flat siden våren 1970, gjennomførte vesttyske myndigheter på forsommeren 1971 nye bremsetiltak i tillegg til de valutapolitiske tiltak som ble satt i verk i mai. Tiltakene, som fortsatt var motivert med prisstigningen, innebar en ganske betydelig likviditetsinndragning. Bl.a. skulle Forbundsregjeringen og delstatene skjære ned sine utgifter med til sammen 1,8 milliarder DM. Dessuten skulle det offentlige motkonjunkturfondet styrkes med nye betydelige bidrag. Med sikte på ytterligere å påvirke likviditetsforholdene besluttet Vest-Tysklands Sentralbank 2. juni å heve satsene for bankenes minstereserver. På den annen side ble ekstraskatten på 10 prosent av alle personlige inntekter og selskapsinntekter avviklet fra 1. juli, slik som forutsatt i Forbundsdagens vedtak om ekstraskatten den 11. juli i fjor (se Økonomisk utsyn 1970).

Utover høsten 1971 var det likevel tegn til en viss moderasjon av bremsepolitikken. Den vesttyske forbundsbanken senket 14. oktober diskontoen til 4,5 prosent og 23. desember videre til 4 prosent. Myndighetene besluttet også å senke minstereservesatsene med 10 prosent fra 1. november. Det regnes med at det siste tiltaket vil kunne frigjøre et be-

[1] Om den valutapolitiske utvikling mot slutten av 1971, se avsnittet om Sambandsstatene.

løp på om lag 3 millioner DM. Bakgrunnen for tiltakene var både stagnasjonstendensene i den innenlandske etterspørsel og hensynet til eksportbedriftene, som var blitt ugunstigere stilt som følge av den handels- og valutapolitiske utvikling og derfor hadde behov for lettere tilgang på kreditt.

I Frankrike var det høsten 1971 moderat produksjonsøking, men samtidig tendens til stagnasjon i den innenlandske investeringsetterspørselen. Det var i første rekke utenlandsetterspørselen som gav de sterkeste vekstimpulser også i storparten av 1971.

Produksjonsveksten var sterk i begynnelsen av 1970, men veksttakten avtok i løpet av året. For året under ett lå bruttonasjonalproduktet regnet i volum om lag 6 prosent høyere enn i 1969. For 1971 ventet de franske myndigheter i oktober en stigning i bruttonasjonalproduktet på 5,7 prosent fra året før.

Industriproduksjonen viste etter sesongjusterte oppgaver tendens til stagnasjon eller svak nedgang i første halvår 1970, men i annet halvår gikk den noe opp. I 1971 viste industriproduksjonen temmelig sterke svingninger, til dels på grunn av streik, men med en gjennomgående tendens til stigning. Fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 steg den sesongjusterte produksjonsindeksen med 2,5 prosent, i det følgende kvartal gikk den ned med 0,6 prosent, og fra 2. til 3. kvartal steg den med 3,7 prosent.

Arbeidsløsheten lå høyere i 1971 enn året før, og viste stort sett stigende tendens. I gjennomsnitt for 3. kvartal 1971 var det etter sesongkorrigerte oppgaver 333 000 arbeidsløse, mot henholdsvis 306 000, 320 000 og 310 000 i de tre foregående kvartaler i kronologisk rekkefølge.

Lønnsstigningen var sterk i 1970, og den sterke stigningen fortsatte i 1971. Tariffsatsene for timelønn lå i januar, april, juli og oktober henholdsvis 10,7 prosent, 10,9 prosent, 10,8 prosent og 11,0 prosent høyere enn i de tilsvarende månedene året før. Konsumprisene steg atskillig svakere, men har vist tendens til økende veksttakt. I 1. kvartal 1971 lå kosumprisindeksen 4,9 prosent høyere enn i 1. kvartal 1970, og i 2. og 3. kvartal var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 5,2 prosent og 5,6 prosent.

Det private forbruket økte i volum med 4,3 prosent fra 1969 til 1970. Etter Det franske statistiske sentralbyrås beregninger steg forbruket med 4,4 prosent fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971, og med 4,8 prosent fra 1. kvartal til 2. kvartal, begge rater regnet på årsbasis og sesongkorrigert. For hele 1971 regnet de franske myndigheter i oktober med en øking på hele 6,3 prosent fra året før. Dette representerer en betydelig oppjustering i forhold til tidligere prognoser for 1971.

Bruttoinvesteringene i fast kapital økte i volum med 7,4 prosent fra 1969 til 1970. Det franske statistiske sentralbyrås investeringsundersøkelse i juni 1971, som omfattet en tredjedel av offentlige og private bedrifter, tydet på at investeringene i de fleste industrier økte moderat i første halvår. Byrået ventet da fortsatt investeringsstigning i annet halvår. Etter den franske arbeidsgiverforenings september-rapport viste imidlertid ordretilgangen i investeringsvareindustrien tegn til å stagnere høsten 1971. For 1971 under ett regner de franske myndigheter med en betydelig svakere veksttakt i investeringene fra året før (5,7 prosent) enn i 1970. Dette representerer en betydelig nedjustering i forhold til tidligere anslag for 1971.

Volumet av eksporten av varer og tjenester har økt meget sterkt de siste årene. Veksten avtok imidlertid sterkt fra våren 1970. For

Tabell 7. *Frankrike. Noen økonomiske hovedtall*

	1970				1971		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting i alt ..... 1963 = 100	101,1	101,0	101,4	101,2	101,4	101,0	101,5
Sysselsatte lønnst. i industri[1] »	99,1	99,1	99,7	99,8	99,5	99,5	100,2
Arbeidsløse 1 000	230	244	269	306	320	310	333
Industriproduksjon .....1963 = 100	150	150	149	151	155	154	159
Eksportvolum, varer[1].... »	190	205	179	213	207	217	197
Importvolum » [1].... »	192	209	189	221	212	224	203
Konsumpris[1]..... »	129	131	132	133	135	137	139
Valutabeholdning[1], [2]..... Mill. frcs.	21 948	23 632	25 264	26 435	28 342	29 252	36 255

Kilde: OECD Main Economic Indicators.
[1] Ikke korrigert for sesongvariasjoner. [2] Ved kvartalets utgang.

1971 ventes en eksportstigning på 8,7 prosent fra året før, eller en noe svakere stigning enn tidligere antatt, men det er fortsatt utenlandsetterspørselen som gir de sterkeste impulser til produksjonsvekst. Etter sesongjusterte oppgaver og beregnet som årlig rate, steg verdien av vareeksporten med 13,6 prosent fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971, med 9,6 prosent i det følgende kvartal og med 30 prosent fra 2. til 3. kvartal. De franske myndigheter ventet i oktober fortsatt betydelig vekst i vareeksporten i resten av 1971, bl.a. fordi de har motsatt seg utenlandske krav om «flytende» valutakurser i varehandelen. Derimot beregnes kapitaltransaksjonene etter «flytende» kurser[1].

Også volumet av vare- og tjenesteimporten økte sterkt fra 1969 til 1970, men som følge av noe svakere vekst i den innenlandske etterspørselen ventet myndighetene en noe mindre importstigning i 1971 (omkring 8 prosent øking fra året før). Etter sesongjusterte oppgaver og beregnet som årlig rate gikk verdien av vareimporten ned med 8,4 prosent fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971, men økte med 27 prosent i det følgende kvartal og med hele 34 prosent fra 2. kvartal 1971 til 3. kvartal 1971.

Nedgangen i veksttakten for industriproduksjonen i første halvår 1970 og den relativt svake innenlandske etterspørselsutviklingen i 1970 og 1971 må ses på bakgrunn av den stramme økonomiske politikk som ble innledet høsten 1969, og som tok sikte på å bedre balansen i utenriksøkonomien. Utviklingen utover i 1970 viste at tiltakene hadde hatt gunstig virkning på utenriksøkonomien, men at de samtidig førte til svikt både i investeringsetterspørselen og konsumetterspørselen. Som følge av den sterke prisstigningen nølte imidlertid myndighetene lenge med å sette i verk tiltak med sikte på å snu denne utviklingen. Men utover høsten 1970 senket Den franske nasjonalbank sin offisielle diskontosats i flere trinn, og avbetalingsvilkårene for varige forbruksvarer ble lettere. Myndighetene satte også i verk en rekke andre tiltak som tok sikte på å stimulere det private forbruket. I midten av februar 1971 ble et betydelig beløp (1,3 milliarder frcs) fra det offentlige motkonjunkturfond frigitt med sikte på å stimulere den økonomiske aktivitet. Med sikte på å bremse prisstigningen ble merverdiavgiften på en rekke matvarer samtidig redusert i et omfang som svarte til en nedgang i statsinntektene på 630 millioner frcs. Den restriktive kredittpolitikken ble gradvis moderert utover våren, bl.a. i form av rentenedsettelser for visse kategorier av lån. Men fra mai og utover sommeren ble igjen den økonomiske politikken etter hvert preget av kampen mot prisstigningen som myndighetene fryktet ville bli forsterket av den betydelige innstrømming av kortsiktig kapital fra utlandet, særlig i samband med dollarkrisen. Fra 6. mai ble kravene til bankenes innskottsreserver skjerpet, og 13. mai ble Frankrikes Banks diskonto hevet fra 6,5 prosent til 6¾ prosent, men 28. oktober ble den igjen satt ned til 6,5 prosent. Ellers ble offentlige utgifter skåret ned i forhold til budsjettet og prispolitikken betydelig skjerpet i løpet av våren og sommeren.

I Italia var utviklingen både i etterspørsel og produksjon preget av virkningene av omfattende arbeidskonflikter både i 1969 og i 1970. I 1969 gikk 232 mill. arbeidstimer tapt på grunn av streiker og i 1970 150 millioner. Etter den store streikebølgen høsten 1969 steg produksjonen meget sterkt fra desember 1969 til januar 1970, men uroen på arbeidsmarkedet blusset opp igjen, og produksjonen viste senere i 1970 stort sett tendens til stagnasjon. Likevel ble bruttonasjonalproduktet i 1970 om lag 5 prosent høyere i volum enn i 1969. Utviklingen i 1971 var preget av fortsatt sosial uro, selv om streikeaktiviteten var mindre enn i de to foregående år. Høsten 1971 regnet de italienske myndigheter med at bruttonasjonalproduktet for hele året ville ligge om lag 3 prosent høyere enn i 1970. Det er imidlertid sannsynlig at denne prognosen var for optimistisk. OECD ventet i desember en betydelig lavere vekstrate (0,5 prosent).

Etter sesongjusterte oppgaver viste industriproduksjonen stort sett stagnasjon gjennom storparten av 1970. Fra slutten av året satte en sterk nedgang inn, som fortsatte i 1971. Etter ujusterte oppgaver lå industriproduksjonen i 3. kvartal 1971 4,9 prosent lavere enn i samme kvartal i fjor, mens de tilsvarende nedgangsrater for 2. og 1. kvartal var henholdsvis 3,5 prosent og 0,6 prosent. Produksjonsnedgangen var i første halvdel av året særlig sterk i metallindustri og verkstedindustri, men i de siste måneder har de aller fleste industrigrener hatt produksjonsnedgang. Produksjonen av privatbiler gikk ned med 1 prosent fra første halvår 1970 til første halvår 1971, mens produksjonen av vare- og lastebiler falt med hele 11 prosent i volum, særlig som følge av svikt i bygge- og anleggsvirksomheten.

Arbeidsløsheten lå i januar 1971 omtrent på samme nivå som ett år tidligere, men var i april 5 prosent høyere enn i samme måned i 1970. I juli var derimot tallet på arbeidsløse

[1] Om den valutapolitiske utvikling mot slutten av 1971, se avsnittet om Sambandsstatene.

(590 000) 5,5 prosent lavere enn ett år tidligere, men det var likevel fortsatt høyt sammenliknet med de fleste andre land i Vest-Europa.

Det private forbruket steg i volum med hele 8 prosent fra 1969 til 1970, men OECD ventet i desember 1971 at økingen fra 1970 til 1971 ikke ville komme høyere enn 2 prosent. Lønnsutviklingen har vist atskillig svakere stigningstakt i 1971 enn i 1970. I de første ni månedene av 1971 under ett lå timefortjenesten i industrien 12,5 prosent høyere enn i samme periode 1970. Fra januar—september 1969 til januar—september 1970 hadde timefortjenesten økt med 18,2 prosent. Prisstigningen ser derimot ikke ut til å ha vært nevneverdig svakere enn tidligere. Fra januar—september 1969 til januar—september 1970 økte konsumprisindeksen med 4,9 prosent, og i de første ni månedene av 1971 lå den 4,8 prosent høyere enn i samme periode i 1970.

Også investeringsetterspørselen har vist svikt i 1971. Volumet av bruttoinvesteringene i fast kapital økte med vel 3 prosent fra 1969 til 1970, men i desember 1971 regnet OECD med en nedgang på 2,8 prosent fra 1970 til 1971.

Den svake etterspørselsutviklingen har slått ut i tallene for utenrikshandelen. Mens importen av varer og tjenester økte med hele 16 prosent fra 1969 til 1970, ventet OECD i desember en svak nedgang i importvolumet (0,6 prosent) fra 1970 til 1971.

Verdien av vareimporten var 0,3 prosent lavere i 3. kvartal 1971 enn i samme periode i 1970. I 1. og 2. kvartal var importen henholdsvis 16 prosent og 2,5 prosent høyere enn i de samme kvartaler 1970.

Eksportøkingen er derimot fortsatt forholdsvis sterk. Fra 1969 til 1970 økte volumet av eksporten av varer og tjenester med 5,1 prosent, og OECD ventet i desember en øking på 4,1 prosent fra 1970 til 1971. Verdien av vareeksporten var 13,5 prosent høyere i 3. kvartal 1971 enn i sammme periode i 1970. I 1. og 2. kvartal var eksporten henholdsvis 15,8 prosent og 8,2 prosent høyere enn i de samme perioder i 1970.

Importoverskottet kom i årets tre første kvartaler opp i 457 milliarder lire mot 807 milliarder lire i samme periode i 1970.

I storparten av 1971 var kredittpolitikken det viktigste element i motkonjunkturpolitikken. Våren 1971 besluttet den italienske regjering å gjennomføre en betydelig øking av de offentlige investeringskredittene til næringslivet, og den 5. april senket den italienske nasjonalbank sin offisielle diskontosats fra 5,5 til 5 prosent. Diskontoreduksjonen må imidlertid også ses på bakgrunn av det alminnelige internasjonale rentefall. I slutten av juli vedtok den italienske nasjonalforsamling en rekke nye tiltak som tok sikte på å stimulere produksjon og investeringer, særlig for middelstore og små industri-, handels- og jordbruksforetak. Tiltakene omfattet bl.a. ytterligere lettelser i kredittvilkårene, spesielt i skipsbyggingssektoren og eksportindustrien, samt en foreløpig reduksjon av omsetningsavgiften i industribedrifters kjøp av kapitalutstyr og råvarer. Også eksporten ble planlagt stimulert, bl.a. ved utvidelse av eksportkredittordningen. Myndighetene fryktet at den amerikanske importavgiften ville få alvorlige virkninger for viktige grener av italiensk eksportindustri, særlig skotøyindustrien, og spesielle kredittpolitiske hjelpetiltak ble satt i verk for denne industrigrenen. Den 14. oktober fulgte en ny diskontonedsettelse, fra 5 prosent til 4,5 prosent. Høsten 1971 så det ellers ut til at hovedtyngden av stimuleringstiltakene var i ferd med å skifte fra kredittpolitikken til den offentlige investeringspolitikken. Investeringene i offentlige bedrifter, som utgjør en betydelig sektor i italiensk økonomi, ble besluttet økt med 500 milliarder lire, svarende til om lag 800 millioner dollar, fra 1971 til 1972.

S v e r i g e hadde i 1971 sin langt sterkeste konjunkturnedgang i etterkrigstiden. Allerede fra sommeren 1970 hadde industriproduksjonen vist tegn til stagnasjon som følge av en sterkt restriktiv økonomisk politikk. Da bremsepolitikken i første rekke tok sikte på å ramme det private forbruket, var det den hjemmemarkedsorienterte industrien som viste nedgang i produksjon og sysselsetting i 1970. Men i 1971 ble svensk eksportindustri, og særlig treforedlingsindustrien og jern- og metallindustrien, rammet av den internasjonale konjunktursvikt. I motsetning til i Norge skjedde dette i en situasjon med svært moderat innenlandsk etterspørsel, og nedgangskonjunkturen ble derfor temmelig markert. Utover høsten 1971 ble en energisk motkonjunkturpolitikk innledet, men det var i november ennå ikke helt klart om bunnpunktet var nådd.

Etter det siste reviderte offisielle anslag fra høsten 1971 vil bruttonasjonalproduktet bare øke med 0,5 prosent i volum fra 1970 til 1971. Dette er en atskillig lavere vekst enn året før, da bruttonasjonalproduktet økte med 4,5 prosent.

Industriproduksjonen viste gjennomgående betydelig oppgang i 1970, men fra årsskiftet 1970/71 tok produksjonen til å synke. Særlig sterk ble nedgangen i sommermånedene. Etter sesongjusterte oppgaver lå industriproduksjonen på om lag samme nivå i 1. kvartal 1971 som i 4. kvartal 1970. I det følgende kvartal

gikk den ned med 0,3 prosent og fra 2. til 3. kvartal med 5,4 prosent. Den sesongjusterte indeksen falt med 8,2 prosent fra toppnivået i januar til et bunnpunkt i juli. I de tre følgende måneder gikk indeksen noe opp, og lå i oktober 5,9 prosent høyere enn i juli. Etter ujusterte oppgaver var det nedgang i produksjonen fra januar—september 1970 til samme tidsrom i 1971 for tekstilindustri, treforedlingsindustri, jern- og metallverk og papirindustri. I verkstedindustrien økte derimot produksjonen.

Det fant i løpet av 1970 sted et markert omslag på arbeidsmarkedet. Mens arbeidsløsheten i første halvår gjennomgående lå lavere enn året før, lå tallene fra og med juli betydelig høyere enn i de samme måneder 1969. I gjennomsnitt for annet halvår 1970 var det 33 000 registrerte arbeidsløse, mot 29 000 i annet halvår 1969. Stigningen i arbeidsløsheten skjøt ytterligere fart i 1971; i 1. kvartal 1971 var det 61 000 arbeidsløse mot 47 000 i 1. kvartal 1970. I 2. kvartal var de tilsvarende tall henholdsvis 55 000 og 33 000, for 3. kvartal 53 000 og 28 000 og for 4. kvartal 69 000 og 38 000.

Etter den nye arbeidstidsloven skal ordinær arbeidstid f.o.m. 1973 være høyst 40 timer pr. uke, og høyst 41 timer og 15 minutter i gjennomsnitt for 1971 og 1972. Storparten av arbeidslivet har valgt å ta hele forkortningen ved årsskiftet 1971/72; den gjennomsnittlige ukearbeidstid er beregnet å minske med 3,5 prosent fra 1971 til 1972. Dette vil kunne bidra til å redusere arbeidsløshetsproblemene i 1972.

Investeringsetterspørselen gav relativt svake vekstimpulser i 1970. Regnet i faste priser økte de samlede bruttoinvesteringer med bare 2,5 prosent (3 prosent utenom skip) fra 1969 til 1970. Etter de seneste nasjonalregnskapsanslag for 1971 vil bruttoinvesteringene synke med 2,5 prosent (3 prosent utenom skip) fra 1970 til 1971. Nedgangen henger i første rekke sammen med en sterk nedgang i investeringene i bygg og anlegg, særlig i boliger; boliginvesteringene alene er beregnet å gå ned med 8 prosent fra 1970 til 1971, delvis som følge av arbeidskonflikter. Investeringene i maskiner ventes derimot etter foreløpige anslag å øke med 2,5 prosent fra 1970 til 1971. Dette er likevel en betydelig lavere stigningstakt enn i 1970, da maskininvesteringene økte med hele 7 prosent. Omslaget skyldes i første rekke en kraftig nedgang i den offentlige sektors maskininvesteringer. For maskininvesteringene i privat industri gikk stigningstakten — etter de foreløpige nasjonalregnskapstallene — ned fra 7,5 prosent i 1970 til 3 prosent i 1971. Ordrestatistikken tyder også på svak utvikling av investeringsetterspørselen. I verkstedindustrien, der utviklingen var forholdsvis tilfredsstillende i første del av året, lå tilgangen på nye ordrer 6 prosent lavere i 3. kvartal 1971 enn ett år tidligere.

Også i Sverige var lønnsoppgangen meget sterk i 1971, men stigningstakten (8,1 prosent etter det foreløpige nasjonalregnskapet) var likevel atskillig mindre enn året før (11,6 prosent), i første rekke som følge av omslaget på arbeidsmarkedet. Konsumprisindeksen lå i november 6,6 prosent høyere enn ett år tidligere. Av den totale prisstigningen kan imidlertid 4,1 prosentenheter føres tilbake til forhøyelsen av merverdiavgiften omkring årsskiftet 1970/71. Realdisponibel inntekt forutsettes å ha økt med 2 prosent fra 1970 til 1971, mot 3 prosent året før.

Det private forbruket gikk ned med 1,7 prosent i volum fra første halvår 1970 til første halvår 1971. For annet halvår regner Konjunkturinstitutet med en tilsvarende øking, slik at det private forbruket for 1971 under

Tabell 8. *Sverige. Noen økonomiske hovedtall*

	1970				1971		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting i alt[1] 1 000	3 770	3 857	3 909	3 880	3 812	3 884	3 894
Sysselsatte lønnstakere i industri[1] 1 000	1 102	1 105	1 115	1 113	1 094	1 107	1 100
Arbeidsløse[1], [2].....1 000	43,5	24,6	27,7	44,5	65,0	47,8	57,8
Industriproduksjon .... 1963 = 100	155	160	156	162	163	162	153
Eksportvolum, varer[1] ... »	157	176	164	194	177	185	165
Importvolum » [1] ... »	172	181	161	184	166	163	153
Konsumpris[1]..... »	132	134	136	138	143	143	145
Valutabeholdning[1], [2] ..... Mill. kr.	2 674	2 627	2 772	3 092	3 614	4 132	4 239

Kilde: OECD Main Economic Indicators, Allmän månadsstatistik.
[1] Ikke korrigert for sesongvariasjoner. [2] Ved kvartalets utgang.

ett antas å ville ligge på om lag samme nivå som året før. Fra 1969 til 1970 hadde forbruket økt med 2,2 prosent. I 1., 2. og 3. kvartal i 1971 lå detaljomsetningsindeksen henholdsvis 1,7 prosent, 4,3 prosent og 7,3 prosent høyere enn i de tilsvarende kvartaler i 1970. For omsetningsvolumet (detaljomsetningsindeksen deflatert med konsumprisindeksen) var de tilsvarende rater henholdsvis — 6,5 prosent, — 2,2 prosent og + 0,3 prosent.

I løpet av første halvår 1971 ble veksttakten for den svenske vareeksporten utenom skip betydelig dempet. Etter en volumøking fra 1. til 2. halvår 1970 med 13 prosent pr. år (sesongjustert) steg eksporten fra 2. halvår 1970 til 1. halvår 1971 med bare 2 prosent pr. år. Nedgangen i veksttakten skyldtes i første rekke lavere eksport av råvarer som følge av konjunktursvikten i Vest-Europa. Derimot holdt veksttakten for eksporten av verkstedprodukter seg godt oppe i første halvår 1971; ordrereservene ved årsskiftet 1970/71 var svært store. For hele året 1971 ventet Konjunkturinstitutet høsten 1971 en volumøking for vareeksporten på 3 prosent fra året før, mot en øking på 9,6 prosent fra 1969 til 1970. Sterk volumøking var ventet for eksporten av ikke-jernholdige metaller, verkstedprodukter (uten skip), matvarer, nedgang for eksporten av tremasse (15 prosent), papir (2 prosent), jern og stål (4 prosent) og malm (2,5 prosent). På tross av den relativt lave stigningstakten var eksporten likevel den viktigste vekststimulerende etterspørselskomponent i 1971.

Også importvolumet økte meget sterkt i løpet av 1969 og i første halvår 1970. I løpet av annet halvår 1970 stoppet imidlertid veksten opp. For året 1970 under ett lå importvolumet 9,6 prosent høyere enn i 1969, mot en øking på om lag 13 prosent fra 1968 til 1969. Den sterke importøkingen fram til annet halvår 1970 må ses på bakgrunn både av sterk produksjonsøking i industrien og en uvanlig sterk lageroppbygging av industrielle råvarer og halvfabrikata med relativt stort importinnhold. Nedgangen i veksttakten i annet halvår 1970 hadde bl.a. sammenheng med lavere takt i lagerinvesteringene. Fra annet halvår i fjor til første halvår i år gikk importvolumet (sesongjustert) ned med vel 5 prosent. Nedgangen i denne perioden må i første rekke ses på bakgrunn av det kraftige omslaget i industriens investeringer i lagre av råvarer og halvfabrikata, med stagnasjonen i industriproduksjonen og med det uvanlig lave private forbruket i første halvår 1971. For hele 1971 er importen regnet i volum anslått å synke med nærmere 4,5 prosent fra året før. For investeringsvarer anslås nedgangen til hele 11 prosent og for innsatsvarer til 2,5 prosent.

Importoverskottet i 1970 (1 101 mill. kr.) var om lag like stort som året før. Etter det siste nasjonalregnskapsanslag var det for 1971 ventet et eksportoverskott på hele 1 740 mill. kr. I løpet av de 11 første månedene av 1971 hadde imidlertid eksportoverskottet nådd opp i 1 944 mill. kr.

Utviklingen i utenriksøkonomien i første halvår 1970 og den sterke pris- og kostnadsstigningen førte til at de svenske myndigheter i 1970 fant å måtte sette i verk en rekke restriktive tiltak for å søke å dempe etterspørselspresset. (Se Økonomisk utsyn 1970.) Den svenske regjerings forslag til nytt statsbudsjett for budsjettåret 1971/72, som ble lagt fram for Riksdagen den 12. januar 1971, viste at de svenske myndigheter da tok sikte på å fortsette bremsepolitikken også i 1971, enda utenriksøkonomien hadde vist betydelig bedring i løpet av annet halvår 1970. Prisstigningen hadde derimot skutt ny fart, men først og fremst som følge av den generelle forhøyelsen av merverdiavgiften fra 10 til 15 prosent (eller fra 11,11 prosent til 17,65 prosent beregnet av prisen før skatt) omkring årsskiftet 1970/71. Det nye budsjettet tok sikte på å begrense det private forbruket, som på forhånd var blitt sterkt dempet gjennom bremsetiltakene året før. For å stimulere investeringsvirksomheten ble det gjennomført visse lettelser for industrien; bl.a. ble det gitt et spesielt skattefradrag på 10 prosent ved investeringer i maskiner og utstyr. Med sikte på å oppnå en smidigere finansiering av industriinvesteringene ble den direkte utlånsbegrensning avviklet i januar. Forutsetningen for avskaffelsen av utlånstaket var imidlertid at bankenes samlede kredittilførsel til næringslivet fortsatt skulle være sterkt begrenset og at forbrukskreditter i direkte eller indirekte form skulle unngås. En reduksjon av Sveriges Riksbanks diskonto fra 7 prosent til 6,5 prosent den 18. mars må ses i sammenheng både med konjunkturnedgangen i Sverige, med den generelle rentereduksjonen i den vestlige verden og med utviklingen av svensk utenriksøkonomi, som tidligere hadde hindret Riksbanken i å senke diskontoen. Med samme motivering ble diskontoen den 23. april ytterligere redusert til 6 prosent, videre til 5,5 prosent den 10. september og til 5 prosent den 12. november. På tross av en stadig mer markert nedgangskonjunktur erklærte myndighetene i mai at de ikke tok sikte på ytterligere moderasjon i den stramme økonomiske politikken; derimot ville selektive virkemidler i større grad bli tatt i bruk. Bakgrunnen for denne holdningen var blant annet at Finansdepartementet da

ventet en sterk etterspørsel som følge av det kommende lønnsoppgjøret og at konjunkturutsiktene i Vest-Europa, særlig Vest-Tyskland, da ble vurdert forholdsvis optimistisk. Utpå sommeren besluttet myndighetene likevel å frigjøre en del av de beløp som næringslivet under oppgangskonjunkturen hadde måttet innbetale på sperrede konti. Beløpene skulle nyttes til nye investeringer i lager innen utgangen av året. Som ledd i motkonjunkturpolitikken fortsatte myndighetene utover høsten i økende grad å frigi midler som bedriftene tidligere hadde innbetalt til de offentlig administrerte investeringsfond. Etter at etterspørselssvikten også hadde begynt å slå sterkt ut i tallet på arbeidsløse, satte den svenske regjeringen i verk omfattende tiltak for å bedre sysselsettingssituasjonen. Tidlig på høsten besluttet regjeringen å nytte 800 mill. svenske kroner til å skape 12—14 000 nye arbeidsplasser i løpet av høsten, ytterligere 25 000—30 000 omskoleringsplasser og 4 000 nye boliger. Regjeringen hadde i august gjort kjent at den ikke lenger ville godta at bedriftsnedleggelser skjedde med kort varsel. De skulle i framtiden skje etter en fastsatt tidsplan som blant annet gav rom for nødvendig omskolering. I oktober besluttet de svenske arbeidskraftmyndigheter å nytte ytterligere 114 mill. kr. for å skape arbeidsplasser for 4 000 personer utover vinteren. Den svenske regjering la samme måned fram nye forslag til å bekjempe arbedsløsheten og stimulere økonomien. Forslagene omfattet blant annet øking i tilskottene til familier med barn og til trygdede samt økt støtte til industrien og kommunene. Industristøtten skulle omfatte bortfall av avgiften på elektrisk kraft for store forbrukere, øking av det skattefrie fradraget ved investeringer i maskiner og utstyr fra 10 til 20 prosent, og adgang for industrien til å emittere obligasjonslån innenfor en meget vid ramme. Det ble også antydet visse tiltak med sikte på å stimulere lagerinvesteringene. Statsbidraget til miljøvernstiltak skulle etter forslaget økes fra 25 prosent til 75 prosent. Støtten til kommunene gjaldt i første rekke en foreslått øking av statens bidrag til kommunale sysselsettingstiltak fra 25 prosent til 75 prosent.

Sambandsstatene

I Sambandsstatene var konjunktursituasjonen i 1971 fortsatt preget av en gjennomgående tendens til stagnasjon eller bare svak vekst i industriproduksjonen og høy, men ikke lenger økende arbeidsløshet. Kapasitetsutnyttingen i industrien var fortsatt lav. Forbruksetterspørselen, som tillegges stor betydning for den framtidige konjunkturutviklingen, hadde imidlertid forsterket seg betydelig gjennom de tre første kvartalene av 1971.

Bruttonasjonalproduktet økte moderat (2,6 prosent) fra 1968 til 1969, men gikk ned med 0,6 prosent fra 1969 til 1970. Etter sesongjusterte oppgaver og regnet på årsbasis steg bruttonasjonalproduktet med 0,7 prosent fra 1. til 2. kvartal 1970 og med 1,2 prosent fra 2. til 3. kvartal. Fra 3. til 4. kvartal viste bruttonasjonalproduktet nedgang (4,0 prosent). Senere har bruttonasjonalproduktet vist stigning. Fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 var stigningen sterk (7,6 prosent regnet

Tabell 9. *Nasjonalproduktet i Sambandsstatene etter anvendelse. 1958-priser*

	1970	Prosentvis endring fra foregående periode							
		1970	1970[1]				1971[1]		
	Milliarder $		1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Privat konsum	475,9	1,4	0,4	0,6	0,2	—0,8	2,2	1,5	0,9
Offentlig bruk av varer og tjenester	139,5	—4,2	—0,8	—2,7	—0,4	0,1	—0,5	—0,4	1,9
Investering i fast kapital	99,9	—3,2	—6,7	1,7	1,3	—2,7	3,5	5,0	—2,0
Lageropplegg	2,3	—64,1							
Eksport	52,2	7,6	3,0	2,3	—0,8	—1,0	1,7	0,4	3,2
— Import	49,8	3,1	0,8	0,4	—1,8	1,2	0,6	7,8	2,2
Bruttonasjonalprodukt	720,0	—0,6	—0,7	0,2	0,3	—1,0	1,9	1,2	0,7

Kilde: OECD Main Economic Indicators.
[1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

som årlig rate), men siden har veksttakten avtatt; fra 1. til 2. kvartal økte bruttonasjonalproduktet med 4,8 prosent og fra 2. til 3. kvartal med 2,8 prosent etter foreløpige oppgaver.

Industriproduksjonen viste betydelig oppgang gjennom hele 1968 og fram til sommeren 1969, men gikk ned gjennom resten av året. I 1970 viste industriproduksjonen gjennomgående stagnasjon fram til sensommeren da den tok til å synke sterkt og nådde et bunnpunkt i november 1970. Deretter fulgte en sterk oppgang i desember. I 1971 var veksten moderat fram til juni, da industriproduksjonen lå på omtrent samme nivå som ett år tidligere. Siden har industriproduksjonen gjennomgående vist stagnasjon. Vurdert bare på grunnlag av kurven for industriproduksjonen ville det kunne reises tvil om det i det hele tatt har vært noe egentlig konjunkturomslag til det bedre i Sambandsstatene siden nedgangen tok til sommeren 1969. Foreliggende opplysninger tyder på at den sterke nedgangen i produksjonsindeksen fra september til november i fjor og den følgende oppgang fra november til januar i år i første rekke hadde sammenheng med streiken i bilindustrien høsten 1970. Ser en bort fra dette «hakket» i produksjonskurven viste industriproduksjonen stagnasjon eller svak nedgang helt fram til mars 1971, deretter oppgang i to måneder fram til juni, og senere, som nevnt, stagnasjon.

Det varte uvanlig lenge før konjunkturomslaget i 1969 slo ut på arbeidsmarkedet. Tallet på registrerte arbeidsløse svingte hele året mellom 2,6 millioner og 2,8 millioner etter sesongjusterte oppgaver, bortsett fra i september—oktober 1970 da det var oppe i 3,1 millioner. I 1970 økte imidlertid arbeidsløsheten fra 2,9 millioner ved utgangen av 1969 til 3,6 millioner i mars, 3,9 millioner i juni, 4,5 millioner i september og 5,1 millioner i desember. I 1971 stabiliserte arbeidsløsheten seg på et høyt nivå og svingte mellom 4,7 millioner (juni) og 5,2 millioner (mai og november). Den sesongjusterte arbeidsløshets-

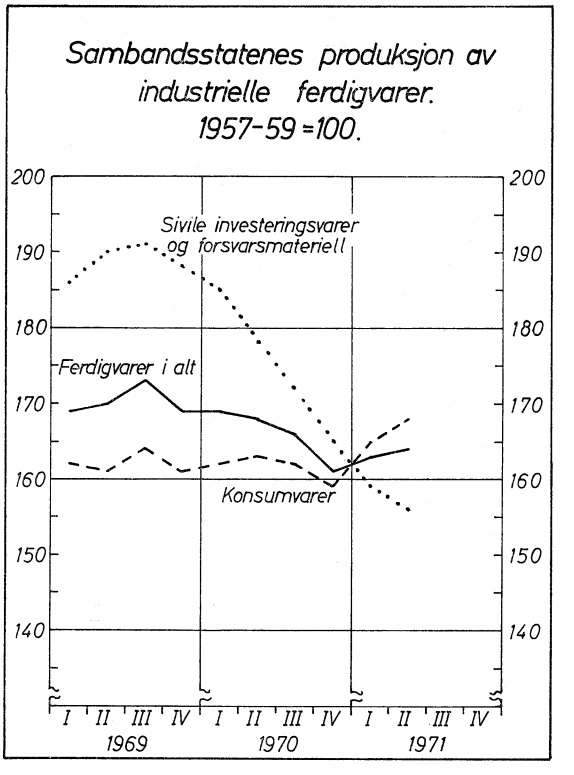

Fig. 11.

Tabell 10. *Sambandsstatene. Noen økonomiske hovedtall*

	1970				1971		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting i alt[1] .....Mill.	79,1	78,2	78,5	78,5	78,5	78,4	79,5
Sysselsatte lønnstakere i industri »	19,9	19,6	19,3	18,7	18,7	18,7	18,5
Arbeidsløse[1]..... »	3,7	3,9	4,5	5,1	5,0	4,7	5,1
Industriproduksjon .....1963 = 100	137	136	135	131	133	135	135
Eksportvolum, varer[2].... »	151	164	148	161	157	161	..
Importvolum » [2].... »	185	197	188	200	195	222	..
Detaljomsetningsverdi .. »	145	148	150	148	154	160	163
Konsumpris[2]..... »	124	126	128	129	130	132	133
Valutabeholdning[1], [2] .....Mill. $	11 903	11 890	11 490	11 070	10 963	10 510	10 210

Kilde: OECD Main Economic Indicators, Economic Indicators.
[1] Ved kvartalets utgang. [2] Ikke korrigert for sesongvariasjoner.

prosenten økte sterkt i løpet av 1970, fra 3,6 i desember 1969 til 6,2 i desember 1970. I de første elleve månedene av 1971 svingte arbeidsløshetsprosenten mellom 5,6 (juni) og 6,2 (mai). I november lå den på 6,0.

Volumet av bruttoinvesteringene i fast realkapital gikk ned med 3,2 prosent fra 1969 til 1970. Etter sesongjusterte oppgaver lå investeringene i 2. kvartal 1970 på samme nivå som i 1. kvartal. Fra 2. kvartal til 3. kvartal 1970 gikk investeringene ned med 0,6 prosent (årlig rate) og fra 3. til 4. kvartal ytterligere ned med 2,0 prosent. I 1971 økte derimot investeringene i fast kapital betydelig. Fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 var volumøkingen 4,1 prosent, fra 1. til 2. kvartal 2,8 prosent og fra 2. til 3. kvartal 1,2 prosent. Det var særlig investeringene i fast kapitalutstyr som gikk opp i 1971. Investeringene i bygg viste derimot svakere veksttempo.

Investeringsutviklingen i 1971 må trolig ses på bakgrunn av omleggingen av kredittpolitikken i mer ekspansiv retning fra våren 1970 og den betydelige bedring i selskapsfortjenestene i 1971. De nominelle selskapsfortjenestene etter skatt gikk — etter sesongjusterte oppgaver — ned med 8,6 prosent fra 3. til 4. kvartal 1970, men økte med hele 9,4 prosent fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 og nådde da opp på samme nivå som et halvt år tidligere. Fra 1. til 2. kvartal økte de med 7,2 prosent. Spredte opplysninger kan tyde på at de igjen gikk ned i 3. kvartal, trolig som følge av prisstoppen (se senere). Et annet forhold som trolig har hatt stor betydning for investeringsutviklingen, var endringene i avskrivningsreglene ved investeringer i kapitalutstyr (se nedenfor). Tilgangen på nye ordrer til industrien viste — etter sesongjusterte oppgaver — stort sett meget svak stigning gjennom første halvår 1970. Ser en bort fra virkningene av bilstreiken høsten 1970, later det til at det var en underliggende tendens til betydelig sterkere stigning i annet halvår. Fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 økte ordretilgangen til industrien under ett med 7,7 prosent. I det følgende kvartal var det en nedgang på 0,9 prosent, men i 3. kvartal lå ordretilgangen 1,4 prosent høyere enn i 2. kvartal. Regnet i volum var imidlertid stigningen fra 2. til 3. kvartal svak. Også ordretilgangen til den del av industrien som produserer investeringsvarer viste stort sett øking gjennom annet halvår 1970, men regnet i faste priser endret den seg ikke nevneverdig fra 4. kvartal 1970 til 2. kvartal 1971. Tall for 3. kvartal forelå så sent som i november ennå ikke.

Det amerikanske handelsdepartements august-undersøkelse 1971 av industriens investeringsplaner tydet på at industriens investeringsutgifter (sesongjustert) ville gå ned med vel 1 prosent fra første til annet halvår 1971. Regnet i volum ville nedgangen i tilfelle bli betydelig sterkere. I samme retning pekte ordretilgangen for maskinverktøy, som vanligvis blir ansett som en følsom indikator på investeringsetterspørselen. Denne falt i september til det laveste nivå siden mai og lå for de første ni månedene av 1971 under ett 14 prosent lavere enn i samme periode året før. Hovedinntrykket av utviklingen av investeringsindikatorene var høsten 1971 at de ennå ikke pekte klart mot en markert konjunkturoppgang.

Aktiviteten i bygge- og anleggssektoren var for året 1970 under ett noe lavere enn året før, men har siden høsten 1970 vist sterk stigning. Den sesongjusterte verdiindeksen for inngåtte nye byggekontrakter økte med 2,1 prosent fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 og med hele 16,6 prosent fra 1. til 2. kvartal. Månedsgjennomsnittet for juli—august lå etter foreløpige oppgaver 1,5 prosent høyere enn månedsgjennomsnittet for 2. kvartal.

Den nominelle lønnsstigningen var både i 1970 og 1971 om lag like sterk som i de nærmest foregående år. Fra 1969 til 1970 økte den nominelle timefortjenesten i næringslivet unntatt jordbruk med 5,9 prosent. I 1. kvartal 1971 lå timefortjenesten 6,2 prosent høyere enn i samme kvartal 1970, og i de to følgende kvartaler var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 6,5 prosent og 6,0 prosent. Den 8. november vedtok det føderale lønnsråd (Pay Board), som var blitt opprettet for å overvåke lønnsutviklingen i annen del av stabiliseringsprogrammet (se nedenfor), å fastsette en årlig lønnsøking på 5,5 prosent som norm, på tross av sterk motstand fra fagforeningene.

Prisstigningen var etter amerikanske forhold sterk både i 1969 og 1970, om lag like sterk som lønnsstigningen, mens lønnsstigningen i Vest-Europa var markert sterkere enn prisstigningen. I 1971 viste imidlertid prisstigningen tendens til å avta noe. I første og annet halvår 1970 lå konsumprisindeksen henholdsvis 6,1 prosent og 5,7 prosent høyere enn i de samme perioder året før, og i 1., 2. og 3. kvartal 1971 var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 4,9 prosent, 4,4 prosent og 4,4 prosent.

Utviklingen av de nominelle fortjenestene og konsumprisene viser at reallønnen bare økte svakt i 1970, men at den tok seg noe opp i 1971. Gjennomsnittlig ukelønn i industrien deflatert med konsumprisindeksen steg med bare 0,3 prosent fra 1968 til 1969 og gikk ned med 2,5 prosent fra 1969 til 1970. I 1. kvartal 1971 lå den 0,5 prosent høyere enn i samme

kvartal året før, og i de to følgende kvartaler var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 2,1 prosent og 1,4 prosent. Som følge av en betydelig øking i trygdeutbetalingene og reduksjon av skattene økte de realdisponible inntektene sterkere enn reallønnen.

Det private forbruket, regnet i faste priser, steg med 1,4 prosent fra 1969 til 1970. Stigningstakten avtok sterkt i løpet av året. Etter sesongjusterte oppgaver økte forbruket på årsbasis med 1,5 prosent fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970, med 2,3 prosent fra 1. til 2. kvartal 1970 og med bare 0,7 prosent fra 2. til 3. kvartal. Fra 3. kvartal til 4. kvartal gikk forbruket ned med 3,2 prosent (alle rater regnet på årsbasis). Nedgangen hang trolig i stor grad sammen med bilstreiken, og det samme gjorde trolig den sterke oppgangen fra 4. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 (8,9 prosent). Oppgangen fortsatte imidlertid fra 1. til 2. kvartal (med 6,0 prosent, årlig rate) og fra 2. til 3. kvartal (med 3,6 prosent).

Detaljomsetningsvolumet (detaljomsetningsindeksen deflatert med konsumprisindeksen) viste (sesongjustert) nesten ubrutt nedgang både i 1969 og 1970 fram til november. Senere steg det forholdsvis sterkt og lå i november 1971 9,5 prosent over bunnpunktet i november året før. Dette svarer til en vekst på 9,8 prosent regnet som årlig rate.

Forbrukernes holdning var særlig i 1969, og i noe mindre grad også i 1970, sterkt preget av uvissheten om konjunkturutviklingen framover, særlig utviklingen på arbeidsmarkedet. Dette gjenspeilte seg i utviklingen av den personlige sparekvoten, som i gjennomsnitt for 1969 var 6 prosent og for 1970 hele 7,9 prosent. I løpet av 1970 økte sparekvoten fra kvartal til kvartal og var i 4. kvartal kommet opp i 8,3 prosent. I de to første kvartalene av 1971 lå den på omtrent samme nivå som i 4. kvartal året før (henholdsvis 8,1 og 8,2 prosent), men falt i 3. kvartal til 7,7 prosent.

Konjunkturnedgangen i Sambandsstatene i annet halvår 1969 må ses på bakgrunn av at myndighetene for å motvirke prisstigningen, som etter amerikanske forhold var svært sterk, førte en restriktiv økonomisk politikk. På det finanspolitiske område innvarslet imidlertid det nye statsbudsjettet for finansåret 1970/71, som ble lagt fram i begynnelsen av 1970 en viss moderasjon av bremsepolitikken, og fra tidlig på våren 1970 ble kredittpolitikken også gradvis noe moderert. Det varte imidlertid lenge før etterspørselen reagerte på denne svært moderate omleggingen av den økonomiske politikken; synkende selskapsfortjenester og lav kapasitetsutnytting hemmet næringslivets investeringsvilje, samtidig som stigningen i de disponible inntekter som nevnt i større grad slo ut i økt sparing enn i økt forbruk. Omleggingen av kredittpolitikken fortsatte imidlertid i 1971, og det ble i begynnelsen av året lagt fram forslag til nytt statsbudsjett for budsjettåret 1971/72 som viste et underskott på 11,6 milliarder dollar, mot et opprinnelig anslått underskott på 1,3 milliarder dollar for budsjettåret 1970/71. Videre ble avskrivningsreglene endret med sikte på å stimulere investeringsetterspørselen. De nye reglene ble anslått å innebære en skattereduksjon for næringslivet på om lag 2,5 milliarder dollar i 1971. Som et ledd i gjennomføringen av en noe mer liberal kredittpolitikk foretok myndighetene en gradvis reduksjon av diskontoen utover høsten 1970 og vinteren 1971. Kongressen besluttet i april å øke trygdeutbetalingene med 10 prosent med tilbakevirkende kraft fra 1. januar 1971, i stedet for med 6 prosent, som foreslått av Presidenten. Tiltaket tok sikte på å stimulere forbruksetterspørselen, som imidlertid allerede hadde begynt å forsterke seg i slutten av 1970.

En serie økonomiske tiltak som den amerikanske regjering satte i verk i august 1971 tok sikte på en mer markert konjunkturoppgang og bedring i Sambandsstatenes konkurranseevne på det internasjonale marked. Denne var etter hvert blitt betydelig svekket, og de amerikanske myndigheter regnet med at landet i 1971 for første gang siden 1893 ville få importoverskott i varehandelen med utlandet. Nedgangen i konkurranseevnen var en av de faktorer som førte til et økende press mot dollaren. Da en kongresskomité sommeren 1971 gav uttrykk for at dollaren burde devalueres, ble spekulasjonspresset betydelig forsterket. Dette var en del av bakgrunnen for en kunngjøring fra Presidenten 15. august om at gullinnløsningsplikten skulle begrenses; Sambandsstatene anså seg heretter ikke forpliktet til å innløse US dollar som disponeres av utenlandske banker i gull til den fastsatte pris av 35 dollar pr. unse. Med dette tiltaket, som innebar en de facto devaluering av dollaren, håpet de amerikanske myndigheter ikke bare å stanse presset mot dollaren, men også å redusere den økende konkurranse fra utlandet som amerikansk industri hadde møtt i den senere tid, kanskje særlig fra Japan. En importavgift på 10 prosent, som imidlertid ikke omfattet alle importvarer, tok sikte på ytterligere å bedre Sambandsstatenes konkurranseposisjon.

I et møte i Washington den 18. og 19. desember i den såkalte 10-landsgruppen (Belgia, Canada, Frankrike, Italia, Japan, Nederland, Sambandsstatene, Storbritannia, Sverige og Vest-Tyskland) ble det oppnådd enighet

om umiddelbar gjeninnføring av et system med faste valutakurser, men med betydelig større svingningsmarginer enn tidligere. Sambandsstatene økte dollarprisen på gull fra 35 dollar til 38 dollar pr. unse, og en rekke land endret sine valutakurser. Blant annet ble japanske yen og vesttyske mark skrevet opp med henholdsvis 7,66 prosent og 4,61 prosent, mens italienske lire og danske, norske og svenske kroner ble skrevet ned med 1 prosent. For britiske pund og franske francs ble det ikke foretatt noen endringer. Etter amerikanske beregninger svarte kursendringene til en gjennomsnittlig devaluering av dollaren på om lag 10 prosent overfor resten av verden. På møtet i Washington gikk Sambandsstatene også med på å oppheve importavgiften på 10 prosent. På den annen side ble det oppnådd enighet om at det skulle åpnes forhandlinger med EF og Japan med sikte på å redusere disse lands restriksjoner på Sambandsstatenes eksport.

I tillegg til de handels- og valutapolitiske tiltakene i august kunngjorde Presidenten samtidig, og med øyeblikkelig virkning, en generell pris- og lønnsstopp for et tidsrom av 3 måneder. På det finanspolitiske område ble en skattereduksjon på 10 prosent ved investeringer satt i verk, bilindustrien fikk spesielle skattereduksjoner, og tidspunktet for iverksetting av planlagte føderale skattereduksjoner ble framskyndet. Presidenten besluttet 1. september at det for 4 850 000 offentlige tjenestemenn skulle iverksettes 6 måneders lønnsstopp gjeldende fra 1. oktober. Forslaget ble senere godkjent av Kongressen. Lønns- og prisstoppen ble opphevet 13. november og fulgt av en ny fase i «stabiliseringsprogrammet», som innebar offentlig kontroll med priser, lønninger og rente. Kontrollen skal utføres av en lønnsnemnd og en prisnemnd hvis avgjørelse skal kunne appelleres til en spesielt opprettet domstol. Lønnsnemnda og prisnemnda vil ha adgang til å avvikle kontrollen bransjevis etter forholdene i de enkelte bransjer. Fagforeningene gav i oktober tilsagn om støtte til gjennomføringen av denne del av stabiliseringsprogrammet. Stabiliseringsprogrammets mål er å redusere prisstigningstakten til 2—3 prosent pr. år ved slutten av 1972.

Konjunkturutsiktene

Ved inngangen til 1972 er konjunkturutsiktene for Vest-Europa uvanlig usikre. Året 1971 var preget av svak produksjonsvekst, stigende arbeidsløshet og svikt i investeringsetterspørselen, mens forbruksetterspørselen stort sett holdt seg bedre oppe. I løpet av året modererte en rekke land den svært restriktive økonomiske politikk som hadde vært ført for å dempe prisstigningen, og i noen land (Storbritannia og Sverige), der omleggingen til en mer ekspansiv økonomisk politikk var markert, fant det i høstmånedene 1971 sted et visst omslag i konjunkturutviklingen som kanskje kan være innledningen til en ny oppgangsperiode. I hvert fall var utsiktene for disse land, som er blant de tre viktigste avtakerland for norsk eksport, utvilsomt betydelig lysere ved inngangen til 1972 enn et halvt år tidligere. For det tredje av Norges største kundeland, Vest-Tyskland, var derimot konjunkturbildet så sent som ved årsskiftet fortsatt preget av etterspørselssvikt, og etter vesttyske kilder å dømme er et omslag lite sannsynlig før tidligst mot slutten av 1972. I Frankrike, der den vesteuropeiske konjunkturavslapningen har vært mindre merkbar enn i de andre større land, viste investeringsetterspørselen mot slutten av 1971 stadig tydeligere tegn til svikt. Italia står fortsatt i en særstilling, med sosial og politisk uro som de viktigste umiddelbare årsaker til nedgang i produksjon og investeringsetterspørsel og konjunkturutsiktene er her enda mer usikre enn i Vest-Europa ellers.

Alt i alt kan de opplysninger som foreligger ved inngangen til 1972 neppe sies å peke mot et bredt og markert konjunkturomslag i Vest-Europa i årets første halvdel; det er neppe grunnlag for å vente vesentlig sterkere produksjonsvekst i Vest-Europa fra 1971 til 1972 enn året før, da bruttonasjonalproduktet for området under ett anslagsvis steg med om lag 3¼ prosent. For Storbritannia venter National Institute of Economic and Social Research (NIESR) en produksjonsstigning på 4 prosent fra 1971 til 1972, mens tilsvarende prognoser for Vest-Tyskland (Foreningen av vesttyske konjunkturinstitutter) og Sverige (Konjunkturinstitutet) er henholdsvis 1 prosent og 3¼ prosent. OECD ventet i desember 1971 at bruttonasjonalproduktet for de fire største vesteuropeiske medlemsland under ett i første halvår 1972 vil ligge 3 prosent høyere enn i samme periode i 1971.

En av de mange usikkerhetsfaktorer som har vanskeliggjort vurderingen av konjunkturutsiktene i den vestlige verden for 1972, er nå vesentlig redusert i betydning, etter at et system med faste valutakurser ble gjeninnført mot slutten av 1971. Blant annet i Sambandsstatene førte dette til en oppjustering av produksjonsprognosene for 1972; amerikanske kilder venter nå at bruttonasjonalproduktet i Sambandsstatene vil ligge 5—6 prosent høyere i 1972 enn året før regnet i

volum, mot en vekst på anslagsvis 3 prosent fra 1970 til 1971.

I Storbritannia økte bruttonasjonalproduktet (etter foreløpige oppgaver) med 1—1,5 prosent fra 1970 til 1971, regnet i volum. Etter den markerte omlegging av den økonomiske politikken våren og sommeren 1971 ventet The National Institute of Economic and Social Research (NIESR) i november 1971 en atskillig sterkere produksjonsstigning (4 prosent) fra 1971 til 1972.

Veksten i det private forbruket ble den helt dominerende drivkraften bak produksjonsøkingen våren og sommeren 1971, og de nye ekspansive tiltakene som ble satt i verk i sommermånedene førte til fortsatt forbruksekspansjon utover høsten. For året under ett lå det private forbruket (i volum) 2,8 prosent høyere enn i 1970. Etter NIESR's prognose vil veksten i det private forbruket fra 1971 til 1972 (4,3 prosent) bli sterkere enn året før. For det offentlige forbruket ventes om lag samme vekstrate (1,9 prosent) fra 1971 til 1972 som i de to foregående år.

Utviklingen i investeringsetterspørselen var stort sett svak både i 1970 og 1971. Volumet av investeringene i fast realkapital lå for 1971 under ett anslagsvis bare 0,9 prosent høyere enn året før. De investeringsindikatorer som forelå ved inngangen til 1972 tydet ikke på noe markert omslag i investeringsetterspørselen i de nærmeste månedene framover, men etter NIESR's seneste prognose vil omleggingen av den økonomiske politikken og den markerte forbruksøkingen føre til en sterkere øking (3,5 prosent) også i investeringsvolumet (utenom lager) fra 1971 til 1972. Dette er en høy vekstrate etter britiske forhold.

Eksporten gav betydelige vekstimpulser til britisk økonomi både i 1970 og 1971. Volumet av vare- og tjenesteeksporten lå i 1971 anslagsvis 6,2 prosent høyere enn året før. For 1972 venter NIESR en noe svakere, men fremdeles betydelig vekst (4,3 prosent). På den annen side vil det med fortsatt betydelig kostnadsstigning være rimelig å anta at en forsterkning av den innenlandske etterspørselen ikke bare vil slå ut i produksjonsstigning, men også i økt import; NIESR venter en øking i volumet av vare- og tjenesteimporten på 6,9 prosent fra 1971 til 1972, mot anslagsvis 5,7 prosent året før.

I Vest-Tyskland kan produksjon og etterspørsel komme til å utvikle seg svakere fra 1971 til 1972 enn året før; de vesttyske forskningsinstitutter anslo i oktober 1971 veksten i bruttonasjonalproduktet fra 1970 til 1971 til 3 prosent og ventet en stigning på bare 1 prosent fra 1971 til 1972.

Ordreutviklingen pekte høsten 1971 mot fortsatt markert svikt i investeringsetterspørselen, og forskningsinstituttene ventet i oktober en volumnedgang på hele 7 prosent for investeringer i kapitalutstyr fra 1971 til 1972. På den annen side ble det forutsatt en betydelig øking i de offentlige investeringer i bygge- og anleggsvirksomheten. For de samlede investeringer i fast realkapital ventes en nedgang på 3 prosent, mot en øking på 4 prosent fra 1970 til 1971. Lagerinvesteringene vil etter de samme prognoser fortsette å synke i storparten av 1972, men et omslag vil kunne ventes mot slutten av året.

Stigningstakten i eksporten ventes å avta i 1972, både som følge av den vesttyske revaluering og av en forutsatt svak etterspørselsutvikling i den vestlige verden under ett. Først mot slutten av 1972 vil en — etter de vesttyske prognoser — kunne vente en forsterking av utenlandsetterspørselen, både fordi konjunkturoppgangen i Sambandsstatene da antas å ha blitt sterkere, og fordi det forutsettes at konjunkturbølgen i Vest-Europa da vil ha passert bunnpunktet. For året under ett vil volumet av vesttysk vare- og tjenesteeksport etter denne prognosen ligge 4 prosent høyere enn i 1971, mot en anslagsvis stigning på 7 prosent fra 1970 til 1971.

Veksttakten i det private forbruket avtok i løpet av 1971, men forbruksvolumet lå likevel etter anslagene i fjor høst for året under ett 5,5 prosent høyere enn i 1970. I 1972 ventes de private inntektene å ville stige betydelig langsommere enn i 1971, og etter forskningsinstituttenes felles prognose vil volumet av det private forbruket bare stige med 2 prosent fra året før.

Den innenlandske etterspørsel var i 1971 i stigende grad rettet mot utenlandske varer og tjenester, og importvolumet økte — anslagsvis — med så mye som 9 prosent. Dette forklarer at produksjonsstigningen ble relativt svak (3 prosent) enda de fleste etterspørselskomponenter viste relativt god vekst fra året før. For 1972 ventes en så markert etterspørselssvikt sammenliknet med 1971 under ett at også veksttakten i importen vil synke sterkt; for året under ett regnes det med en importøking fra 1971 på bare 2 prosent.

I Frankrike ventes produksjonsveksten å avta litt fra 1971 til 1972; etter myndighetenes oktoberprognose vil bruttonasjonalproduktet stige med 5,2 prosent i volum fra 1971 til 1972, mot 5,6 prosent året før. Utviklingen i de siste månedene av 1971 kan imidlertid tyde på at denne prognosen var for optimistisk, i første rekke fordi investeringsetterspørselen viste stadig tydeligere tegn til svikt. En rundspørring som det franske statistiske sentralbyrå gjennomførte i november,

viste at industrien hadde skåret ned sine investeringsplaner for 1972 temmelig drastisk. Mens industribedriftene i juni 1971 planla å øke volumet av investeringene i fast realkapital med 7 prosent fra 1971 til 1972, regnet de i november med at investeringene i 1972 ville komme til å ligge på samme nivå som året før. Vekstraten for investeringene fra 1971 til 1972 vil derfor neppe bli så høy som antatt i myndighetenes oktoberprognose (5,6 prosent, eller praktisk talt like høy som året før). For de andre etterspørselskomponentene endret forholdene seg ikke i nevneverdig grad i løpet av de siste månedene av 1971; både forbruksetterspørselen og utenlandsetterspørselen var fortsatt relativt sterk. Etter oktoberprognosen var det private forbruket ventet å ville øke med 5,2 prosent i volum fra 1971 til 1972 mot 6,3 prosent året før, mens eksporten var ventet å ville stige med 8,1 prosent i volum (mot 8,7 prosent fra 1970 til 1971). Det noe svakere veksttempo for den samlede etterspørsel i 1972 enn året før ble etter oktoberprognosen antatt å ville slå relativt sterkere ut i importen enn i den innenlandske produksjonen; volumet av vare- og tjenesteimporten var ventet å ville øke med 7,2 prosent fra 1971 til 1972, mot 8,2 prosent året før.

For Italia, der sosial og politisk uro fortsatt representerer en betydelig veksthemmende faktor, er utsiktene for 1972 spesielt usikre, og det forelå ved inngangen til 1972 ingen offisielle kvantitative prognoser for utviklingen i produksjon og etterspørsel i det kommende år. Både investerings- og forbruksetterspørselen viste høsten 1971 fortsatt tydelige tegn til svikt, mens utenlandsetterspørselen derimot utviklet seg tilfredsstillende. De italienske myndigheter regnet høsten 1971 med at bruttonasjonalproduktet for hele året ville ligge om lag 3 prosent høyere enn i 1970. Det er imidlertid sannsynlig at dette anslaget var for optimistisk. OECD anslo i desember produksjonsveksten i Italia fra 1970 til 1971 til bare ½ prosent. Etter OECD's desemberprognose (som ikke dekker mer enn første halvår av 1972) vil bruttonasjonalproduktet øke i volum med 2¼ prosent fra annet halvår 1971 til første halvår 1972, regnet på årsbasis og sesongkorrigert. Mens den svake produksjonsutviklingen i 1971 i første rekke kunne føres tilbake til investeringssvikt — etter OECD's desemberanslag gikk volumet av investeringene i fast realkapital ned med hele 5½ prosent fra 1970 til 1971 — ser det ut til at produksjonsveksten fra annet halvår 1971 til første halvår 1972 i første rekke vil begrenses av svikt i forbruksetterspørselen; det private forbruket var ventet å ville øke med bare 1½ prosent på årsbasis fra annet halvår i fjor til første halvår i år, mot en anslått stigning på 2½ prosent fra 1970 til 1971. Eksporten ventes fortsatt å ville øke i tilfredsstillende tempo.

Sverige hadde i 1971 sin langt sterkeste konjunkturnedgang i etterkrigstiden. Blant annet som følge av en sterkt restriktiv økonomisk politikk, som særlig rammet det private forbruket, ble den hjemmemarkedsorienterte del av industrien rammet av etterspørselssvikt allerede i 1970. I 1971 ble dessuten eksportindustrien — og særlig da treforedlingsindustrien og jern- og metallindustrien — rammet av den internasjonale konjunkturavslapning. De svenske myndigheter satte imidlertid i verk en rekke motkonjunkturtiltak utover høsten 1971 (se avsnittet om Sverige foran), og det var mot slutten av 1971 tegn til at bunnpunktet i konjunkturbølgen da hadde passert. Prognosen for 1972, som det svenske finansdepartementet og Konjunkturinstitutet utarbeidde høsten 1971, går ut på en øking i bruttonasjonalproduktet på 2½ prosent fra året før, mot en anslått volumøking på bare ½ prosent fra 1970 til 1971. Det private forbruket vil etter prognosen øke med 3 prosent fra 1971 til 1972, mens det etter anslagene for 1971 da lå på samme nivå som året før. Etter en anslått nedgang i investeringene i bygg og anlegg på hele 5,3 prosent fra 1970 til 1971, ventes disse å stige med 4½ prosent fra 1971 til 1972. Økingstakten for maskininvesteringene vil etter prognosen gå opp fra 2,7 prosent til 7 prosent. Eksporten ventes å synke — regnet i volum — fra annet halvår 1971 til første halvår 1972, men myndighetene regner med et omslag i annet halvår, slik at eksportvolumet for 1972 under ett etter prognosen vil ligge 3½ prosent høyere enn året før. Fra 1970 til 1971 økte eksporten med 3 prosent. Etterspørselssvikten i 1971 slo sterkt ut i importen, som gikk ned med vel 5 prosent fra året før. Fra 1971 til 1972 ventes importen å ville øke med 3½ prosent.

I Sambandsstatene var konjunktursituasjonen høsten 1971 preget av en betydelig forsterking av forbruksetterspørselen, og også investeringsetterspørselen viste tegn til å forsterke seg utover senhøsten. Industriproduksjonen tok til å øke igjen i september etter stagnasjonen i sommermånedene, men lå så sent som i november fremdeles litt under nivået i juni, omtrent på høyde med nivået i august 1970, før den sterke nedgangen som følge av bilstreiken tok til, og 3,1 prosent under toppnivået i juli 1969. Etter de seneste anslagene for bruttonasjonalproduktet har dette økt med bare 3 prosent fra 1970 til 1971, regnet i volum.

De fleste prognoser, som ved årsskiftet pek-

te mot betydelig vekst i produksjon og etterspørsel i 1972, er klart påvirket av at det ble oppnådd enighet om den internasjonale valutapolitikk mot slutten av 1971 (se foran); etter de fleste prognoser vil bruttonasjonalproduktet øke med 5—6 prosent i volum fra 1971 til 1972. Arbeidsløsheten er imidlertid fortsatt svært stor, og selv etter de mest optimistiske av prognosene vil den gjennomsnittlige arbeidsløshetsprosenten i løpet av 1972 ikke kunne presses lavere ned enn til 5 prosent (mot om lag 6 prosent — sesongjustert — på senhøsten 1971).

Det er ventet at den private forbruksetterspørselen fortsatt vil representere den viktigste drivkraften bak produksjonsveksten. Etter de fleste prognoser vil det private forbruket øke i volum med 4—4½ prosent fra 1971 til 1972, mot en øking på anslagsvis 3¾ prosent året før.

For investeringene i fast realkapital ventes en volumøking på 6—7 prosent, eller om lag som fra 1970 til 1971. Den relativt sterke investeringsøkingen fra 1970 til 1971 henger sammen med svært høye boliginvesteringer i 1971; i de tre første kvartalene av året lå verdien av investeringene i samlet fast realkapital nær 11 prosent høyere enn i samme periode i 1970, mens investeringene utenom boliger bare steg med vel 4 prosent. Deflatert med bruttonasjonalproduktets prisindeks svarer dette til volumendringer på henholdsvis 5—6 prosent og —1 prosent. For investeringer i produksjonsutstyr i næringslivet utenom jordbruk var det en volumnedgang på anslagsvis 3 prosent. Det regnes med store boliginvesteringer også i 1972. Som følge av fortsatt lav kapasitetsutnytting i industrien — også om produksjonsprognosene slår til — kan en sterk vekst i industriinvesteringene heller ikke ventes i 1972, selv om skattelettelser og mer liberale avskrivningsregler trolig vil bety en viss stimulans også for industribedriftenes investeringsvilje.

Ellers vil økte offentlige utgifter bety en vesentlig sterkere vekststimulans i 1972 enn året før.

Norge

Utenriksøkonomien

Utenriksregnskapet

Foreløpige beregninger for 1971 viser et samlet underskott på driftsregnskapet med utlandet på 2 800 mill. kr., som fordeler seg med 2 100 mill. kr. på varer og tjenester og 700 mill. kr. på renter og stønader (se tabell 11). I 1970 var driftsunderskottet betydelig mindre (1 465 mill. kr.), og i 1968 og 1969 viste driftsregnskapet overskott (henholdsvis 1 083 mill. kr. og 1 100 mill. kr.). Økingen i driftsunderskottet (1 335 mill. kr.) fra 1970 til 1971 henger i første rekke sammen med en oppgang i nettoimporten av skip til handelsflåten (import av skip minus eksport av eldre skip) på 1 291 mill. kr. Nettoimporten av varer (eksport av nye skip er da regnet med som vareeksport) viste en øking på bare 479 mill. kr., mot en oppgang på 1 276 mill. kr. fra 1968 til 1969 og på hele 1 782 mill. kr. fra 1969 til 1970. Den relativt moderate økingen i vareimportoverskottet fra 1970 til 1971 må ses på bakgrunn av den vesentlig sterkere stigning i 1970 enn i 1971 for bruttoinvesteringene i fast realkapital og lager, som førte til en vesentlig mindre stigning av importen i første del av 1971. Verdien av vareimporten steg bare med 5,7 prosent fra 1970 til 1971, mot 19 prosent pr. år i gjennomsnitt i foregående toårsperiode. Som følge av svikten i utenlandsetterspørselen etter enkelte viktige norske eksportvarer økte imidlertid også vareeksporten svakere fra 1970 til 1971 (med 5,4 prosent medregnet eksport av nye skip) enn fra 1969 til 1970 (16,5 prosent). Regnet i volum økte vareimporten med bare 0,7 prosent fra 1970 til 1971, mot 12,1 prosent året før. Volumet av vareeksporten gikk ned med 0,9 prosent siste år, mot en stigning på 5,9 prosent fra 1969 til 1970.

En sammenlikning mellom årene 1970 og 1971, som viser en moderat øking i vareimportoverskottet, gir imidlertid ikke et dekkende bilde av utviklingen gjennom året 1971. En forsøksvis sesongjustering av tallene for importverdien tyder på at den underliggende tendens til importøking var sterkere i 1971 enn i annet halvår 1970. For vareeksporten har de sesongjusterte verditallene stort sett vist tendens til stagnasjon helt siden våren 1970.

Trass i sterk nedgang i fraktratene viste nettovalutafraktene stigning også fra 1970 til 1971 (485 mill. kr.); en stor del av handelsflåten seiler fremdeles på de gode certepartier som ble inngått i 1970. Også betydelig tonnasjeøking (se avsnittet om annen samferdsel) har bidratt til oppgangen i nettovalutafraktene. Som følge av ratefallet ble imidler-

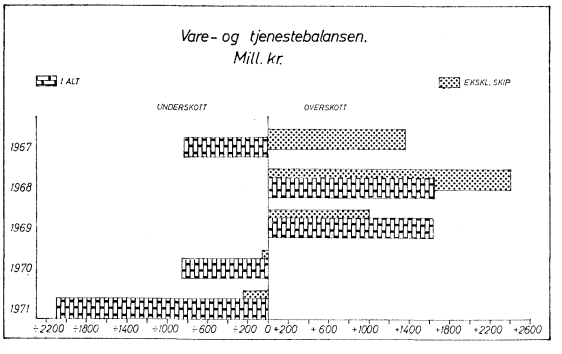

Fig. 12.

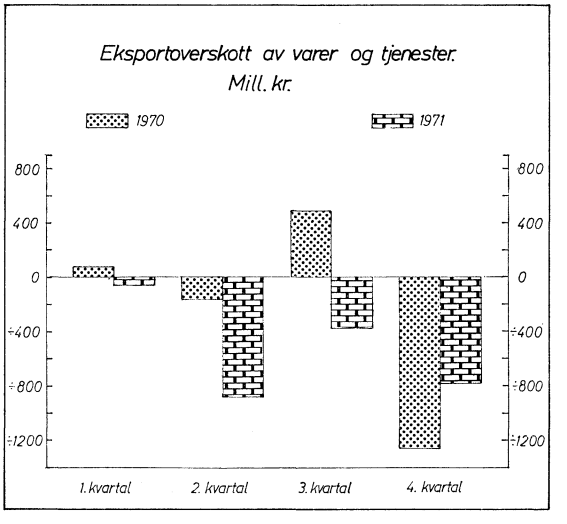

Fig. 13.

Tabell 11. *Utenriksregnskap. Mill. kr.*

	1968	1969	1970*		1971*	
			1.—3. kv.	Hele året	1.—3. kv.	Hele året[1]
I. Netto nedgang/oppgang (—) i Norges nettogjeld til utlandet (A + B)	1 083	1 188	130	—1 250	—1 604	..
A. Overskott/underskott (—) på driftsregnskapet (1 + 2)	1 083	1 100	— 55	—1 465	—1 770	—2 800
1. Eksportoverskott/importoverskott (—) (a + b + c + d)....	1 648	1 634	405	— 860	—1 320	—2 100
a. Netto vareeksport[2] (inkl. nye skip) (i—ii)	—4 413	—5 689	—5 212	—7 471	—5 818	—7 950
i. Eksport	12 503	14 004	11 786	16 313	12 714	17 200
ii. Import	16 916	19 693	16 998	23 784	18 532	25 150
b. Eksport av eldre skip — import av skip	—1 295	229	— 343	—1 609	—2 307	—2 900
c. Netto valutafrakter av skip i utenriksfart	6 390	6 015	5 180	7 215	5 880	7 700
d. Netto inngang/utgang (—) andre tjenester (inkl. reisetrafikk)	966	1 079	780	1 005	925	1 050
2. Rente- og stønadsoverskott/-underskott (—)	— 565	— 534	— 460	— 605	— 450	— 700
B. Motpost (netto) for endring i totale netto gull- og valutabeholdninger ikke forårsaket av transaksjoner (1 + 2)	..	88	185	215	166	..
1. Tildelte spesielle trekkrettigheter i IMF	–	–	180	180	184	184
2. Endring av valutakurser og omvurdering av verdipapirer ellers	..	88	5	35	[3] — 18	..
II. Netto inngang/utgang (—), kapitaltransaksjoner i alt (A + B + C + D)	—1 083	—1 188	— 130	1 250	1 604	..
A. Netto inngang/utgang (—), langsiktige kapitaltransaksjoner	158	—1 009	— 118	675	1 256	..
B. Netto reduksjon/øking (—), netto gull- og valutabeholdninger	—1 583	— 62	— 687	— 670	— 41	..
C. Netto inngang/utgang (—), kjente kortsiktige kapitaltransaksjoner .	72	— 67	185	200	— 16	..
D. Netto inngang/utgang (—), andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	270	— 50	490	1 045	[4] 405	..

[1] Anslag. [2] Omfatter også varer utenom handelsstatistikken. [3] Ufullstendig tall, se note 4. [4] Omfatter uoverensstemmelser p.g.a. valutakursendringer som en ikke har kunnet ta hensyn til ved beregning av post I.B.2.

tid stigningen i nettovalutafraktene langt svakere enn fra 1969 til 1970 (1 200 mill. kr.). Nettoeksport av andre tjenester (inkl. reisetrafikk) gikk opp med 45 mill. kr. Rente- og stønadsunderskottet viser etter foreløpige beregninger en stigning på 95 mill. kr. fra 1970 til 1971.

Etter foreløpige oppgaver ser det ut til at prisene for varer og tjenester under ett økte fra 1970 til 1971 med vel 5,5 prosent for eksporten og 7 prosent for importen. Bytteforholdet — forholdet mellom eksportprisnivå og importprisnivå — viste således en forverring på knapt 1,5 prosent (se tabell 13). For det rene varebyttet (uten skip) var det en bedring i bytteforholdet på knapt 1 prosent.

Da dette ble skrevet, forelå et fullstendig utenriksregnskap bare for de tre første kvartaler av 1971 (se tabell 11). Dette viste et underskott på driftsregnskapet på 1 770 mill. kr., mot 55 mill. kr. i samme periode i 1970. Regnet uten import av skip, eksport av eldre skip og skipsfartens netto valutafrakter, var driftsunderskottet i de tre første kvartaler i 1971 5 343 mill. kr., mot 4 892 mill. kr. i samme tidsrom 1970.

Tallet for driftsbalansen i 1.—3. kvartal 1971 under ett (—1 770 mill. kr.) og for den foreløpige balanse for hele 1971 (—2 800 mill. kr.) impliserer et atskillig høyere underskott

Tabell 12. *Netto gull- og valutabeholdninger. Mill. kr.*[1]

	1968	1969	1970*	3. kv. 1970*	3. kv. 1971*
I. Totale netto gull- og valutabeholdninger (A + B)	6 836	6 899	7 569	7 586	7 610
A. Norges Banks og forretnings- og sparebankers netto gull- og valutabeholdninger (1 + 2)	5 468	4 883	5 731	5 226	6 518
1. Norges Banks netto gull- og valutabeholdninger (a — b)	4 966	4 961	5 710	4 974	7 912
a) Offisielle gull- og valutareserver etter IMF-definisjonen (i + ii + iii + iv)	5 016	5 071	5 790	5 037	8 013
i. Gull	169	181	167	239	244
ii. Reserveposisjon i IMF	511	621	848	687	438
iii. Spesielle trekkrettigheter i IMF	–	–	194	194	392
iv. Bankinnskott i utlandet og utenlandske verdipapirer	4 336	4 269	4 581	3 917	6 939
b) Utenlandske kroneinnskott i Norges Bank	50	110	80	63	101
2. Forretnings- og sparebankers netto valutabeholdninger (a — b — c)	502	— 78	21	252	— 1 394
a) Bankinnskott i utlandet	2 245	2 321	2 028	1 851	835
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	1 218	1 793	1 319	1 066	1 388
c) Utenlandske kroneinnskott i forretnings- og sparebanker	525	606	688	533	841
B. Andre sektorers netto valutabeholdninger (1 — 3 — 4)	1 368	2 016	1 838	2 360	1 092
1. Bankinnskott i utenlandsk valuta og utenlandske verdipapirer (2 + 3)	3 187	4 153	4 159	4 625	3 378
2. Bankinnskott i utlandet og utenlandske verdipapirer	2 053	2 556	2 583	3 066	2 305
3. Bankinnskott i utenlandsk valuta i norske banker (inkludert i A2.a)	1 134	1 597	1 576	1 559	1 073
4. Kortsiktige valutalån fra utlandet	685	540	745	706	1 213

[1] Ved utgangen av periode.

i 4. kvartal (1 030 mill. kr.) enn i gjennomsnitt for 1.—3. kvartal. Dette skyldes en antatt høyere nettoimport av varer (medregnet eksport av nye skip), lavere nettoeksport av tjenester og høyere rente- og stønadsunderskott enn gjennomsnittlig i de tre første kvartalene. Den anslåtte nettoimport av varer (2 132 mill. kr.) i 4. kvartal svarte til om lag 27 prosent av anslaget for hele 1971 under ett. For nettoimporten av skip (import av skip minus eksport av eldre skip) var den tilsvarende andel anslagsvis bare 20 prosent, for netto valutafrakter 24 prosent (1 820 mill. kr.) og for nettoeksport av andre tjenester (inkl. reisetrafikk) bare 19 prosent (125 mill. kr.).

Driftsregnskapet med utlandet viste underskott i 1., 2. og 3. kvartal 1971 på henholdsvis 225 mill. kr., 1 060 mill. kr. og 485 mill. kr. Regnet uten import av skip, eksport av eldre skip og skipsfartens netto valutafraktinntekter var underskottene i 1., 2. og 3. kvartal henholdsvis 1 752 mill. kr., 1 894 mill. kr. og 1 697 mill. kr.

I de tre første kvartaler av 1971 var det en netto inngang av langsiktig kapital på 1 256 mill. kr. og av kortsiktig kapital (inkl. statistiske feil) på 348 mill. kr. Den totale netto inngang av kapital på 1 604 mill. kr. var 166 mill. kr. lavere enn underskottet på driftsregnskapet i 1.—3. kvartal 1971. Differansen skyldes tildelte spesielle trekkrettigheter i Det internasjonale pengefond (IMF) og endringer i valutakurser m. v. (se tabell 11).

Det er foretatt en endring i definisjonen av valutabeholdningene (se tabell 12). I de nye totale netto valutabeholdninger er kortsiktige valutalån fra utlandet og alle utenlandske kroneinnskott i norske banker fratrukket, mot tidligere bare utenlandske bankers kroneinnskott.

Etter den nye definisjonen økte de totale netto gull- og valutabeholdningene i de tre første kvartaler 1971 med 41 mill. kr. Norges Banks og forretnings- og sparebankers netto gull- og valutabeholdninger økte med 787 mill. kr., mens andre sektorers netto valutabeholdninger gikk ned med 746 mill. kr. De totale netto gull- og valutabeholdninger var ved utgangen av september 1971 på i alt 7 610 mill. kr. Av dette hadde Norges Bank og forretnings- og sparebanker 6 518 mill. kr. og andre sektorer 1 092 mill. kr. Beregnet etter IMF's definisjon var de offisielle gull- og valutareserver ved utgangen av september 8 013 mill. kr. (se tabell 12), etter en oppgang på 2 223 mill. kr. fra forrige årsskifte. Denne sterke oppgangen må ses på bakgrunn av kursutviklingen på det internasjonale valutamarked i 1971 og henger vesentlig sammen med forretnings- og sparebankers salg av utenlandsk valuta til Norges Bank (se tabell 12), samtidig som Norges Bank ikke omvurderer sine valutabeholdninger før ved utgangen av 1971.

Tabell 13. *Volum- og prisindekser for eksporten og importen. Bytteforholdet overfor utlandet. 1961 = 100*

	Varer og tjenester				Totalt bytteforhold
	Eksport		Import		
	Volum	Pris	Volum	Pris	
1947	33	80	48	67	119
1948	38	81	45	74	109
1949	42	78	52	73	107
1950	50	84	54	81	104
1951	55	114	57	98	116
1952	54	116	56	104	112
1953	57	99	59	98	101
1954	63	97	65	98	99
1955	67	105	70	100	105
1956	74	116	75	103	113
1957	77	120	76	109	110
1958	78	106	79	105	101
1959	85	104	82	103	101
1960	93	102	91	102	100
1961	100	100	100	100	100
1962	106	98	105	98	100
1963	117	97	115	97	100
1964	129	101	124	98	103
1965	138	104	135	100	104
1966	148	105	146	101	104
1967	163	107	164	102	105
1968	180	106	163	102	104
1969	191	107	171	105	102
1970*	194	120	194	114	105
1971*	198	127	201	122	104

For varer og tjenester i alt var det i 1.—3. kvartal 1971 et importoverskott på 1 320 mill. kr., mot et eksportoverskott på 405 mill. kr. i samme periode året før. Endringen i driftsbalansen på 1 725 mill. kr. henger blant annet sammen med en stigning i skipsimporten på hele 1 250 mill. kr. og en sterk nedgang i eksporten av eldre skip (714 mill. kr.). Vareimporten steg med 1 534 mill. kr., men dette ble i betydelig grad oppveid av en øking i vareeksporten (928 mill. kr. medregnet eksporten av nybygde skip). Den relativt moderate økingen (606 mill. kr.) av underskottet på varebalansen (import av skip og eksport av eldre skip ikke medregnet) må imidlertid ses på bakgrunn av lagerutviklingen; med stabile importvarelagre gjennom 1970 og 1971 ville underskottet ha økt sterkere. Netto

valutafrakter av skip i utenriksfart gikk, trass i fraktratenedgangen, opp med 700 mill. kr. og nettoeksport av andre tjenester (inkl. reisetrafikk) steg med 145 mill. kr. fra 1.—3. kvartal 1970 til 1.—3. kvartal 1971.

Prisoppgangen for varer og tjenester sett under ett fra 1.—3. kvartal 1970 til 1.—3. kvartal 1971 var 7 prosent for eksporten og 8 prosent for importen. Det totale bytteforhold — forholdet mellom eksportprisnivå og importprisnivå — ble således forverret med 1 prosent. I det rene varebyttet (uten skip) ble bytteforholdet bedret med 1 prosent.

Rente- og stønadsunderskottet var på 450 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1971, mot 460 mill. kr. i samme tidsrom 1970.

I de tre første kvartaler av 1971 under ett var det som nevnt en samlet netto inngang av langsiktig kapital på 1 256 mill. kr., mot en netto utgang i 1.—3. kvartal 1970 på 118 mill. kr. I 1.—3. kvartal 1971 hadde offentlig forvaltning en netto utgang av langsiktig kapital på 14 mill. kr., mens finansinstitusjoner og andre innenlandske sektorer hadde en netto inngang av langsiktig kapital på henholdsvis 51 mill. kr. og 1 219 mill. kr. I samme periode 1970 hadde offentlig forvaltning en netto inngang av langsiktig kapital på 89 mill. kr., mens finansinstitusjoner og andre innenlandske sektorer hadde en netto utgang av langsiktig kapital på henholdsvis 78 mill. kr. og 129 mill. kr. Nettoopplåningen i utlandet for skipsfart (av både langsiktig og kortsiktig kapital) var 770 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1971. I samme tidsrom 1970 viste nettoopplåningen større avdrag på lån enn opptak av lån og var ÷ 390 mill. kr.

I de tre første kvartaler av 1971 under ett var det en netto utgang av kjent kortsiktig kapital på 57 mill. kr. (inkl. en øking i netto gull- og valutabeholdningene på 41 mill. kr.), mot 502 mill. kr. (inkl. en øking i netto gull- og valutabeholdningene på 687 mill. kr.) i 1.—3. kvartal 1970 (se tabell 11). Restposten på kapitalbalansen — andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil — viste i de tre første kvartaler av 1971 en inngang på 405 mill. kr. (se note 4, tabell 11) mot 490 mill. kr. i samme periode 1970. Posten omfatter blant annet endringer i kortsiktige varekreditter.

Inngangen av lån i kapitalregnskapet vil ikke alltid finne sted i samme periode som lånene blir tatt opp. Det vil derfor ikke nødvendigvis være samsvar mellom tallene i kapitalregnskapet for offentlig låneinngang og de tall for offentlig låneopptak i utlandet som er gitt i avsnittet om kredittmarkedet.

Vareomsetningen med utlandet

Den samlede vareomsetning

Verdien av vareimporten uten skip steg med 9 prosent fra januar—september 1970 til samme tidsrom 1971. Vareeksporten uten skip viste samtidig en verdistigning på 7 prosent (8 prosent om eksportverdien av nye skip tas

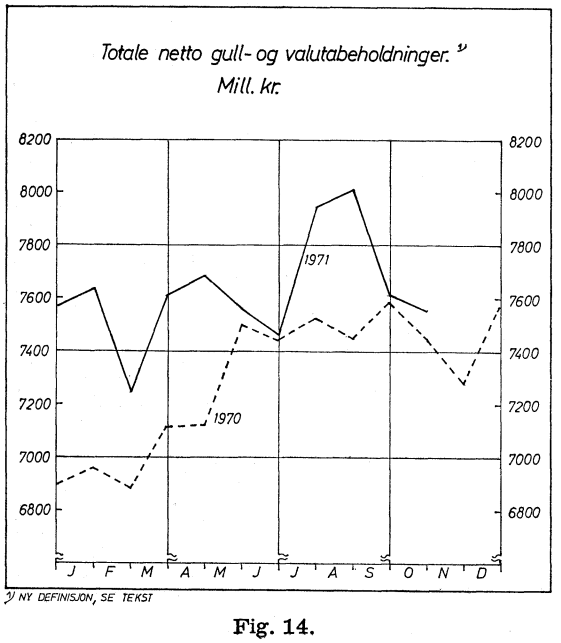

Fig. 14.

Tabell 14. *Innførselen og utførselen etter handelsstatistikken. Mill. kr.*

	1970	Jan.—sept. 1970	Jan.—sept. 1971
Innførsel av varer ..	23 464	16 838	18 281
Utførsel av varer ...	15 371	11 174	11 930
Innførselsoverskott ..	8 093	5 664	6 351
Innførsel av varer ..	23 464	16 838	18 281
Utførsel av varer og nye skip	16 181	11 689	12 603
Innførselsoverskott ..	7 283	5 149	5 678
Innførsel av varer og skip	26 443	18 333	21 028
Utførsel av varer og skip	17 549	12 843	13 043
Innførselsoverskott ..	8 894	5 490	7 985

med). Til sammenlikning var stigningen i samme periode ett år tidligere henholdsvis 21 og 13 prosent.

I hvert av de tre første kvartalene av 1971 lå verdien av både vareimporten og vareeksporten høyere enn i tilsvarende periode året før. For begge varestrømmer var verdistigningen over året i 1. kvartal betydelig sterkere enn for hele perioden 1.—3. kvartal under ett. Stigningstakten var således sterkt dempet i resten av perioden, særlig for eksporten av varer. Sammenliknet med de tilsvarende kvartaler i 1970 steg importverdien uten skip i de enkelte kvartaler i 1971 med henholdsvis 17 prosent, 2 prosent og 8 prosent. For vareeksporten var verdistigningen henholdsvis 16 prosent, 3 prosent og 3 prosent (18 prosent, 4 prosent og 3 prosent medregnet eksportverdien av nye skip). I vurderingen av kvartalstallene for 1970 og 1971 må det blant annet tas hensyn til at påsken i de to år falt henholdsvis i 1. og 2. kvartal og til skatteomleggingen fra 1. januar 1970, som bl.a. hadde til følge at importen i første del av 1970 ble uvanlig lav.

Verdien av skipsimporten steg fra 1 496 mill. kr. i januar—september 1970 til 2 747 mill. kr. i samme tidsrom i 1971 (84 prosent). Utførselen av nye skip økte samtidig fra 515 mill. kr. til 674 mill. kr. (31 prosent), mens utførselen av eldre skip gikk ned fra 1 154 mill. kr. til 440 mill. kr. (62 prosent). Balansen mellom import og eksport av skip endret seg således fra et eksportoverskott av skip i januar—september 1970 på 173 mill. kr. til et importoverskott av skip i samme tidsrom 1971 på 1 634 mill. kr.

Medregnet skip steg importoverskottet fra 5 490 mill. kr. til 7 985 mill. kr., dvs. med 45 prosent. Holdes handel med eldre skip utenfor, var stigningen i importoverskottet 8 prosent.

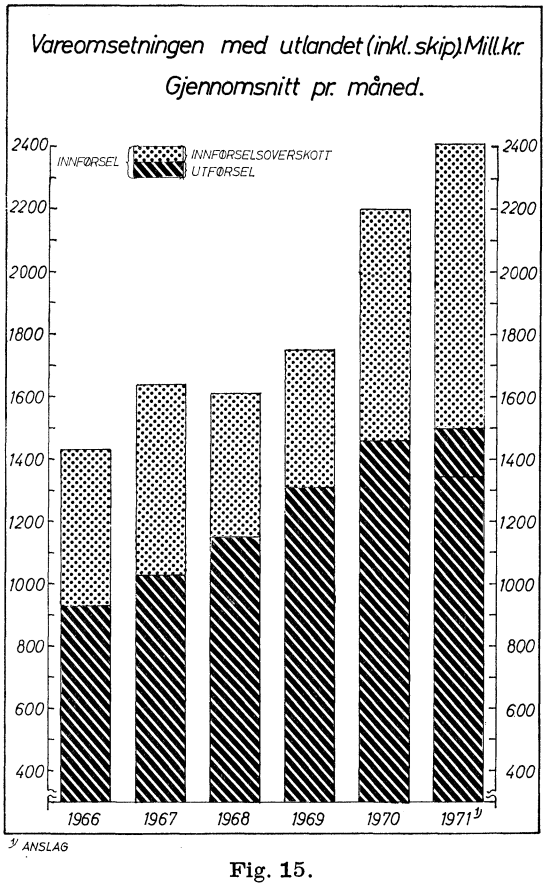

Fig. 15.

Importvolumet (uten skip) lå i de tre første kvartalene i 1971 gjennomsnittlig 3 prosent høyere enn i samme tidsrom i 1970. Kvartalsvis lå det i 1. kvartal 10 prosent over, i 2.

Tabell 15. *Verdi-, volum- og pristall for innførsel og utførsel (uten skip). 1961 = 100*

År og kvartal	Verditall		Volumtall		Pristall		Indeks for bytteforholdet[1]
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	
1967	168	175	166	167	101	105	104
1968	176	191	178	188	99	102	103
1969	204	216	203	209	101	104	103
1970	248	247	229	219	108	113	105
1. kv.	216	226	206	204	105	111	105
2. »	263	259	244	233	108	111	103
3. »	233	235	214	206	109	114	105
4. »	279	270	251	232	111	116	105
1971 1. kv.	253	261	227	220	112	119	106
2. »	267	266	235	224	114	119	104
3. »	252	241	221	201	114	120	105

[1] Forholdet mellom utførselspristall og innførselspristall. I tabellen er nyttet avrundede tall.

Tabell 16. *Pristall for utenrikshandelen.*
1961 = 100

Varegruppe	1970 1. kv.	1970 2. kv.	1970 3. kv.	1970 4. kv.	1971 1. kv.	1971 2. kv.	1971 3. kv.
Innførsel:							
1 Korn og kornvarer	82	89	94	98	109	102	104
2 Frukt og grønnsaker	106	111	105	117	108	118	112
3 Sukker og sukkervarer	100	100	104	115	121	123	124
4 Kaffe, te, kakao, krydderier	129	142	144	148	140	124	120
5 Andre matvarer	123	152	126	131	139	157	142
6 Fôrstoffer	122	123	123	126	126	116	121
7 Drikkevarer og tobakk	105	110	115	108	106	110	117
Matvarer, drikkevarer, tobakk i alt	105	112	113	120	118	117	118
8 Oljefrø, -nøtter og -kjerner	107	111	110	116	121	123	119
9 Tømmer, trelast og kork	102	109	107	109	116	116	118
10 Tekstilfibrer og avfall derav	71	72	69	70	70	71	72
11 Rå gjødningsstoffer, rå mineraler	105	107	107	111	118	117	117
12 Malmer og avfall av metall	139	155	159	153	151	144	146
13 Dyre- og plantefett	89	78	127	84	64	65	98
14 Andre råvarer, unnt. brensel og min.olje	108	110	114	115	110	112	114
Råvarer, unnt. brensel og mineralolje i alt	115	123	127	120	122	121	126
15 Mineralolje og mineraloljeprodukter	90	90	98	108	111	116	113
16 Brensel, gass og elektrisk strøm	131	145	161	175	169	177	188
Mineralolje og brensel m. v. i alt	93	96	102	114	116	121	118
17 Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	94	94	94	94	96	99	98
18 Plast, regenerert cellulose og kunstharpikser	74	74	75	76	74	74	77
19 Andre kjemiske produkter	87	86	81	85	87	93	92
20 Tekstilgarn og -tråd	79	79	78	74	73	73	75
21 Tekstilstoffer, tekstilvarer; klær	103	101	106	107	108	108	114
22 Produkter av ikke-metalliske mineraler	112	113	114	117	118	118	117
23 Jern og stål	117	120	121	120	116	116	116
24 Metaller unntatt jern og stål	160	159	145	149	127	124	123
25 Varer av metaller i. e. n.	111	115	118	116	121	123	128
26 Maskiner og apparater	107	115	115	113	119	126	122
27 Transportmidler unntatt skip	126	123	127	136	138	138	139
28 Instrumenter etc.	105	91	97	101	111	115	105
29 Andre bearbeidde varer	94	88	92	94	94	93	97
Bearbeidde varer, unntatt matvarer, drikkevarer og tobakk i alt	105	106	107	108	109	112	112
I alt uten skip	105	108	109	111	112	114	114
Utførsel:							
1 Matvarer, vesentlig fra jordbruket	106	104	115	113	115	119	129
2 Fisk, fersk, saltet og tørket	124	119	125	136	157	154	163
3 Fisk, tilberedt eller konservert	139	146	154	155	167	168	176
4 Andre matvarer, drikkevarer, tobakk	116	123	118	115	117	118	117
5 Fôrstoffer, unntatt korn	157	158	169	167	170	158	142
Matvarer, drikkevarer, tobakk i alt	128	126	134	141	155	150	153
6 Huder og skinn, uberedte	89	81	72	85	79	86	72
7 Tømmer, trelast og kork	113	116	124	92	122	119	120
8 Papirmasse og papiravfall	109	113	119	122	124	123	119
9 Rå gjødningsstoffer og rå mineraler	129	123	114	119	121	115	114
10 Malmer og avfall av metall	92	100	96	92	96	103	108
11 Dyre- og plantefett	123	118	126	144	161	125	125
12 Andre råvarer	94	95	94	98	97	100	104
Råvarer, unntatt brensel og mineralolje i alt	105	107	106	110	115	110	110

(Fortsettes)

Tabell 16 (forts.). *Pristall for utenrikshandelen.*
1961 = 100

Varegruppe	1970				1971		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
13 Brensel, mineralolje m. v.	86	98	120	139	151	131	117
14 Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	82	79	87	89	89	74	97
15 Kunstgjødsel	84	84	84	83	89	87	88
16 Plast, regen. cellulose og kunstharpikser	76	77	80	76	77	78	78
17 Andre kjemiske produkter	121	104	115	124	122	129	127
18 Papir og papp og varer derav	105	105	107	108	110	109	110
19 Garn, tekstilstoffer, -varer og klær	86	94	101	96	98	99	102
20 Jern og stål	103	108	114	118	121	122	124
21 Metaller unntatt jern og stål	128	131	127	131	126	126	122
22 Varer av metaller i. e. n.	116	119	119	124	124	124	131
23 Maskiner og apparater, instrumenter og transportmidler unntatt skip	116	110	114	112	116	135	127
24 Andre bearbeidde varer	108	107	111	111	111	109	118
Bearbeidde varer, unntatt matvarer, drikkevarer og tobakk i alt	110	110	112	113	114	115	116
I alt uten skip	111	111	114	116	119	119	120

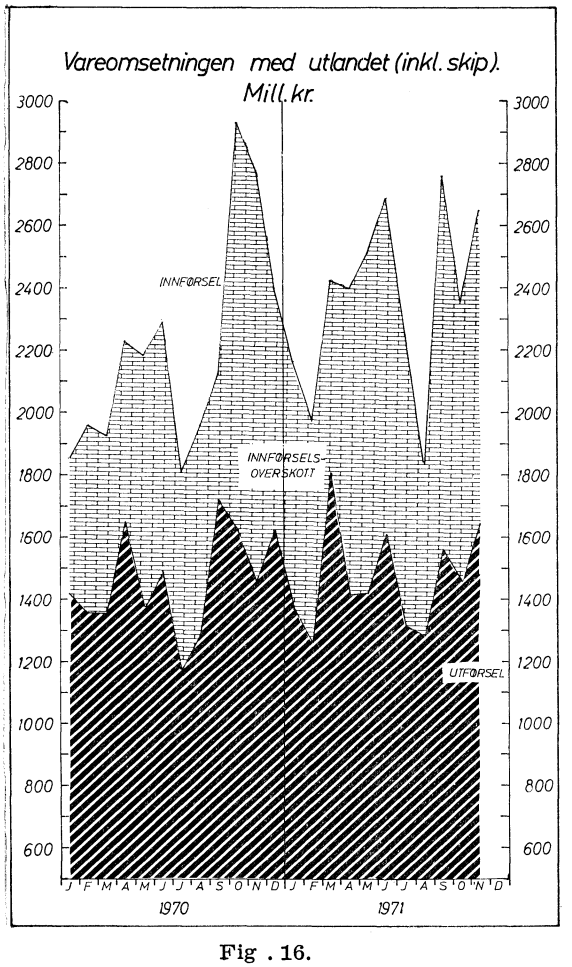

Fig . 16.

kvartal 4 prosent under og i 3. kvartal 3 prosent over (se tabell 15). Eksportvolumet viste en stigning på 8 prosent i 1. kvartal og en nedgang på 4 og 2 prosent i henholdsvis 2. og 3. kvartal. Pristallene for januar—september lå i 1971 gjennomsnittlig om lag 6 prosent over 1970. Prisøkingen var imidlertid litt sterkere for eksporterte varer enn for importerte varer. Bytteforholdet gikk derfor opp med nær 1 prosent.

I tabell 16 er pristallene (verdiindeksen dividert med volumindeksen) gitt kvartalsvis for de enkelte varegrupper. På importsiden lå pristallene for flere varegrupper i hvert kvartal i 1971 til dels betydelig høyere enn i 1970. Dette gjaldt viktige varer som korn og kornvarer, sukker og sukkervarer, tømmer og trelast, maskiner og apparater og transportmidler (uten skip). Prisfall på kaffe slo imidlertid sterkt ut i 2. og 3. kvartal i 1971. Prisnivået for jern og stål var i de tre første kvartalene i 1971 gjennomsnittlig 3 prosent lavere enn i de samme perioder året før. På eksportsiden lå pristallene i hvert kvartal i 1971 atskillig over fjorårets for fisk og fiskevarer og for jern og stål. Brensel, mineralolje m.v. viste en gjennomsnittlig prisøking på 28 prosent i forhold til januar—september 1970. Stigningen var mest markert i første halvår 1971. Pristallene for metaller, unntatt jern og stål, nådde ikke i noe kvartal opp til nivået ett år tidligere.

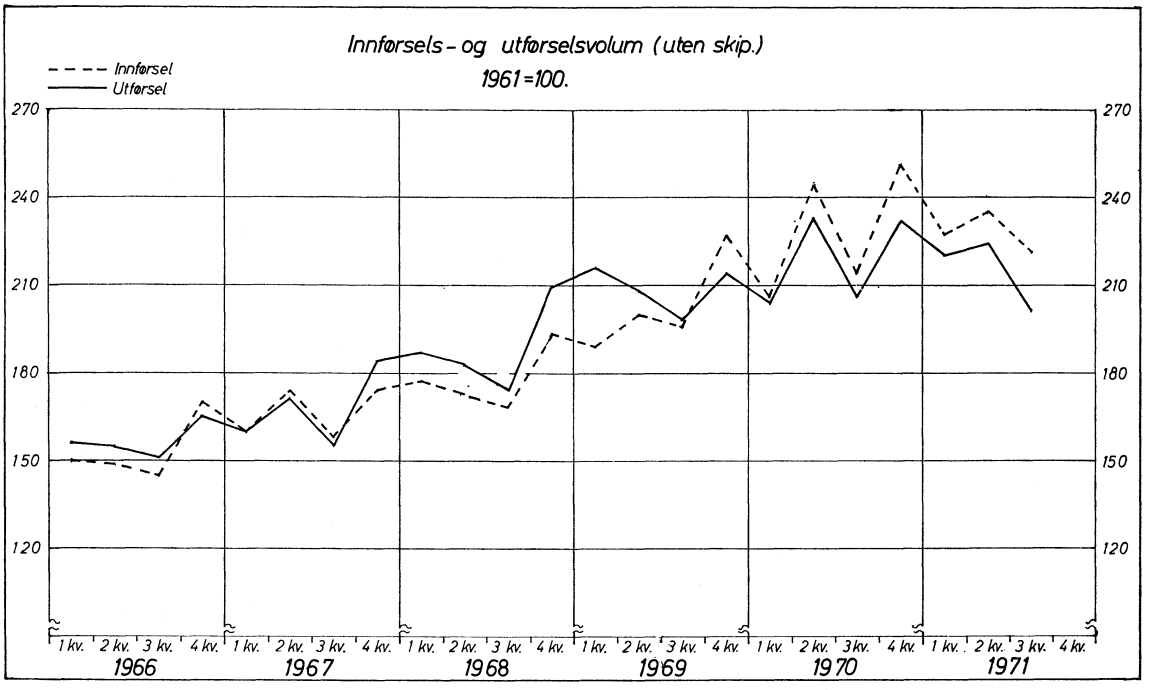

Fig. 17.

Innførselen av viktigere varer

Verdien av innførselen fordelt på varer til konsum, investering og vareinnsats er gitt i tabell 17. Av den totale importverdi i januar—september 1971 gikk 22 prosent til konsum, 29 prosent til investering (18 prosent når skipsimporten ikke regnes med) og 49 prosent til vareinnsats. I 1970 var de tilsvarende andelene 21 prosent, 24 prosent (18 prosent) og 55 prosent.

Sammenliknet med samme periode i 1970 økte verdien av innførselen til konsum med 21 prosent. Størst relativ stigning (52 prosent) hadde gruppen transportmidler (vesentlig personbiler). Den sterke stigningen må imidlertid ses i sammenheng med den forserte import foran innføringen av merverdiavgiften fra 1. januar 1970 og den tilsvarende lave import av konsumvarer i første del av 1970; fra 1.—3. kvartal 1969 til samme periode i 1970 ble det således registrert en verdinedgang for varegruppen på 22 prosent. Importverdien av tekstilgarn, -stoffer, klær og sko, som til sammen utgjør den største del av konsumvareimporten, økte med 18 prosent i tidsrommet januar—september 1971 fra samme periode året før. Verdistigningen var ellers 9 prosent for matvarer og drikkevarer og 12 prosent for maskiner, apparater og instrumenter.

Importverdien av investeringsvarer økte med 37 prosent. Skipsimporten lå 84 prosent over fjorårets. For lastebiler og varebiler var stigningen 22 prosent og for maskiner og apparater 17 prosent. Det ble registrert en verdinedgang på 67 prosent for fly.

Importen til vareinnsats under ett lå i verdi noe over fjorårets (3 prosent). Det var store variasjoner innen de enkelte varegrupper. Således ble verdistigning registrert for blant annet brensel og mineralolje (12 prosent), kjemiske produkter (8 prosent), metallvarer (17 prosent) og maskiner, transportmidler og instrumenter (13 prosent). Verdinedgang var det derimot for jern og stål (20 prosent) og for andre metaller (17 prosent). En viss nedgang var det også for tømmer og trelast og malmer.

Prosentvis endring i innførselsverdi, i volumtall og i pristall fra januar—september 1970 til januar—september 1971 for en del viktigere varegrupper er gitt i tabell 18. Innenfor en samlet verdiøking og volumøking på henholdsvis 9 prosent og 3 prosent og en gjennomsnittlig prisstigning på 6 prosent for vareimporten var utviklingen svært ulik for de enkelte varegrupper.

For korn og kornvarer ble det registrert bare en liten øking i importverdien. En forholdsvis sterk prisstigning ble nesten i sin helhet oppveid av mindre importvolum av hvete, bygg og mais.

Innførselen av frukt og grønnsaker økte med i alt 17 mill. kr. (5 prosent). Det ble inn-

Tabell 17. *Innførselsverdien av varer til konsum, investering og vareinnsats*

	Jan.—sept. 1970 Mill. kr.	Jan.—sept. 1971 Mill. kr.	Prosentvis endring
Konsum	3 824	4 632	+ 21,1
Av dette:			
Matvarer og drikkevarer	840	916	+ 9,1
Brensel, mineralolje	56	76	+ 35,7
Kjemiske produkter	237	269	+ 13,5
Tekstilgarn, -stoffer, klær og sko	1 049	1 233	+ 17,5
Maskiner, apparater, instrumenter	405	455	+ 12,4
Transportmidler (vesentlig personbiler)	470	713	+ 51,7
Investering	4 458	6 094	+ 36,7
Varer utenom skip:	2 962	3 347	+ 13,0
Av dette:			
Maskiner, apparater, instrumenter	2 165	2 538	+ 17,2
Fly	189	113	— 67,3
Lastebiler og varebiler	239	291	+ 21,8
Skip	1 496	2 747	+ 83,6
Vareinnsats	10 051	10 302	+ 2,5
Av dette:			
Korn og kornvarer	263	261	— 0,8
Oljefrø, -nøtter og -kjerner	134	178	+ 32,8
Tømmer og trelast	430	401	— 7,2
Malmer og avfall av metall	996	980	— 1,6
Brensel, mineralolje	1 396	1 557	+ 11,5
Kjemiske produkter	1 394	1 505	+ 8,0
Tekstilgarn, -stoffer og -varer	436	442	+ 1,4
Jern og stål	1 286	1 071	— 20,1
Andre metaller	533	455	— 17,1
Metallvarer	357	419	+ 17,4
Maskiner, transportmidler, instrumenter	1 210	1 367	+ 13,0
I alt uten skip	16 838	18 281	+ 8,6
I alt med skip	18 333	21 028	+ 14,7

ført noe mindre av appelsiner, mandariner o.l., men til høyere priser. Samtidig var det noe større import av annen frisk frukt. Av poteter ble det innført bare 153 tonn, mot 14 128 tonn i 1970.

Importverdien for sukker og sukkervarer steg med 34 mill.kr. (27 prosent). Stigningen var for det meste en følge av høyere priser.

For varegruppen kaffe, te, kakao og krydderier var det til sammen en nedgang i importverdien på 52 mill. kr. (16 prosent). Importverdien av rå kaffe, som utgjør den største del av varegruppen, gikk ned med 60 mill.kr. eller 26 prosent. Årsaken til nedgangen var både lavere pris og betydelig mindre kvantum.

Importverdien for tømmer, trelast og kork gikk ned med 28 mill. kr. (6 prosent). Prisnivået lå 10 prosent over fjorårets, mens importvolumet lå 15 prosent lavere. For kubb og cellulosetømmer, som representerer en vesentlig del av varegruppen, ble det registrert en volumnedgang på 17 prosent, mens prisene lå betydelig over.

Malmer og metallavfall under ett viste relativt liten endring både pris- og volummessig. Det var noe mindre import av nikkelmatte og forholdsvis stor nedgang i importen av sinkmalm. Derimot økte importverdien for manganmalm sterkt.

Importen av mineralolje og mineraloljeprodukter hadde en verdiøking på 176 mill. kr. (14 prosent). Pristallet for gruppen lå 23 prosent over fjorårets og volumtallet 7 prosent under. Importkvantaene var vesentlig mindre både for rå mineralolje, bensin, fyringsoljer og kull, sinders og koks. Verdiøkingen var spe-

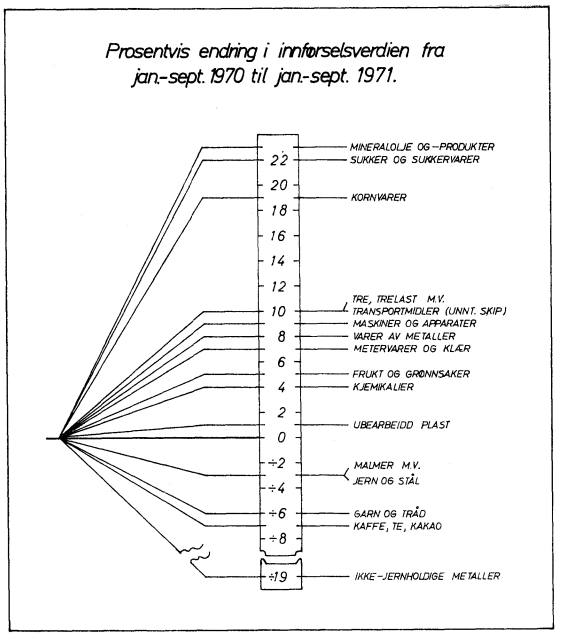

Fig. 18.

Tabell 18. *Prosentvis endring i innførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1970 til januar—september 1971*

	Innførsels-verdi	Volum-indeks	Pris-indeks
Korn og kornvarer	+ 2	—15	+19
Frukt og grønnsaker ...	+ 5	+ 1	+ 5
Sukker og sukkervarer .	+27	+ 5	+22
Kaffe, te, kakao m. v. ..	—16	— 9	— 7
Tømmer, trelast m. v. ..	— 6	—15	+10
Malmer m. v.....	— 2	+ 1	— 3
Mineralolje og -produkter	+14	— 7	+23
Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	+ 7	+ 3	+ 4
Plast, unntatt varer derav	+10	+ 9	+ 1
Tekstilgarn og -tråd....	+ 2	+ 9	— 6
Tekstilvarer og klær....	+13	+ 6	+ 7
Jern og stål	—16	—14	— 3
Andre metaller	—15	+ 6	—19
Varer av metaller	+16	+ 8	+ 8
Maskiner og apparater..	+16	+ 7	+ 9
Transportmidler unntatt skip	+16	+ 5	+10
I alt uten skip.....	+ 9	+ 3	+ 6

sielt stor for fyringsoljer, dels på grunn av prisstigning og dels som følge av økt innførsel av lette fyringsoljer.

Importverdien for kjemiske grunnstoffer og forbindelser økte med 57 mill.kr. (7 prosent). For aluminiumoksyd steg importen med 66 mill.kr. (15 prosent) i verdi, noenlunde likt fordelt på pris- og volumøking.

For plast var det, som i tidligere år, sterkere volumøking enn prisøking, henholdsvis 9 prosent og 1 prosent.

Importen av tekstilgarn og -tråd viste moderat verdiøking. En prisnedgang på gjennomsnittlig 6 prosent ble mer enn oppveid av et økt importvolum.

Importen av tekstilvarer og klær under ett viste en verdistigning på 150 mill. kr. (13 prosent). Verdiøkingen for klær og hodeplagg alene utgjorde 94 mill.kr. (15 prosent). Verdistigningen for varegruppen skyldtes omtrent i samme grad høyere priser og økte kvanta.

Det var en nedgang i importverdien for jern og stål på 212 mill.kr. (16 prosent). Det meste av nedgangen kan tilskrives mindre importvolum, blant annet av stenger, profiler m.v., universalstål, plater og bånd.

Forholdsvis like sterk var verdinedgangen for andre metaller, nemlig 78 mill.kr. (15 prosent). Av dette svarte kopper alene for 72 mill. kr., dvs. en nedgang på 27 prosent, hovedsakelig som følge av prisfall.

Maskiner og apparater er den varegruppe som har den største andel av den samlede importverdi når skip holdes utenfor (21 prosent i januar—september 1971). Verdistigningen var 525 mill.kr. (16 prosent), fordelt med 7 prosent på økt volum og 9 prosent på prisøking. Importverdien for ikke-elektriske kraftmaskiner steg med 35 mill.kr. (11 prosent), kontormaskiner med 36 mill.kr. (21 prosent), maskiner for metallbearbeiding med 40 mill.kr. (43 prosent), elektromotorer, transformatorer m.v. med 52 mill.kr. (20 prosent). Importen av landbruksmaskiner gikk derimot ned med 22 mill.kr. (10 prosent).

Verdistigningen for transportmidler (uten skip) var 198 mill.kr. (16 prosent). Stigningen skyldtes først og fremst høyere priser, men i noen grad også økt volum. Det ble innført 69 711 nye personbiler i januar—september 1971, mot 48 847 i samme tidsrom i 1970. Det svarer til en øking i importverdi på 235 mill. kr. Som tidligere nevnt må den sterke økingen i 1971 blant annet ses på bakgrunn av skatteomleggingens virkninger på importtallene høsten 1969 og våren 1970. For andre motorkjøretøyer (lastebiler m.v.) var verdistigningen 64 mill. kr. (16 prosent). Det ble registrert en nedgang på 68 mill. kr. (29 prosent) for fly og flydeler.

Utførselen av viktigere varer

Oppgavene over verdien av utførselen i januar—september 1971 sett i forhold til

samme periode året før, viste betydelig stigning for meierivarer og egg, fisk og fiskevarer, fôrstoffer unntatt korn, tømmer og trelast, brenselsstoffer, dyrefett og oljer, jern og stål, maskiner og apparater og for nybygde skip. Verdiøking ble også i noen grad registrert for malmer og metallavfall, kjemiske grunnstoffer og forbindelser, kunstgjødsel, ubearbeidd plast, tekstilgarn, -stoffer og -varer og varer av uedle metaller. På den annen side gikk utførselsverdien ned for kjøtt og kjøttvarer, huder og skinn, papirmasse, papir og papp, metaller unntatt jern og stål og for eldre skip.

Eksporten av kjøtt og kjøttvarer gikk ned med 17 mill. kr. (62 prosent). Nedgangen skyldtes at det i januar—september 1970 var stor eksport av storfekjøtt til Italia, Vest-Tyskland og Storbritannia, mens denne eksport falt helt bort i samme periode 1971.

Utførselsverdien av meierivarer økte med om lag 14 mill. kr. (20 prosent). Det ble blant annet registrert økt eksport av ost og ostemasse til Vest-Tyskland, Japan og Sambandsstatene.

For gruppen fersk, saltet og tørket fisk gikk eksportverdien opp fra 802 mill.kr. i januar—september 1970 til 961 mill.kr. i samme periode 1971, eller med 159 mill.kr. (20 prosent). Verdiøkingen kan føres tilbake til en stigning i pristallet for gruppen på hele 30 prosent (se tabell 19). Det var særlig prisene på fryst filet, tørrfisk og klippfisk som viste stigning. Volumtallet for gruppen viste en nedgang på 8 prosent. Det var blant annet nedgang i eksportvolumet av fersk og kjølt sild til Danmark, av fryste fileter til Storbritannia, og av tørrfisk til Nigeria.

Utførselen av fiskehermetikk m.v. økte i verdi med 15 mill.kr. (8 prosent). Pristallet steg med om lag 16 prosent, noe som særlig skyldtes at det for eksport av fiskehermetikk til Sambandsstatene ble oppnådd høyere priser i 1971 enn året før. Eksportvolumet for varegruppen gikk imidlertid samtidig noe ned.

Pristallet for gruppen fôrstoffer gikk ned 4 prosent, men en sterk øking i eksportvolumet på hele 39 prosent førte til at verdien av eksporten i de første tre kvartaler i 1971 økte med 34 prosent sammenliknet med samme periode året før. Økingen i volumet skyldtes bedre avsetningsmuligheter for sildemjøl, som viste en eksportøking på 38 200 tonn (26 prosent). Sterkest var økingen i leveransene til Sverige, Storbritannia og Sambandsstatene. Lagertallene viste imidlertid likevel stigning.

Utførselsverdien av huder og skinn gikk ned med 16 mill.kr. (15 prosent) fra året før. Nedgangen skyldtes mindre eksport av minkskinn. Det var størst nedgang i leveransene til Italia og Sambandsstatene.

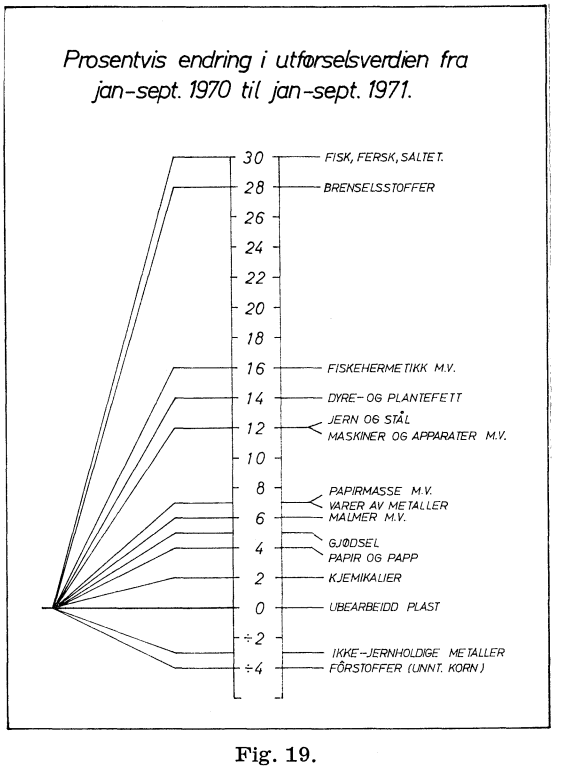

Fig. 19.

Tabell 19. *Prosentvis endring i utførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1970 til januar—september 1971*

	Utførselsverdi	Volumindeks	Prisindeks
Fisk, fersk, saltet og tørket	+20	— 8	+30
Fiskehermetikk m. v.	+ 8	— 3	+16
Fôrstoffer, unntatt korn	+34	+39	— 4
Papirmasse m. v.	—14	—20	+ 7
Malmer m. v.	+ 3	— 3	+ 6
Dyre- og plantefett	+ 9	— 4	+14
Brensel, mineralolje	+30	+ 2	+28
Kjemiske produkter, unntatt gjødsel	+ 8	+ 5	+ 2
Kunstgjødsel	+ 4	–	+ 5
Plast, unntatt varer derav	+ 8	+ 7	–
Papir og papp	— 3	— 7	+ 4
Jern og stål	+15	+ 2	+12
Andre metaller	— 5	— 1	— 3
Varer av uedle metaller	+ 5	— 1	+ 7
Maskiner og apparater m. v.	+22	+ 9	+12
I alt uten skip	+ 7	0	+ 6

Tabell 20. *Utførsel av fisk og produkter av fisk og sjødyr*

	1970			Januar—september 1970			Januar—september 1971		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Sild og fisk:									
Fersk og kjølt sild..	25	23	941	21	22	1 023	5	6	1 073
Frossen sild	8	11	1 399	6	9	1 419	3	5	1 364
Fersk og kjølt fisk ..	16	57	3 451	14	47	3 415	11	45	4 247
Rundfrossen fisk ...	23	68	2 962	17	49	2 933	14	47	3 360
Frossen filet	126	464	3 673	101	365	3 617	84	421	5 026
Tørrfisk.....	17	125	7 162	11	79	6 940	8	67	8 008
Klippfisk	53	240	4 567	37	157	4 301	40	232	5 776
Saltet sild	6	22	3 816	4	14	3 764	3	13	3 728
Saltet fisk.....	21	49	2 341	15	36	2 466	26	100	3 865
Skalldyr, ikke herm..	1	23	15 257	1	14	14 763	1	15	13 072
Annen fisk	2	11	4 472	2	9	4 342	2	10	4 559
Fiskehermetikk og annen tilberedt fisk:									
Fiskehermetikk	29	190	6 655	21	135	6 510	19	149	7 637
Skalldyr	0	6	15 137	0	4	14 450	0	4	15 576
Annen tilberedt fisk.	10	70	6 987	8	56	7 285	8	58	7 069
Andre produkter av fisk og sjødyr:									
Silde- og fiskemjøl ..	248	371	1 493	161	238	1 477	220	309	1 402
Tran	29	54	1 852	21	37	1 746	18	35	2 004
Herdet fett	87	158	1 818	66	115	1 755	56	114	2 021
Andre produkter ...	..	158	..	..	110	..	..	123	..
I alt	..	2 100	..	..	1 498	..	..	1 752	..

For gruppen tømmer og trelast viste eksportverdien en øking på 9 mill.kr. (24 prosent) fra januar—september 1970 til samme periode 1971.

Utførselen av papirmasse viste en verdinedgang på om lag 14 prosent. Eksportvolumet for denne gruppen gikk ned med 20 prosent. Særlig sterk svikt var det i salget av mekanisk tremasse til Frankrike og Storbritannia. Pristallet for gruppen under ett steg med 7 prosent.

Eksportverdien for gruppen malmer og metallavfall økte med 3 prosent fra januar—september 1970 til samme periode i 1971. Eksportvolumet gikk ned med 3 prosent. Det var bl.a. nedgang i eksportert kvantum av jernmalm til Finland, Storbritannia, Vest-Tyskland og Sambandsstatene, mens leveransene til Polen økte sterkt. Pristallet for hele gruppen økte med 6 prosent.

Eksporten av brenselsstoffer i alt økte i verdi fra 231 mill.kr. i januar—september 1970 til 300 mill.kr. i samme periode 1971, dvs. med 30 prosent. Økingen skyldtes vesentlig en prisstigning på 28 prosent; volumtallet for hele gruppen økte bare med 2 prosent. Det var imidlertid forholdsvis store forskyvninger i varesammensetningen innenfor gruppen. Eksporten av rå mineralolje gikk sterkt ned. Som regel er dette re-eksport, men i september 1971 ble den første eksport av Nordsjøolje registrert. Strømleveransene til Sverige ble mer enn fordoblet. Eksporten av Svalbardkull økte bare moderat.

For gruppen dyre- og plantefett økte eksportverdien med 21 mill.kr. (9 prosent). Pristallet for gruppen steg med 14 prosent, særlig fordi det ble oppnådd høyere priser ved eksport av herdede animalske oljer og fettstoffer. Volumtallet for hele varegruppen gikk imidlertid ned med 4 prosent.

Utførselen av kjemiske produkter (utenom kunstgjødsel) viste en stigning på 27 mill.kr. (8 prosent). Pristallet for gruppen viste liten

Tabell 21. *Utførsel av viktigere malmer og ubearbeidde metaller*

	1970			Januar—september 1970			Januar—september 1971		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Jernmalm	2 964	213	72	2 080	148	71	1 959	163	83
Svovelkis, urøstet	521	58	111	399	45	113	413	34	81
Råjern	150	66	439	117	50	430	101	52	512
Ferrosilicium[1]	216	304	1 403	157	213	1 359	141	223	1 575
Ferrokrom	33	79	2 427	24	57	2 348	19	58	3 010
Ferromangan	155	155	999	106	102	963	145	167	1 151
Ferrosilicomangan	127	151	1 187	92	105	1 140	102	137	1 344
Kopper, ulegert	32	312	9 619	22	236	10 586	23	167	7 371
Aluminium, ulegert	378	1 448	3 828	303	1 156	3 818	284	1 064	3 752
Sink, ulegert	40	86	2 145	27	57	2 151	29	63	2 153
Nikkel, ulegert	37	756	20 410	26	520	20 312	27	573	20 902
I alt	4 654	3 628	..	3 354	2 690	..	3 243	2 698	..

[1] Basis 75 pst. Si.

endring fra året før, mens eksportvolumet steg med 5 prosent.

Verdien av kunstgjødseleksporten økte med 4 prosent som følge av prisstigning. Eksportvolumet holdt seg på samme nivå som året før.

Eksporten av plast gikk opp med 15 mill.kr. (8 prosent). Pristallet for gruppen viste ingen endring, så her var årsaken øking i de eksporterte mengder.

Papireksporten gikk ned med 33 mill.kr. (3 prosent). Pristallet for gruppen økte nok med 4 prosent, men dette ble mer enn oppveid av volumsvikt, særlig for avispapir og skrive- og trykkpapir.

Utførselsverdien for gruppen tekstilgarn, -stoffer og -varer steg med 29 mill.kr. (16 prosent) fra foregående år. I det vesentlige skyldtes stigningen økt eksportvolum.

Utførselen av jern og stål steg fra 921 mill. kr. i januar—september 1970 til 1 062 mill. kr. i samme tidsrom 1971, dvs. en stigning på 141 mill.kr. (15 prosent). Verdiøkingen skyldtes for det meste at pristallet for hele gruppen steg med 12 prosent. Volumtallet viste liten endring. Prisene steg både for råjern og ferrolegeringer. Størst var prisstigningen for ferrokrom. Eksportert kvantum av råjern og ferrosilicium gikk noe ned, men økte for ferromangan og ferrosilicomangan.

Verdien av utførselen av andre metaller

Tabell 22. *Utførsel av papirmasse, papir og papp og arbeider herav*

	1970			Januar—september 1970			Januar—september 1971		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Mekanisk masse	629	348	553	474	258	544	326	187	574
Sulfatcellulose	12	11	940	9	8	925	12	12	978
Sulfittcellulose	301	364	1 210	224	266	1 192	203	258	1 275
Avispapir	476	421	885	344	305	886	330	303	918
Skrive- og trykkpapir	224	320	1 430	163	232	1 418	146	210	1 435
Sulfatpapir og -papp	87	125	1 441	67	96	1 421	60	87	1 452
Sulfittpapir	51	108	2 121	37	79	2 113	35	77	2 170
Falsekartong	25	35	1 376	20	27	1 362	13	18	1 438
Annet papir og papp og arbeider herav	174	309	1 924	128	225	1 760	126	232	1 839
I alt	1 979	2 041	..	1 467	1 496	..	1 252	1 384	..

gikk i samme periode ned med om lag 119 mill.kr. (5 prosent). Den lavere eksportverdi var i første rekke en følge av en nedgang i pristallet på 3 prosent.

Det var sterk prisnedgang for kopper (omlag 30 prosent), mens det eksporterte kvantum var nær uforandret. For rå aluminium slo en mindre nedgang i eksportert kvantum og et gjennomsnittlig prisfall på 2 prosent ut i en nedgang i eksportverdien på 64 mill.kr. (4 prosent). Når dette skrives, er avsetningsmulighetene for aluminium lite tilfredsstillende, og nedgangen over året kan derfor ha forsterket seg i årets siste kvartal.

For gruppen «varer av uedle metaller» økte eksportverdien med 5 prosent. Pristallet for gruppen steg med 7 prosent, mens volumet lå på om lag samme nivå som foregående år.

Eksporten av maskiner og apparater m.v. økte i verdi fra 1 081 mill.kr. i de første tre kvartaler i 1970 til 1 348 mill.kr. i samme periode i 1971, dvs. med 267 mill. kr. (25 prosent). Verdien av utførselen av kraftmaskiner, maskiner for løfting, lasting og lossing, elektriske generatorer, motorer, omformere, transformatorer, telekommunikasjonsapparater og -utstyr og elektriske husholdningsapparater viste sterk øking. Samtidig som pristallet for gruppen under ett steg med 12 prosent, steg eksportvolumet med 9 prosent.

Den samlede skipseksport gikk i tidsrommet januar—september ned fra 1 669 mill.kr. i 1970 til 1 113 mill. kr. i 1971, dvs. med 556 mill.kr. eller 33 prosent. For nybygde skip derimot gikk eksportverdien opp med 159 mill. kr. eller 31 prosent.

Utenrikshandelens fordeling på land

Utenrikshandelens fordeling på handelsområder og viktigere land fra 1966 fram til januar—september 1971 er vist i tabell 23.

De nordiske lands andel i innførselsverdien gikk ned fra 28,8 prosent i 1970 til 26,4 prosent i januar—september 1971, men deres andel av utførselsverdien gikk samtidig opp fra 26,2 prosent til 27,3 prosent.

Andelen av innførselsverdien for handelen med EFTA-landene sett samlet gikk ned fra 44,5 prosent i 1970 til 42,2 prosent for 1.—3. kvartal 1971. Utførselsandelen derimot gikk samtidig opp fra 46,5 prosent til 48,3 prosent.

Importen fra Sverige var i 1971 som i de foregående år større enn fra noe annet land. Den samlede innførsel økte med 303 mill.kr. (9 prosent) fra perioden januar—september 1970 til samme tidsrom 1971. Den rene vareimporten økte med 280 mill.kr. Skipsimporten viste også en svak stigning. Størst verdiøking var det for varegruppene papir og papp, arbeider av uedle metaller, maskiner og apparater, transportmidler (unntatt skip), møbler og klær. Det var nedgang i verdien av blant annet tømmer og trelast, papirmasse, malmer og metallavfall og uedle metaller unntatt jern og stål. Eksporten til Sverige økte samtidig med 248 mill.kr. Det var øking i eksporten av blant annet fôrstoffer, mineralolje og mineraloljeprodukter, elektrisk strøm, kunstgjødsel, jern og stål, andre uedle metaller og maskiner og apparater.

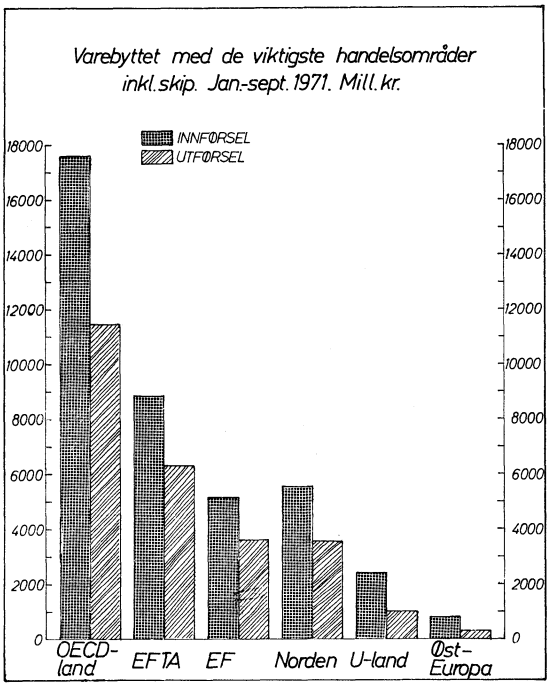

Fig. 20.

Importoverskottet overfor Sverige uten skip var 1 087 mill. kr. i de tre første kvartaler 1971, dvs. en svak stigning fra samme periode året før. Medregnet skip gikk importoverskottet opp fra 1 404 mill. kr. til 1 460 mill. kr.

Norges innførsel fra Danmark i de tre første kvartaler 1971 økte med 236 mill.kr. i forhold til samme tidsrom 1970. Skipsimporten gikk opp med 44 mill.kr. Ellers viste blant annet sukker og sukkervarer, mineralolje og mineraloljeprodukter, tekstilgarn, -stoffer og tekstilvarer, maskiner og apparater og klær økt importverdi. Gruppene jern og stål og transportmidler (utenom skip) viste derimot en lavere innførselsverdi enn året før. Utførselen til Danmark økte med bare 46 mill.kr. Blant varegrupper som viste øking i eksportverdi var plast, jern og stål og maskiner og apparater. Lavere utførselsverdi ble registrert for fisk og fiskevarer, mineralolje og mineraloljeprodukter.

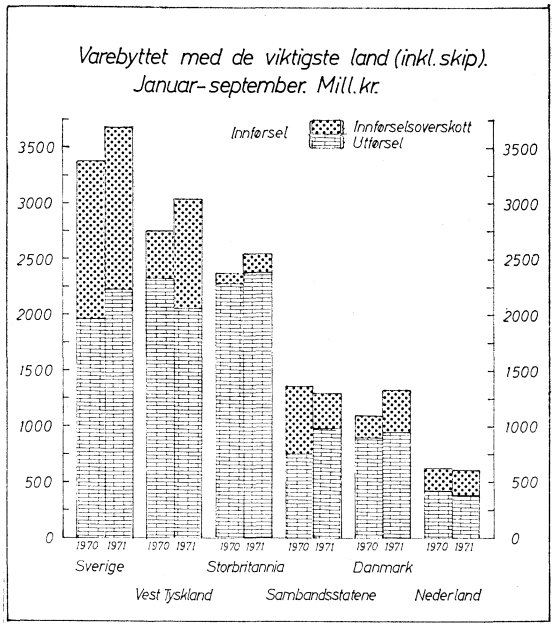

Fig. 21.

Innførselsoverskottet overfor Danmark, regnet uten skip, var 342 mill.kr. i januar—september 1971, en stigning på 135 mill.kr. fra samme periode året før. Medregnet skip gikk innførselsoverskottet opp fra 190 mill.kr. til 382 mill.kr.

Importen fra Finland gikk i januar—september 1971 opp med 113 mill.kr. sett i forhold til samme tidsrom året før. Holdes skip utenfor, økte importen med 32 mill.kr. Varegrupper som viste øking i importverdi var bl.a. papir og papp, maskiner og apparater, klær og fottøy. For varegruppene sukker og sukkervarer, papirmasse og jern og stål viste importverdien derimot nedgang. Eksporten til Finland økte i alt med 32 mill. kr. Av dette utgjorde økt skipseksport 23 mill. kr. (nybygde skip 19 mill.kr.). Eksportverdien var i perioden januar—september 1971 høyere enn i samme periode året før for fisk og fiskevarer, fôrstoffer, jern og stål og maskiner og apparater, men viste nedgang for bl.a. uedle metaller unntatt jern og stål. Regnet uten skip gikk importoverskottet opp fra 23 mill.kr. i de tre første kvartaler 1970 til 47 mill.kr. i samme tidsrom 1971. I den totale handel med Finland økte importoverskottet med 82 mill.kr.

I Norges handel med Island viste importverdien ingen særlig endring i januar—september 1971 i forhold til samme periode foregående år. Eksportverdien økte med 16 mill. kr. fra året før. Det var gruppene uedle metaller unntatt jern og stål og maskiner og apparater som viste størst øking i verdi.

For de nordiske land under ett gikk importen opp med 653 mill.kr. (12 prosent) fra januar—september 1970 til samme tidsrom 1971, mens eksporten økte med 341 mill.kr. (10 prosent). Importoverskottet viste en stigning på 312 mill.kr. Holdes handelen med skip utenfor, var importøkingen 505 mill.kr. (11 prosent) og eksportøkingen 293 mill.kr. (9 prosent).

Verdien av importen fra Storbritannia i de tre første kvartaler 1971 var 2 554 mill. kr. Dette var 179 mill. kr., eller om lag 7 prosent mer enn i samme periode året før. Størst stigning i verdien var det for sukker og sukkervarer, mineralolje og mineraloljeprodukter, arbeider av uedle metaller, maskiner og apparater og klær. Sterk nedgang i importverdien viste bl.a. jern og stål og andre uedle metaller. Skipsimporten økte med 21 mill.kr. Den totale eksportverdi økte med 95 mill.kr. eller 4 prosent. Skipseksporten samlet økte med 66 mill. kr. Verdien av nye skip økte med hele 115 mill. kr., mens verdien av eksporterte eldre skip gikk ned med om lag 50 mill.kr. Ellers viste bl.a. gruppene fôrstoffer, mineralolje og mineraloljeprodukter, dyrefett og -oljer, tekstilgarn, -stoffer og -varer, jern og stål og elektriske maskiner og apparater, øking i eksportverdien for de tre første kvartaler 1971 sett i forhold til samme tidsrom året før. Verdinedgang var det derimot for eksporten under gruppene fisk og fiskevarer, papirmasse, bearbeidd dyre- og plantefett og ikke-elektriske maskiner og apparater. Holdes skip utenfor, økte importoverskottet fra 75 mill.kr. i januar —september 1970 til 204 mill.kr. i samme periode 1971. Medregnet skip gikk importoverskottet opp fra 93 mill.kr. i 1970 til 177 mill. kr. i 1971.

Norges samhandel med de andre EFTA-landene — Portugal, Sveits og Østerrike — utgjorde i de tre første kvartalene 1971 ca. 9 prosent av Norges samlede import fra EFTA-området og 6 prosent av samlet norsk eksport til området. For importen var det en svak stigning fra året før, mens det for eksporten var en svak nedgang.

Verdien av importen fra EFTA-landene under ett gikk opp med 968 mill.kr. (12 prosent) fra januar—september 1970 til samme tidsrom i 1971. Holdes skip utenfor, var det en stigning i importen på 799 mill.kr. (11 prosent). Verdien av eksporten til EFTA-området økte med 469 mill.kr., eller om lag 8 prosent. Holdes skip utenfor, var stigningen 358 mill. kr., eller 6 prosent. Importoverskottet overfor EFTA-landene, når skip regnes med, gikk opp fra 2 071 mill. kr. i januar—september 1970 til 2 570 mill. kr. i samme periode 1971, en stigning på 499 mill. kr., eller 24 prosent.

Tabell 23. *Innførselen og utførselen (inkl. skip) etter landområder. Prosent*

	Innførsel						Utførsel					
	1966	1967	1968	1969	1970	Jan.-sept. 1971	1966	1967	1968	1969	1970	Jan.-sept. 1971
Nordiske land[1]	25,9	27,2	27,7	27,4	28,8	26,4	25,4	26,3	24,5	25,7	26,2	27,3
EFTA	42,1	44,1	43,1	44,2	44,5	42,2	45,4	47,0	45,4	45,0	46,5	48,3
Danmark	5,8	6,3	6,8	6,5	6,2	6,4	7,1	7,9	7,1	7,3	7,2	7,3
Island	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,9	0,7	0,5	0,3	0,3	0,4
Finland	1,1	1,4	1,7	1,8	2,4	2,4	2,1	2,1	1,8	2,5	2,5	2,5
Sverige	18,8	19,4	19,2	19,0	20,1	17,6	15,3	15,7	15,1	15,6	16,2	17,1
Portugal	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,9
Storbr. og N.-Irland	13,7	14,2	12,4	13,3	12,3	12,1	18,9	19,3	19,3	17,2	17,9	18,2
Sveits	1,7	1,7	1,8	2,1	1,9	2,2	1,1	1,0	1,1	1,2	1,3	1,1
Østerrike	0,7	0,8	0,8	1,1	1,1	1,1	0,6	0,5	0,5	0,7	0,6	0,7
EF	27,8	25,1	24,7	26,9	24,8	24,6	24,3	23,3	23,4	25,4	29,7	27,6
Belgia og Luxembourg	2,2	2,1	2,2	2,5	2,4	2,4	1,9	2,1	1,7	2,0	2,1	2,5
Frankrike	3,1	3,0	3,4	3,8	2,9	2,9	3,0	2,7	2,5	3,2	3,6	4,2
Italia	2,0	2,5	2,1	2,1	1,9	1,9	3,2	3,2	3,3	2,6	2,8	2,1
Nederland	4,4	3,9	3,2	3,6	3,3	2,9	2,8	2,8	2,8	3,1	3,3	3,0
Vest-Tyskland	16,1	13,6	13,8	14,9	14,4	14,5	13,4	12,5	13,1	14,5	17,9	15,8
OECD[2]	86,4	86,4	86,6	87,0	87,0	83,7	83,0	82,3	83,1	84,7	87,2	88,0
Europeiske OECD-land	70,2	68,9	68,8	72,2	70,6	67,6	72,3	72,3	73,4	76,4	80,2	78,7
Sambandsstatene	7,5	6,4	7,6	7,9	7,3	6,2	8,9	8,1	8,2	6,9	5,7	7,6
Canada	3,9	3,0	4,3	3,8	4,7	4,7	0,8	0,6	0,7	0,6	0,5	0,8
Japan	4,8	8,1	5,9	3,1	4,4	5,2	1,0	1,3	0,8	0,9	0,8	0,9
Øst-Europa[3]	3,0	3,2	2,8	2,4	2,2	3,7	3,7	3,1	2,7	2,6	2,5	2,3
Utviklingsland[4]	8,7	8,0	9,5	9,4	9,7	11,4	9,4	10,7	12,4	10,9	8,5	7,7

[1] Danmark, Finland, Island og Sverige. [2] Land tilsluttet Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. Omfatter Finland fra og med 1968. [3] Albania, Bulgaria, Polen, Romania, Sovjetunionen, Tsjekkoslovakia, Øst-Tyskland og Ungarn. [4] Afrika unntatt Sør-Afrika, Asia unntatt Japan og Kina, Nord- og Sør-Amerika unntatt Sambandsstatene og Canada, Oseania unntatt Australia og New Zealand.

I handelen med Det europeiske fellesskapet (EF) i januar—september 1971 sammenliknet med samme periode i 1970 økte importen (medregnet skip) fra 4 791 mill. kr. til 5 165 mill. kr. (8 prosent). Eksportverdien gikk samtidig ned fra 3 870 mill.kr. til 3 604 mill.kr. (7 prosent). Importoverskottet økte dermed fra 921 mill.kr. til 1 561 mill.kr. Områdets andel i verdien av Norges innførsel (med skip), som gjennomsnittlig var 25 prosent for året 1970, gikk i 1971 noe ned. EF avtok samtidig en noe mindre andel av utførselen, nemlig 28 prosent av verdien i januar—september 1971, mot 30 prosent i 1970.

Importen fra Vest-Tyskland, Norges viktigste handelspartner i EF, økte fra 2 755 mill. kr. til 3 040 mill.kr. (10 prosent), mens eksporten samtidig gikk ned fra 2 333 mill.kr. til 2 065 mill.kr. (11 prosent). Importoverskottet, som var 422 mill.kr. i januar—september 1970, steg til 975 mill.kr. En vesentlig del av importøkingen skyldtes større import av personbiler. Det ble innført 17 240 personbiler til en verdi av 153 mill.kr. i de tre første kvartalene i 1970, mot 27 215 biler til en verdi av 274 mill.kr. i januar—september 1971. Også importverdien for maskiner og apparater steg betraktelig. Skipsimporten gikk ned fra 426 mill. kr. til 303 mill. kr. Eksportsvikten fordelte seg på en rekke viktige eksportvarer som malmer, papir og papp og aluminium. Eksporten av skip gikk ned fra 397 mill. kr. til 265 mill. kr.

I handelen med Frankrike steg importverdien 6 prosent og eksportverdien 8 prosent. Importoverskottet, når skip regnes med, gikk ned med om lag 6 mill.kr. Importøkingen kan for en vesentlig del føres tilbake til økt import av mineralolje og mineraloljeprodukter og maskiner og apparater. Derimot var det betydelig mindre import av korn og av jern og stål. Relativt sterk eksportøking ble registrert for fisk og fiskevarer, papir og papp og nikkel. Det var betydelig mindre eksport av papirmasse. Eksporten av skip gikk ned fra 144 mill. kr. til 130 mill. kr.

I handelen med de andre EF-landene økte verdien av importen fra Belgia med 6 prosent og importen fra Italia med 9 prosent, mens derimot importen fra Nederland lå noe under fjorårets. Verdien av norsk eksport til Belgia økte med 27 prosent, mens det for eksporten til Nederland og Italia var en nedgang på henholdsvis 7 prosent og 22 prosent. En vesentlig del av eksportøkingen til Belgia skyldtes stor utførsel av aluminium. Eksporten av aluminium til Nederland og Italia gikk derimot ned. Det ble ikke registrert eksport av skip til Italia i 1.—3. kvartal 1971, mens skipseksporten i samme tidsrom i 1970 var 53 mill. kr. Det var betydelig øking i eksporten av fisk og fiskevarer til Italia.

Nær 84 prosent av Norges samlede import i januar—september 1971 kom fra land tilsluttet OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling), og nær 68 prosent fra europeiske OECD-land. Av den samlede eksport gikk 88 prosent til OECD-land, og 79 prosent til europeiske OECD-land. (Se tabell 23.)

Sambandsstatene er Norges viktigste handelspartner utenfor Europa. Importen derfra (medregnet skip) var 1 301 mill.kr. i de tre første kvartalene i 1971. Det er en nedgang på 5 prosent fra samme periode i 1970. Det var mindre import av maskiner og apparater og fly. Det var derimot sterk øking i importen av oljefrø. Utførselen til Sambandsstatene steg fra 759 mill.kr. til 988 mill.kr. (30 prosent). Eksportøkingen var betydelig for fisk og fiskevarer, jern og stål og aluminium.

Innførselen fra Canada viste en øking på 4 prosent. Det var relativt stor importøking for korn og for jern og stål. Norges eksport til Canada var forholdsvis liten, men det ble registrert en betydelig øking i utførselen av nikkel.

Av en totalimport fra Japan i de tre første kvartalene i 1971 på 1 103 mill.kr. utgjorde skipsimporten alene 707 mill.kr. De tilsvarende tall for samme periode i 1970 var henholdsvis 607 mill.kr. og 300 mill.kr. Regnet uten skip var importøkingen 29 prosent. Importen av personbiler steg meget sterkt, fra 47 mill.kr. til 100 mill.kr. Også importverdien for maskiner og apparater økte betydelig. Totaleksporten til Japan viste en verdistigning på 13 prosent. Det ble registrert eksport av fiske- og fangstfartøyer for 23 mill.kr. Eksporten av aluminium sviktet.

I handelen med de østeuropeiske land under ett, ikke medregnet Jugoslavia, steg importverdien fra 406 mill.kr. til 787 mill. kr. Importen av skip fra Bulgaria, Polen, Sovjetunionen og Øst-Tyskland utgjorde til sammen 301 mill. kr. i januar—september 1971. Regnet uten skip steg importverdien 21 prosent. Det var stor stigning i importen av mineralolje og mineraloljeprodukter fra Sovjetunionen. Eksporten til Øst-Europa steg med 5 prosent.

Utviklingslandenes andel i verdien av Norges import i de tre første kvartalene i 1971 utgjorde 11 prosent, og deres eksportandel 8 prosent. Prosentandelene viste noe stigning for importen og nedgang for eksporten sammenliknet med året 1970. Verdien av importen fra utviklingsland steg fra 1 921 mill.kr. til 2 390 mill.kr. (24 prosent), mens eksporten gikk ned fra 1 083 mill.kr. til 1 004 mill.kr. (7 prosent). En vesentlig årsak til den store importøkingen var en sterk oppgang i importen av eldre skip fra flere av utviklingslandene — fra 65 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1970 til 561 mill.kr. i samme tidsrom i 1971, fordelt med henholdsvis 436 mill.kr. på Panama, 70 mill.kr. på Liberia, 26 mill.kr. på Formosa og 29 mill.kr. på Britisk Vestindia. Det ble solgt nye skip til utviklingslandene for 20 mill.kr. og eldre skip for 250 mill.kr. Handelen med de enkelte landene viser ofte en ujamn utvikling fra år til år. Importoppgavene for januar—september 1971 viste stor øking i importen fra Ghana (manganmalm), Liberia og Britisk Vestindia (skip), Nigeria, Kuwait og Muscat og Oman (mineralolje) og for Guyana (aluminiumoksyd). På den annen side ble det registrert en forholdsvis sterk nedgang i verdien av importen fra Libya, Saudi-Arabia og Iran (mineralolje), Senegal (jordnøttmjøl), Brasil (kaffe) og Colombia (skip). Det var økt eksport til Ghana (sement), Brasil (klippfisk) og Peru (maskiner). Det var nedgang i eksporten til Liberia, Singapore, Chile og Zambia.

Produksjon og sysselsetting

Hovedtrekk av utviklingen

Etter foreløpige beregninger steg verdien av bruttonasjonalproduktet med 12,1 prosent fra 1970 til 1971, mot en stigning på 15,2 prosent året før. Prisene steg sterkt også i 1971, men prisstigningen var likevel atskillig mindre enn året før; bruttonasjonalproduktets prisindeks gikk opp med 7,0 prosent fra 1970 til 1971, mot 11,4 prosent fra 1969 til 1970. Regnet i faste priser økte bruttonasjonalproduktet noe sterkere fra 1970 til 1971 (4,8 pro-

sent) enn året før (3,4 prosent). Holder en bruttoproduktet i sjøfart utenfor, var imidlertid stigningen i bruttonasjonalproduktet i 1971 (3,9 prosent) om lag like sterk som året før (3,8 prosent).

De foreløpige beregninger for utviklingen av bruttoproduktet i de ulike næringer, regnet i faste priser, viser at produksjonen økte sterkest fra 1970 til 1971 i sjøfart (11,0 prosent), annen samferdsel (6,8 prosent), kraftforsyning (8,0 prosent) og bergverksdrift m. v. (7,1 prosent). Relativt god produksjonsvekst var det også blant annet for offentlig og privat tjenesteyting (5,4 prosent), forretningsbygg og boliger (4,9 prosent) og bygge- og anleggsvirksomhet (4,3 prosent). I fiske var produksjonsstigningen slik den beregnes i nasjonalregnskapet forholdsvis moderat (3,2 prosent), trass i rekordartet fangstutbytte av lodde. Også i industrien, varehandelen og for personlig tjenesteyting var det bare moderat produksjonsøking (henholdsvis 3,0 prosent, 3,4 prosent og 3,6 prosent). Økingen i industriproduksjonen var noe svakere enn året før (3,5 prosent) og betydelig svakere enn fra 1968 til 1969 (6,2 prosent). Jordbruk og skogbruk viste svært svak produksjonsoppgang fra 1970 til 1971 (henholdsvis 0,4 prosent og 1,7 prosent), mens bruttoproduktet for finansinstitusjoner (bankvirksomhet m. v.), slik det beregnes i nasjonalregnskapet, viste direkte nedgang (2,5 prosent).

Sett fra anvendelsessiden viste investeringene sterkest øking også i 1971. Bruttoinvesteringene i fast realkapital utenom skip og båter steg med 6,0 prosent fra 1970 til 1971, mot 4,2 prosent året før. Medregnet skip og båter kom bruttoinvesteringene i fast kapital opp i hele 11,2 prosent, mot 13,0 prosent året før. Det private konsumet økte betydelig sterkere (5,0 prosent) fra 1970 til 1971 enn året før (2,8 prosent), men svakere enn fra 1968 til 1969 (7,8 prosent). De sterke svingningene i det private konsum i de tre siste årene henger i stor grad sammen med omleggingen av skattesystemet fra årsskiftet 1969/70. I hele treårsperioden 1968—1971 økte det private konsumet med 5,2 prosent pr. år i gjennomsnitt, eller noe sterkere enn i foregående treårsperiode (4,3 prosent pr. år i gjennomsnitt). Også det offentlige konsumet økte betydelig sterkere fra 1970 til 1971 (4,8 prosent) enn året før (0,5 prosent). Veksten i vare- og tjenesteeksporten var svak (2,1 prosent). Volumet av vareeksporten alene (medregnet eksport av nye skip) viste direkte nedgang (0,9 prosent), mot en stigning på 5,9 prosent fra 1969 til 1970.

Som i tidligere år har Byrået forsøkt å anslå de direkte og indirekte virkninger på veksten i bruttonasjonalproduktet, det private konsum og importen av endringene i de økonomiske størrelsene som brukes som «forklarende faktorer» i analysemodellen MODIS. Se tabell 25. Foruten etterspørselsvirkningene av volumendringer i eksporten, bruttoinvesteringene, det offentlige konsum og en del spesielle konsumposter, omfatter beregningene også virkninger av endringer i priser, lønnssatser og produktivitet, fortjenestemarginer, skatte- og avgiftssatser m. v. I modellen virker disse faktorene på inntektsfordelingen og på utviklingen i de relative priser. Dette virker igjen på det private konsum og derigjennom på bruttonasjonalproduktet og importen. Produksjonen i jordbruk, fiske og en del andre næringssektorer, hvor produksjonen er sterkt avhengig av naturforholdene eller er bestemt av produksjonskapasiteten, er med i analysen som en separat gruppe «forklarende faktorer».

Tabell 24. *Nasjonalproduktet etter anvendelse. Mill. kr.*

	I løpende priser				I 1961-priser			
	1970	1971	Endring 1970—71	Prosentvis endring 1970—71	1970	1971	Endring 1970—71	Prosentvis endring 1970—71
Bruttonasjonalprodukt	89 647	100 482	10 835	12,1	58 603	61 423	2 820	4,8
Av dette til:								
Bruttoinvestering (inkl. lager)	32 632	37 338	4 706	14,4	23 114	24 624	1 510	6,5
Privat konsum.....	45 918	51 412	5 494	12,0	30 800	32 353	1 553	5,0
Offentlig konsum.....	11 957	13 832	1 875	15,7	6 904	7 233	329	4,8
Eksportoverskott.....	— 860	— 2 100	— 1 240	..	— 2 215	— 2 787	— 572	..
Eksport	33 555	36 190	2 635	7,9	28 007	28 584	577	2,1
— Import	34 415	38 290	3 875	11,3	30 222	31 371	1 149	3,8

Tabell 25. *Anslåtte virkninger ifølge MODIS av endringer 1970—1971 i faktorer som virker på volumet av bruttonasjonalprodukt, privat konsum og import. Mill. kr. i 1970-priser*

Forklarende faktorer	Endring i forklarende faktorer	Virkninger		
		Brutto-nasjonal-produkt	Privat konsum	Import
1. Eksport i alt[1]	1 260	1 340	320	270
Sjøtransport	1 140	1 060	250	330
Treforedlingsindustri	— 270	— 150	— 50	— 160
Kjemisk grunnindustri	— 10	— 10	—	— 10
Primær jern- og metallindustri	— 100	— 50	— 20	— 60
Annen jern- og metallindustri	70	70	40	40
Andre næringer[1]	430	420	100	130
2. Bruttoinvestering i alt[1]	1 840	1 120	390	860
Skip og båter[1]	1 220	360	150	1 000
Bygninger og anlegg	700	650	260	270
Annen produksjonskapital	680	430	130	390
Lagerendring i visse eksportnæringer	420	200	50	270
Annen lagerendring[2]	— 1 190	— 520	— 200	— 1 070
3. Offentlig konsum	480	650	340	150
4. Visse private konsumposter[3]	630	590	760	190
5. Produksjon i visse næringer[4]	600	440	80	— 370
6. Andre forklarende faktorer[5]	..	— 110	— 230	— 30
Alle forklarende faktorer[6]	..	4 100	1 790	1 120
Endringer ifølge regnskap	..	4 260	2 320	1 300

[1] En reduksjon på 680 mill.kr. i eksporten av brukte skip kommer dessuten som fradrag i eksporten og tillegg til investeringene i første kolonne. [2] Etter anslagene en nedgang på 550 mill.kr. for norske produkter og 640 mill.kr. for importerte produkter. Lagertallene er usikre. [3] Utgiftene til bolig, bilkjøp og en del andre poster i det private konsum, som i modellen antas å utvikle seg uavhengig av inntektsutviklingen fra år til år. [4] 10 næringssektorer hvor produksjonsutviklingen antas å bli bestemt av kapasitet og naturforhold mer enn av utviklingen i etterspørselen. [5] Endringer i priser, lønninger, produktivitet, skatteregler m.v. [6] Da de enkelte postene ikke er fullstendig additive, avviker tallene her noe fra summene av postene ovenfor.

For disse næringssektorene etableres det balanse mellom produksjon og beregnet etterspørsel gjennom justering i anslagene for lagerinvesteringer eller gjennom supplerings-import.

Modellens konsumsammenhenger bygger på historiske data og kan ikke, uten for spesielle poster som anslås uavhengig, ta hensyn til virkningene av mer spesielle faktorer, så som betydelige omfordelinger i de disponible inntektene via trygdesystemet. Modellen fordeler etterspørselen mellom importerte og norsk-produserte varer etter forholdene i utgangsåret for beregningene. For mange av modellens «forklarende faktorer» forelå det på beregningstidspunktet bare svært løse anslag, og resultatene må derfor tas med atskillig forbehold. En nærmere omtale av resultatene er gitt i kapitlet «Sluttord» senere i publikasjonen, hvor de danner noe av grunnlaget for analysen av drivkreftene i den økonomiske utvikling i 1971.

A r b e i d s m a r k e d e t var for landet sett under ett svært stramt også i 1971. Stramhetsindikatoren var i gjennomsnitt for årets første elleve måneder 84, mot 82 og 63 i de samme perioder i 1970 og 1969. Den registrerte ledighet var lavere i de fire første månedene av 1971 enn i samme tidsrom i 1970, mens den i mai—november stort sett var noe høyere. Tallet på ledige plasser var i de åtte første månedene av 1971 høyere enn i samme periode i 1970, men var i september—november noe lavere enn året før. Det var særlig mange

ledige plasser i ekspansjonsområdene, mens distrikter med relativt svakt utbygd næringsliv fortsatt hadde en del arbeidsløshet og undersysselsetting, særlig i vinterhalvåret. Omfanget av driftsinnskrenkninger meldt til arbeidsformidlingen var noe større i 1971 enn året før. En mangler pålitelige oppgaver over sysselsettingsutviklingen i 1971. (Se note 1, side 71.)

I jordbruket ble avlingene betydelig større i 1971 enn i 1970. Etter foreløpige oppgaver er avlingene av jordbruksvekster i 1971 beregnet til 2 400 mill. fôrenheter. Dette er 104 prosent av et middelsår, mot 98 prosent av middelsår i 1970. Årets kornavling var vel 3 prosent større enn i 1970; etter foreløpige beregninger var kornproduksjonen 854 000 tonn i 1971, mot 826 000 tonn i 1970. Potetavlingene er foreløpig beregnet til 706 000 tonn, eller 91 prosent av et middelsår. Grønnsakavlingene ble om lag som i et middelsår. Husdyrproduksjonen var noe større i 1971 enn i 1970. Etter et par år med nedgang i meierileveransen av mjølk, viser tall for månedene januar—september at en i 1971 kan regne med en øking på om lag 2 prosent, trass i fortsatt reduksjon av kubestanden. Samlet produksjon av kjøtt og flesk i månedene januar—september var om lag som året før.

I skogbruket var driftsforholdene i sesongen 1970/71 gode i mesteparten av landet. Avvirkingen av industrivirke er anslått til vel 8 mill. m^3 i sesongen 1970/71, eller omkring 8 prosent større enn i sesong 1969/70.

I fisket blir fangsten i 1971 anslått til 2 800 000 tonn til en førstehåndsverdi av om lag 1 550 mill. kr., eller henholdsvis 100 000 tonn og 150 mill. kr. mer enn i 1970. Fisket i 1971 var det nest beste en har hatt når det gjelder oppfisket kvantum, mens verdiutbyttet ble det høyeste som noen gang er registrert. Det var først og fremst rekordutbytte av lodde og svært gode resultater av torskefiskeriene som bidrog til det gode totalutbytte i 1971. Utbyttet av sildefiskeriene og snurpefisket etter makrell i Nordsjøen ble derimot en del lavere enn i 1970.

I bergverksdrift, industri og kraftforsyning m. v. steg bruttoproduktet med 3,6 prosent fra 1970 til 1971 etter foreløpige nasjonalregnskapsberegninger. Dette er om lag samme stigning som fra 1969 til 1970, da produksjonen økte med 3,3 prosent, men noe lavere enn de gjennomsnittlige årlige vekstrater for periodene 1957—1963 og 1963—1970 på henholdsvis 4,7 prosent og 5,2 prosent.

Innenfor de enkelte industrigrupper var produksjonsutviklingen — som i de foregående år — temmelig ujamn også i 1971. Etter sesongkorrigerte oppgaver viste jern- og metallvareindustrien gjennomgående stigning i produksjonen. Gjennom de første sju månedene av året gjaldt dette også primær jern- og metallindustri, trass i avsetningsvanskene; denne industrigruppen produserte i stor grad for lager. Utover høsten viste imidlertid primær jern- og metallindustri sterk produksjonsnedgang. I treindustrien var det stort sett tendens til moderat oppgang helt fra årets begynnelse, mens maskinindustrien og elektroteknisk industri viste oppgang fra våren 1971. For maskinindustrien var produksjonsøkingen meget sterk. I tekstilindustrien, næringsmiddelindustrien (utenom fiskeforedling), bekledningsindustrien, møbelindustrien, treforedlingsindustrien og kjemisk industri var derimot produksjonsutviklingen i 1971 gjennomgående preget av stagnasjon eller nedgang. I grafisk industri, jord- og steinvareindustri og gummivareindustri viste produksjonen gjennomgående tendens til stagnasjon fra våren eller sommeren av. For elektrisitetsforsyningen steg produksjonen meget sterkt i de første åtte månedene av 1971, men viste senere stort sett nedgang. For året under ett var elektrisitetsproduksjonen betydelig større enn i de to foregående år.

Sett fra anvendelsessiden økte produksjonen i bergverk, industri og kraftforsyning m.v. fra 1970 til 1971 med nærmere 2 prosent for konsumvarer, 5 prosent for varer til direkte investering og for varer til bygg og anlegg, og 3 prosent for innsatsvarer ellers og for eksportvarer.

I byggevirksomheten økte aktiviteten også fra 1970 til 1971. I perioden januar—november ble det satt i gang et byggeareal som var 3,4 prosent større enn i samme periode året før; samtidig økte samlet fullført areal med 5,4 prosent. Fullført boligareal steg med 5,6 prosent. Samlet areal under bygging var ved utgangen av november 1970 nær 1,5 prosent større enn på samme tidspunkt i 1969. Det ble i 1970 og 1971 satt i verk en rekke tiltak for å begrense byggevirksomheten.

Sjøfarten var preget av sterk ekspansjon i 1971; nettotilveksten til handelsflåten var trolig større enn i noe tidligere år. Samlet tonnasje hadde pr. 1. oktober 1971 nådd opp i 21,3 mill. bruttotonn, eller 8 prosent mer enn 9 måneder tidligere. I løpet av hele 1970 økte tonnasjen med 7 prosent, etter en nedgang på knapt 3,5 prosent året før. Fraktmarkedet ble imidlertid sterkt svekket i løpet av 1971. For perioden januar—november under ett lå turfraktindeksen for tørrlast 32 prosent lavere enn i samme periode i 1970, og for tidsfrakter 18 prosent lavere. For tank-

farten var ratefallet enda sterkere; gjennomsnittsindeksen (World-scale) for januar—november 1971 lå hele 45 prosent lavere enn i samme tidsrom året før. Nettovalutafraktinntektene viste likevel stigning også fra 1970 til 1971 (485 mill. kr.); en stor del av handelsflåten seiler fremdeles på de gode certepartier som ble inngått i 1970. Også den betydelige tonnasjeøkingen i 1971 bidrog til oppgangen i nettovalutafraktene. Utviklingen på fraktmarkedet førte imidlertid til at opplagstallene økte i 1971. Høyeste opplagstall — 26 skip på til sammen 187 000 bruttotonn — hadde en ved utgangen av juli.

I annen samferdsel var det bare ubetydelig endring i persontrafikken ved Norges Statsbaner (målt i passasjerkilometer) fra januar—august 1970 til januar—august 1971. Godstrafikken (utenom Ofotbanen og malmtransporten fra Rana gruver) — regnet i netto tonnkilometer — viste derimot en nedgang på om lag 9 prosent. I perioden januar —oktober 1971 ble det førstegangsregistrert 18 prosent flere personbiler enn i samme tidsrom 1970.

Arbeidsmarkedet

Arbeidsmarkedet var i 1971 svært stramt for landet under ett[1]. Stramhetsindikatoren[2] var i gjennomsnitt for de første 9 måneder 93, mot 91 og 80 for de samme perioder i 1970 og 1969.

Den registrerte ledighet var lavere i de fire første månedene av 1971 enn i samme tidsrom i 1970, mens den i mai — oktober stort sett var litt høyere. I samtlige måneder har ledigheten ligget lavere enn i de samme måneder i både 1968 og 1969.

Omfanget av driftsinnskrenkninger meldt til arbeidsformidlingen har i 1971 økt en del sammenliknet med de to foregående år. I de første tre kvartaler av 1971 ble 4 300 personer berørt av driftsinnskrenkninger, mot 3 500 og 3 400 på samme tid i 1970 og 1969.

I perioden januar — september 1971 ble det ved arbeidskontorene registrert i alt 216 045 ledige plasser, dvs. omtrent samme antall som i tilsvarende periode 1970 og 9 prosent flere enn i 1969. Det var særlig mange ledige plasser i ekspansjonsområdene, mens distrikter med relativt svakt utbygd næringsliv fortsatt hadde en del arbeidsløshet og undersysselsetting, særlig i vinterhalvåret. I tillegg kom sannsynligvis en del ikke-registrerte arbeidsløse og undersysselsatte blant kvinner.

Arbeidsløsheten

Den gjennomsnittlige registrerte ledighet for de 3 første kvartaler i 1971 var 11 050, eller 0,7 prosent av arbeidsstyrken. Dette var gjennomsnittlig 850 færre arbeidsløse enn i samme periode året før. I forhold til ett år tidligere var ledigheten i hvert av de tre første kvartaler i 1971 henholdsvis 17 prosent lavere, 1 prosent høyere og 8 prosent høyere. Ved utgangen av oktober 1971 var det registrert 11 450 ledige, dvs. 15 prosent flere enn ett år tidligere.

Det var betydelige variasjoner i arbeidsløshetsprosenten fra fylke til fylke (fig. 22). Størst var den, som i tidligere år, i de fire nordligste fylkene, mens det særlig i Oslo, Akershus og Vestfold var liten arbeidsløshet. En stor del av arbeidsløsheten er fortsatt konsentrert i bygge- og anleggsvirksomheten.

Av de ledige var forholdsvis mange eldre; i januar 1971 var 49 prosent over 50 år og 17 prosent over 65 år. I juli var de tilsvarende prosentdeler henholdsvis 60 og 37.

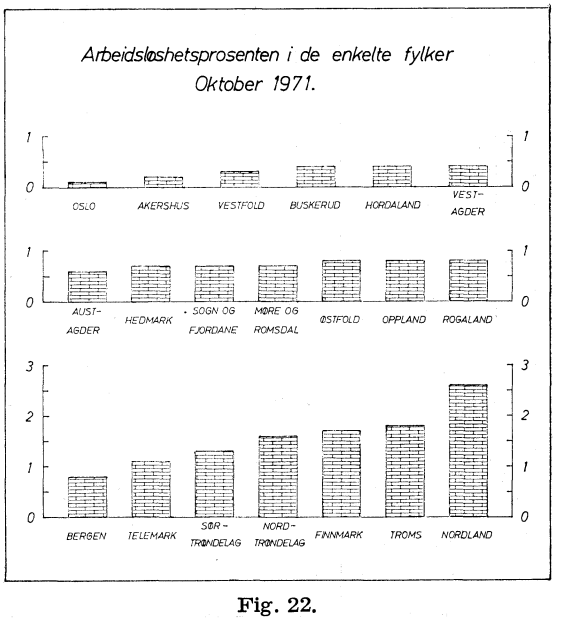

Fig. 22.

---

1 Som følge av svikt i meldingssystemet fant Statistisk Sentralbyrå i mars å måtte innstille offentliggjøringen av den månedlige sysselsettingsstatistikk. Byrået arbeider med å utbedre svikten, men det er ennå ikke mulig å si når sysselsettingstall igjen kan offentliggjøres. Inntil videre må vurderingen av utviklingen på arbeidsmarkedet i første rekke bygge på tallet på arbeidsløse og ledige plasser.

2 Tallet på ledige plasser registrert ved arbeidsformidlingn i løpet av perioden (inklusive beholdning ved periodens begynnelse) i prosent av det tilsvarende antall arbeidssøkere.

Tabell 26. *Meldte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingen*

	I alt	Industri-, bygge- og anleggs-arbeidere i alt
1970. 1. kvartal.....	19 332	11 628
2. »	9 049	5 209
3. »	7 373	3 268
4. »	14 080	8 630
1971. 1. kvartal.....	16 092	9 857
2. »	9 097	5 303
3. »	7 969	3 410

Driftsinnskrenkninger

Det ble i 1971 meldt om flere driftsinnskrenkninger enn året før (se tabell 27). I de tre første kvartaler i 1971 mottok Arbeidsdirektoratet meldinger fra 51 bedrifter om oppsigelse av 1 953 personer, mot 28 bedrifter og 951 personer på samme tid året før. Det var dessuten 117 bedrifter som meldte om permittering eller innskrenkning av arbeidstiden, mot 51 bedrifter i 1970. Dette berørte 2 325 personer i 1971, mot 2 544 personer ett år tidligere.

Av fylkene ble spesielt Møre og Romsdal, Telemark og Nord-Trøndelag berørt av driftsinnskrenkningene i de tre første kvartalene av 1971. De gjaldt i første rekke bedrifter i treforedlingsindustrien (1 315 personer) og gruppen annen bekledningsindustri (700 personer).

Tabell 27. *Antall berørte personer ved driftsinnskrenkninger meldt til Arbeidsdirektoratet*

	Oppsigelser	Permittering	Innskrenkning av arbeidstiden	Sum
1. kv. 1969....	835	588	295	1 718
2. » 1969....	298	443	–	741
3. » 1969....	615	248	49	912
1. kv. 1970....	327	860	35	1 222
2. » 1970....	439	1 263	90	1 792
3. » 1970....	185	120	176	481
1. kv. 1971....	626	1 049	55	1 730
2. » 1971....	644	782	172	1 598
3. » 1971....	683	237	30	950
Sum 1.—3. kv. 1969.....	1 748	1 279	344	3 371
Sum 1.—3. kv. 1970.....	951	2 243	301	3 495
Sum 1.—3. kv. 1971.....	1 953	2 068	253	4 278

Arbeidsformidlingen

Tallet på arbeidssøkere meldt til arbeidsformidlingen lå i de tre første kvartalene i 1971 15 prosent lavere enn i tilsvarende periode året før. Det var en svak øking i meldte ledige plasser (se tabell 28), men en nedgang på 2,5 prosent i utførte formidlinger. Ved vurdering av disse tallene må det tas hensyn til at anslagsvis bare 15 — 20 prosent av den totale plassomsetning skjer gjennom den offentlige arbeidsformidlingen.

Tabell 28. *Arbeidssøkere, ledige plasser og formidlinger*[1]

	Arbeidssøkere	Ledige plasser	Formidlinger	Herav i samarbeid
1.–3. kv.				
1970 ...	236 994	215 663	156 730	11 869
1971 ...	233 362	216 045	152 789	10 720
Endringer 1970–71 ..	— 3 632	382	— 3 941	—1 149

[1] Antall ved årets begynnelse + tilgang i periodene.

Jordbruk

Areal og avling

Samlet kornareal viste en øking på vel 3 prosent fra 1970 til 1971. Arealet av bygg, hvete og rug gikk noe ned, mens arealet av havre økte sterkt. I tillegg til et samlet kornareal på knapt 2,7 mill. dekar var det i 1971 vel 19 000 dekar oljevekster til modning, eller 47 prosent mindre enn i 1970. Potetarealet gikk tilbake med vel 7 prosent og rotvekstarealet med knapt 12 prosent. Samlet

åker- og hageareal økte med vel 1 prosent, mens arealet av eng til slått og beite gikk ned med knapt 5 prosent. Jordbruksareal i drift gikk ned med vel 2 prosent. Det meste av nedgangen falt på overflatedyrket eng og natureng.

Vinteren 1970—71 var mild og med lite snø over hele landet, bortsett fra i Troms og Finnmark, der det var kaldere enn normalt, og til dels svært mye snø. Trass i vekslende vær i vintermånedene var det bare enkelte utsatte steder sønnafjells og i høyereliggende strøk i Trøndelag og indre Troms som hadde overvintringsskader på eng og beite. I distrikter sønnafjells med dårlig snødekke ble det en del overvintringsskader på jordbærfeltene, og i Nord-Trøndelag ble det betydelige skader på bringebær. For frukttrær og bærbusker var det gode overvintringsforhold.

Sønnafjells kom våronna i gang til normal tid og ble utført under gunstige forhold. I Trøndelag ble den forsinket av mye nedbør og i Nord-Norge av kaldt vær og mye snø. Ved utgangen av mai måned lå forholdene godt til rette for årsveksten i Sør-Norge, mens den var noe forsinket i forhold til det normale i Nord-Norge.

Grasavlingene ble svært bra over hele landet, bortsett fra i Troms, der de ble sterkt redusert på grunn av lite nedbør i juni. Bergingsforholdene for engvekstene var gode på Østlandet og Sørlandet, mens Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge hadde ugunstige forhold. Utover sommeren var det stort sett gunstige forhold for planteveksten over hele landet unntatt på Sørlandet, der svært lite nedbør midtsommers forårsaket en del tørkeskader. Innhøstingen begynte tidlig på Østlandet, Sørlandet og i Rogaland, og været var svært bra. Avling og kvalitet var god unntatt på Sørlandet, der avlingen ble redusert på grunn av midtsommertørken. Vestlandet nord for Rogaland, Trøndelag og Nord-Norge fikk mye nedbør og svært vanskelige innhøstingsforhold, noe som gikk utover både avlingsmengde og kvalitet. Skadene var størst i Trøndelag, der en betydelig del av bl.a. kornavlingene ikke ble høstet.

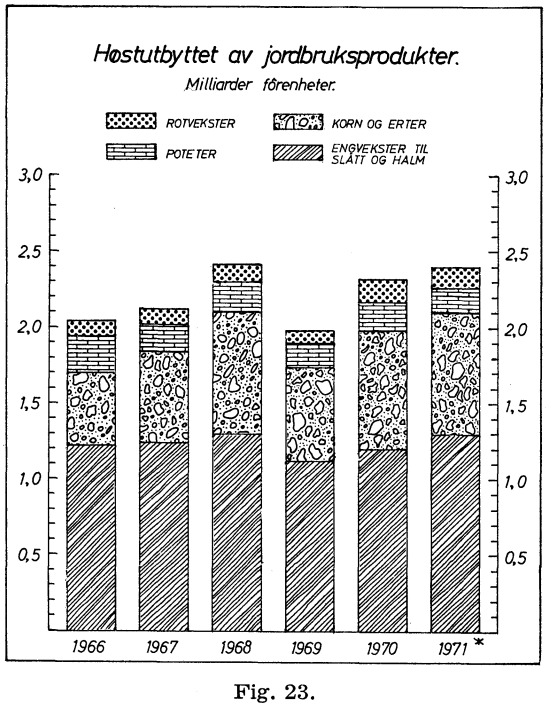

Fig. 23.

Ved utgangen av oktober ble samlet avling av jordbruksvekster foreløpig beregnet til 2 400 mill. fôrenheter, eller 104 prosent av et middelsår. I 1970 ble avlingen beregnet til 2 323 mill. fôrenheter, eller 98 prosent av middelsåret. (Gjennomsnittsprosenten i forhold til middelsåret for perioden 1959—1970 var 96.)

Endelige tall for avling av engvekster til slått, beregnet som tørt høy, viser en oppgang fra 2,64 mill. tonn i 1970 til 2,84 mill. tonn i 1971. I forhold til middelsåret var avlingene av engvekster til slått størst i Østfold, Oppland og vestlandsfylkene. De var relativt minst i Troms. Potetavlingene er foreløpig beregnet til 706 000 tonn, eller 91 prosent av et middelsår. Østfold, Vestfold, Rogaland og Hordaland hadde størst potetavling i forhold til middelsåret, mens Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag hadde minst. Avlingene av grønnfôr og rotvekster ble noe mindre enn året før. Årets kornavling er foreløpig beregnet til 854 000 tonn, eller 104 prosent av et middelsår, mot 826 000 tonn i 1970. I forhold til middelsåret var kornavlingene størst på Østlandet og minst i Trøndelag.

Fruktavlingene i 1971 var stort sett bra, unntatt i Møre og Romsdal. De er for hele landet foreløpig beregnet til 75 000 tonn, eller 88 prosent av et middelsår, mot 77 000 tonn og 92 prosent av et middelsår i 1970. Hagebærene gav noe større avling enn året før. Samlet avling av grønnsaker er foreløpig beregnet til 139 000 tonn i 1971, mot 132 000 tonn i 1970.

Husdyrhold og husdyrproduksjon

Hestetallet fortsatte å gå tilbake i 1971. Ved utvalgstellingen pr. 20. juni 1971 var det 31 000 hester i landet, eller 12 prosent færre enn året før. Tallet på storfe gikk siste året ned med 1 prosent. Tallet på kyr gikk ned med 2 prosent fra 1970 til 1971 og er nå nede i 414 000. Saueholdet og geiteholdet gikk ned

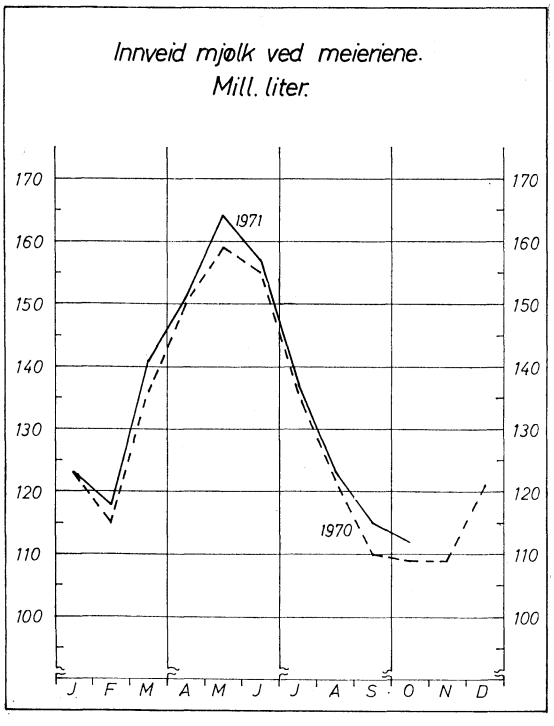

Fig. 24.

med henholdsvis 4 prosent og 3 prosent, mens svineholdet økte med 6 prosent. Tallet på høner steg med 2 prosent siste året.

Til meieriene ble det levert 1 230 mill. liter mjølk i månedene januar—september 1971, mot 1 206 mill. liter i samme tidsrom i 1970. Mjølkesalget økte med vel 1 prosent, produksjonen av ost med knapt 3 prosent og smørproduksjonen med vel 3 prosent i forhold til samme periode året før.

Oppgaver fra den offentlige kjøttkontrollen viser at det ble kontrollert 81 000 tonn husdyrslakt (fjørfe ikke regnet med) i månedene januar—september 1971, mot 80 000 tonn året før.

Det ble levert 2,43 mill. skinn fra pelsdyrgårdene i sesongen 1970—71, mot 2,40 mill. skinn i sesongen 1969—70.

Driftsmidler

Tallet på traktorer i jordbruket pr. 20. juni 1971 ble beregnet til 112 000, mot 110 000 året før. Tallet på skurtreskere var 12 400. Av disse var 7 000 selvgående. Tallet på fôrhøstere var 17 900 i 1971, dvs. 3 300 flere enn året før.

Forbruket av kunstgjødsel i 1970 var i alt 155 000 tonn — regnet som grunnstoff (N, P og K) — og en anslår forbruket i 1971 til å være noe større. Forbruket av kraftfôr var 863 000 tonn i januar—september 1971, mot 845 000 tonn i samme tidsrommet året før.

Priser, lønninger m. v.

Jordbruksavtalen for perioden 1. juli 1970—30. juni 1972 var beregnet å gi jordbruket en inntektsøking på 320 mill. kroner første avtaleår. For annet avtaleår forutsatte jordbruksavtalen en inntektsøking på 55 mill. kroner og i tillegg til dette et beløp på 12 mill. kroner til dekning av beregnet øking av arbeidskostnadene i meieriene. Dessuten ble det gjort avtale om en indeksregulering på 19 mill. kroner for hvert poengs stigning i konsumprisindeksen fra 15. mars 1970 til 15. mars 1971. Stigningen i dette tidsrommet ble 7,9 poeng, svarende til 150,1 mill. kroner. Bruttoøkingen for annet avtaleår ble således 217,1 mill. kroner. Av dette gikk 205,1 mill. kroner til jordbruket og resten til dekning av økte arbeidskostnader i meieriene.

Tilleggsavtalen, som ble inngått 28. mai 1971 med virkning fra 1. juli samme år, inneholder bestemmelser om fordelingen av inntektsøkingen i annet avtaleår. Bruttoøkingen ble fordelt med 140,5 mill. kroner på økte priser, 36,6 mill. kroner til spesielle tiltak og 40 mill. kroner til medfinansiering av ferieordningen for bøndene.

Prisøkingen ble lagt på konsummjølk, fløte, ost, kjøtt og flesk. Normalprisene på grønn-

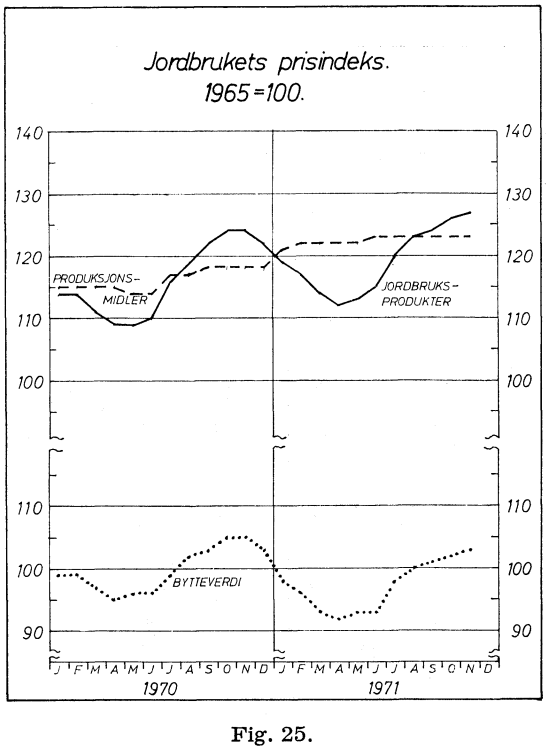

Fig. 25.

saker ble også regulert opp. Beløpet til spesielle tiltak gikk bl.a. til en øking av fraktog distrikttilskottet for mjølk, til en øking av satsen for kvalitetskontrollerte egg med 5 øre pr. kg, til en ny tilskottsordning for emballasje av epler, pærer og tomater og til gjennomføring av en ny prisnedskrivningsordning for olje til veksthus.

Jordbruksavtalen 1970—72 inneholder bestemmelser om bevilgning av 20 mill. kroner pr. år til silotrygd for gras til bruk i de områder som hadde 6 øre eller mer i distriktstilskott for mjølk pr. 1. juli 1970. For året 1970 ble det utbetalt 18 mill. kroner i grassilotrygd til 36 000 brukere.

Til gjennomføring av driftstilskottsordningen for bruk over 10 dekar ble det bevilget 140 mill. kroner for tilskottsåret 1970—71, og 95 500 søknader ble godkjent. Av søkerne fikk 75 600 fullt tilskott (brukere med minst 50 prosent av antatt inntekt som næringsinntekt).

Den 7. juni 1971 gjorde Stortinget vedtak om en ferieordning for jordbruket. Ordningen trådte i kraft 1. juli 1971, med en overgangsordning fram til 31. desember 1971. Ferieordningen omfatter bruker og ektemake på bruk med minst 10 dekar jordbruksareal. Det kan gis tilskott for inntil 12 feriedager pr. bruk i året, men i overgangstiden gis det maksimalt tilskott for 6 feriedager. Tilskottet er for tiden fastsatt til 80 kroner pr. dag. Jordbruksferien skal finansieres med en bevilgning over statsbudsjettet på 80 mill. kroner første prøveåret til et eget feriefond for jordbruksbefolkningen. Av bevilgningen skal 40 mill. kroner tas av de beregnede inntekter som jordbruket ellers ville oppnådd innenfor rammen av jordbruksavtalen. Den ordningen som nå er vedtatt skal være en prøveordning på inntil 4 års varighet. I løpet av den tid prøveordningen er i kraft, vil bl.a. spørsmålet om lovfestet jordbruksferie bli vurdert.

Jordbrukets prisindeks (pris til produsent, 1965 = 100) for september 1971 var for jordbruksprodukter i alt 124, mot 122 for september 1970. Utviklingen går ellers fram av tabell 29.

Markedsprisene høsten 1971 var for poteter og flere grønnsakslag høyere enn året før. Noen av grønnsakprisene lå periodevis over øvre prisgrense. Prisene på norsk frukt høsten 1971 lå stort sett på om lag samme nivå som året før eller litt høyere, men for både pærer og epler lå prisene under øvre prisgrense.

For kjøtt, flesk og egg skal jordbruksorganisasjonene fortsatt sørge for å holde gjennomsnittsprisene for avtaleåret på eller under et fastsatt nivå. For avtaleåret 1970—71 ble de avtalte gjennomsnittspriser oppnådd for kjøtt og flesk, mens de lå noen få øre under for egg. Oppstillingen nedenfor viser de avtalte gjennomsnittspriser for de siste år.

Tabell 29. *Jordbrukets prisindeks 1965 = 100*

	Jordbruksprodukter			Produksjonsmidler
	I alt	Planteprodukter	Husdyrprodukter	
1965	100	100	100	100
1966	102	101	103	103
1967	105	105	104	106
1968	108	106	109	110
1969	113	115	112	115
1970	115	116	115	117
1970:				
1. kvartal[1]	113	116	112	115
2. »	109	122	105	114
3. »	122	107	126	118
4. »	123	111	127	118
1971:				
1. kvartal[1]	117	114	118	122
2. »	113	119	112	122
3. »	122	110	126	123

[1] Uveid gjennomsnitt av månedsindeks.

Middelpris etter jordbruksavtalene	Kr. pr. kg Okse kl. I	Lam kl. I	Gris kl. I	Egg kl. A
1/7 1969—30/6 1970	9,45	10,20	6,99	6,35
1/7 1970—30/6 1971	9,75	10,50	7,50	6,50
1/7 1971—30/6 1972	10,15	11,25	7,80	6,50

Etter tilleggsavtalen i 1971 ble prisen til forhandler på konsummjølk og fløte økt med henholdsvis 6,5 og 40 øre pr. liter. Prisen på ost ble satt opp med 67 øre pr. kg. Distriktstilskottene for mjølk ble økt med fra 1 øre til 8 øre pr. liter, med størst øking for soner med størst tilskott. Utbetalingsprisen til produsent er etter tilleggsavtalen beregnet å øke med 3,9 øre pr. liter mjølk.

Situasjonen for pelsdyrnæringen er fortsatt vanskelig, men i 1971 viste prisene periodevis tegn til stigning. Mens prisene ved januarauksjonen lå på om lag samme nivå som i desember 1970 og salgsprosenten var lav, fikk en ved auksjonen i mars en stigning i prisene og høy salgsprosent. Det prisnivået som ble oppnådd i mars holdt seg stort sett ved maiauksjonen, bortsett fra at prisen på mørk

Tabell 30. *Regnskapsresultater i jordbruket pr. bruk*

	Areal[1]	Produksjonsinntekter	Kostnader	Driftsoversk. I alt	Driftsoversk. Av dette familiens arbeidsfortjeneste
	da.	1 000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1 000 kr.
1965	134	54,8	38,1	16,7	12,5
1966	134	57,8	40,9	16,9	12,6
1967	138	68,2	48,8	19,4	15,0
1968	139	78,7	53,4	25,3	20,0
1969	140	79,6	55,4	24,2	18,6
1970	143	88,2	60,6	27,6	21,5
1970:					
35,0—50 da.	42	40,4	28,4	12,0	9,8
50,1—100 »	78	57,9	39,9	18,0	14,0
100,1—200 »	143	92,8	63,1	29,7	23,4
200,1—500 »	295	150,0	102,9	47,1	36,2
over 500 »	610	280,0	206,2	73,8	52,8

[1] Innmarksareal.

mink gikk litt ned. Septemberauksjonen 1971 viste at markedet for pelsskinn fortsatt er tregt med lave priser.

Arbeidslønnen for månedsbetalte menn i jordbruket steg etter Byråets statistikk med 14 prosent fra september 1969 til september 1970. I samsvar med tariffavtalen for jordbruksarbeidere som ble inngått med virkning fra 1. juli 1970 til 30. juni 1972 ble det fra 1. januar 1971 gitt et indekstillegg på kr. 37,— for månedslønte og kr. 0,20 for timelønte. Videre ble det 14. april 1971 gitt et avtalefestet tillegg på kr. 173,— for månedslønte og kr. 0,94 for timelønte. Timefortjenesten for voksne jordbruksarbeidere over 21 år med 4 års praksis var fra 14. april 1971 kr. 10,94.

Norges Landbruksøkonomiske Institutt bearbeider driftsregnskap for vel 1 000 bruk fordelt over hele landet. Hovedresultatene går fram av tabell 30. Både inntekter og kostnader steg i 1970. Driftsoverskottet økte med 14,1 prosent, eller med 3 341 kroner pr. bruk fra 1969 til 1970, mens kostnadene økte med 8,6 prosent. Nettoinntekten av jordbruk, skogbruk og binæringer regnet under ett var 34 441 kroner pr. familie i 1970, en øking på 4 036 kroner fra 1969. Den gjennomsnittlige nettoinntekt pr. årsverk var 24 601 kroner i 1970.

Tabell 31. *Totalregnskap for jordbruket. Mill. kr.*

	1966	1967	1968	1969	1970*	1971*
Levert jordbruksprodukter i alt ..	3 591	3 834	4 298	4 268	5 174	5 345
Av dette: Husdyrprodukter	2 796	2 899	3 092	3 179	3 763	3 830
Planteprodukter	795	935	1 206	1 089	1 411	1 515
Inntekt av bortleie av produksjonsfaktorer og egne investeringsarbeider	198	216	248	285	296	318
Verdi av endring i husdyrbestand og fôrbeholdninger.....	— 23	— 27	31	— 46	— 24	— 13
Bruttoinntekt i alt.....	3 766	4 023	4 577	4 507	5 446	5 650
Kostnader[1]	2 314	2 505	2 646	2 842	3 456	3 659
Jordbrukets bidrag til nettonasjonalproduktet.....	1 452	1 518	1 931	1 665	1 990	1 991
+ Subsidier.....	259	315	343	374	358	406
— Indirekte skatter.....	5	5	5	6	372	441
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	1 706	1 828	2 269	2 033	1 976	1 956

[1] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Tabell 31 viser jordbruksnæringens samlede inntekter og kostnader. Beregningene omfatter jord- og husdyrbruk, hagebruk og gartneri og pelsdyravl. Under inntekter er tatt med prisreguleringstilskott, korn- og potettrygd og statsstønad til visse jordbruksformål. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital får en det beløp som næringen har til å dekke renter på lånt og egen kapital og til godtgjøring for eget arbeid. Dette beløpet svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap.

Skogbruk

Sterk nedbør, først som snø, senere som regn, skapte i november 1970 store vansker for skogsdriften over hele landet. Resten av vinteren var det lite nedbør, og allerede i desember var hogstforholdene gode på Østlandet og Sørlandet. I Trøndelag ble det brukbare hogstforhold først etter nyttår. Framkjøringen ble lenge hindret fordi marken ikke var frosset, men på slutten av vinteren var også kjøreforholdene uvanlig gode. Sett under ett var driftsforholdene i skogen i sesongen 1970—71 gode i mesteparten av landet.

Avsetningsforholdene for skogsvirke var, med enkelte unntak, gode over hele landet første del av sesongen. De gode driftsforholdene også på etterjulsvinteren førte til en noe større avvirking enn en hadde regnet med, og på slutten av sesongen var det på Østlandet og Sørlandet vanskelig å få avsatt tilleggskvanta av skurtømmer og furuslip.

Etter Skogdirektoratets foreløpige rapport pr. 30. juni 1971 var det avvirket i alt vel 8 mill. m³ industrivirke (7,6 mill. m³ bartrevirke og 0,4 mill. m³ lauvtrevirke). En antar at de endelige oppgavene for driftssesongen 1970—71 vil vise en samlet avvirking av industrivirke på 8,1 mill. m³. Dersom dette slår til, vil avvirkingen av industrivirke bli den største siden driftsåret 1956—57. I forhold til de endelige tall for 1969—70 viser de foreløpige tallene for 1970—71 øking i alle fylker unntatt Østfold, Akershus og Oslo, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Troms og Finnmark.

Tabell 32. *Hogst av bar- og lauvtrevirke til salg og industriell produksjon*

Driftsår	Tømmer og kubb	Ved	I alt	Verdi Mill. kr.
	Mill. m³			
1966–67	7,2	0,2	7,4	729
1967–68	6,5	0,2	6,7	580
1968–69	6,9	0,2	7,1	614
1969–70	7,5	0,1	7,6	703
1970–71*	8,1	0,1	8,2	850

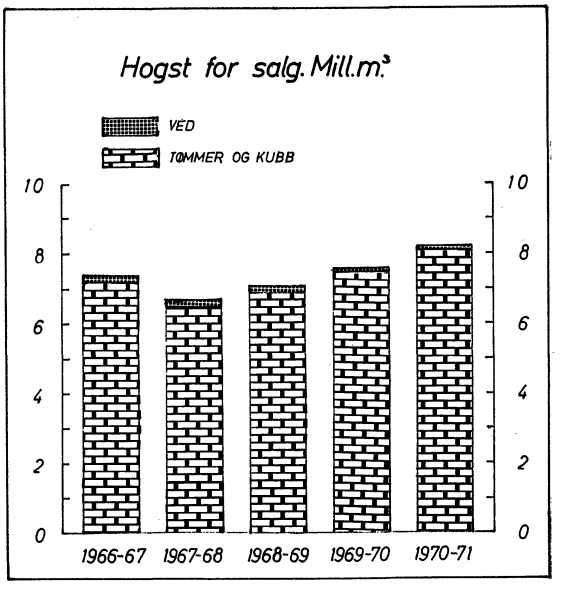

Fig. 26.

Skogdirektoratets første rapport om avvirkingen i driftsåret 1971—72, som gjelder tiden inntil 15. november 1971, viser en nedgang i avvirkingen for hele landet på 300 000 m³, eller 19 prosent, i forhold til avvirkingen på samme tid i sesongen 1970—71. Det var nedgang i alle fylkene unntatt Troms og Finnmark.

De endelige oppgavene for driftssesongen 1969—70 viste en avvirking av industrivirke på 7,48 mill. m³. Av dette gikk 3,53 mill. m³ til sagbruk og trevareindustri, 3,36 mill. m³ til cellulose- og tremasseindustri, 0,26 mill. m³ til trefiber- og sponplateindustri og 0,33 mill. m³ til andre kjøpere. Av det totale kvantum var 54,3 prosent toppmålt bartretømmer, 39,1 prosent massevirke av bartre, 2,4 prosent spesialtømmer og annet virke av bartre og 4,2 prosent lauvtrevirke. Gran utgjorde 73,2 prosent av kvantumet og furu 22,6 prosent.

Av ved til brensel ble det i 1969—70 avvirket 117 000 m³. Den totale avvirkingen til salg og til industriell produksjon i egen bedrift for salg, utgjorde 7,6 mill. m³ til en bruttoverdi av 703 mill. kroner.

I 1970 ble det innmeldt til fløting 1,01 mill. m³, mot 1,04 mill. m³ året før. Fløtingsutgiftene var i alt 13,9 mill. kroner, som svarer til kr. 14,92 pr. m³ fløtt virke.

I de ti første månedene av 1971 ble det innført i alt 2,39 mill. m³ rundtvirke av nordiske treslag til en verdi av 305 mill. kroner. Av dette var 2,21 mill. m³ kubb og cellulosetømmer (massevirke) til en verdi av 284 mill. kroner. I samme periode i 1970 var innførselen av nordiske treslag i alt 2,93 mill. m³ til en verdi av 329 mill. kroner. Av dette var 2,68 mill. m³ kubb og cellulosetømmer til en verdi av 300 mill. kroner. Det ble i de ti første månedene av 1971 også innført 0,08 mill. m³ fast mål treavfall og 0,18 mill. m³ fast mål celluloseflis, mot henholdsvis 0,11 mill. m³ og 0,10 mill. m³ i samme periode i 1970.

I hele 1970 ble det innført 3,84 mill. m³ rundtvirke av nordiske treslag til en verdi av 441 mill. kroner, hvorav 3,51 mill. m³ til en verdi av 403 mill. kroner var kubb og cellulosetømmer. Av treavfall ble det innført 0,13 mill. m³ fast mål og av celluloseflis 0,14 mill. m³ fast mål. Samtidig ble det utført 0,16 mill. m³ rundtvirke av nordiske treslag til en verdi av 15 mill. kroner. Av treavfall og celluloseflis ble det utført henholdsvis 0,02 mill. m³ og 0,09 mill. m³ fast mål.

Tre- og treforedlingsindustriens totale virkesforbruk i 1969, som er det siste året en har tall for, var netto 10,7 mill. m³ fast mål. Av dette ble 8,0 mill. m³ brukt i tresliperier og i cellulose-, trefiberplate- og sponplatefabrikker. Av det totale virkesforbruket var knapt 1 mill. m³ fast mål bakhon, celluloseflis og sag- og høvelflis.

Ved utgangen av januar 1971, som er den siste måneden en har tall for, var det sysselsatt i alt 9 977 menn i skogbruket, mot 10 217 ved utgangen av januar 1970. I 1970 var det gjennomsnittlig sysselsatt 9 000 menn i skogbruket, mot 9 300 i 1969 (tabell 33).

Oppgavene fra Skogdirektoratet over tallet på hoggere i arbeid er gitt i tabell 34.

Forholdene for skogplantingen var i 1971 gode i noen strøk av landet, mens forsommertørke og til dels også tørke på ettersommeren hindret plantingen i andre strøk. En antar at det i alt er satt ut om lag 75 mill. planter i 1971, mot 81 mill. planter i foregående år. Det er ikke meldt om frøsetting av betydning på gran i 1971, og det vil bare bli sanket kongler fra noen få områder hvor Statens skogfrøverk har lite frø på lager.

Sterk storm i begynnelsen av november 1971 førte til betydelige skader på skogen nordafjells. I Nord-Trøndelag, som ble sterkest rammet, er det anslått at om lag 450 000 m³ ble felt av stormen. Dette svarer til to tredjeparter av ett års avvirkning i fylket.

Norges Skogeierforbund, Norges Treforedlingsråd og Wallboardfabrikkenes Felleskontor ble 27. mai 1971 enige om at de avtalte priser på lauvtrevirke til treforedlingsindustrien for sesongen 1970—71 også skulle gjelde for se-

Tabell 33. *Sysselsatte menn i skogbruk og fløting. Etter Arbeidsdirektoratets og Byråets oppgaver over sysselsatte lønnstakere*

Ved utgangen av:	1967	1968	1969	1970	1971
Februar	14 100	11 500	10 900	10 500	[1] 10 000
Mai	11 200	9 800	9 000	8 900	..
August	10 600	9 000	7 900	8 200	..
November	12 000	10 700	10 100	9 200	..
Årsgjennomsnitt	11 600	10 000	9 300	9 000	..

[1] Januar.

Tabell 34. *Hoggere i arbeid*

	1967–68	1968–69	1969-70	1970-71	1971–72
Pr. 15. november	7 462	7 513	8 171	7 702	6 342
» 15. desember	9 082	9 714	10 214	9 359	..
» 15. februar	10 011	10 704	10 691	10 983	..
» 15. mars	10 688	10 764	10 124	10 708	..
» 15. april	7 661	7 302	8 540	7 158	..

songen 1971—72. Avtalen gjelder for virke som er hogd i perioden 1. mai 1971—30. april 1972. I prisavtalen er det bare fastsatt basispriser for bjørk målt i fast mål. For de andre lauvtreslagene skal det foretas omregning på vanlig måte. I områder hvor det vesentligste av virket omsettes etter vekt, skal de relasjonstall som partenes felles vektutvalg for lauvtre har utarbeidd legges til grunn for prissettingen. Partene er enige om at det lokalt skal legges opp til klare og bindende avtaler om leveringskvanta og programmert levering. Dette skal gi industrien bedre oversikt over tilgangen på virke og sikre avsetningen. De avtalte priser er følgende: Ubarket bjørk kr. 75,00 pr. m³, slindbarket bjørk kr. 80,00 pr. m³, rundbarket bjørk kr. 89,00 pr. m³ og sevjebarket bjørk kr. 93,00 pr. m³.

Den 1. november 1971 ble det inngått avtale mellom Norges Skogeierforbund og Trelastbrukenes Felleskontor om prisene på skurtømmer for sesongen 1971—72. På Østlandet og Sørlandet ble prisene for basisdimensjonen (10 halvmeter lengde, 20 cm topp) følgende: Spesialtømmer av furu kr. 175,00 pr. m³, prima gran og furu kr. 118,50 pr. m³, sekunda gran og furu kr. 105,00 pr. m³ og gran og furu målt etter 1952/66 reglementet kr. 107,50 pr. m³. Nordafjells er prisen for sekunda gran og furu kr. 104,00 pr. m³ og for gran og furu målt etter 1952/66 reglementet kr. 106,50 pr. m³. Prisene for spesialtømmer av furu og for prima gran og furu er de samme nordafjells som på Østlandet og Sørlandet.

Prisene er de samme for barket og ubarket virke. På ubarket virke skal diameteren registreres på bastfri ved. Prisene gjelder generelt for tømmer levert i vassdrag med kjøpmannsfløting eller opplastet jernbane. Priser og betingelser for virke som leveres ved bilvei avtales mellom kjøpernes og selgernes distriktsorganisasjoner. Uten slik avtale gjelder vassdragsprisen med fradrag av kr. 4,00 pr. m³.

Partene var tidligere (19. oktober 1971) blitt enige om at bestemmelsene om lengdeenheter og minste toppmål skal være de samme som i foregående sesong. Etter dette er minste toppmål for spesialtømmer av furu 19 cm på bastfri ved. Minste toppmål for prima gran 9 halvmeter og kortere er 16 cm på bastfri ved. For de andre lengdene av prima gran og for alle lengder av prima furu er minste toppmål 13 cm på bastfri ved. Partene er ellers enige om at reglementet for kvalitetsmåling

Tabell 35. *Utdrag av tariffene for hogst og kjøring*

	Driftsår			
	1968—69	1969—70	1970—71	1971—72
Hogst av barket tømmer .. pr. m³ kr.	15,50	15,50	[2] 17,11	[2] 18,39
tillegg pr. tre ..... »	1,35	1,35	[2] 1,76	[2] 1,90
Hogst av ubarket tømmer[1] pr. m³ kr.	8,35	8,35	[2] 8,85	[2] 9,52
tillegg pr. tre ..... »	0,83	0,83	[2] 1,13	[2] 1,22
Vedhogst:				
1 meters reis ..... kr.	4,93	4,93	5,75	6,18
Bjørk pr. favn (0,60 m) fra rot . »	63,49	63,49	74,07	79,63
Barved pr. favn (0,60 m) fra rot »	56,00	56,00	65,33	70,23
Kjøring med hest:				
Lunning av barket tømmer[1] pr. m³ kr.	8,31	8,31	9,47	10,18
Lunning av ubarket tømmer » » »	9,79	9,79	11,16	11,99
På- og avlessing ..... » » »	3,71	3,71	4,23	4,55
Kjøring pr. km ..... » » »	4,12	4,12	4,70	5,05
Snarekjøring med jordbruks-traktor[3] ..... pr. m³ kr.	.	.	13,29	14,31
Lagsakkord, stammedrift:				
Høydeklasse 1,00–1,19				
Gran, grunnsats ..... pr. m³ kr.	8,20	8,20	9,25	9,94
» tillegg pr. tre ..... »	1,20	1,20	1,33	1,43
Timelønt arbeid:				
Mann over 18 år ..... kr.	9,00	9,20	11,00	11,94
Mann og hest ..... »	15,00	15,30	18,35	19,90

[1] Målt utenpå bark. [2] Hogst, aptering og kapping. Gran høydeklasse 1,00—1,19. [3] Snarekjøring uten forutgående lunning av tømmer kappet i fallende lengder. Beregnet etter 3,5 trær pr. m³, kjøreavstand 500—600 m og sortering av 2 til 4 sortiment.

bør nyttes i størst mulig utstrekning ved omsetning av skurtømmer.

På grunn av vanskelige avsetningsforhold for treforedlingsindustrien har forhandlingene mellom kjøpernes og selgernes organisasjoner om en prisavtale for massevirke av bartre for sesongen 1971—72 vært meget vanskelige. Etter at de ordinære forhandlingene var brutt, gikk partene med på frivillig mekling. Den 24. november 1971 ble partene, etter forslag fra meklingsmannen, enige om å utsette forhandlingene til 17. januar 1972. De håpet at det i mellomtiden ville bli en avklaring i den usikre valutasituasjonen og at oversikten over markedsforholdene for treforedlingsprodukter ville bli bedre. Massevirke som omsettes før 17. januar og så lenge forhandlingene deretter pågår avregnes etter de priser og leveringsvilkår som partene senere kommer fram til.

Den lønnsavtalen for skogbruket som ble inngått høsten 1970 gjelder fram til 31. august 1972. I samsvar med avtalens bestemmelser om indeksregulering og lønnsglidning ble tariffen justert med virkning fra 1. mai 1971. For vanlig arbeid ble timelønnen for menn over 18 år økt fra kr. 11,00 til kr. 11,94. Akkordsatsene for hogst og kjøring gikk opp med om lag 7,5 prosent.

På grunnlag av tariffen og visse valgte forutsetninger har Byrået beregnet driftsutgiftene på Østlandet, Sørlandet og i Trøndelag. Beregningene omfatter ikke utgifter til bilkjøring og fløting. For driftsåret 1970—71 er beregningsmåten endret noe i forhold til de foregående driftsårene på grunn av omlegging av tariffen. For driftsåret 1971—72 har en også endret forutsetningene for beregningen noe.

Beregnede driftsutgifter på Østlandet, Sørlandet og i Trøndelag

Driftsår	Barket tømmer	Ubarket tømmer målt på bar ved
1966—67..	59,32 kr. pr. m³	49,79 kr. pr. m³
1967—68..	60,10 »	50,40 »
1968—69..	63,64 »	53,14 »
1969—70..	63,64 »	53,14 »
1970—71..	73,33 »	60,25 »
1971—72..	74,35 »	59,25 »

I 1970 ble det innbetalt 73,4 mill. kroner på skogavgiftskontoene hos skogrådene. Tilbakebetalt skogavgift til skogeierne var 70,6 mill. kroner. Av dette gikk 4 prosent til skoggrøfting, 33 prosent til andre skogkulturarbeider, 35 prosent til skogsveier, 3 prosent til skogshusvær, 15 prosent til teknisk utstyr og ra-

Tabell 36. *Totalregnskap for skogbruket. Mill. kroner.*

	1967	1968	1969	1970*	1971*
Levert skogprodukter i alt	863	696	715	950	1 086
Inntekt av egne investeringsarbeider	95	95	105	97	100
Verdi av endring i trekapital og hogstkvantum	78	82	78	74	50
Bruttoinntekt i alt	1 036	873	898	1 121	1 236
Kostnader[1]	125	131	144	158	180
Skogbrukets bidrag til nasjonalproduktet (nettoprodukt)	911	742	754	963	1 056
+ Subsidier	41	49	54	53	63
— Indirekte skatter	6	7	8	161	178
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	946	784	800	855	941

[1] Kostnader omfatter leie av hest og redskap, andre varer og tjenester og kapitalslit.

sjonaliseringstiltak og 7 prosent til andre formål, mens 3 prosent ble frigitt. Innestående skogavgift pr. 31. desember 1970 var 174 mill. kroner.

Det ble tatt opp 2 200 km skogsgrøfter i 1970. Grøftet areal var 36 500 dekar, og de samlede utgifter til grøfting var 3,4 mill. kroner.

Det ble i 1970 bygd 2 147 km skogsveier for motorkjøretøyer. Anleggsutgiftene var i alt 40,5 mill. kroner.

Etter jaktstatistikkens oppgaver over regulær jakt ble det i 1970 felt om lag 6 300 elg, 7 400 villrein, 2 800 hjort og 3 800 rådyr. Det ble utbetalt 1,9 mill. kroner i premier for felte rov- og skadedyr i 1970.

Etter oppgavene over skog- og utmarksbranner ble i alt 7 700 dekar produktiv skogmark og 10 200 dekar annen utmark brannherjet i 1970. Skadene ble taksert til 1,8 mill. kroner.

Tabell 36 viser totalregnskapet for skogbruket.

Fiske og fangst

Det samlede fangstresultat i fiske

Årsfangsten i 1971 anslås foreløpig til 2 800 000 tonn til en førstehåndsverdi av om lag 1 550 mill. kroner. Fangstmengden ventes å ligge ca. 100 000 tonn høyere enn i 1970, og førstehåndsverdien økte trolig med om lag 150 mill. kroner. Fisket i 1971 var det nest beste en har hatt når det gjelder mengdeutbytte, mens verdiutbyttet ble det høyeste som noengang er registrert.

Tabell 37. *Samlet fangstutbytte*

	Mengde i tonn	Verdi i 1 000 kr.
Gj.snitt 1954—1958	1 670 159	619 547
Gj.snitt 1959—1963	1 268 836	677 270
1963	1 189 666	699 667
1964	1 414 013	798 013
1965	2 079 324	1 107 720
1966	2 655 747	1 337 267
1967	3 036 886	1 187 884
1968	2 607 136	1 063 465
1969	2 234 592	1 100 344
1970*	2 695 633	1 402 635
1971*	2 800 000	1 550 000

Det var først og fremst rekordutbytte av lodde og meget gode resultater av torskefiskeriene som bidrog til det gode totalutbyttet i 1971. Utbyttet av sildefiskeriene og av snurpefisket etter makrell i Nordsjøen ble en del lavere i 1971 enn året før.

Sysselsetting i fiske

I 1970 var det ifølge oppgaver fra de kommunale fiskenemndene 43 018 fiskere. Av disse hadde 21 380 fiske som eneste yrke, 10 504 fiske som hovedyrke og 11 134 fiske som biyrke. I 1969 var tallet på fiskere 44 972. Tall for 1971 foreligger ennå ikke.

Fiskefarkoster

Det var pr. 31. desember 1970 registrert 36 201 farkoster med maskin, mot 36 402 farkoster ved utgangen av 1969. Tallet på farkoster i 1970 fordelte seg med 27 674 på åpne fiskefarkoster, 7 915 på dekte farkoster av tre og 612 på dekte stålfarkoster.

Torskefisket

L o f o t f i s k e t . I alt ble det oppfisket 77 854 tonn skrei i Lofoten i 1971. Det var hele 25 146 tonn mer enn året før og det beste utbytte siden 1952. Ved hovedopptellingen den 22. mars deltok i alt 1 841 fartøyer med en samlet besetning på 5 198 mann.

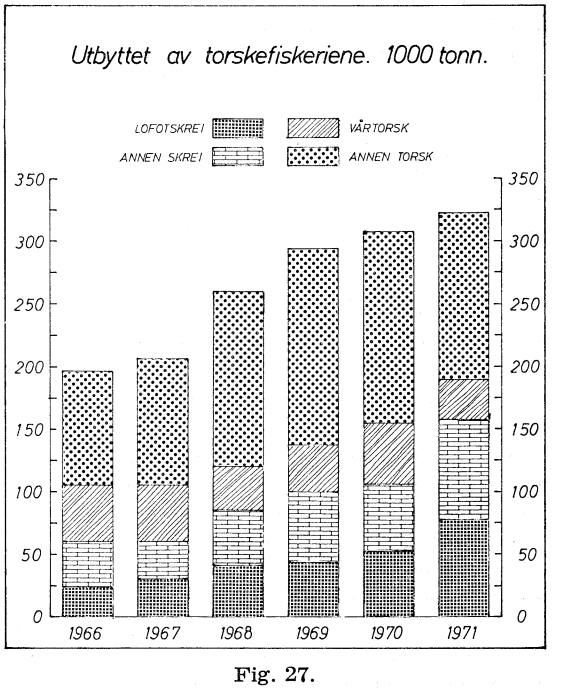

Fig. 27.

Tabell 38. *Skrei og vårtorsk. Bruken av fangsten*

	Total fangst	Av dette brukt til:			Rogn	Lever	Tilvirket damp-tran
		Henging	Salting	Fersk og filet			
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Hl	Hl	Hl
Gj.sn. 1954–1958	125 682	61 102	45 861	18 719	41 964	120 411	51 411
Gj.sn. 1959–1963	117 407	65 997	21 560	29 850	43 502	100 413	43 697
1963	93 750	51 878	10 932	[1] 30 940	35 982	65 704	28 207
1964	66 901	27 022	17 692	[2] 22 187	26 475	52 195	24 838
1965	87 358	30 393	14 117	[3] 42 848	22 747	68 232	29 434
1966	105 407	38 016	23 737	[4] 43 654	27 499	87 591	37 529
1967	106 301	55 819	20 068	[5] 30 414	28 026	85 901	38 020
1968	121 208	39 510	30 939	[6] 50 759	31 928	85 851	39 335
1969	137 938	52 003	24 972	[7] 60 963	34 098	88 305	41 096
1970*	156 178	31 627	41 104	[8] 83 447	42 334	114 156	52 209
1971*	188 733	35 587	85 172	[9] 67 974	58 684	193 200	87 365

[1] Inkl. 541 tonn hermetikk. [2] Inkl. 798 tonn hermetikk. [3] Inkl. 404 tonn hermetikk. [4] Inkl. 1 025 tonn hermetikk og 7 tonn oppmaling. [5] Inkl. 1 177 tonn hermetikk og 46 tonn oppmaling. [6] Inkl. 1 474 tonn hermetikk og 359 tonn til oppmaling. [7] Herav 1 929 tonn til hermetikk. [8] 1 054 tonn til hermetikk og 102 tonn til oppmaling. [9] Herav 1 315 tonn til hermetikk.

Av annen skrei ble det i Finnmark tatt 19 284 tonn, i Troms 26 510 tonn, i Nordland utenom Lofoten 25 122 tonn, i Trøndelag 2 388 tonn og i Møre og Romsdal 7 021 tonn. Fisket gav et langt større utbytte i samtlige distrikter enn året før.

Vårtorskefisket i Finnmark gav et fangstutbytte på i alt 30 554 tonn, som er 18 500 tonn mindre enn i 1970. I fisket deltok 1 250 farkoster med en samlet besetning på 3 697 mann. Det var 579 farkoster og 1 447 mann mindre enn i 1970.

Samlet gav skrei- og vårtorskefiskeriene i 1971 et utbytte på 188 733 tonn, mot 156 178 tonn året før. Utbyttet av skreifiskeriene var det beste siden 1947.

Utbyttet av fisket etter annen torsk, medregnet torskefisket i fjerne farvann, er beregnet til om lag 135 000 tonn i 1971, mot om lag 150 000 tonn i 1970. Det samlede fangstresultat for torskefiskeriene i 1971 kommer dermed opp i om lag 325 000 tonn, som er det beste utbytte i torskefiskerienes historie.

Sildefisket

Utbyttet av vintersildfisket i 1971 ble 74 000 hl, mot 218 000 hl i 1970. Utbyttet i 1971 var det dårligste siden 1883.

Feit- og småsildfisket gav trolig et fangstutbytte på om lag 155 000 hl, hvorav 130 000 hl feitsild og 25 000 hl småsild. I 1970 var kvantumet 392 000 hl feitsild og 67 000 hl småsild. Utbyttet av feit- og småsild i 1971 er det dårligste som er registrert.

Tabell 39. *Fangsten av vintersild etter redskapenes art. 1 000 hl*

	1967	1968	1969	1970	1971*
Trål	26	–	–	–	0
Snurpenot	3 943	275	161	218	74
Garn	26	–	–	–	–
Landnot .	–	–	–	–	0
I alt	3 995	275	161	218	74

Fisket i Nordsjøen og Skagerak etter sild og makrell gav trolig 430 000 tonn i 1971 som er om lag 80 000 tonn mindre enn året før. Av nordsjøsild ble det tatt om lag 210 000 tonn, mot 220 000 tonn i 1970, og av makrell (medregnet hestemakrell), ca. 220 000 tonn, mot 290 000 tonn i 1970.

Det ble ikke tatt islandssild i 1971.

Fisket ved Vest-Afrika gav et utbytte på ca. 190 000 tonn sardinella, hestemakrell og atlantisk makrell.

Loddefisket

Loddefisket hadde også i 1971 et veldig omfang. Ved utgangen av oktober var det oppfisket 14 144 318 hl lodde. Dette er ny fangstrekord for lodde og det største fangstutbytte som noengang er registrert for en enkelt fiskesort i Norge. Utbyttet i 1970 var 13,5 mill. hl.

Tabell 40. *Vintersild. Bruken av fangsten. 1 000 hl*

	Total fangst	Av dette brukt til:					
		Fersk og frossen til eksport	Salting	Mjøl og olje	Hermetikk	Agn	Fersk innenlands
Gj.sn. 1954–1958	9 343	1 026	1 044	7 047	126	51	49
Gj.sn. 1959–1963	2 002	488	430	812	108	117	47
Gj.sn. 1964–1968	2 945	346	164	2 316	66	19	34
1965	2 434	218	174	1 939	59	26	18
1966	4 955	623	207	3 981	91	19	34
1967	3 995	488	210	3 166	87	23	21
1968	275	101	37	30	22	8	77
1969	161	69	44	2	19	4	23
1970*.....	218	81	103	1	10	13	10
1971*.....	74	6	63	–	0	0	5

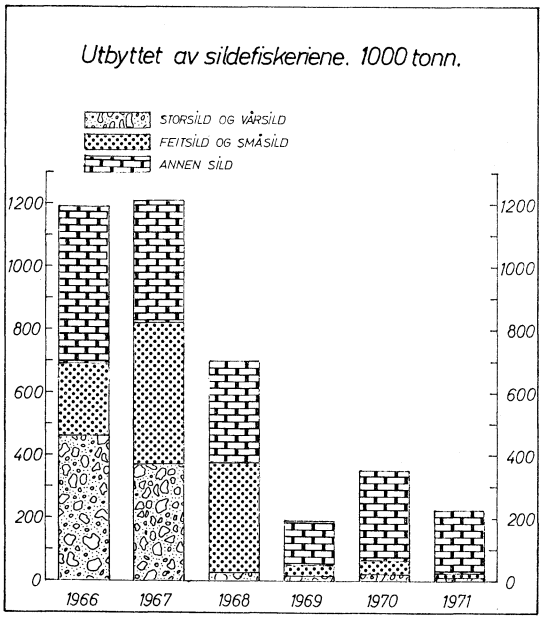

Fig. 28.

Tabell 41. *Feitsild og småsild. Bruken av fangsten. 1 000 hl*

	Feitsild			Småsild		
	1969	1970*	1971*	1969	1970*	1971*
Frosset...	1	4	11	0	0	1
Fersk eksport ...	–	–	5	0	–	0
Salting ..	52	60	52	0	1	0
Mjøl og olje ...	115	265	16	82	4	–
Hermetikk	2	5	3	69	58	21
Agn	47	49	35	2	2	1
Fersk innenlands	10	9	8	2	2	2
Dyrefôr ..	1	0	0	1	0	0
I alt	228	392	130	156	67	25

Annet fiske

Annet industrifiske i 1971 gav ca. 150 000 tonn øyepål, mot ca. 115 000 tonn i 1970.

Seifisket antas å ha gitt et fangstutbytte på ca. 110 000 tonn, mot ca. 120 000 tonn året før.

Brislingfisket. En regner med et fangstkvantum på ca. 10 000 tonn, mot ca. 13 500 tonn i 1970.

Det antas at fisket etter makrell til konsum gav noe mindre utbytte i 1971 enn året før.

Fisket etter pigghå antas å ha gitt et noe mindre, hysefisket et noe bedre utbytte i 1971 enn året før.

Tabell 42. *Makrell, pir og gyt. Tonn*

	1969	1970*	1971*
Hjemmeforbruk og røyking	4 064	3 374	3 300
Eksportert fersk.	3 651	3 161	2 500
Hermetikk	1 969	1 302	1 700
Agn	6 806	4 466	3 000
Salting	4 119	1 495	1 500
Frysing	13 194	15 642	18 000
Filet	861	1 284	..
Fôrmjøl	648 358	279 487	250 000
Annet	65	38	..
I alt	683 087	310 249	280 000

Anvendelsen av fangsten

Skrei- og vårtorskefangsten fordelt på anvendelse går fram av tabell 38. I tabell 40 er gitt tall for anvendelsen av vintersild, i tabell 41 for anvendelsen av feit- og småsild og i tabell 42 for anvendelsen av makrell.

Oppgaver pr. 1. november 1971 viste at 90 prosent av nordsjøsilda ble anvendt til mjøl og olje.

Foreløpige totaloppgaver for 1971 viser at mengden av fisk som ble anvendt til salting økte betydelig fra året før. På grunn av svikten i sildefiskeriene ble derimot anvendelsen til fersk bruk mindre enn året før, mens mengden av fisk anvendt til frysing, henging og hermetikk ble om lag som i 1970. Mjøl- og oljeindustrien ble trolig tilført om lag 50 000 tonn mer råstoff i 1971 enn i 1970.

Priser og støttetiltak

Til støtte av torske- og sildefisket, som tilskott til fiskeredskaper og agn, til sosiale trygdeordninger og til effektiviseringstiltak i fiskerinæringen, ble det for 1971 bevilget 240 mill. kroner. Det var så sent som i oktober 1971 ikke fremmet forslag om tilleggsbevilgning.

Tilskottsreglene for 1971 er fastsatt i avtaler mellom Fiskeridepartementet og Norges Fiskarlag. For tiden 1. juni 1970 til 31. mai 1971 gjaldt avtalen av 3. juni 1970. Fra 1. juni 1971 gjelder avtalen av 8. juni 1971. Etter avtalene får de enkelte salgslag støttemidler til disposisjon etter hvert som lagene trenger dem for gjennomføring av de godkjente støttetiltak som kanaliseres gjennom salgslagene.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av torsk, hyse, sei, lyr, lange, brosme, blåkveite, steinbit, pigghå, uer, makrellstørje, håbrann og brugdelever som fiskes av norske fartøyer, kan salgslagene etter den någjeldende avtale bruke et beløp som svarer til 7 øre pr. kg i sløyd og kappet råfiskvekt. Det blir ikke gitt tilskott til fisk til oppmaling eller dyrefôr, eller til vesentlig kvalitetsforringet fisk og fisk som er under en fastsatt minstegrense. Videre er det gitt forskjellige fraktutjamningstilskott for nærmere angitte fiskesorter i prissonene 1—4 i Norges Råfisklags distrikt. Fra bestemmelsen om inntektsstøtte i form av fraktutjamningstilskott, beregningstilskott og tilskott fra avsatte beløp til salgslagenes disposisjon er unntatt frossen fisk fra fabrikkskip. Fisk fra fjerne farvann kommer inn under ordningen med fraktutjamningstilskott og tilskottsordningen til regulering av priser og kostnader. Det er dessuten en særskilt tilskottsordning til delvis dekning av merassuranseutgiftene ved fisket i fjerne farvann.

Tabell 43. *Gjennomsnittspriser til fisker. Kr. pr. tonn*

	1965	1966	1967	1968	1969	1970*	1971*
Kveite	4 485	5 074	5 387	4 830	5 361	6 072	6 543
Skrei	1 262	1 366	1 489	1 359	1 226	1 281	1 585
Vårtorsk	1 149	1 191	1 208	1 155	1 075	1 146	1 544
Sei	649	672	634	668	640	723	869
Makrell	468	378	233	233	329	490	464
Makrellstørje	2 292	3 096	2 898	3 039	3 221	3 390	3 597
Pigghå	720	888	857	711	684	802	881

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av reke fisket av norske fartøyer og ilandført for produksjon i Norge gis et beløp som svarer til 1 kr. pr. kg. Tilsvarende ordning er innført for omsetningen av krabbe med et beløp som svarer til 50 øre pr. kg.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild, brisling og makrell fisket av norske fartøyer og ilandført i Norge gis et tilskott beregnet på grunnlag av kr. 10,– pr. hl for slikt råstoff som går til annen anvendelse enn mjøl og olje. Beregningstilskottet skal ikke nyttes til direkte pristilskott for konsumråstoff når prisene til slik anvendelse er tilfredsstillende, men fortrinnsvis som tilskott til lavt betalt konsumråstoff eller til konsumfremmende formål. Tilskottsbeløpet for sjøtilvirket saltsild er satt til 23 øre pr. kg. Det er også bestemmelser om tilskott til særlige støttetiltak ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild og makrell m.v.

Av statsbevilgningen til støtte for fiskerinæringen ble det også i 1971 brukt midler til forskjellige effektiviseringsformål, slik som tilskott til kondemnering av fiske- og fangstfartøyer og til motor i slike fartøyer. Videre ble det av disse midler gitt spesielle stønadslån for fiskere som ønsket å anskaffe fiskefartøy til bank- og havfiske. Det ble også stilt midler til rådighet for Fiskerinæringens Forsøksfond for tilskott til praktiske fiskeforsøk, fiskefartøyers søking etter nye fiskefelter og forsøksfiske på slike felter. Endelig ble en del av effektiviseringsmidlene nyttet til tiltak til effektivisering av tilvirkning og omsetning, herunder undersøkelse av rasjonaliseringsmuligheter og effektivisering av markedsføringen. Av statsbevilgningen til støtte for fiskerinæringen disponeres dessuten i avtaleperioden det beløp som

er nødvendig for å opprettholde økingen av ukelotten i minstelottgarantiordningen fra kr. 125,— til kr. 175,—.

Redskaps- og agnsubsidieringen opprettholdes i det vesentligste uforandret også i inneværende avtaleperiode, men med disse endringene: Tilskottssatsene for forsyn av multifilamenter er økt med kr. 10,— pr. kg og for forsyn av stabelfiber med kr. 7,— pr. kg. Tilskottssatsene for agn er økt til kr. 45,— pr. kasse à 50 kg og for reker til agn til kr. 5,— pr. kg.

Støtteavtalen inneholder også bestemmelser om tilskott til reduksjon av trygdepremier for utøverne i fiske- og fangstnæringen, herunder forhøyelse av ytelsen i fiskerpensjonen fra kr. 4,40 til kr. 6,— pr. premieuke. I likhet med tidligere år er det i støtteavtalen gitt pris- og avsetningsgaranti for saltet sild og frossen vintersild til visse markeder. På bakgrunn av vanskene i tørrfisknæringen ble det i 1971 stilt statsgaranti for avsetning fra tilvirker av tørrfisk produsert i 1971, begrenset til et råstoffkvantum på 24 000 tonn.

Prisbevegelsene i de senere årene for en del fiskesorter går fram av tabell 43.

Tabell 44. *Utbyttet av selfangsten*

	1969	1970	1971*
Antall fartøyer...	41	39	34
Besetning.....	760	689	531
Innklarerte fangstturer.....	41	40	34
Fangst:			
Dyr i alt Stk.	175 438	188 960	162 846
Av dette:			
Grønlandssel »	135 038	146 258	118 079
Klappmyss »	40 374	42 044	44 764
Storkobbe »	11	596	1
Snadd »	7	16	–
Isbjørn »	8	46	2
Spekk Tonn	3 613	4 005	2 798
Innklareringsverdi 1 000 kr.	16 760	21 701	21 737

Selfangst

I selfangsten 1971 deltok 34 fartøyer. I alt ble det innklarert fangst for 34 turer, mot 40 turer i 1970.

Den samlede fangst utgjorde 162 846 dyr, mot 188 960 dyr i 1970. Førstehåndsverdien av fangsten utgjorde 22 mill. kroner, det samme som året før.

Hvalfangst

I sesongen 1970/71 drev et kombinert kokeri og fangstskip spermhvalfangst på Afrikakysten.

Tabell 45. *Totalregnskap for fiske.*[1] *Mill. kr.*

	1967	1968	1969	1970*	1971*
Levert fisk m. v. i alt	1 281	1 121	1 182	1 648	1 771
Inntekt av bortleie av produksjonsfaktorer og egne investeringsarbeider	8	8	8	9	9
Bruttoinntekt i alt	1 289	1 129	1 190	1 657	1 780
Kostnader[2]	590	624	626	729	858
Fiskets bidrag til nettonasjonalproduktet	699	505	564	928	922
+ Subsidier	27	42	50	48	53
— Indirekte skatter	–	–	–	113	119
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt) ..	726	547	614	863	856

[1] Tall for selfangsten er inkludert i tabellen. [2] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning

Produksjonen i bergverksdrift m.v., industri og kraftforsyning var etter foreløpige beregninger bortimot 4 prosent større i 1971 enn i 1970. Dette er om lag samme stigning som fra 1969 til 1970, men lavere enn gjennomsnittet for periodene 1957—1963 og 1963—1970 (henholdsvis 4,7 prosent og vel 5 prosent pr. år). Stigningen på årsbasis fra 1970 til 1971 dekker over en relativt betydelig produksjonsøking i løpet av 1970 og en temmelig svak vekst gjennom 1971. Forverringen av markedsforholdene for flere viktige norske eksportprodukter bremset produksjonen sterkt i enkelte industrigrener, mens andre valgte å holde produksjonen oppe ved å produsere for lager. Produksjonsveksten ble i 1971 ikke bremset av kraftmangel, slik som i de nærmest foregående år.

Produksjonsutviklingen i 1971 var svært ulik for de enkelte industrigrupper. Etter sesongkorrigerte oppgaver viste jern- og metall-

Tabell 46. *Produksjonsindeks for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Gjennomsnittlig vekstrate pr. år*

	1949—1957	1957—1963	1963—1970	Jan.—okt. 1970—1971*
Bergverksdrift m.v., industri og kraftforsyning i alt	5,1	4,7	5,4	4,0
Bergverksdrift m. v.	4,3	5,2	8,4	8,6
Kullgruver	—3,9	2,4	1,4	—2,2
Malmgruver	6,4	3,4	9,6	1,9
Stein-, sand- og grusdrift	2,7	10,7	9,2	16,0
Mineralbrott og annen ekstraktiv virksomhet			3,9	3,5
Industri	4,9	4,7	5,2	3,2
Næringsmiddelindustri	4,6	3,1	2,2	0,2
Drikkevareindustri	2,9	4,9	4,8	8,0
Tobakksindustri	0,3	1,6	—2,5	—5,4
Tekstilindustri	—0,1	0,9	1,0	—1,7
Bekledningsindustri	3,7	1,4	—2,5	—5,1
Treindustri	3,8	5,1	7,1	3,6
Møbel- og innredningsindustri			6,6	6,9
Treforedlingsindustri	4,6	3,6	6,2	—4,7
Grafisk industri, forlag m.v.	3,1	6,0	3,8	3,8
Lærindustri	—3,4	1,6	0,8	—3,4
Gummivareindustri			4,0	7,1
Kjemisk industri	12,5	7,3	5,8	3,8
Kull- og mineraloljeforedling			13,7	2,4
Jord- og steinvareindustri	6,9	4,3	5,0	7,6
Primær jern- og metallindustri	7,9	6,6	9,3	4,3
Jern- og metallvareindustri	6,6	5,8	5,9	5,1
Maskinindustri			5,1	6,7
Elektroteknisk industri	9,6	11,0	7,5	3,3
Transportmiddelindustri	3,7	2,4	4,7	4,9
Diverse industri	7,5	7,1	13,0	13,4
Kraftforsyning	7,8	6,5	4,6	9,1
Produksjon etter anvendelse:				
Eksport	8,4	7,1	9,1	2,5
Konsum	2,3	3,4	2,8	2,1
Investering	6,1	4,7	6,2	4,9
Vareinnsats i bygg og anlegg	4,3	9,1	6,1	5,3
Vareinnsats ellers	4,7	2,3	5,3	2,8

vareindustrien gjennomgående stigning i produksjonen. Dette gjaldt også primær jern- og metallindustri, trass i avsetningsvanskene; denne industrigruppen har i stor grad produsert for lager. I treindustrien var det stort sett tendens til moderat oppgang helt fra årets begynnelse, mens maskinindustrien og kjemisk industri viste oppgang fra henholdsvis våren og forsommeren. I tekstilindustrien, næringsmiddelindustrien (utenom fiskeforedling), bekledningsindustrien, møbelindustrien og treforedlingsindustrien var derimot produksjonsutviklingen i 1971 preget av stagnasjon eller nedgang. I elektroteknisk industri, grafisk industri, jord- og steinvareindustri og gummivareindustri viste produksjonen gjennomgående tendens til stagnasjon fra våren eller sommeren av.

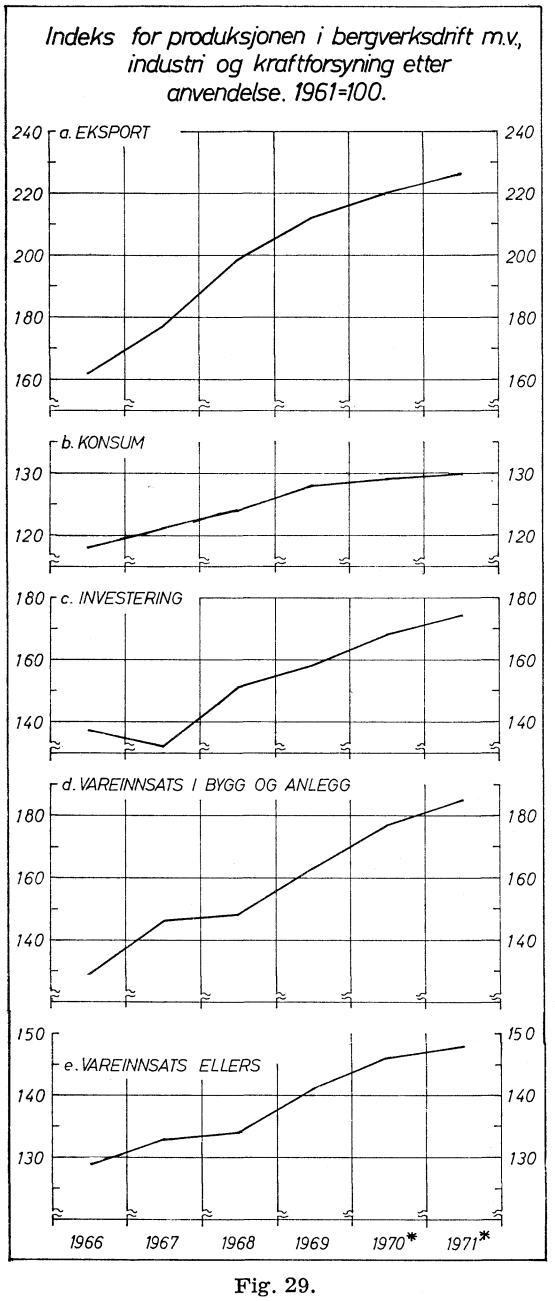

Fig. 29.

Tabell 46 viser den gjennomsnittlige årlige vekstrate i periodene 1949—1957, 1957—1963 og 1963—1970 og for 1970—1971 (januar—oktober).

Bergverksproduksjonen var etter foreløpige anslag vel 8 prosent større i 1971 enn året før, eller om lag som i perioden 1963—1970, da det var en gjennomsnittlig produksjonsvekst på 8,4 prosent. Industriproduksjonen økte med vel 3 prosent fra 1970 til 1971, eller betydelig svakere enn i gjennomsnitt for årene 1957—1963 og 1963—1970 (henholdsvis 4,7 prosent og 5,2 prosent). Produksjonen i kraftforsyning økte med 8 prosent fra 1970 til 1971, mot henholdsvis 6,5 prosent og 4,6 prosent i 1957—1963 og 1963—1970.

Tabell 47 viser prosentvis endring fra foregående kvartal i den sesongkorrigerte indeks for bergverksdrift, industri og kraftforsyning. Veksten var i 1971 avtakende fra kvartal til kvartal og produksjonsstigningen fra 2. til 3. kvartal var betydelig svakere enn i noe kvartal året før. I første halvår viste indeksen gjennomgående stigende tendens, men i sommer- og høstmånedene var stagnasjonstendensene meget framtredende.

Delindeksene for produksjonen etter anvendelse viste en stigning fra 1970 til 1971 på 3 prosent for eksportvarer, 2 prosent for konsumvarer, 5 prosent både for varer til direkte investering og varer til bygg og anlegg og 3 prosent for innsatsvarer ellers.

Etter forholdsvis sterk nedgang gjennom 4. kvartal 1970 har de sesongkorrigerte indekstallene for eksportvareproduksjonen senere gjennomgående vist stigende tendens. I oktober 1971 lå indekstallet 1 prosent høyere enn toppunktet i oktober året før. Blant de industrigrupper som vesentlig produserer for eksport, var det stigning fra januar—september 1970 til samme tidsrom i 1971 for sildolje- og fiskemjølfabrikker, kunstgjødselfabrikker, ferrolegeringsverk og råmetallverk utenom aluminiumsverk, mens det var nedgang i fiskeforedling, tresliperier, cellulosefabrikker, papir- og pappfabrikker og råjern-, stål- og valseverk.

De sesongkorrigerte månedstallene for konsumvareproduksjonen steg sterkt fra januar til juli (6,3 prosent), men viste i de følgende tre måneder fram til oktober en enda sterkere nedgang; oktoberindeksen lå bare 1 prosent over januarindeksen. Blant de grupper som vesentlig produserer for konsum, lå produk-

Tabell 47. *Sesongkorrigert produksjonsindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal*

	Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	Bergverksdrift m. v.	Industri	Kraftforsyning	Produksjon etter anvendelse				
					Eksport	Konsum	Investering	Vareinnsats i bygg og anlegg	Vareinnsats ellers
1969*:									
1. kvartal	2,1	12,4	2,8	—3,7	0,6	2,5	—0,1	2,7	2,4
2. kvartal	1,6	0,4	2,2	—4,1	2,4	1,7	3,7	4,1	0,1
3. kvartal	1,8	2,9	2,3	—3,4	2,1	0,1	1,8	2,3	1,8
4. kvartal	—0,1	0,6	0,6	—4,7	—1,3	—0,4	1,9	5,9	0,5
1970*:									
1. kvartal	0,8	2,1	0,4	3,4	—0,4	0,1	—1,3	1,7	—0,2
2. kvartal	1,5	—2,2	1,3	3,0	1,8	1,1	5,4	0,2	1,7
3. kvartal	1,3	3,6	0,8	5,0	3,8	0,1	—0,4	—3,0	1,6
4. kvartal	1,3	2,5	1,6	—6,5	0,5	—0,4	2,9	7,1	—0,5
1971*:									
1. kvartal	1,3	5,3	0,8	5,0	—1,9	0,3	0,4	1,3	—0,5
2. kvartal	1,1	—0,7	0,1	8,8	0,9	3,1	0,2	5,4	3,3
3. kvartal	0,4	—9,3	0,5	2,7	2,2	–	0,4	—3,6	0,3

sjonen i 1.—3. kvartal 1971 lavere enn i samme periode året før for tobakksindustri, tekstilindustri og bekledningsindustri, mens sjokolade- og dropsfabrikker og drikkevareindustrien viste produksjonsøking.

De sesongkorrigerte indekstallene for produksjon av varer til direkte investering og for produksjon av varer til innsats i bygg og anlegg viste sterke svingninger i året som gikk. For investeringsvareproduksjonen var det gjennomgående en tendens til moderat oppgang. Produksjon av varer til bygg og anlegg stagnerte i første halvår 1971, men økte sterkt i august—oktober. For varer til vareinnsats ellers gikk produksjonen sterkt opp i vårmånedene, men stagnerte utover sommeren og høsten.

Produksjonsutviklingen i bergverkene

Det ble i 1971 produsert 460 000 tonn kull på Svalbard, eller om lag det samme som i 1970. I alt ble det skipet om lag 400 000 tonn, mot 433 000 tonn året før. Av skipningene gikk 82 000 tonn til Vest-Tyskland. Norsk Koksverk var den største innenlandske avtaker også i 1971.

Produksjonen i malmgruvene var bare 1 prosent større enn i 1970. Produksjonssvikten skyldtes dels mindre produksjon av jernmalm på grunn av gruvebrann i Kirkenes, dels avsetningsvansker, særlig for svovelkis. Prisen på jernmalm steg i 1971, vesentlig som følge av kvalitetsforbedring og overgang fra produksjon av jernmalm til produksjon av pellets. Prisene på svovelkis, kopper-, sink- og blymalm gikk derimot ned.

Produksjonen av jernmalm var 3,8 mill.tonn i 1971, mot 4,0 mill. tonn i 1970. I de tre første kvartaler av 1971 ble det eksportert 1 959 000 tonn, mot 2 080 000 tonn i de tre første kvartaler av 1970.

Produksjonen av svovelkis var 770 000 tonn i 1971, eller 25 000 tonn større enn året før. Av sinkmalm ble det produsert vel 21 000 tonn, det vil si 1 000 tonn mer enn i 1970, mens produksjonen av koppermalm gikk opp med 8 000 tonn, til ca. 61 000 tonn. Stigningen i produksjonen av svovelkis, kopper- og sinkmalm skyldes delvis at Vigsnes Kobberverk A/S var i full drift hele 1971, mens det på grunn av brann var driftsstans i perioden januar—august 1970.

Produksjonen av råolje fra Nordsjøen kom i gang i juli 1971. Det ble i første omgang gitt konsesjon på prøveproduksjon fra fire hull i Ekofiskfeltet, hver på 10 000 fat pr. dag ut året 1971. Tekniske vansker og sterk storm i høstmånedene bremset imidlertid produksjonen sterkt. I november søkte Phillips

Petroleum Company Norway om konsesjon til fortsatt produksjon fra Ekofiskfeltet.

I stein-, sand- og grusdrift var produksjonen i 1971 vel 13 prosent større enn i 1970, mens produksjonen i mineralbrott og annen ekstraktiv virksomhet steg med 5 prosent.

Produksjonsutviklingen i de enkelte industrigrupper

I næringsmiddelindustrien under ett var produksjonen i 1971 etter foreløpige anslag om lag like stor som i 1970, regnet i volum. Det var størst produksjonsstigning i sjokolade- og dropsfabrikker og margarinfabrikker, mens det som følge av råstoffmangel var nedgang i fisketilvirking.

Ved hermetikkfabrikkene var samlet produksjon i 1971 like stor som i 1970. Det ble pakket 112 000 kasser kippers, eller 1 000 kasser mer enn året før. Produksjonen av brislinghermetikk var om lag 324 000 kasser i 1971, mot 400 000 kasser i 1970. Av småsildhermetikk ble det pakket 1 200 000 kasser, eller vel 300 000 kasser mer enn i 1970.

I fisketilvirking gikk produksjonen ned med 2 prosent fra 1970. Produksjonsnedgangen skyldtes mangel på råstoff og arbeidskraft. Markedsutviklingen for frossenfisk av alle slag var god, og prisene steg sterkt. I de tre første kvartaler av 1971 ble det eksportert 84 000 tonn dypfryst fiskefilet til en verdi av 421 mill. kroner, mot 100 000 tonn til en verdi av 365 mill. kroner i samme periode i 1970. Av fryst rund fisk ble det eksportert 17 000 tonn i 1971 mot 23 000 tonn i 1970.

I sjokolade- og dropsfabrikker var produksjonen i 1971 7 prosent høyere enn året før.

Produksjonen i drikkevareindustrien var 8 prosent større enn i 1970. I de tre første kvartaler av 1971 ble det produsert 182 mill. liter mineralvann og alkoholfritt øl og 165 mill. liter alkoholdig øl. I tilsvarende tidsrom året før var produksjonen henholdsvis 162 mill. liter og 150 mill. liter.

Produksjonen i tobakksindustrien var 5 prosent mindre enn i 1970. Nedgangen skyldtes dels høy import av tobakksvarer, dels nedgang i forbruket. Norsk produksjon av sigaretter dekker nå mindre enn halvparten av forbruket.

I tekstilindustrien var produksjonen i 1971 om lag 1 prosent lavere enn i 1970. De vanskelige markeds- og avsetningsforholdene for tekstilindustrien førte til at det ble forhandlet om samarbeid mellom tre store foretak som vesentlig produserer vevnader av bomull og syntetiske fibrer. Det var nedgang i produksjonen i trikotasjefabrikker, ullvarefabrikker og annen tekstilindustri, mens det var stigning i produksjonen i reipslagerier og fiskegarnfabrikker og i bedrifter som produserer oljede og belagte tekstiler.

Produksjonen i bekledningsindustrien gikk ned med 5 prosent i 1971. Det var særlig stor nedgang i produksjonen av skotøy. I de tre første kvartaler av 1971 var importen av skotøy og av andre bekledningsvarer henholdsvis 30 prosent og 15 prosent høyere enn i samme tidsrom i 1970.

I treindustrien gikk produksjonen opp med 4 prosent i 1971. Det var ubetydelig nedgang i produksjonen i sagbruk, høvlerier og treimpregneringsanlegg, mens det var produksjonsøking i annen treindustri.

I møbel- og innredningsindustri økte produksjonen med 7 prosent fra 1970 til 1971.

Produksjonen i treforedlingsindustrien var 5 prosent lavere enn i 1970. Det var nedgang i produksjonen både ved tresliperier, cellulosefabrikker, papir-, papp- og kartongfabrikker og wallboardfabrikker, mens det var stigning i produksjonen i papirvare- og pappvarefabrikker. Avsetningsforholdene for tremasse var dårlige i hele 1971. Etterspørselssvikten for tremasse har påskyndet strukturrasjonaliseringen innenfor bransjen og ført til nedlegging av en del tremassefabrikker. Trass i bedriftsnedleggelsene og omfattende produksjonsinnskrenkninger er lagrene av tremasse likevel større enn noengang før. Det arbeides med en avtale mellom bedriftene i de nordiske land om produksjonsbegrensning.

Celluloseproduksjonen er svært konjunkturfølsom, og avsetningsforholdene forverret seg sterkt i løpet av 1971. Bakgrunnen var først og fremst nedgangen i celluloseforbruket i Sambandsstatene, som førte til økt utbud på det europeiske marked. Samtidig la Storbritannia, som er Europas største celluloseimportør, ned en rekke mindre papirfabrikker, og også dette merkes på norsk celluloseeksport. Overkapasiteten i celluloseindustrien har ført til betydelig prisfall.

Ved tremassefabrikkene var produksjonen i 1971 om lag 1 040 000 tonn, det vil si 228 000 tonn, eller 18 prosent, mindre enn i 1970. Eksporten av tremasse utgjorde 326 000 tonn til en verdi av 187,1 mill. kroner i de tre første kvartaler av 1971, mot 474 000 tonn til en verdi av 257,9 mill. kroner i samme tidsrom året før.

Produksjonen av cellulose og halvkjemisk masse var i 1971 om lag 895 000 tonn, eller 47 000 tonn mindre enn i 1970. Eksporten var

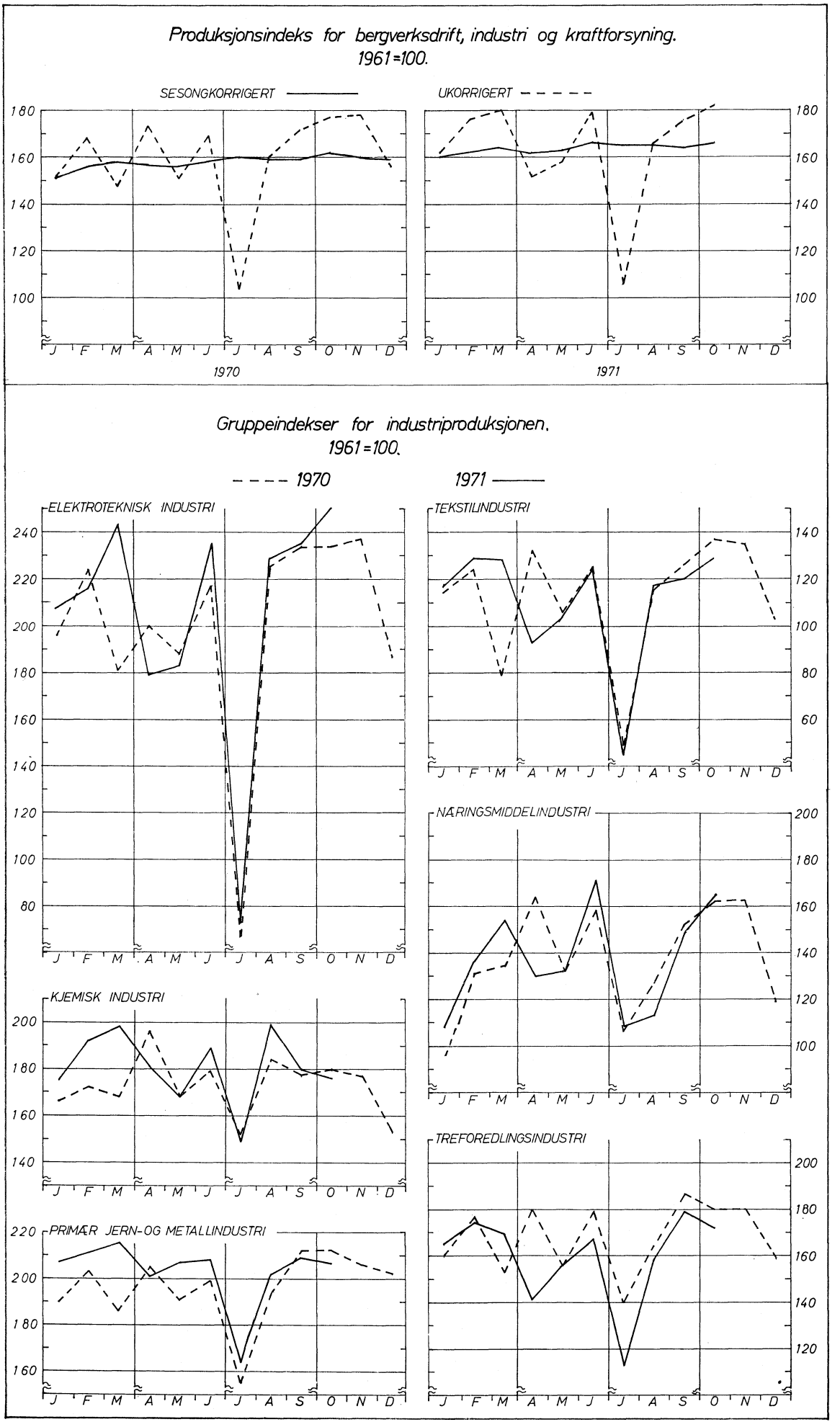
Produksjonsindeks for bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
1961=100.
SESONGKORRIGERT
UKORRIGERT
180
160
140
120
100
J F M A M J J A S O N D
1970
1971
Gruppeindekser for industriproduksjonen.
1961=100.
1970
1971
ELEKTROTEKNISK INDUSTRI
TEKSTILINDUSTRI
NÆRINGSMIDDELINDUSTRI
KJEMISK INDUSTRI
TREFOREDLINGSINDUSTRI
PRIMÆR JERN-OG METALLINDUSTRI

Fig. 30.

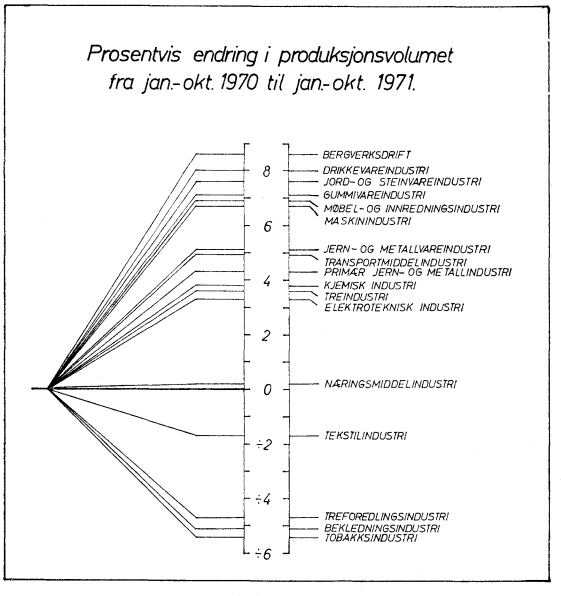

Fig. 31.

242 000 tonn i de tre første kvartaler av 1971, mot 263 000 tonn i tilsvarende tidsrom året før. Eksportverdien var 289 mill. kroner i 1971, mot 293 mill. kroner i 1970.

Papirproduksjonen gikk ned fra 1 422 000 tonn i 1970 til 1 350 000 tonn i 1971. I de tre første kvartaler av 1971 ble det eksportert 668 000 tonn papir og papp til en verdi av 825 mill. kroner, mot 719 000 tonn til en verdi av 869 mill. kroner i samme tidsrom året før.

I lærvareindustrien var produksjonen i 1971 om lag den samme som året før, mens produksjonen i gummivareindustrien var 7 prosent høyere.

I kjemisk industri økte produksjonen med 5 prosent i 1971. Produksjonen av nitrogenprodukter omregnet til rent nitrogen var 530 000 tonn, eller 10 000 tonn større enn i 1970.

Det var nedgang i produksjon og salg av både kalksalpeter og kalkammonsalpeter, mens produksjon og salg av fullgjødsel steg. Alle fullgjødselfabrikkene produserer nå såkalte «dypkjølte» varetyper med høyt verdistoffinnhold. Fullgjødselkapasiteten ved anlegget i Glomfjord blir utvidet med ca. 150 000 tonn pr. år. Utvidelsen ventes ferdig ved årsskiftet 1972/1973. Ureaproduksjonen var uendret fra foregående år, mens det var sterk øking i produksjon og salg av ammoniumnitrat. Prisene på kunstgjødsel viser tendens til moderat stigning.

Det ble produsert 49 000 tonn siliciumkarbid i 1971, mot 52 300 tonn i 1970. I de tre første kvartaler av 1971 ble det eksportert 34 600 tonn, mot 35 800 tonn i samme periode i 1970.

Produksjonen av kunstige fibrer og plastråstoffer økte med 12 prosent fra 1970 til 1971.

Produksjonen ved sildolje- og fiskemjølfabrikker var 6 prosent høyere i 1971 enn i 1970. Prisene på sildolje og sildemjøl var atskillig lavere i 1971 enn i 1970. I de ti første månedene av året fikk fabrikkene tilført 20,8 mill. hl råstoffer, mot 19,6 mill. hl i de samme månedene i 1970. Produksjonen av sildemjøl i 1971 var 370 000 tonn, mot 335 000 tonn i 1970, mens produksjonen av sildolje var 180 000 tonn, dvs. som i 1970. I de tre første kvartaler av 1971 ble det eksportert 220 000 tonn sildemjøl, mot 160 000 tonn i samme periode i 1970.

Ved maling- og lakkfabrikker var produksjonen 5 prosent større i 1971 enn i 1970. I såpe-, kosmetikk- og lysfabrikkene økte produksjonen med om lag 4 prosent.

Produksjonen i kull- og mineraloljeforedling gikk opp med 5 prosent. Produksjonskapasiteten ved Norske Esso på Slagen er utvidet.

I jord- og steinvareindustrien under ett økte produksjonen med nesten 8 prosent i 1971. Det var produksjonsnedgang i teglverk og keramisk industri, mens produksjonen gikk opp i glassindustri, sement- og sementvarefabrikker, kalkverk, mineralmøller og steinhoggerier. Produksjonen av sement i 1971 var 2,7 mill. tonn, mot 2,6 mill. tonn året før. I de tre første kvartaler av 1971 ble det eksportert 940 000 tonn til en verdi av 68 mill. kr., mot 764 000 tonn til en verdi av 51 mill. kr. i samme periode året før.

I primær jern- og metallindustri under ett var produksjonen 3 prosent høyere i 1971 enn i 1970. Avsetningsforholdene for jern og stål var vesentlig svakere i 1971 enn året før, og prisene for jern- og stålprodukter var stort sett synkende i 1971. Utviklingen på jern- og stålmarkedet har igjen skapt avsetningsvansker for ferrosiliciumindustrien, og lagerbeholdningene har økt ganske betydelig det siste året. Prisene var meget lave i høstmånedene.

Verdensmarkedet for råaluminium er preget av økende overkapasitet og synkende priser; produksjonsnivået lå høsten 1971 betydelig under kapasitetsnivået, og prisene hadde da nådd et foreløpig bunnivå. Det ble i 4. kvartal 1971 omsatt aluminium til priser pr. tonn som lå langt under produksjonsomkostningene pr. tonn ved et nytt smelteverk. Den internasjonale markedssituasjonen har ført til reduksjon også i norsk produksjon.

Både kopper- og tinnprisene har gjennomgående gått ned siden våren 1971, blyprisene

siden forsommeren. Også for sink var markedet svakt høsten 1971.

Ved ferrolegeringsverkene var produksjonen av ferrosilicium 230 000 tonn i 1971, mot 222 000 tonn i 1970 (omregnet til 75 prosent basis). Produksjonen av andre ferrolegeringer var 410 000 tonn i 1971, eller 80 000 tonn mer enn i 1970. Stigningen i produksjonen fra 1970 til 1971 skyldes dels svikt i krafttilførselen, streik og eksplosjonsuhell i 1970, dels øking i kapasiteten fra annet halvår 1970. I de tre første kvartaler av 1971 ble det eksportert ferrosilicium til en verdi av 223 mill. kroner, mens eksportverdien i samme periode i 1970 var 213 mill. kroner. Av andre ferrolegeringer ble det eksportert for 371 mill. kroner, mot 280 mill. kroner i samme periode året før.

Råjern-, stål- og valseverkene hadde 4 prosent lavere produksjon i 1971 enn i 1970. Det ble produsert 622 000 tonn råjern i 1971, mot 678 000 tonn året før. Produksjonen av råstål gikk ned med 23 000 tonn til 847 000 tonn i 1971. Ved valseverkene ble det produsert om lag 630 000 tonn varmvalsede produkter og 70 000 tonn kaldvalsede produkter i 1971. Tilsvarende tall for 1970 var 600 000 tonn og 64 000 tonn.

Ved aluminiumsverkene gikk produksjonen opp fra 522 000 tonn i 1970 til 535 000 tonn i 1971. Produksjonskapasiteten for aluminium var ved utgangen av 1971 675 000 tonn, mot 575 000 tonn ett år tidligere. Det ble i de tre første kvartaler av 1971 eksportert om lag 330 000 tonn, mot 343 000 tonn i samme periode i 1970.

I råmetallverk utenom aluminiumsverk var produksjonen 8 prosent høyere i 1971 enn i 1970. Nikkelproduksjonen gikk opp 3 000 tonn til 41 000 tonn i 1971. Kopperproduksjonen økte med 1 000 tonn til 33 000 tonn, mens sinkproduksjonen gikk ned 1 500 tonn til 60 000 tonn. Det var nedgang i produksjonen i metallvalseverk, raffineringsverk og omsmelterier.

For jern- og metallvareindustri var det 5 prosent stigning, for maskinindustri 6 prosent stigning og for elektroteknisk industri 4 prosent stigning i produksjonen fra 1970 til 1971.

I transportmiddelindustrien sett under ett økte produksjonen med 4 prosent fra 1970 til 1971. De norske skipsverftene leverte en samlet tonnasje på om lag 880 000 br.reg. tonn mot 706 000 br.reg. tonn i 1970. Ved siste halvårsskifte hadde de norske verftene inne bestillinger på i alt 3 826 300 br.reg. tonn. Dette er en stigning i ordrereserven på 913 800 br. reg. tonn fra 1. juli 1970. Tilgangen på reparasjonsarbeider økte litt fra foregående år.

I gruppen diverse industri var det 14 prosent produksjonsstigning i 1971. Stigningen skyldtes vesentlig ekspansjon i plastvareindustrien.

Produksjonsutviklingen i elektrisitetsverkene

Elektrisitetsproduksjonen økte fra 1970 til 1971 med 4 700 GWh til 62 300 GWh, eller med 8,2 prosent. Som følge av lite nedbør i store deler av landet steg elektrisitetsproduksjonen

Tabell 48. *Elektrisitetsproduksjonen i de enkelte elektrisitetsområder. GWh*[1]

Elektrisitetsområder	1970	Januar–oktober		Prosentvis endring
		1970	1971[2]	
Østlandet—Agder	28 832	23 223	25 143	8,3
Rogaland—Hordaland	9 368	7 653	8 831	15,4
Sogn—Sunnmøre	5 176	4 298	4 321	0,5
Nordmøre—Trøndelag	5 917	4 797	6 025	25,6
Helgeland	3 872	3 229	2 727	—15,5
Salten	2 343	1 905	2 034	6,8
Ofoten—Lyngen	1 409	1 108	1 037	—6,4
Lyngen—Porsanger	318	242	545	125,2
Øst-Finnmark	352	292	287	—1,7
Svalbard	19	15	15	–
I alt	57 606	46 762	50 965	9,0

[1] 1 GWh (gigawattime) = 1 000 MWh (megawattimer) = 1 000 000 kWh. [2] Foreløpige tall.

Tabell 49. *Reguleringsmagasinenes energibeholdning pr. 30. september. GWh*

Ar	Østlandet-Agder-området	Landet ellers	I alt
1967	15 160	14 028	29 188
1968	15 541	14 735	30 276
1969	11 815	13 813	25 628
1970[1]	12 714	14 806	27 520
1971[1]	13 736	21 763	35 499

[1] Fra og med 1970 er Sira-Kvina i denne tabell overført fra Østlandet-Agder til landet ellers.

med bare 600 GWh, eller 1 prosent, fra 1969 til 1970, etter en betydelig nedgang året før. Elektrisitetsproduksjonen hadde derfor i 1971 bare nådd et nivå som lå 4,4 prosent høyere enn tre år tidligere. I første halvår av 1971 var krafttilgangen forholdsvis god, og det var relativt tilfredsstillende dekning av husholdningenes og industriens etterspørsel. Også i annet halvår var det god tilgang på kraft, men den relativt høye dekningsgrad i dette tidsrom må også ses på bakgrunn av mindre kraftetterspørsel fra en rekke industrigrener som følge av driftsinnskrenkning. Nettoeksport av elektrisk kraft kom i 1971 opp i 2 850 GWh mot 837 GWh i 1970.

Tabell 48 viser produksjonen i 1970 og i de ti første månedene av 1971 i de enkelte elektrisitetsområdene. I Østlandet-Agder-området økte produksjonen fra januar—oktober 1970 til samme tidsrom i 1971 med 1 920 GWh, i Rogaland-Hordaland-området med 1 178 GWh, i Nordmøre-Trøndelag-området med 1 228 GWh og i Lyngen-Porsanger-området med 303 GWh. I Helgeland-området var det en nedgang på 502 GWh, mens endringene i de andre områdene var små.

Reguleringsmagasinenes samlede energibeholdning pr. 30. september 1971 var 35 499 GWh, eller 29 prosent høyere enn på samme tid året før. I første halvår 1971 lå nedbør og tilsig over det normale i Sør-Norge. Vannsituasjonen var derfor vesentlig bedre enn året før, mens forholdene i Nord-Norge var betydelig vanskeligere, med en magasinbeholdning på bare 6 prosent i Ofoten-Lyngen-området i mai. Underskottet på elektrisitet ble delvis dekket ved import fra Sverige. Fra og med juli ble vannsituasjonen atskillig bedre også her. På Vestlandet og i Trøndelag var det høsten 1971 til dels overløp i magasinene, med flom som forårsaket store skader. Østlandet og Sørlandet fikk derimot relativt lite nedbør høsten 1971. Overskottskraft fra Vestlandet og Trøndelag ble derfor overført til Østlandet. Reguleringsmagasinenes fyllingsgrad var i begynnelsen av november tilfredsstillende i det meste av landet. Lavest fyllingsgrad hadde Østlandet-Agder-området, Ofoten-Lyngen-området og Lyngen-Porsanger-området med rundt 80—85 prosent, mens Rogaland-Hordaland-området lå høyest, med nærmere 100 prosent fylling i magasinene. Vannsituasjonen foran vinteren 1971—1972 var derfor god.

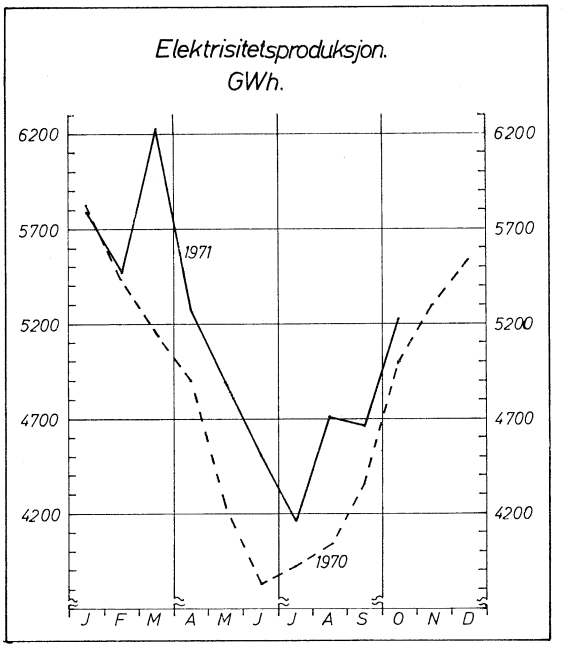

Fig. 32.

Fra januar 1971 ble Ofoten-Lyngen-området og Lyngen-Porsanger-området bundet sammen med en 132 kV overføringslinje. Bortsett fra to mindre områder (Salten-området og en del av Øst-Finnmark-området) består landet nå av to atskilte samkjøringssystemer (se tabell 48). Gjennom det svenske nettet kan kraft overføres mellom disse to systemer.

I 1971 ble det installert nye primære kraftmaskiner med en kapasitet på 980 MW mot 460 MW i 1970. I gjennomsnitt pr. år for periodene 1961—1966 og 1966—1971 økte maskininstallasjonene årlig med henholdsvis 630 MW og 725 MW.

De samlede inntekter og utgifter i bergverksdrift, industri og kraftforsyning er tatt inn i tabell 50.

Tabell 50. *Totalregnskap for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Mill. kr.*

	1966	1967	1968	1969	1970*	1971*
Leverte produkter i alt[1]	30 736	32 626	34 554	38 481	..	..
Av dette: Bergverksdrift m. v.	374	415	450	561	..	..
Industri	29 308	31 065	32 823	36 508	..	..
Kraftforsyning	1 054	1 146	1 281	1 412	..	..
Inntekt av egne investeringsarbeider	298	320	325	343	..	..
Bruttoinntekt i alt	31 034	32 946	34 879	38 824	..	..
Kostnader[2]	16 932	17 714	18 372	20 312	..	..
Bidrag til nettonasjonalproduktet	14 102	15 232	16 507	18 512	21 893	24 430
+ Subsidier	1 029	1 063	1 078	1 197	1 211	1 241
— Indirekte skatter	1 368	1 499	1 547	1 620	2 546	2 887
Godtgjøring til arbeid og kapital (Faktorinntekt)	13 763	14 796	16 038	18 089	20 558	22 784
Lønn	9 120	10 001	10 749	11 702	13 380	..
Eierinntekt	4 643	4 795	5 289	6 387	7 178	..

[1] Ekskl. kryssleveringer mellom de enkelte sektorer. [2] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Byggevirksomheten[1]

I de tre første kvartalene av 1971 ble det satt i gang arbeid på et samlet byggeareal som var 5,4 prosent større enn i samme periode i 1970 og fullført bygg på et areal som var 7 prosent større. Det samlede areal under arbeid pr. 30. september 1971 var 6 465 000 m², eller 2,3 prosent større enn til samme tid året før.

I løpet av de tre første kvartalene i 1971 ble det satt i gang arbeid med 31 932 boliger (leiligheter og hybler). Dette er 4 106 eller 14,8 prosent flere enn i samme periode året før. Øking i boligflaten var 15,1 prosent. For hele 1971 er tallet på igangsatte boliger anslått til 44 000, dvs. 4 000 flere enn i 1970, og flere enn i noe tidligere år.

I de tre første kvartalene gikk igangsatt areal i jordbruk, skogbruk og fiske ned med hele 32,2 prosent, i bergverksdrift m. v. og

[1] I tidligere års Økonomisk utsyn har en nyttet endringene i tallet på sysselsatte som tilnærmet mål for aktivitetsutviklingen i anleggsvirksomheten. Dette falt imidlertid bort etter at grunnlaget for sysselsettingsstatistikken ble alvorlig svekket (se note 1, side 71), og avsnittet er derfor denne gang stort sett begrenset til byggevirksomheten.

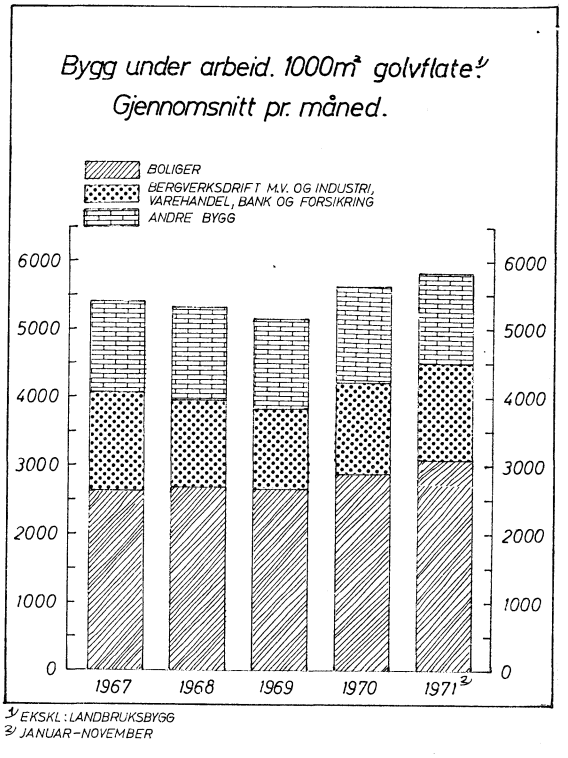

Fig. 33.

Tabell 51. *Bygg satt i gang. Areal i 1 000 m²*

	1967	1968	1969	1970	1.—3. kvartal 1970[1]	1.—3. kvartal 1971[1]
Jordbruk, skogbruk og fiske	349	598	751	612	475	322
Bergverksdrift m. v. og industri	731	638	833	995	630	586
Varehandel, bank og forsikring	385	303	457	418	272	263
Boliger	3 123	2 657	3 280	3 308	2 345	2 700
Undervisning	474	448	496	418	309	373
Helse- og veterinærvesen	156	[2] 113	150	143	108	87
Annen virksomhet	427	409	458	410	252	299
I alt	5 645	[2] 5 166	6 425	6 304	4 391	4 630
Leiligheter, antall	35 025	30 643	37 094	37 424	26 124	30 425
Hybler, antall	4 079	2 539	2 524	2 560	1 702	1 507
Boliger i alt, antall	39 104	33 182	39 618	39 984	27 826	31 932

[1] Ureviderte tall. [2] Rettet tall.

Tabell 52. *Fullførte bygg. Areal i 1 000 m²*

	1967	1968	1969	1970	1.—3. kvartal 1970[1]	1.—3. kvartal 1971[1]
Jordbruk, skogbruk og fiske	305	440	572	658	390	315
Bergverksdrift m. v. og industri	814	751	682	840	605	666
Varehandel, bank og forsikring	341	413	428	370	273	276
Boliger	2 669	2 930	2 902	3 216	2 217	2 376
Undervisning	477	582	479	443	308	353
Helse- og veterinærvesen	80	95	108	131	92	145
Annen virksomhet	358	428	433	441	250	295
I alt	5 044	5 639	5 604	6 099	4 135	4 426
Leiligheter, antall	31 055	33 464	33 034	36 533	25 138	26 549
Hybler, antall	2 649	2 692	3 424	2 913	1 579	1 752
Boliger i alt, antall	33 704	36 156	36 458	39 446	26 717	28 301

[1] Ureviderte tall.

industri med 7 prosent, i varehandel, bank og forsikring med 3,3 prosent og i helse- og veterinærvesen med 19,4 prosent, mens arealet gikk opp i undervisning og i annen virksomhet med henholdsvis 20,7 prosent og 18,7 prosent, sammenliknet med samme periode i 1970. (Se tabell 51.)

Tallet på fullførte boliger (leiligheter og hybler) i de tre første kvartalene i 1971 var 28 301. Dette er 1 584 eller 5,9 prosent flere enn i samme tidsrom 1970. Fullført areal økte med 7,2 prosent. For hele året 1971 er tallet på fullførte boliger anslått til 40 500, eller vel 1 000 flere enn i 1970. For helse- og veterinærvesen var det i de tre første kvartalene en stigning i fullført areal på hele 57,6 prosent fra samme tidsrom i 1970. Stigningen i fullført areal var for bergverksdrift m. v. og industri, 10,1 prosent, for undervisning 14,6 prosent, og for annen virksomhet 18,0 prosent. Fullført byggeareal i varehandel, bank og forsikring økte med bare 1,1 prosent, mens det i

Tabell 53. *Bygg under arbeid.*[1] *Areal i 1 000 m²*

	1967	1968	1969	1970	3. kvartal 1970[2]	3. kvartal 1971[2]
Jordbruk, skogbruk og fiske	220	375	550	501	630	506
Bergverksdrift m. v. og industri..	823	696	838	990	902	912
Varehandel, bank og forsikring...	473	356	382	429	402	455
Boliger	2 831	2 526	2 886	2 966	3 007	3 283
Undervisning	728	592	608	570	603	591
Helse- og veterinærvesen	211	[3] 229	[3] 267	279	282	221
Annen virksomhet	554	525	548	514	493	497
I alt	5 840	[3] 5 299	[3] 6 079	6 249	6 319	6 465
Leiligheter, antall	32 410	29 252	33 163	33 898	33 879	37 476
Hybler, antall	4 049	3 844	2 914	2 553	2 791	2 335
Boliger i alt, antall	36 459	33 096	36 077	36 451	36 670	39 811

[1] Ved utgangen av perioden. [2] Ureviderte tall. [3] Rettet tall.

jordbruk, skogbruk og fiske var en nedgang på 19,2 prosent i forhold til samme periode 1970. (Se tabell 52.)

I tabell 53 er det gitt en oversikt over bygg under arbeid. Tallet på boliger (leiligheter og hybler) under arbeid ved utgangen av september 1971 var 39 811. Dette er 3 141 eller 8,6 prosent flere enn til samme tid i 1970. Boligflaten under arbeid på samme tidspunkt i 1971 var 9,2 prosent større enn ett år tidligere. Sterkest øking av areal under arbeid hadde varehandel, bank og forsikring med 13,2 prosent. For bergverksdrift m. v. og industri og for annen virksomhet var økingen i areal henholdsvis 1,1 og 0,8 prosent. Stigningen i areal under arbeid for varehandel, bank og forsikring må ses på bakgrunn av de høye tallene for igangsetting i siste kvartal 1970. I jordbruk, skogbruk og fiske, helse- og veterinærvesen og undervisning var arealet av bygg under arbeid ved utgangen av september henholdsvis 19,7 prosent, 21,6 prosent og 2 prosent lavere enn ett år tidligere. Nedgangen i areal under arbeid for jordbruk, skogbruk og fiske under ett henger sammen med høye fullføringstall i siste kvartal 1970 og forholdsvis lave igangsettingstall i 1971.

Mot slutten av 1970 satte myndighetene i verk flere tiltak med sikte på å dempe etterspørselspresset og tendensene til pris- og kostnadsstigning. Blant annet ble en tilstramming av byggepolitikken gjennomført.

Igangsettingen av en rekke offentlige bygge- og anleggsarbeider ble i 1971 utsatt i forhold til de opprinnelige planer (se Økonomisk utsyn 1970, side 144), både for stat, fylker og kommuner. Forskyvningene ble foretatt under omsyn til arbeidskraftsituasjonen i de enkelte distrikter.

Tiltakene av 8. desember 1970 omfattet også en reduksjon av de opprinnelige byggekvoter for 1971 på 10 prosent. Den totale disponible byggekvote for 1971 på 722 500 m² ble fordelt med 445 000 m² på Kommunaldepartementet, 255 000 m² på Industridepartementet og 22 500 m² på Landbruksdepartementet.

Fra 8. desember 1970 ble byggeløyveordningen utvidet med øyeblikkelig virkning. I 18 kommuner ble ordningen gjeninnført bare for bergverksdrift m. v. og industri og hotell- og pensjonatvirksomhet, mens den i 12 kommuner ble innført i hele sitt tidligere omfang, dvs. for alle bygg bortsett fra boligbygg, bygg som oppføres for statens regning, bygg med mindre areal enn 60 m² (bensinstasjoner går likevel inn under byggeløyveordningen), visse bygg i tilknytning til jordbruk, skogbruk og fiske, skolebygg, barnehjem og daginstitusjoner for barn, aldershjem, og for slike sykehjem og hjem for handicappede som ikke trenger godkjenning av helsemyndighetene etter sykehusloven.

Den 1. oktober 1971 ble byggeløyveordningen videre utvidet til også å omfatte ombyggings- og utbedringsarbeider i de kommuner som fra før hadde mengderegulering. Reguleringen på dette området medførte visse ad-

ministrative problem og resulterte i første omgang i byggestopp for ombyggings- og utbedringsarbeider.

Tilgangen på tomter synes fortsatt å være en begrensende faktor i boligbyggingen, selv om utlånene gjennom Kommunalbanken i forbindelse med ervervelse og opparbeiding av tomtefelt gjennomgående har økt i de senere år. Kommunalbankens ramme for kontantlån til grunnervervelse, lån til grunnlagsinvesteringer og tomtetekniske arbeider m. v. ble satt til 130 mill. kroner i 1971.

Som følge av en reduksjon på 10 prosent av Husbankens opprinnelige innvilgningsbudsjett for 1971 (se Økonomisk utsyn 1970, side 144) ble rammen for Husbankens innvilgninger bare utvidet med 110 mill. kr. fra 1970 til 1971. Husbanken gjennomførte reduksjonen i innvilgningsbudsjettet for 1971 ved å øke lånebeløpet pr. bolig noe mindre fra 1970 til 1971 enn forutsatt i nasjonalbudsjettet for 1971. Statsbankene gav til sammen lån til 29 500 boliger i 1971. Dette er 900 færre enn i 1970. Tilskottsordningen til småhusbyggerne fortsatt i 1971. Ordningen ble opprettet i 1968 for å stimulere sysselsettingen i byggevirksomheten i vintermånedene. Første vinteren ble tilskott gitt til småhusbygging i landets fire nordligste fylker. Senere er fylkene Sør-Trøndelag, Oppland og Hedmark også kommet med.

De samlede inntekter og utgifter for bygge- og anleggsvirksomheten er tatt inn i tabell 54.

Tabell 54. *Totalregnskap for bygge- og anleggsvirksomhet. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1965	9 150	5 932	3 218
1966	10 082	6 327	3 755
1967	11 544	7 187	4 357
1968	11 860	7 441	4 419
1969	13 419	8 492	4 927
1970*	16 435	10 964	5 471
1971*	18 264	12 013	6 251

Sjøfart

Nettotilveksten til Norges handelsflåte var i 1971 trolig større enn i noe tidligere år. Den registrerte nettotilvekst i de tre første kvartaler av 1971 var nær 25 prosent over tilveksten i samme periode i det tidligere rekordår 1967. Leveringene i 4. kvartal 1971 var også ventet å bli svært store. En vesentlig del av tilgangen bestod av meget store skip. Fallende fraktrater fra siste kvartal av 1970, både for tørrlastskip og tankskip, førte imidlertid til at bruttotonnasjen av skip i opplag økte utover våren og sommeren 1971. For tørrlastskip gikk bruttotonnasjen i opplag noe ned utover høsten, mens tanktonnasjen i opplag fortsatte å øke.

Verdensflåten (utenom Sambandsstatenes reserveflåte) økte fra 221,0 mill. bruttotonn i juni 1970 til 242,2 mill. bruttotonn i juni 1971[1]. Relativt steg verdensflåten med 9,6 prosent. De land som hadde størst absolutt tonnasjeøking var Liberia med 5,3 mill. bruttotonn, Japan med 3,5 mill. bruttotonn, Norge med 2,4 mill. bruttotonn, Hellas med 2,1 mill. bruttotonn, Storbritannia med 1,5 mill. bruttotonn og Sovjetunionen med 1,4 mill. bruttotonn.

Verdens tankflåte økte fra 86,1 mill. bruttotonn i 1970 til 96,1 mill. bruttotonn i 1971. Skip under Liberias flagg bidrog til stigningen med 3,0 mill. bruttotonn, Japan med 1,5 mill. bruttotonn, Norge med 1,4 mill. bruttotonn og Storbritannia med 1,4 mill. bruttotonn.

Verdensflåten av store malm- og bulkskip økte fra 46,7 mill. bruttotonn i 1970 til 53,8 mill. bruttotonn i 1971, eller med 7,1 mill. bruttotonn. Av økingen falt nær 2 mill. bruttotonn på Liberia, 1,8 mill. bruttotonn på Japan og 0,7 mill. bruttotonn på Norge.

Forholdene på fraktmarkedene i 1971 har ført til at opplagstallene for verdensflåten har økt. Pr. 1. august 1971 lå skip på til sammen 1,8 mill. bruttotonn i opplag, mot 0,3 mill. bruttotonn på samme tid i 1970.[2]

Norges handelsflåte

Den 1. januar 1971 bestod den norske handelsflåte av 2 177 skip på til sammen 19,7 mill. bruttotonn (se tabell 55). Handelsskip på under 100 bruttotonn, fiske- og fangstskip og en del spesialskip er da ikke regnet med.

I alt 409 skip med en tonnasje på 9,7 mill. bruttotonn var tankskip. Resten — 1 768 skip på til sammen 10,0 mill. bruttotonn — var tørrlastskip av forskjellig slag. Nedenfor er gitt en oversikt over handelsflåtens fordeling på de ulike skipstyper pr. 1. januar 1971.

[1] Tallene i dette og de to neste avsnittene er hentet fra Lloyd's Register of Shipping, Statistical Tables, 1970 og 1971.

[2] Kilde: International Chamber of Shipping.

Skipenes art	Skip	1000 brt.
Tankskip:		
Gasstankskip	34	207
Andre tankskip	375	9 493
Tørrlastskip:		
Malm/tankskip	10	276
Malmskip	23	355
Bulk/tankskip	30	1 617
Bulkskip	270	4 920
Kjøle- og fryseskip	45	127
Passasjerskip	368	317
Andre tørrlastskip	1 022	2 396
I alt	2 177	19 708

Handelsflåten hadde i de tre første kvartaler av 1971 en nettotilgang av tonnasje på 1 570 000 bruttotonn, eller hele 8 prosent av tonnasjen ved årets begynnelse. I samme periode året før var det en nettotilgang i tonnasjen på 93 000 bruttotonn. Ved utgangen av september 1971 bestod flåten av 2 213 skip på til sammen 21,3 mill. bruttotonn. Tankskipenes tonnasje var på 10,5 mill. bruttotonn og tørrlastskipenes tonnasje (medregnet passasjerskip) på 10,8 mill. bruttotonn. Til tørrlastflåten regnes også kombinasjonsskip som malm/tankskip og bulk/tankskip. Tankflåtens prosentvise andel av den samlede tonnasje hadde ved utgangen av september 1971 økt til 49,3 prosent, fra 47,2 prosent på samme til i 1970.

I løpet av de tre første kvartaler av 1971 fikk handelsflåten en bruttotilvekst på i alt 1 981 000 bruttotonn. I samme periode året før utgjorde bruttotilgangen 1 206 000 bruttotonn. Tilgangen i 1971 fordelte seg med 990 000 bruttotonn på tankskip og 991 000 bruttotonn

Tabell 55. *Handelsflåten 1967—1971.*[1] *Tilgang og avgang i 1.—3. kv. 1971. 1 000 bruttotonn*

	I alt	100—4 999 br.tonn	5 000—9 999 br.tonn	10 000—19 999 br.tonn	20 000—29 999 br.tonn	30 000—49 999 br.tonn	50 000—99 999 br.tonn	100 000 br.tonn og over
Flåten 1. januar 1967	16 748	1 222	2 733	5 403	2 699	3 598	1 093	–
—»— 1968	18 733	1 159	2 541	5 372	2 937	4 662	1 959	103
—»— 1969	19 074	1 101	2 192	5 111	2 809	5 068	2 587	206
—»— 1970	18 418	1 049	1 937	4 853	2 418	4 557	2 843	761
—»— 1971	19 708	1 021	1 792	4 783	2 450	4 473	3 609	1 580
Tilgang 1/1–1/10 1971:								
Nybygg i utlandet	1 156	46	25	130	91	46	195	623
» i Norge	384	30	14	37	23	–	61	219
Annen tilgang	441	2	8	69	22	121	219	–
Tilgang i alt	1 981	78	47	236	136	167	475	842
Avgang 1/1–1/10 1971:								
Solgt til utlandet	356	71	110	116	29	30	–	–
Forlist, kondemn., hogd opp innenl.	55	2	–	–	–	–	53	–
Avgang i alt	411	73	110	116	29	30	53	–
Netto tilgang i alt	1 570	5	— 63	120	107	137	422	842
Flåten 1. oktober 1971	21 278	1 026	1 729	4 903	2 557	4 610	4 031	2 422
Av dette:								
Motor, tørrlastskip	10 272	867	1 541	3 086	1 774	1 520	1 484	–
Damp »	517	6	30	107	89	–	157	128
Motor, tankskip	7 524	149	158	1 638	556	2 560	1 864	599
Damp »	2 965	4	–	72	138	530	526	1 695

[1] Handelsskip på 100 br.tonn og over. Ikke medregnet fiske- og fangstskip, hvalfangstskip og spesialskip som taubåter, bergingsbåter, isbrytere, kabelskip o. l.

på tørrlastskip. Nye skip fra utenlandske verft utgjorde 58 prosent av tilgangen, nybygginger fra norske verft 20 prosent, og resten — 22 prosent av bruttotilgangen — bestod av eldre skip kjøpt fra utlandet. De tilsvarende tall for samme periode i 1970 var henholdsvis 64 prosent, 18 prosent og 18 prosent (se tabell 56).

Nedenfor er gitt en oversikt over nybyggingene i 1.—3. kvartal 1971 fordelt på leveringsland.

Leveringsland	Tankskip Skip	Tankskip 1000 brt.	Tørrlastskip Skip	Tørrlastskip 1000 brt.
Danmark	–	–	1	25
Finland	–	–	1	18
Sverige	4	189	1	55
Bulgaria	2	9	2	5
Jugoslavia	–	–	1	21
Polen	–	–	5	57
Sovjetunionen ...	–	–	2	46
Storbritannia og Nord-Irland ...	–	–	1	13
Vest-Tyskland ..	5	15	3	35
Øst-Tyskland ...	–	–	10	13
Japan	3	381	4	273
Sambandsstatene.	–	–	2	1
Utlandet i alt ..	14	594	33	562
Norge	13	277	32	107
I alt	27	871	65	669

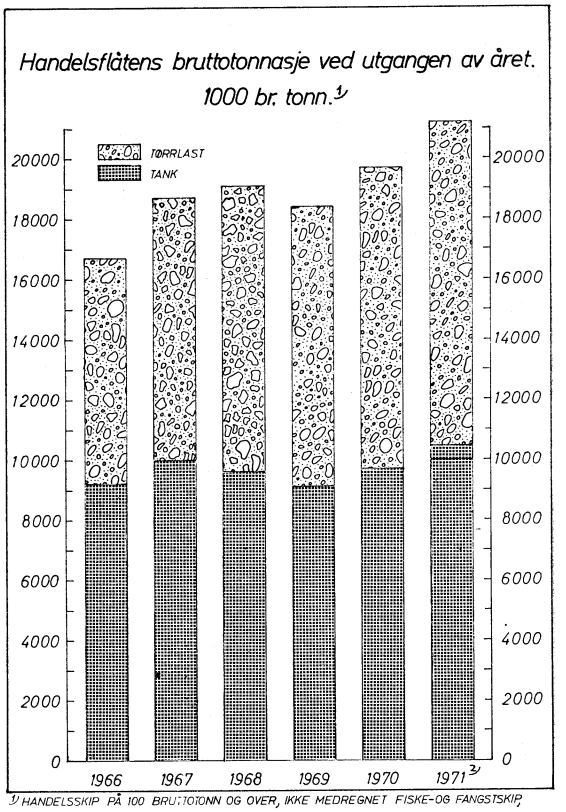

1) HANDELSSKIP PÅ 100 BRUTTOTONN OG OVER, IKKE MEDREGNET FISKE- OG FANGSTSKIP, HVALKOKERIER OG ANDRE SPESIALSKIP.
2) FOR 1971 PR. 1. OKTOBER.

Fig. 34.

Av nybyggingene i størrelsesgruppen 100 000 bruttotonn og over var 5 skip fra utenlandske verft og 2 skip fra norske verft. Til sammen hadde disse skipene en tonnasje på 842 000 bruttotonn eller 55 prosent av hele bruttotilgangen på ny tonnasje.

Avgangen i handelsflåten i de tre første kvartaler av 1971 var på 411 000 bruttotonn. Av dette ble 356 000 bruttotonn solgt til utlandet. Resten var kondemnerte og forliste skip.

Tilgang og avgang av handelsskip i de tre første kvartaler av 1971 fordelte seg slik:

	Tilgang Skip	Tilgang 1000 brt.	Avgang Skip	Avgang 1000 brt.
Motortørrlastskip ..	78	862	59	206
Damptørrlastskip ..	1	129	2	4
Motortankskip	29	529	14	188
Damptankskip	4	461	1	13
I alt	112	1 981	76	411

Endringen i handelsflåten i 1.—3. kvartal 1971 sammenliknet med endringen for tidligere år er tatt inn i tabell 56.

Tilgangen til handelsflåten i 1971 bestod vesentlig av store skipsenheter. Skip i størrelsesgruppen 50 000 bruttotonn og over utgjorde 66 prosent av den samlede tilgang, regnet i tonnasje. Om lag 20 prosent av avgangen falt på skip i størrelsesgruppen 30 000 bruttotonn og over, mens 45 prosent var skip under 10 000 bruttotonn. Tabell 57 viser hvordan flåtens fordeling etter størrelse har endret seg siden 1966. Overgangen til større skip har vært særlig markert i tankflåten, hvor skip i størrelsesgruppen 50 000 bruttotonn og over ved utgangen av 1966 utgjorde 12 prosent av tonnasjen, og ved utgangen av september 1971 45 prosent av tonnasjen.

Tabell 58 viser fordelingen av flåten etter aldersgrupper ved utgangen av 1970 og tidligere år.

Det ble i de tre første kvartaler i 1971 kontrahert (netto) skip på i alt 847 000 bruttotonn ved utenlandske verft, mot 2 669 000 bruttotonn i samme periode i 1970, dvs. en nedgang på 68 prosent. Av den kontraherte tonnasje i 1.—3. kvartal 1971 gjaldt 73 prosent tankskip, mens tanktonnasjen utgjorde 44 prosent av nettokontraheringene i samme periode i 1970 (se tabell 59).

Tabell 56. *Tilgang og avgang i handelsflåten. 1 000 bruttotonn*[1]

Ar	Tilgang i alt	Nybygd i Norge	Nybygd i utl.	Annen tilgang	Avgang i alt	Forlist, kondemnert etc.	Solgt til utl.	Annen tilgang og avgang. Netto	Netto-øking i alt	Av dette tank-tonnasje
1966	2 120	359	1 702	59	936	105	831	28	1 212	813
1967	3 068	304	2 700	64	1 184	12	1 172	101	1 985	709
1968	2 181	445	1 710	26	1 766	20	1 746	— 74	341	— 348
1969	1 512	503	933	76	2 163	37	2 126	— 5	—656	— 512
1970	2 540	464	1 762	314	1 250	83	1 167	–	1 290	597
Jan.—sept.										
1970	1 206*	221	775	210	1 113*	82	1 031	..	93	— 370
1971	1 981*	384	1 156	441	411*	55	356	..	1 570	789

[1] Se note til tabell 55.

Pr. 1. oktober 1971 var den samlede kontraktbestand for norsk regning 10,2 mill. bruttotonn, mot 10,4 mill. bruttotonn til samme tid ett år tidligere. Om lag 73 prosent av kontraktbestanden falt på utenlandske verft. For 1972 er det foreløpig regnet med leveringer på i alt 2,6 mill. bruttotonn.

Tabell 57. *Bruttotonnasjen etter størrelse ved utgangen av året. Prosent*

Bruttotonn	1966	1967	1968	1969	1970	1/10 1971
100– 9 999 ..	24	20	17	16	14	13
10 000–19 999 ..	32	29	27	26	24	23
20 000–29 999 ..	16	16	15	13	13	12
30 000–39 999 ..	12	11	11	10	10	9
40 000–49 999 ..	9	13	15	15	13	13
50 000–99 999 ..	7	10	14	16	18	19
100 000 og over.	–	1	1	4	8	11
I alt	100	100	100	100	100	100

Tabell 58. *Bruttotonnasjen etter alder ved utgangen av året. Prosent*

	1966	1967	1968	1969	1970
0— 4 år	52	53	55	55	54
5— 9 »	25	26	24	25	27
10—14 »	15	14	15	14	13
15—19 »	5	5	4	4	4
20—29 »	2	1	1	1	1
30 år og over	1	1	1	1	1
I alt	100	100	100	100	100

Tabell 59. *Inngåtte kontrakter (netto) for bygging av norske skip ved utenlandske verft. 1000 br. tonn*

Ar	I alt	Tørrlast-skip	Tank-skip
1962	186	162	24
1963	2 318	151	2 167
1964	1 525	525	1 000
1965	2 825	1 700	1 125
1966	1 750	1 150	600
1967	928	252	676
1968	2 865	1 340	1 525
1969	2 696	1 856	840
1970	3 732	1 856	1 876
1.–3. kv.			
1970	2 669	1 489	1 180
1971	847	226	621

Kilde: Handelsdepartementet.

Fordelingen av nybyggingskontraktene på land (se tabell 60) viser at de største bestillinger, regnet i tonnasje, er plassert i Norge, Japan og Sverige.

Fraktmarkedet

Fraktmarkedet i 1971 har — både for tørrlastskip og tankskip — vært preget av sterkt fallende rater. På tørrlastmarkedet tok nedgangen i ratene til allerede i oktober/november 1970. Nedgang i stålproduksjonen, særlig i Japan og Vest-Europa, førte til minsket etterspørsel etter tørrlasttonnasje for transport av kull og malm. Det førte til økt tilbud av ledig tonnasje på andre områder, der behovet ikke

Tabell 60. *Norske nybyggingskontrakter etter byggeland og sannsynlig leveringsår. Beregnet etter kontraktbestanden pr. 1. oktober 1971. 1000 bruttotonn*

Land	I alt	4. kvartal 1971	1972	1973	1974 og senere
Danmark	490	–	29	288	173
Finland	59	–	28	31	–
Sverige	2 149	360	356	553	880
Belgia	16	–	16	–	–
Bulgaria	10	3	7	–	–
Frankrike	312	–	145	167	–
Hellas	21	–	4	8	9
Italia	11	11	–	–	–
Jugoslavia	442	16	256	170	–
Nederland	255	4	116	135	–
Polen	181	16	101	51	13
Romania	24	–	–	5	19
Spania	76	–	9	–	67
Sovjetunionen	18	18	–	–	–
Storbritannia	150	11	121	18	–
Tyskland, Vest-	463	31	34	309	89
Tyskland, Øst-	229	22	52	78	77
Japan	2 458	90	706	851	811
Sum utland	7 364	582	1 980	2 664	2 138
Norge	2 789	260	577	700	1 252
Sum i alt	10 153	842	2 557	3 364	3 390

Kilde: Handelsdepartementet.

var stigende, og fraktfallet forplantet seg til hele tørrlastmarkedet. Etter Norwegian Shipping News' fraktindekser lå turfraktratene for tørrlastskip i oktober 1971 vel 30 prosent under fraktratene i januar 1971. Fraktratene falt ubrutt fra januar til juli, steg svakt i august—september og falt på nytt i oktober. Gjennomsnittsratene for perioden januar—oktober 1971 lå 30 prosent under gjennomsnittet for tilsvarende periode i 1970. Indeksen for tidsfrakter (korte tidscertepartier) falt også med vel 30 prosent i løpet av de 10 første måneder av 1971. I begynnelsen av året holdt tidsfraktratene seg omtrent uforandret, men falt sterkt fra mai til oktober. Gjennomsnittet for indeksen i januar—oktober 1971 lå 16 prosent under gjennomsnittet for samme tidsrom i 1970.

Omslaget fra stigende til fallende frakter kom på tankmarkedet omtrent på samme tid som på tørrlastmarkedet. Verdenshandelen med olje var fortsatt økende, men tilbudet av oljetonnasje økte sterkere. I 1970 steg verdens tankflåte med 15 prosent, og transportkapasiteten for olje økte enda sterkere p.g.a. den raske vekst i kombinasjonsflåten, som alternativt kan transportere olje, malm eller annen bulklast. Fraktindeksen for tankskip, Worldscale, falt meget sterkt i de 10 første måneder av 1971. I oktober lå indeksen 65 prosent lavere enn i januar. Fra januar til juli gikk indeksen ubrutt ned. Etter en stigning i august, falt den i september til om lag samme nivå som i juli. I oktober har fraktindeksen igjen steget. Gjennomsnittsindeksen for perioden januar—oktober 1971 lå 40 prosent lavere enn indeksen for tilsvarende periode i 1970.

Beskjeftigelsen av Norges flåte

Ved inngangen til 1971 lå 2 tørrlastskip på til sammen 1 500 bruttotonn i opplag. I løpet av våren økte skipsoppleggene, og høyeste opplagstall — 26 skip på til sammen 187 000 bruttotonn — hadde en ved utgangen av juli. I august og september gikk tallet på skip i

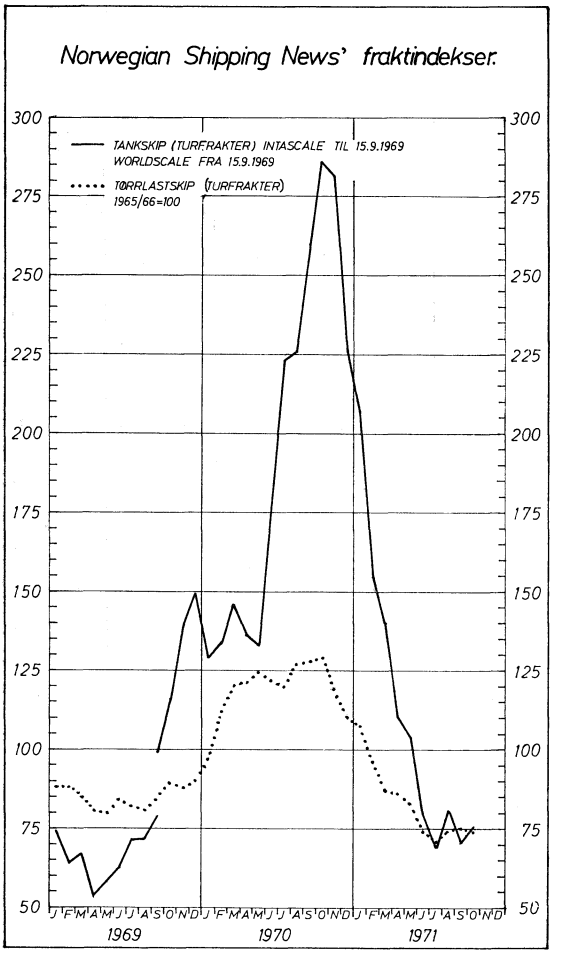

Fig. 35.

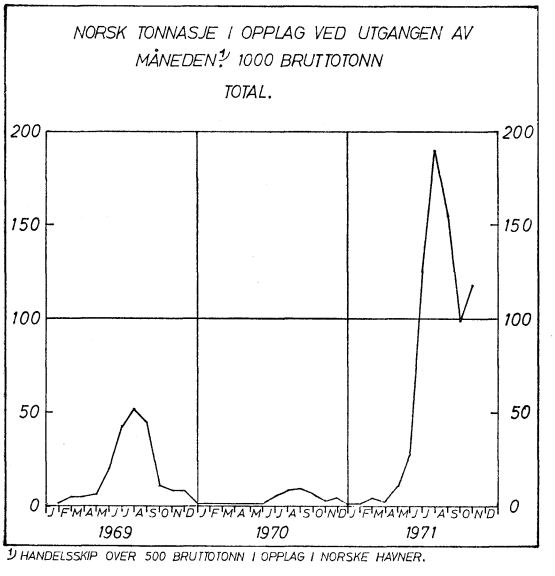

Fig. 36.

opplag noe ned, men økte igjen i oktober. Ved utgangen av oktober lå 21 skip på til sammen 119 000 bruttotonn i opplag, og av disse var 5 tankskip på til sammen 43 000 bruttotonn.

Norges Rederforbund har utarbeidd en oversikt som viser hvordan norske skip i utenriksfart var beskjeftiget pr. 1. juli 1971.

	Tank %	Linje %	Annet %	I alt %
På tidscertepartier og konsekutive reiser over 12 måneders varighet	82	–	55	66
Kontraktsfart ca. ..	5	–	22	12
Løsfart ca.	13	–	22	16
Linjefart	–	98	–	5
Opplegg, ombygging o. l.	–	2	1	1
I alt	100	100	100	100

Om lag 82 prosent av tankflåten var ved utgangen av 1. halvår 1971 sluttet på tidscertepartier og konsekutive reiser av mer enn 12 måneders varighet, mot 62 prosent ett år tidligere. For tørrlastflåten (unntatt linjeskip) var de tilsvarende tall 55 prosent i 1971 og 39 prosent i 1970.

Fordi en så stor del av handelsflåten seiler på langsiktige fraktkontrakter tar det tid før endringer i fraktmarkedet slår ut i tallene for innseilte fraktinntekter. Av denne grunn, og også som følge av den sterke tonnasjeøkingen i 1971, har handelsflåtens netto valutafraktinntekter i de tre første kvartalene av 1971 kunnet ligge betydelig høyere enn i samme periode året før (se avsnittet om utenriksregnskapet), enda fraktratene som nevnt har gått sterkt ned.

Av hele Norges handelsflåte er 99 prosent av bruttotonnasjen beskjeftiget i utenriksfart, og av utenrikstonnasjen går 92 prosent bare mellom utenlandske havner. Av linjetonnasjen (passasjerskip medregnet) i utenriksfart går 72 prosent i fart mellom utenlandske havner og resten mellom Norge og utlandet.

Tabell 61 viser skipsfartens samlede inntekter og utgifter i innen- og utenriksfart. Etter fradrag av kostnader til løpende forbruk av varer og tjenester, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, framkommer det restbeløp som skipsfarten har til dekning av renter og til godtgjøring til arbeid og egen kapital. Dette beløp svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap. I inntektene er regnet med tilskott til skip i rutefart på kysten, og i kostnadene er tatt med frakt-,

Tabell 61. *Totalregnskap for sjøfart. Mill. kr.*

	1966	1967	1968	1969	1970*	1971*
Valutafrakter	8 855	10 100	10 930	10 550	12 490	14 400
Fraktinntekter levert innenlands	470	539	566	602	688	731
Lønn til norske sjøfolk på utenlandske skip	80	84	88	90	95	98
Bruttoinntekt i alt	9 405	10 723	11 584	11 242	13 273	15 229
Kostnader[1]	6 766	7 518	8 189	8 095	9 222	10 983
Av dette:						
Driftsutgifter i utlandet	2 742	2 958	2 902	3 028	3 566	4 395
Bidrag til nettonasjonalproduktet fra sjøfart	2 639	3 205	3 395	3 147	4 051	4 246
+ Subsidier	69	78	100	109	123	149
— Indirekte skatter	13	14	16	16	78	77
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	2 695	3 269	3 479	3 240	4 096	4 318

[1] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

laste- og fyravgifter. Fortjenester og tap ved kjøp og salg av eldre skip er ikke regnet med verken på inntekts- eller kostnadssiden.

Tabell 62 gir totalregnskap for utenriks sjøfart.

Tabell 62. *Totalregnskap for utenriks sjøfart. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1965	8 400	6 045	2 355
1966	8 982	6 514	2 468
1967	10 237	7 228	3 009
1968	11 075	7 876	3 199
1969	10 699	7 775	2 924
1970*	12 649	8 856	3 793
1971*	14 566	10 559	4 007

Annen samferdsel

Veitransport

Lengden av de offentlige veier (gatenettet i byene regnet med) var pr. 31. desember 1970 om lag 72 260 km. Av dette hadde 12 240 km fast dekke og 9 490 km oljegrusdekke. Den samlede veilengde økte med 1 160 km i 1970,

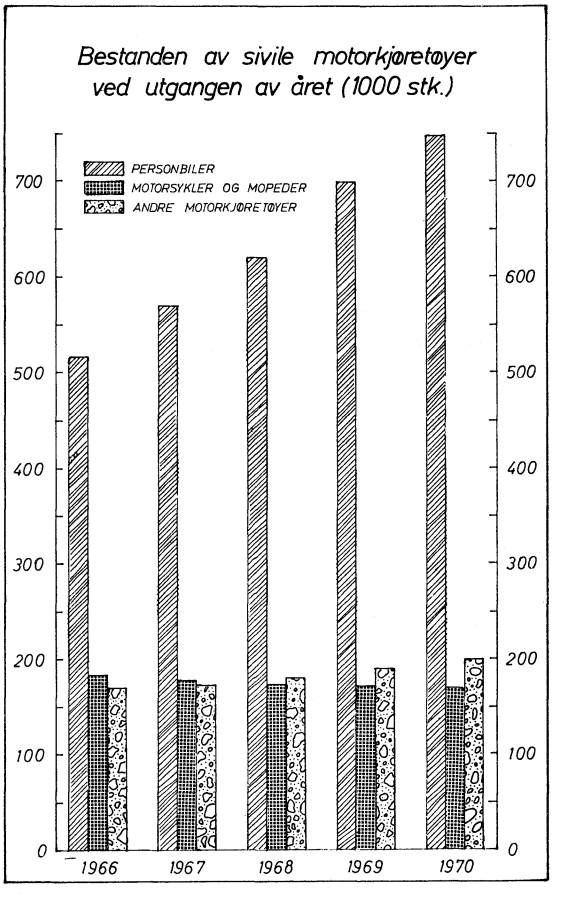

Fig. 37.

Tabell 63. *Sivile motorkjøretøyer og tilhengere ved utgangen av året*

	1966	1967	1968	1969	1970	Prosent endring 1969—70
Personbiler[1]	515 879	569 199	619 039	699 683	747 237	6,8
Busser	6 627	6 927	7 100	7 304	7 485	2,5
Varebiler	71 496	72 591	72 870	73 587	73 299	—0,4
Lastebiler m. v.	60 459	61 343	63 572	68 905	75 243	9,2
Biler i alt	654 461	710 060	762 581	849 479	903 264	6,3
Traktorer m. v.	32 285	32 843	37 449	39 506	43 196	9,3
Motorsykler	54 157	50 148	46 244	43 748	41 769	—4,5
Mopeder	128 758	128 329	127 830	128 978	128 299	—0,5
Motorkjøretøyer i alt	869 661	921 380	974 104	1 061 711	1 116 528	5,2
Tilhengere	38 589	43 483	50 806	60 185	72 445	20,4
Kjøretøyer i alt	908 250	964 863	1 024 910	1 121 896	1 188 973	6,0

[1] Medregnet stasjonsbiler.

mens lengden av veier med fast dekke og oljegrusdekke økte med henholdsvis 750 km og 1 810 km.

Ved utgangen av 1970 var det i Norge i alt 1 189 000 sivile motorkjøretøyer og tilhengere (se tabell 63). Dette er 6,0 prosent flere enn ett år tidligere. Bestanden av personbiler (stasjonsbiler medregnet) økte med 6,8 prosent i 1970 og utgjorde ved utgangen av året 747 000. I månedene januar—september 1971 ble det førstegangsregistrert 66 500 nye og 1 700 brukte personbiler. De tilsvarende tall for samme periode i 1970 var henholdsvis 52 000 og 1 700.

Av de nyregistrerte personbiler i januar—september 1971 var 36 prosent produsert i Vest-Tyskland. Dette er en atskillig høyere andel enn i samme tidsrom i 1970 (30 prosent). Også Japans andel økte betydelig (fra 11 prosent til 17 prosent). På den annen side viste Storbritannias andel sterk nedgang (fra 27 prosent til 18 prosent) og Frankrikes andel en mindre nedgang (fra 13 prosent til 11 prosent). Sveriges andel holdt seg uendret på 12 prosent. Se ellers tabell 64.

Tallet på førstegangsregistrerte nye varebiler ble mer enn fordoblet fra januar—september 1970 til januar—september 1971, og førstegangsregistreringene av nye busser økte med 8 prosent. Derimot gikk tallet for førstegangsregistrerte nye lastebiler ned med 40 prosent.

Rutebilene transporterte i 1970 om lag 323 mill. passasjerer og utførte et transportarbeid på om lag 3 726 mill. passasjerkilometer. Det var en nedgang fra 1969 på om lag 1 prosent i passasjertallet, men en oppgang på knapt 1 prosent i tallet på passasjerkilometer. Transportert godsmengde i 1970 var 5,4 mill. tonn og transportarbeidet (netto) 232 mill. tonnkilometer, dvs. en øking på henholdsvis 15 prosent og 6 prosent fra 1969. En regner med at rutebilselskapene i 1971 transporterte 325 mill. passasjerer og 6 mill. tonn gods.

Trafikken med de innenlandske bilferjerutene steg fra 1969 til 1970 både for biler og passasjerer. I alt ble det i 1970 transportert 7,1 mill. biler og 27,6 mill. passasjerer med ferjerutene. Sammenliknet med 1969 svarer dette til en øking på 11,5 prosent for biler og 11,2 prosent for passasjerer.

For 1970 er godsmengde transportert med lastebiler (biler i egen transport og i leietransport) **anslått til 176 mill. tonn og transportarbeidet til 3 247 mill. tonnkilometer.**

Jernbanetransport

Ved utgangen av 1970 utgjorde Norges statsbaners jernbanenett 4 240 km. Av dette var 2 439 km eller 58 prosent elektrifisert.

Pr. 30. juni 1971 hadde NSB en vognpark på 996 personvogner (motorvogner ikke medregnet) og 10 112 godsvogner (medregnet 483

Tabell 64. *Biler registrert første gang i Norge*

Bilenes art og opprinnelsesland	Hele året			Januar—september				
	1968	1969	1970	Antall 1970	Antall 1971	Prosent endring	Prosentandel 1970	Prosentandel 1971
NYE BILER								
Personbiler[1]								
Vest-Tyskland ...	29 959	43 996	22 500	15 836	24 167	52,6	30,5	36,4
Storbritannia	15 629	22 233	17 774	13 907	12 276	— 11,7	26,8	18,5
Sverige	8 011	11 923	8 248	6 004	7 697	28,2	11,6	11,6
Frankrike	4 928	8 875	8 862	6 653	7 165	7,7	12,8	10,8
Italia	2 227	3 144	2 855	2 165	2 224	2,7	4,2	3,3
Japan	2 545	5 774	7 995	5 868	11 260	91,9	11,3	16,9
Tsjekkoslovakia...	929	1 244	749	575	610	6,1	1,1	0,9
Sovjetunionen	319	278	441	334	533	59,6	0,6	0,8
Sambandsstatene .	335	326	250	189	119	— 37,0	0,4	0,2
Øst-Tyskland	206	196	14	13	–	—100,0	0,0	–
Nederland.....	137	544	538	378	406	7,4	0,7	0,6
Andre land	3	17	–	–	–	–	–	–
I alt	65 228	98 550	70 226	51 922	66 457	28,0	100,0	100,0
Varebiler								
Vest-Tyskland ...	4 361	5 153	3 406	2 190	5 745	162,3	42,0	52,4
Storbritannia	1 466	1 537	1 281	927	1 243	34,1	17,8	11,3
Japan	547	973	1 561	1 028	1 497	45,6	19,8	13,7
Sverige	458	336	420	214	868	305,6	4,1	7,9
Frankrike	284	526	893	648	1 340	106,8	12,4	12,2
Andre land	234	335	272	204	268	31,4	3,9	2,5
I alt	7 350	8 860	7 833	5 211	10 961	110,3	100,0	100,0
Lastebiler[2]								
Vest-Tyskland ...	1 802	3 376	3 878	2 690	1 225	— 54,5	46,5	35,6
Storbritannia	1 288	1 741	1 911	1 396	774	— 44,6	24,2	22,5
Sverige	1 272	1 488	1 844	1 331	1 325	— 0,5	23,0	38,5
Sambandsstatene .	88	79	185	128	43	— 66,4	2,2	1,2
Italia	107	296	294	203	12	— 94,1	3,5	0,3
Andre land	67	31	48	32	66	106,3	0,6	1,9
I alt	4 624	7 011	8 160	5 780	3 445	— 40,4	100,0	100,0
Busser								
Sverige	369	398	339	235	266	13,2	70,6	73,9
Vest-Tyskland ...	109	99	79	60	52	— 13,3	18,0	14,4
Nederland.....	44	41	34	28	31	10,7	8,4	8,6
Storbritannia	18	34	16	10	10	–	3,0	2,8
Andre land	1	1	–	–	1	.	–	0,3
I alt	541	573	468	333	360	8,1	100,0	100,0
BRUKTE BILER								
Personbiler	4 578	3 659	2 398	1 776	1 718	— 3,3	.	.
Varebiler.....	31	30	27	20	25	25,0	.	.
Lastebiler	197	320	315	242	149	— 38,4	.	.
Busser	2	2	1	–	1	.	.	.

Kilde: Opplysningsrådet for biltrafikken.
[1] Medregnet stasjonsbiler og drosjer. [2] Medregnet spesialbiler.

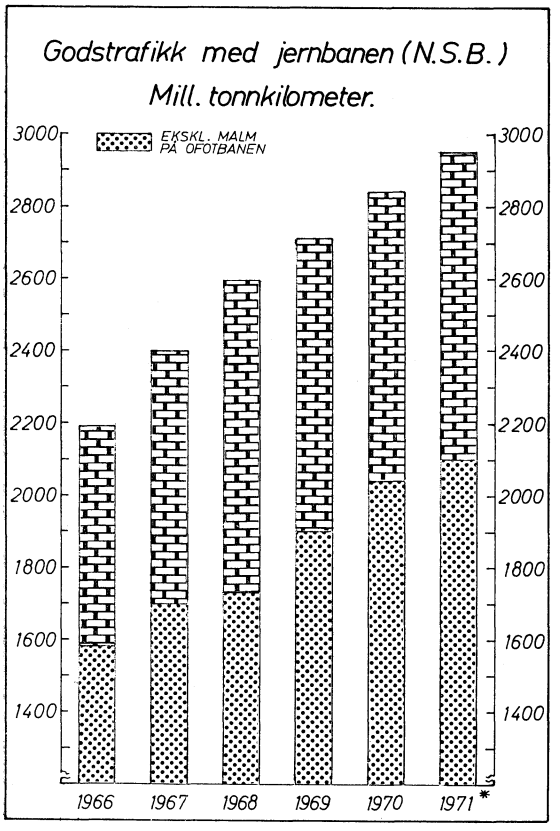

Fig. 38.

private vogner registrert i NSB's vognpark). Dette er 35 personvogner og 114 godsvogner færre enn på samme tidspunkt i 1970. Tallet på elektriske lokomotiver gikk ned fra 165 til 164, mens tallet på diesellokomotiver var 83 på begge tidspunkter. Dampdriften ble avviklet i løpet av 1970, og de siste damplokomotiver ble utrangert i første halvår 1971. Motorvogntallet gikk opp fra 165 til 174 i løpet av perioden.

I de første 6 måneder av 1971 var de samlede driftsytelser målt i jernbanevogners løp i trafikktog 443 mill. akselkilometer, mot 445 mill. akselkilometer i samme tidsrom i 1970. Av driftsytelsene falt 72 prosent på elektriske lokomotiver, 19 prosent på diesellokomotiver og 9 prosent på trafikktog drevet med motorvogner.

Passasjertallet og tallet på passasjerkilometer endret seg ubetydelig fra januar—juni 1970 til samme tidsrom i 1971. De absolutte tallene for de første 6 måneder av 1971 var 14,6 mill. passasjerer og 765 mill. passasjerkilometer.

Ser en bort fra malmtrafikken på Ofotbanen og malmtransportene fra Rana gruver, fraktet NSB i perioden januar—juni 1971 om lag 8 prosent mindre gods målt i tonn og om lag 7 prosent mindre målt i netto tonnkilometer enn i samme tidsrom 1970. De absolutte tallene i første halvår 1971 var henholdsvis 3,4 mill. tonn og 902 mill. tonnkilometer. Malmtransportene på Ofotbanen utgjorde i første halvår 1971 10,6 mill. tonn og 424 mill. tonnkilometer, dvs. en stigning på om lag 17 prosent i forhold til første halvår 1970. For Rana gruver fraktet NSB 1,2 mill. tonn malm i de første 6 måneder av 1971, dvs. en øking på om lag 15 prosent i forhold til samme periode i 1970.

I perioden januar—juni 1971 var de samlede inntekter av jernbanedriften 396 mill. kr., eller om lag 6 prosent høyere enn i samme periode i 1970. Passasjerinntektene utgjorde 33 prosent og godsinntektene — inntekter av malmtransportene på Ofotbanen ikke regnet med — 52 prosent. De samlede utgifter (pensjonskassens underskott regnet med) ved jernbanedriften i januar—juni 1971 var 562 mill. kr., eller om lag 13 prosent høyere enn i samme periode i 1970.

By- og forstadsbanetrafikk

Ved sporveisselskapene i Oslo og Trondheim gikk det samlede passasjertall ned fra 65,4 mill. i 1969 til 61,3 mill. i 1970, dvs. med om lag 6 prosent. Selskapenes bussdrift er da holdt utenfor, men tunnelbanetrafikken ved Oslo Sporveier er tatt med. Tallet på passasjerer ved forstadsbanene i Oslo og Trondheim gikk ned fra 30,9 mill. i 1969 til 30,1 mill. i 1970, eller med om lag 3 prosent.

Da dette ble skrevet, forelå ennå ingen oppgaver over by- og forstadsbanetrafikken i 1971.

Sjøtransport

Fartøyer i innenlandsk rutefart transporterte i 1970 til sammen 35,4 mill. passasjerer, eller 8 prosent flere enn i 1969. Av passasjertallet i 1970 var 743 000 reisende med kystruter, 27,6 mill. med ferjeruter og 7,1 mill. med andre lokalruter. Av tallet på passasjerer med kystruter gjaldt 522 000 hurtigruten på Nord-Norge. Det var en nedgang på om lag 2 prosent fra 1969.

Godstransportene med kyst- og lokalruter til sammen utgjorde 2,3 mill. tonn i 1970. Av godsmengden i 1970 transporterte kystrutene 1,3 mill. tonn og lokal- og bygderutene 1,0 mill. tonn. Både for kystrutene og lokal- og bygderutene var dette om lag like mye som i 1969.

En undersøkelse for 1970 av godstransporten på kysten med norske skip mellom 25 og 500 bruttotonn viste at skipene transporterte

Tabell 65. *Jernbanetransport (Norges statsbaner)*

		Hele året			Januar—juni		
		1968	1969	1970	1970	1971	Prosent endring
Driftsytelser.[1]							
Vognakselkilometer i trafikktog[1]	Mill.	928,6	921,3	913,3	445,0	442,8	— 0,5
Med damplokomotiv	»	4,9	1,5	0,1	0,1	–	—100,0
» elektrisk lokomotiv	»	624,8	631,5	634,5	306,1	317,5	3,7
» diesellokomotiv.....	»	204,3	199,3	192,5	95,8	83,9	— 12,4
» elektrisk motorvogn ...	»	82,2	77,4	75,7	37,7	37,3	— 1,1
» dieselmotorvogn	»	11,7	10,8	9,6	5,0	3,6	— 28,0
» traktorer	»	0,7	0,9	0,9	0,4	0,5	25,0
Trafikk.							
Antall passasjerer	Mill.	30,4	29,1	29,2	14,8	14,6	— 1,4
Passasjerkilometer	»	1 643	1 564	1 569	770	765	— 0,6
Tonn transportert							
I alt[2]	»	30,6	29,7	29,8	13,8	15,2	10,1
Malmtransporter ikke medregnet	»	6,9	7,2	7,8	3,7	3,4	— 8,1
Netto tonnkm							
I alt[2]	»	2 586	2 706	2 838	1 360	1 355	— 0,4
Malmtransporter ikke medregnet	»	1 674	1 839	1 990	973	902	— 7,3
Økonomiske resultater.							
Utgifter	Mill. kr.	964	991	1 046	498	562	12,9
Inntekter							
I alt	»	692	731	785	372	396	6,5
Passasjertrafikk	»	236	243	253	121	131	8,3
Godstrafikk	»	418	445	486	230	241	4,8

[1] Lokomotivenes og motorvognenes eget løp er ikke medregnet. [2] Medregnet tjenestegods og malmtransporter på Ofotbanen og for Rana gruver.

22,8 mill. tonn gods mellom norske havner. Av dette gikk 11,6 mill. tonn som egentransport og 11,2 mill. tonn som leietransport. Skipenes transportarbeid er beregnet til 4 500 mill. tonnkilometer. Siden undersøkelsen ikke omfatter skip større enn 500 bruttotonn og heller ikke fiskebåter, er det betydelige godstransporter mellom norske havner som ikke er med.

Da dette ble skrevet, forelå ennå ingen oppgaver over innenlandsk sjøtransport i 1971.

I skipsfarten mellom Norge og utlandet var nettotonnasjen av norske og utenlandske skip som kom med last til Norge i januar—august 1971 om lag 2 prosent lavere enn i tilsvarende periode i 1970. Nettotonnasjen av skip som gikk med last til utlandet (skip med jernmalm fra Narvik ikke regnet med), steg ubetydelig i samme tidsrom. I januar—august 1971 ble det losset 11,9 mill. tonn og lastet 10,2 mill. tonn, utenom malm over Narvik. De tilsvarende tall for samme periode i 1970 var 12,5 mill. tonn og 10,5 mill. tonn.

Lufttransport

Tallet på registrerte sivilfly (seilfly ikke regnet med) pr. 30. juni 1971 var 552, mot 535 på samme tidspunkt i 1970.

I 1970 ble det fraktet i alt 2,4 mill. passasjerer med norske flyruter (medregnet 2/7 av passasjertallet ved SAS's internasjonale ruter). Dette var en øking fra 1969 på 10 prosent. Med innenlandsruter reiste det 1,6 mill. passasjerer og med utenlandsruter 0,8 mill. passasjerer. Dette er en øking fra 1969 på 10 prosent for både tallet på passasjerer med innenlandsrutene og utenlandsrutene. I første halvår 1971 lå tallet på passasjerer i innenlandstrafikken 17 prosent over passasjertallet i tilsvarende periode i 1970. På utenlandsrutene lå passasjertallet i samme periode 11 prosent høyere enn ett år tidligere.

Reiseliv

Tallet på nordmenn og utlendinger innreist, med skip eller fly, direkte til Norge fra ikke-

Tabell 66. *Reiseliv*

	Hele året			Januar—juli[1]		
	1968	1969	1970	1970	1971	Prosent endring
Personer innreist til Norge direkte fra ikke-nordiske land.						
Med fly	302 634	344 239	396 053	224 097	260 947	16,4
Med skip	142 865	154 988	162 335	100 028	119 521	19,5
I alt	445 499	499 227	558 388	324 125	380 468	17,4
Av disse						
Nordmenn	227 089	244 966	270 838	153 357	191 477	24,6
Utlendinger	218 410	254 261	287 550	170 768	188 991	10,7
Valutaregnskap.						
Inntekter (Mill. kr.)	774	914	1 118	819	927	13,2
Utgifter (Mill. kr.)	691	824	1 004	655	821	25,3

[1] For reisetrafikkinntekter og -utgifter: Januar—august.

Tabell 67. *Hotellbesøk*

	1968	1969	1970	Januar—april			Mai—september		
				1970	1971	Prosent endring	1970	1971	Prosent endring
Godkjente hoteller.									
Gjester 1 000	2 516	2 704	2 772	617	656	6,3	1 687	1 777	5,3
Gjestedøgn 1 000	5 048	5 353	5 492	1 501	1 552	3,4	3 072	3 265	6,3

nordiske land i januar—juli 1971 steg med henholdsvis 25 prosent og 11 prosent sammenliknet med tilsvarende periode i 1970. Fra 1971 registreres ikke utreise fra Norge direkte til ikke-nordiske land (se tabell 66).

For godkjente hoteller var tallet på gjester og gjestedøgn i vintersesongen (januar—april) 1971 henholdsvis 6 prosent og 3 prosent høyere enn i vintersesongen 1970. I sommersesongen (mai—september) 1971 var de tilsvarende tall 5 prosent og 6 prosent høyere.

Norges valutainntekter av den internasjonale reisetrafikk i 1970 er beregnet til 1 118 mill. kr. (se tabell 66). Utlendingers utgifter til reise med norske ruteskip og fly til og fra Norge er ikke med i dette tallet. I perioden januar—august 1971 gikk reisetrafikkinntektene opp med 13 prosent i forhold til samme periode i 1970. Norges reisevalutautgifter utgjorde 1 004 mill. kr. i året 1970. Fra januar—august 1970 til samme periode i 1971 steg reisevalutautgiftene med 25 prosent.

Postverket

Postverkets drift gav et overskott på 13,2 mill. kr. i 1970. I januar—september 1971 var inntektene 545,0 mill. kr. og driftsutgiftene 580,1 mill. kr. De tilsvarende tall for 1970 var 487,2 mill. kr. og 489,9 mill. kr. Renter av statens kapital er tatt med i utgiftene.

I løpet av månedene januar—september 1971 ble det bokført 56,3 mill. inn- og utbetalingskort og girokort, dvs. en øking på om lag 5 prosent fra tilsvarende periode i 1970. Tallet på innskott og uttak i Postsparebanken var 5,3 mill., eller om lag 11 prosent større enn i 1970 og tallet på andre sendinger 10,2 mill., dvs. om lag 2 prosent større enn i 1970.

Televerket

Ved utgangen av 1970 var det installert om lag 1 145 000 telefonapparater i Norge. Det var 5 prosent flere apparater enn ved ut-

gangen av 1969. Telefontettheten var 29 apparater pr. 100 innbyggere i 1970, mot 28 i 1969.

I månedene januar—august 1971 ble det ekspedert 36,5 mill. manuelt oppsatte rikstelefonsamtaler innenlands og 1,4 mill. samtaler til utlandet, dvs. en nedgang i forhold til samme periode i 1970 på 3 prosent for innenlandssamtalene og en ubetydelig øking for utenlandssamtalene. Nedgangen i innenlandssamtalene henger sammen med en øking i den automatiske avvikling i telefontrafikken. Tallet på telegrammer sendt innenlands og til utlandet i januar—august 1971 var 1,66 mill., dvs. en nedgang på om lag 5 prosent i forhold til samme tidsrom i 1970. Samtidig økte telekstrafikken innenlands og til utlandet, målt i minutter, med henholdsvis 10 prosent og 9 prosent.

Televerkets driftsutgifter (avsetning til investeringsformål ikke medregnet) i de tre første kvartaler av 1971 beløp seg til 837 mill. kr., mens driftsinntektene utgjorde 866 mill. kr. Dette var en øking på henholdsvis 19 prosent og 18 prosent i forhold til samme periode i 1970.

De samlede inntekter og utgifter i annen samferdsel enn sjøfart er tatt inn i tabell 68. For innenriks sjøfart er de samlede inntekter og utgifter tatt med i tabell 61, totalregnskap for sjøfart.

Tabell 68. *Totalregnskap for annen samferdsel. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1965	4 211	2 005	2 206
1966	4 613	2 168	2 445
1967	5 119	2 377	2 742
1968	5 621	2 555	3 066
1969	6 162	2 848	3 314
1970*	7 168	3 771	3 397
1971*	8 003	4 211	3 792

Inntekter og inntektsnytting

Inntekter

Etter foreløpige beregninger økte faktorinntekten med 11,6 prosent fra 1970 til 1971. Dette var omtrent samme prosentvise øking som fra 1969 til 1970. Av en samlet faktorinntekt i 1971 på ca. 68,4 milliarder kroner var om lag 67,1 milliarder kroner, eller 98,2 prosent privat inntekt av arbeid og kapital, mens 1,3 milliarder kroner eller 1,8 prosent tilfalt det offentlige og utlandet i form av nettoinntekt av kapital.

Den private inntekt av arbeid og kapital (de private ervervsinntekter) steg i nominelle beløp med 7,1 milliarder kroner eller 11,9 prosent fra 1970 til 1971, se tabell 69. Utbetalt lønn, som omfatter kontantlønn, naturallønn og sosiale tillegg, men ikke arbeidsgivers andel av trygdepremier, steg med 4,9 milliarder kroner, eller 13,2 prosent. Arbeidsgivers andel av trygdepremier gikk opp med 1,4 milliarder kroner, eller 36,1 prosent og utgjorde i 1971 7,7 prosent av faktorinntekten, mot 6,3 prosent i 1970. Lønnsandelen, dvs. utbetalt lønn pluss arbeidsgiverandel av trygdepremier i prosent av faktorinntekten, var i 1971 69,3 prosent, mot 67 prosent i 1970, etter foreløpige tall.

Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske og annen privat inntekt av arbeid og kapital, som omfatter eierinntektene i næringer utenom jordbruk, skogbruk og fiske (medregnet selskapenes inntekter) samt aksjeutbytte og netto renteinntekter, økte med henholdsvis 2,3 prosent og 4,7 prosent, dvs. i et vesentlig svakere tempo enn lønnsinntektene.

Byrået har også anslått endringen i realverdien av de private inntekter ved å deflatere med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum. For de private ervervsinntekter sett under ett økte realverdien etter foreløpige beregninger med 5 prosent fra 1970 til 1971. Dette var omtrent på linje med den gjennomsnittlige stigning i 1960-årene. Realverdien av samlet lønnssum (medregnet arbeidsgivers andel av trygdepremier) gikk opp med 8,2 prosent fra 1970 til 1971. Den nominelle stigning i selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske og selvstendiges og selskapenes inntekter i andre næringer var derimot relativt svakere enn prisstigningen, og realverdien av disse inntekter sank med henholdsvis 4 prosent og 1,5 prosent.

For flere formål er det av interesse å kjenne de private disponible inntekter, som svarer til de private ervervsinntekter med tillegg av stø-

Tabell 69. *Faktorinntekt etter inntektstype*

	1967	1968	1969	1970*	1971*	Endring 1970–71 Prosent
			Mill.kr.			
Faktorinntekt	47 320	50 757	54 980	61 237	68 357	+ 11,6
— Offentlig nettoinntekt av kapital	158	910	590	767	642	— 16,3
— Utlendingers nettoinntekt av kapital	628	606	472	484	600	+ 24,0
Privat inntekt av arbeid og kapital	46 534	49 241	53 918	59 986	67 115	+ 11,9
Av dette:						
Utbetalt lønn[1]	28 541	30 728	33 242	37 184	42 092	+ 13,2
Arbeidsgivers andel av trygdepremier	2 577	2 987	3 394	3 875	5 273	+ 36,1
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske	2 766	2 913	2 725	2 966	3 035	+ 2,3
Annen privat inntekt av arbeid og kapital[2]	12 650	12 613	14 557	15 961	16 715	+ 4,7
			Prosent			
I prosent av faktorinntekt:						
Offentlig og utlendingers nettoinntekt av kapital	1,6	3,0	2,0	2,1	1,8	.
Utbetalt lønn[1]	60,4	60,5	60,4	60,7	61,6	.
Arbeidsgivers andel av trygdepremier	5,4	5,9	6,2	6,3	7,7	.
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske	5,8	5,8	5,0	4,8	4,4	.
Annen privat inntekt av arbeid og kapital[2]	26,8	24,8	26,4	26,1	24,5	.
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	.

[1] Eksklusive arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inklusive andre sosiale ytelser. [2] Omfatter også inntekt av boliger og personlige renteinntekter (netto).

Tabell 70. *Privat disponibel inntekt*

	1967	1968	1969	1970*	1971*	Endring 1970–71
			Mill. kr.			Pst.
Privat inntekt av arbeid og kapital	46 534	49 241	53 918	59 986	67 115	+ 11,9
+ Stønader fra det offentlige	6 374	7 357	8 491	11 294	13 562	+ 20,1
+ Stønader fra utlandet (netto)	142	207	183	178	230	+ 29,2
I alt	53 050	56 805	62 592	71 458	80 907	+ 13,2
— Direkte skatter og trygdepremier	13 565	15 052	16 814	18 046	22 524	+ 24,8
Privat disponibel inntekt	39 485	41 753	45 778	53 412	58 383	+ 9,3
Privat konsum	34 017	36 533	40 608	45 918	51 412	+ 12,0
Privat kapitaltilvekst	5 468	5 220	5 170	7 494	6 971	— 7,0

nader fra det offentlige og utlandet, men fratrukket direkte skatter og trygdepremier.

Stønadene fra det offentlige gikk opp med 2,3 milliarder kroner, eller med hele 20,1 prosent fra 1970 til 1971. I disse stønader er medregnet trygdeytelser fra det offentlige, pensjonsutbetalinger fra statlige pensjonskasser og diverse andre offentlige stønader til private.

De nettostønader som private mottar fra

utlandet utgjorde etter foreløpige beregninger 230 millioner kroner i 1971 og var noe større enn foregående år.

Innbetalingene av direkte skatter (medregnet trygdepremier og premie til statlige pensjonskasser) økte fra 1970 til 1971 med 4,5 milliarder kroner eller så mye som 24,8 prosent.

Privat disponibel inntekt i alt er foreløpig anslått til 58,4 milliarder kroner i 1971. Dette svarer til en øking fra året før på 9,3 prosent. De private disponible inntekter økte altså klart svakere enn ervervsinntektene (før skatt). Som følge av den sterke prisstigningen ble økingen i privat disponibel realinntekt betydelig svakere enn stigningen i de private nominelle disponible inntekter. Fra 1970 til 1971 gikk de disponible realinntekter opp med bare 2,6 prosent. Dette var en atskillig svakere oppgang enn foregående år, da de disponible inntekter ble sterkt påvirket av omleggingen til nytt skattesystem. Oppgangen i de disponible realinntekter i 1971 lå også klart under gjennomsnittsøkingen i 1960-årene, som var om lag 4,8 prosent. Hvis en tar hensyn til befolkningstilveksten og beregner stigningen i privat disponibel realinntekt pr. innbygger, blir den relative øking fra 1970 til 1971 enda mindre, nemlig 1,9 prosent.

En har grovt anslått fordelingen av de nominelle private disponible inntekter mellom to grupper, nemlig på den ene siden lønnstakere, pensjonister og trygdede og på den andre siden selvstendige jordbrukere, skogbrukere og fiskere og andre selvstendig næringsdrivende, selskaper og andre ikkepersonlige inntektstakere. Etter disse anslag økte den nominelle disponible inntekt for gruppen lønnstakere, pensjonister og trygdede med 11,3 prosent fra 1970 til 1971 mot 18,5 prosent fra 1969 til 1970. Deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum var stigningen i disponibel realinntekt for denne gruppen 4,4 prosent fra 1970 til 1971 mot 7,7 prosent året før. For de øvrige grupper av inntektstakere (selvstendig næringsdrivende og selskaper) økte den nominelle disponible inntekt etter foreløpige beregninger med 5 prosent fra 1970 til 1971, mot 13 prosent fra 1969 til 1970.

Det er naturlig å se endringene i inntekter og inntektsfordeling i sammenheng med utviklingen av privat sparing. I tabell 70 er det nyttet betegnelsen privat kapitaltilvekst for å markere at tallene ikke svarer til privat sparing etter vanlige bedriftsøkonomiske kriterier. Tallene for kapitaltilveksten er bl.a. upåvirket av eventuelle opp- eller nedvurderinger av kapitalposter, og de er framkommet etter fradrag av beregnet kapitalslit basert på gjenanskaffelsespriser og ikke etter fradrag av bedriftenes faktiske avskrivninger.

Den private kapitaltilvekst, regnet i løpende priser, gikk opp med hele 45 prosent fra 1969 til 1970, etter foreløpige tall. Samtidig økte de selvstendiges og selskapenes disponible inntekter med 13 prosent. Den relativt sterke kapitaltilveksten dette året må både ses på bakgrunn av den kraftige økingen i de disponible inntekter for selvstendige og selskaper og de forserte konsumkjøpene i 1969 foran overgangen til nytt skattesystem i 1970. Fra 1970 til 1971 gikk den private kapitaltilveksten ned med 7 prosent, mens de selvstendiges og selskapenes disponible inntekter økte med 5 prosent.

Lønnsutviklingen

Det var meget få tariffoppgjør i 1971. Avtalene for de aller fleste lønnstakergrupper ble revidert i 1970 og løper først ut i 1972.

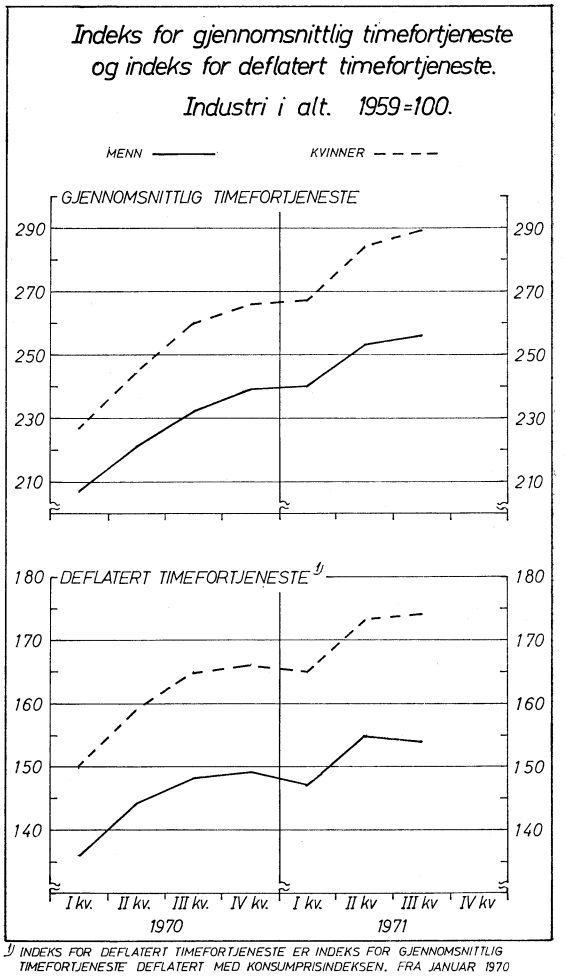

Fig. 39.

Avtalene fra 1970 inneholdt bestemmelser om helautomatisk indeksregulering og bestemmelser om fortjenesteutviklingsgaranti eller et fastsatt tillegg fra våren 1971.

De tariffavtaler mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen i Norge som løp ut 1. juli 1970 eller tidligere (vårfagene) fikk ved revisjonen en helautomatisk indeksreguleringsbestemmelse knyttet til konsumprisindeksen pr. 15. mars 1971. Indeksen pr. 15. mars 1971 viste en stigning på 7,9 poeng fra 15. mars 1970, og dette gav et tillegg på 59 øre pr. time (7,5 øre x 7,9 poeng) til alle voksne arbeidere. Indekstillegget ble gitt med virkning fra 14. april 1971.

Avtalene fra 1970 inneholdt også en bestemmelse om en fortjenesteutviklingsgaranti knyttet til den gjennomsnittlige timefortjeneste innenfor det enkelte avtaleområde. Fra midt i avtaleperioden skulle det gis et ekstra tillegg til de grupper som, regnet fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970, hadde en mindre lønnsglidning enn 35 øre pr. time. Bestemmelsen om fortjenesteutviklingsgaranti fikk bare betydning for et fåtall områder. De tillegg som ble gitt gav et utslag i den gjennomsnittlige timefortjenesten på ca. 3 øre både for menn og kvinner.

I jordbruket gav avtalen fra 1970 et tillegg på 20 øre pr. time fra 1. januar 1971. Med virkning fra 14. april 1971 ble det gitt et indekstillegg på 59 øre og et tillegg på 35 øre pr. time etter bestemmelsen om fortjenesteutviklingsgaranti.

Ansatte i staten og kommunene fikk et automatisk indekstillegg på 4,56 prosent, og ansatte i forsikringsvirksomhet fikk et tillegg på 4,74 prosent fra 1. mai 1971. I samsvar med avtalene fra 1970 ble det videre gitt et lønnstillegg på 2,5 prosent fra samme dato. Også ansatte i bankvirksomhet fikk et indekstillegg på 4,56 prosent fra 1. mai 1971.

I samsvar med avtalene fra 1970 ble det i skogbruket fra 1. mai 1971 gitt et tillegg på 35 øre på timelønnen og 3 prosent på akkordsatsene. Fra samme dato ble det gitt et indekstillegg på 59 øre pr. time til voksne arbeidere.

Konsumprisindeksen passerte pr. 15. juli 1971 «den røde streken» etter avtalen mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Norges Handels- og Kontorfunksjonærers Forbund. Det ble gitt et indekstillegg på kr. 80 pr. måned på månedslønn på kr. 1 500 eller mer. Ansatte med månedslønn under kr. 1 500 fikk kr. 53 pr. måned. Tilleggene, som svarte til en gjennomsnittlig lønnsøking på om lag 5,39 prosent, ble gitt fra 16. august 1971. Avtalen løp ut 30. september 1971 og var den eneste av de større tariffavtaler som ble revidert i 1971. Den reviderte avtalen, som ble gjort gjeldende fra 16. oktober 1971, gav et tillegg på kr. 200 pr. måned på de høyeste minste-

Tabell 71. *Tariffbestemt lønnsøking og lønnsglidning for voksne mannlige arbeidere i bergverksdrift og industri*[1]

	Tariff-bestemte tillegg	Lønns-glidning	Lønns-øking i alt
	Pst.	Pst.	Pst.
1. kvartal 1955—1. kvartal 1956	–	5,0	5,0
1. » 1956—1. » 1957	3,7	4,8	8,5
1. » 1957—1. » 1958	–	4,0	4,0
1. » 1958—1. » 1959	5,3	2,8	8,1
1. » 1959—1. » 1960	3,2	3,1	6,3
1. » 1960—1. » 1961	–	4,2	4,2
1. » 1961—1. » 1962	6,6	2,8	9,4
1. » 1962—1. » 1963	3,2	2,7	5,9
1. » 1963—1. » 1964	3,1	2,6	5,7
1. » 1964—1. » 1965	4,8	3,7	8,5
1. » 1965—1. » 1966	3,1	3,3	6,4
1. » 1966—1. » 1967	4,6	4,2	8,8
1. » 1967—1. » 1968	3,0	3,6	6,6
1. » 1968—1. » 1969	[2] 8,1	4,0	12,1
1. » 1969—1. » 1970	–	6,0	6,0
1. » 1970—1. » 1971	8,7	6,9	15,6

[1] Beregnet på grunnlag av Norsk Arbeidsgiverforenings statistikk over gjennomsnittlig timefortjeneste ikke medregnet betaling for bevegelige helge- og høytidsdager. [2] Medregnet kompensasjon for arbeidstidsforkortelsen.

lønnssatser. Ansatte med personlige tillegg til minstelønnssatsene fikk et tillegg på kr. 140 pr. måned. Fra 16. oktober 1972 blir det gitt ytterligere et tillegg på kr. 100 pr. måned på de høyeste minstelønnssatser og på kr. 70 pr. måned på de personlige tillegg til minstelønnssatsene. Tilleggene pr. 16. oktober 1971 og 1972 gir til sammen en lønnsøking på om lag 14 prosent. Den nye avtalen er to-årig og har bestemmelser om halvautomatisk indeksregulering knyttet til konsumprisindekstallet pr. 15. september 1972 eller senere.

Om lag 12 000 veiarbeidere fikk et automatisk indekstillegg på ca. 3,7 prosent, beregnet etter konsumprisindeksen pr. 15. september 1971 (122,0).

I hotell- og restaurantvirksomhet ble det gitt et automatisk indekstillegg fra 10. november 1971 på kr. 91 pr. måned til alle voksne ansatte. Fra samme dato ble det gitt et tillegg etter bestemmelsene om fortjenesteutviklingsgaranti på kr. 39 pr. måned.

I utenriks sjøfart ble det gitt et indekstillegg fra 1. desember 1971 på 4,2 prosent på hyresatsene, minimum kr. 90 pr. måned til voksne sjømenn og minimum kr. 60 pr. måned til unge sjømenn.

Den lønnsøking som finner sted utover de tariffbestemte endringer (lønnsglidningen), beregnes for industriarbeidere som differansen mellom den totale lønnsøking og den tariffbestemte øking. Lønnsglidningen vil være be-

Tabell 72. *Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere*

	Tidsenhet	Gjennomsnittsfortjeneste Kroner 1969	1970	1971	Prosentvis endring fra året før 1969[1]	1970	1971
Menn:							
Jordbruk:[2]							
Månedslønte ansatte	måned	1 700	1 941	..	8,3	14,2	..
Timelønte ansatte	time	8,77	10,06	..	4,7	14,7	..
Industri:							
Voksne arbeidere	»	12,28	13,76	[3] 15,51	9,4	12,1	[4] 15,1
Tekniske funksjonærer[5]	måned	3 321	3 605	3 964	5,6	8,6	10,0
Kontorfunksjonærer[5]	»	2 983	3 293	3 646	6,2	10,4	10,7
Arbeidere i privat bygge- og anleggsvirksomhet	time	15,95	17,55	[3] 19,20	8,5	10,0	[4] 10,7
Losse- og lastearbeidere	»	14,72	16,49	[3] 18,62	11,8	12,0	[4] 13,4
Utenriksfart, voksne sjømenn[6]	måned	3 362	3 431	4 710	11,2	2,1	37,3
Innenriksfart, voksne sjømenn[7]	»	2 272	2 638	..	3,2	16,1	..
Privat landtransport, voksne arbeidere	time	11,09	12,25	[3] 13,90	9,5	10,5	[4] 14,4
Varehandel:[5]							
Kontorfunksjonærer	måned	2 816	3 005	3 346	6,6	6,7	11,3
Butikkfunksjonærer	»	1 932	2 094	2 320	6,0	8,4	10,8
Lagerfunksjonærer	»	2 009	2 153	2 383	6,3	7,2	10,7
Kvinner:							
Jordbruk:[2]							
Månedslønte ansatte	måned	932	1 077	..	2,8	15,6	..
Timelønte ansatte	time	8,15	9,45	..	3,4	16,0	..
Industri:							
Voksne arbeidere	»	9,13	10,24	[3] 11,69	9,5	12,2	[4] 15,9
Kontorfunksjonærer[5]	måned	1 793	1 988	2 203	6,0	10,9	10,8
Varehandel:[6]							
Kontorfunksjonærer	»	1 695	1 841	2 049	7,9	8,6	11,3
Butikkfunksjonærer	»	1 325	1 463	1 619	5,2	10,4	10,7

[1] Tallene for timefortjeneste omfatter kompensasjon for arbeidstidsforkortelsen, mens månedsfortjenesten ikke er påvirket av denne endring. [2] September. [3] 2. kvartals oppgaver. [4] Stigningen fra 2. kv. 1970 til 2. kv. 1971. [5] Pr. 1. september. [6] Mars. [7] November.

stemt av faktorer som innføring av og endringer i personlige tillegg i minstelønnsfagene, fastsetting av akkordsatser, innføring av premielønnssystemer, endringer i omfanget av overtidsarbeid o.a. Tabell 71 viser den samlede årlige lønnsøking fra 1955 for industriarbeidere, fordelt på tariffbestemte tillegg og lønnsglidning. Tabellen er beregnet på grunnlag av den gjennomsnittlige timefortjeneste, ikke medregnet betaling for bevegelige helge- og høytidsdager. Tariffbestemte tillegg omfatter derfor ikke den øking som har funnet sted i satsene for betaling av helgedager. Lønnsglidningen fra 1. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 var 6,9 prosent, altså vesentlig høyere enn i de foregående år.

Lønnsutviklingen for en del viktige lønnstakergrupper i årene 1969—1971 går fram av tabell 72. Tallene refererer seg til ulike tidspunkter i året, og en må være varsom med å jamføre lønnsnivået gruppene imellom.

Disponible realinntekter

Anslag over nominelle disponible inntekter (inntekter etter fradrag for direkte skatter og med tillegg av offentlige stønader) for lønnstakere, trygdede og pensjonister sett under ett er omtalt i et tidligere avsnitt i dette kapitlet. Deflateres de disponible inntektene med konsumprisindeksen, får en tilnærmet et mål for gruppens totale disponible realinntekt. Denne størrelsen viste en vekst på anslagsvis 5,5 prosent fra 1968 til 1969, 7,2 prosent fra 1969 til 1970 og 4,8 prosent siste år.

De to siste årenes ulike vekstrater skyldes særlig endringer i skattene. Mens 1970 var preget av skattelettelser og økte stønadsutbetalinger i sammenheng med skatteomleggingen, gjenspeiler 1971-tallene en vesentlig strammere skattepolitikk. Skatteøkingen i 1971 var dels en følge av høyere formelle skattesatser og dels en automatisk skatteøking som følger uendrede fradrag og progresjonstabeller under inntektsskattene.

Utviklingen i totale disponible realinntekter kan gi rom for store variasjoner mellom grupper av individer og mellom enkeltpersoner. For å illustrere den samlede virkningen av endringer i inntekt, i skatte- og stønadsregler og i konsumprisene for visse inntekts- og husholdningstyper har en i tabell 73 gjengitt beregninger som viser utviklingen av disponibel realinntekt fra 1967 til 1971 for utvalgte husholdninger. Resultatene må oppfattes som eksempler på hvordan de enkelte års skatte-, avgifts- og stønadsregler har influert på disponibel realinntekt under den gjennomsnittlige pris- og inntektsvekst som har funnet sted i perioden. En må ikke gå ut fra at den utviklingen som tabellen viser gjelder for enhver husholdningstype på vedkommende inntektstrinn, jfr. blant annet forutsetningene for beregningene i merknadene til tabellen. En vil særlig peke på at for husholdninger med inntekt like over grensen for statsskatteplikt vil utviklingen i disponibel realinntekt ha kunnet avvike ikke ubetydelig fra vekstratene i tabellen. Videre vil veksttallene være ganske sterkt avhengige av tallet på barn i husholdningen. For ektepar med ett og to barn og med inntekt nær gjennomsnittet for en industriarbeider var således den realdisponible inntektsvekst fra 1970 til 1971:[1]

Inntekt før skatt i 1971	Vekst i disponibel realinntekt 1970—1971	
	Ektepar med 1 barn	Ektepar med 2 barn
Kr.	Pst.	Pst.
30 000	2,7	2,2
31 000	2,2	1,7
32 000	1,7	1,2
33 000	1,3	0,8

For øvrig vil utviklingen i disponibel realinntekt først og fremst være avhengig av utviklingen i inntekt før skatt. En må regne med at de gjennomsnittlige inntektsvekster som beregningene er basert på, dekker over store variasjoner også innen de enkelte grupper av lønnstakere (jfr. tabell 72), særlig som følge av lønnsglidningen.

Det generelle bildet med til dels sterk vekst i de disponible realinntekter fra 1969 til 1970, avløst av svak vekst og til dels nedgang i 1970—71, preger eksemplene i tabell 73. Skatteendringene i 1971 har imidlertid ikke gitt ensartede utslag. Økingen i disponibel realinntekt har på alle inntektstrinn gjennomgående vært minst for barnefamiliene. Dette henger for det første sammen med at satsene under folketrygdavgiften, som ble hevet i 1971, ikke er gradert etter forsørgelsesbyrde. Videre vil den automatiske veksten i nettoskattene (direkte skatter og trygdeavgifter minus barnetrygdytelser) som følger av inntektsøking med uendrede fradrag og barnetrygd, slå sterkest ut for barnefamilier.

Et annet karakteristisk trekk ved utviklingen fra 1970 til 1971 er at den prosentvise stigningen i disponibel realinntekt synker med

[1] Samme forutsetninger om utviklingen i inntekter før skatt, om forhold som har betydning for skattleggingen og om prisutviklingen som i tabell 73.

Tabell 73. *Anslått utvikling i disponibel realinntekt for utvalgte husholdningstyper. Årlig endring i prosent*

	Disponibel inntekt i 1971 kr.	1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1967—1971
Husholdningstype med inntekt før skatt kr. 20 000 i 1971						
Enslig	14 980	2,5	3,0	7,8	3,4	4,2
Ektepar med 2 barn	17 852	2,5	3,0	6,1	2,3	3,4
Ektepar med 4 barn	22 052	2,3	2,5	11,5	0,6	4,2
Husholdningstype med inntekt før skatt kr. 32 000 i 1971						
Enslig	22 101	2,8	1,9	3,6	2,0	2,6
Ektepar med 2 barn	25 817	2,4	2,2	4,2	1,2	2,5
Ektepar med 4 barn	30 017	2,9	2,2	7,0	0,1	3,1
Husholdningstype med inntekt før skatt kr. 48 000 i 1971						
Enslig	30 587	3,6	2,1	0,4	0,6	1,6
Ektepar med 2 barn	35 083	2,9	2,1	2,1	0,5	1,9
Ektepar med 4 barn	39 283	2,6	2,0	1,2	—0,3	1,4
Husholdningstype med inntekt før skatt kr. 70 000 i 1971						
Enslig	40 789	4,4	1,4	1,7	—1,9	1,4
Ektepar med 2 barn	46 385	3,6	1,5	4,5	—1,6	2,0
Ektepar med 4 barn	50 585	3,1	1,5	3,0	—2,0	1,4
Husholdningstype med trygdeinntekt kr. 13 850 i 1971						
Ektepar	13 850	5,5	10,5	7,4	8,9	8,1

Merknader: Tabellen bygger på bestemte forutsetninger om utviklingen i inntekter før skatt, om forhold som har betydning for skattleggingen og om prisutviklingen. Inntekt før skatt til husholdningstyper med inntekter på kr. 20 000 og kr. 32 000 er forutsatt å ha steget i takt med anslått årsfortjeneste for voksne menn i industrien. For husholdningstyper med kr. 48 000 og kr. 70 000 i inntekt er forutsatt en inntektsutvikling i takt med gjennomsnittlig månedsfortjeneste for funksjonærer (menn) etter N.A.F.'s statistikk. Trygdeinntektene er i alle år satt lik grunnytelsene til folketrygdpensjonister. En har brukt følgende årlige endringsprosenter:

	1967—68	1968—69	1969—70	1970—71
Industriarbeidere	6,1	6,0	10,9	11,5
Funksjonærer	6,8	6,0	9,3	10,4
Trygdede	9,3	13,9	18,8	15,7

De direkte skatter, som omfatter inntektsskatter og trygdepremier, er beregnet ut fra den forutsetning at inntektstakeren bare har lønnsinntekt og ikke andre fradrag enn minstefradraget. Barna er forutsatt å være under 17 år, og barnetrygden er regnet som negativ skatt. Inntektene etter fradrag av direkte skatter er deflatert med den offisielle konsumprisindeks for vedkommende år.

stigende inntekt. Denne utviklingen skyldes dels ujusterte progresjonstabeller, men i særlig grad endringer i reglene om trygdeavgiftene. Omleggingen av syketrygden førte til en mindre nedgang i trygdeavgiftene for lavere inntekter, mens hevningen av inntektsgrensene for beregning av maksimal avgift under folketrygden (fra 8 til 12 ganger grunnbeløpet) gav en til dels kraftig avgiftsøking for inntekter over 54 400 kr.

Fordelingsvirkningen av skattene etter husholdningstype og inntekt gikk i 1970—1971 stort sett i motsatt retning av hva den hadde gjort året før. Tar en gjennomsnittet av endringene de to siste årene, vil en således finne at de ikke varierer vesentlig for de ulike husholdningstyper innen hvert inntektstrinn. Endringene avviker heller ikke særlig fra utviklingen i de to siste årene før skatteomleggingen.

Veksten i disponibel realinntekt for husholdninger med trygdeinntekt lik grunnytelsene i folketrygden reflekterer bare endringer i trygdeytelsene. Årsaken er at de særskilte inntektsfradrag fastsettes slik at grunnytelsene til enhver tid er fritatt for skatt. Pensjonister med tilleggsinntekter som skattlegges, vil kunne ha hatt en annen endring i disponibel realinntekt.

Ved deflatering til realdisponibel inntekt har en i beregningene brukt den offisielle konsumprisindeksen. Deflatering med prisindekser beregnet særskilt på basis av gjennomsnittlig forbrukssammensetning for de enkelte husholdningstyper/inntektstrinn ville ikke ha gitt store utslag i veksttallene fra 1970 til 1971 i tabell 73, fordi prisene på de viktigste varegrupper steg noenlunde i takt det siste året.

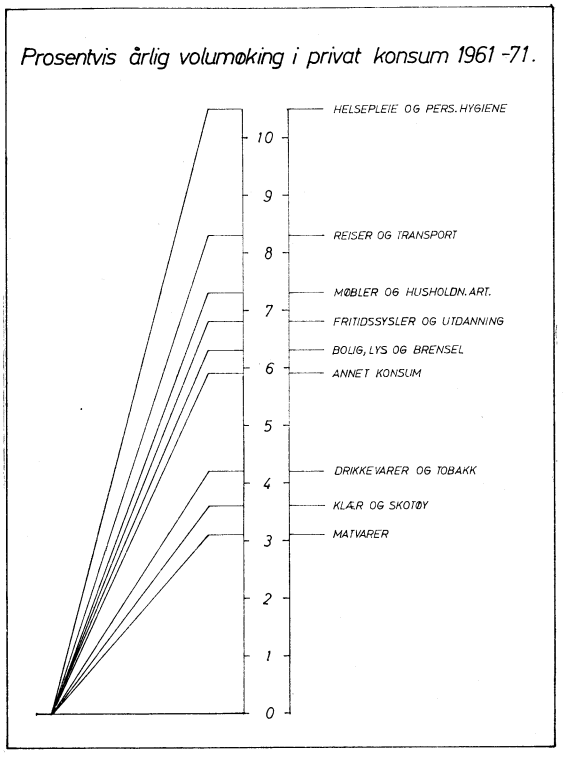

Fig. 40.

Privat konsum

Etter foreløpige beregninger utgjorde det private konsum i 1971, regnet i løpende priser, 51 412 mill. kroner — en øking på 5 494 mill. kroner eller 12,0 prosent fra 1970. Av denne totale utgiftsøking representerte utgifter til matvarer 1 205 mill. kroner, drikkevarer og tobakk 489 mill. kroner, bolig, lys og brensel 484 mill. kroner, møbler og husholdningsartikler 372 mill. kroner, klær og skotøy 447 mill. kroner, reiser og transport (medregnet kjøp av biler) 941 mill. kroner og fritidssysler og utdanning 339 mill. kroner. Resten av utgiftsøkingen, som blant annet omfatter helsepleie, tjenesteyting ved hoteller, restauranter etc. foruten diverse andre tjenester, utgjorde 1 217 mill. kroner.

Prisindeksen for konsumvarer gikk ifølge nasjonalregnskapet opp med 6,7 prosent fra 1970 til 1971. Dette er en vesentlig sterkere prisstigning enn foregående år, når en korrigerer for den ekstraordinære hevning av prisnivået fra 1969 til 1970, som skyldtes innføringen av merverdiavgift fra 1. januar 1970. Stigningen i konsumprisnivået fra 1970 til 1971 var også sterkere enn den gjennomsnittlige årlige stigning i 1960-årene. De hovedgrupper av konsumvarer som hadde den største prisoppgang, var drikkevarer og tobakk samt reiser og transport. Også en del matvareposter viste sterkere prisstigning enn gjennomsnittet, men for gruppen matvarer sett under ett var stigningen omtrent som for totalkonsumet. Svakere prisstigning hadde gruppene bolig, lys og brensel, møbler og husholdningsartikler, klær og skotøy samt fritidssysler og utdanning. (Se tabell 77.)

I volum økte det totale private konsumet med 5,0 prosent fra 1970 til 1971; regnet pr. innbygger var økingen 4,3 prosent. Veksttakten for totalkonsumet var omtrent som gjennomsnittet for de to foregående år, men noe høyere enn gjennomsnittet for etterkrigstiden. (Se tabell 74.)

Fra første halvår 1970 til første halvår 1971 var volumøkingen 5,7 prosent mot 4,5 prosent fra annet halvår 1970 til annet halvår 1971. Den sterkere vekst i første halvår 1971 må ses på bakgrunn av at konsumnivået i første halvår 1970 var uvanlig lavt etter den kraftige kjøpebølgen mot slutten av 1969, før merverdiavgiften ble innført.

Regnet i løpende priser har det private konsumets andel av nettonasjonalproduktet stort sett vist en synkende tendens gjennom hele etterkrigstiden, fra ca. 75 prosent like etter krigen til ca. 64 prosent i 1971. Denne reduksjon har skjedd parallelt med en reduk-

Tabell 74. *Konsumets volumutvikling*

	Netto-nasjonal-produkt	Totalt konsum	Offentlig konsum	Privat konsum	Privat konsum pr. inn-bygger
	Gj.sn. årlig øking i prosent				
1900—1938	2,9	2,3	3,2	2,2	1,4
1938—1963	3,3	3,1	5,3	2,8	1,9
1946—1963	4,5	3,7	4,1	3,6	2,6
1963—1968	4,8	4,3	5,5	4,0	3,2
1969	5,4	7,8	7,7	7,8	6,9
1970*	3,5	2,4	0,5	2,8	2,1
1971*	4,6	5,0	4,8	5,0	4,3

Tabell 75. *Sammenhengen mellom nasjonalproduktet, private disponible inntekter og privat konsum*

Ar	Privat disp. innt. i pst. av netto-nasj.-prod.	Privat konsum i pst. av priv. disp. innt.	Privat konsum i pst. av netto-nasj.-prod. (1 × 2 : 100)	Ar	Privat disp. innt. i pst. av netto-nasj.-prod.	Privat konsum i pst. av priv. disp. innt.	Privat konsum i pst. av netto-nasj.-prod. (1 × 2 : 100)
	(1)	(2)	(3)		(1)	(2)	(3)
Gj. sn. 1935—1939	87,2	87,4	76,2	1958	76,0	90,4	68,7
				1959	77,0	89,6	69,0
1946	83,3	90,1	75,0	1960	77,9	88,7	69,1
1947	81,4	92,1	74,9	1961	77,4	88,7	68,7
1948	80,9	89,1	72,1	1962	76,9	89,2	68,5
1949	80,9	92,4	74,7	1963	76,9	87,7	67,5
1950	80,0	92,3	73,8	1964	77,0	86,3	66,5
1951	79,4	83,9	66,6	1965	76,9	84,1	64,7
1952	78,9	85,8	67,7	1966	75,3	85,3	64,2
1953	78,6	89,9	70,7	1967	74,0	86,2	63,8
1954	80,8	86,2	69,6	1968	73,2	87,5	64,1
1955	80,2	86,1	69,1	1969	73,8	88,7	65,5
1956	80,1	81,6	65,3	1970*	74,5	86,0	64,1
1957	77,7	84,2	65,4	1971*	72,9	88,1	64,2

sjon av den private disponible inntektens andel av nettonasjonalproduktet; konsumandelen av den private disponible inntekt har ikke vist noen varig tendens til opp- eller nedgang i denne perioden. (Se tabell 75.)

Som påpekt i Økonomisk utsyn for 1970 bar konsumutviklingen i årene 1969 og 1970 sterkt preg av de forserte innkjøp, særlig av varige forbruksgoder, som fant sted i månedene umiddelbart før skatteomleggingen 1. januar 1970. Beregninger som ble foretatt, tydet på at konsumveksten for årene 1969 og 1970 sett under ett likevel var noe svakere enn utviklingen i de enkelte komponenter av den private disponible realinntekt skulle tilsi. De tall som nå foreligger, bekrefter dette inntrykk. Den konsumøking som kan tilskrives veksten i de private disponible realinntekter for gruppen lønnstakere, pensjonister og trygdede og for selvstendig næringsdrivende (inklusive selskaper og andre ikke-personlige inntektstakere), er beregnet til 6,6 prosent for 1969 og 5,8 prosent for 1970, mens de faktiske vekstrater var henholdsvis 7,8 og 2,8 prosent, slik at den totale øking for de to år under ett ligger ca. 2 prosentpoeng under den beregnede. (Ved disse beregningene har en for enkelte poster, som utgifter til bolig, kjøp av biler m.v., brukt de faktiske endringstall ifølge nasjonalregnskapet.) De foreløpige inntektsanslag for 1971 viser for gruppen lønnstakere, pensjonister og trygdede under

Tabell 76. *Faktisk og beregnet utvikling av det private konsum. Prosentvis volumøking fra året før*

År	Faktisk øking (1)	Beregnet øking (2)	Avvik (2)—(1)
1961	6,2	4,7	—1,5
1962	3,3	4,3	1,0
1963	3,9	4,3	0,4
1964	4,0	3,4	—0,6
1965[1]	3,5	4,8	1,3
1966	4,4	4,6	0,2
1967	4,4	3,8	—0,6
1968	3,9	4,6	0,7
1969	7,8	6,6	—1,2
1970*	2,8	5,8	3,0
1971*	5,0	4,3	—0,7

[1] Fra 1965 er det foretatt en mindre justering i grunnlaget for beregnet konsumøking. Beregningene for 1964 og tidligere år bygger på en konsumrelasjon, der endringer i lønnstakergruppens disponible realinntekt har en virkningsfaktor (marginal konsumtilbøyelighet) på 1,0 og endringer i selvstendiges disponible realinntekt en virkningsfaktor på 0,2. Fra 1965 er beregnet øking basert på konsumrelasjonen som benyttes i nasjonalbudsjettmodellen MODIS III. Denne har virkningsfaktorer 0,87 og 0,14, men benyttes bare til å bestemme størstedelen av konsumøkingen. Visse konsumposter, bl.a. bolig og nye biler og motorsykler, er holdt utenfor og anslås direkte.

ett en øking i de disponible realinntekter på 4,4 prosent, og for selvstendig næringsdrivende m.v. en nedgang på 1,5 prosent (mot en øking på henholdsvis 7,7 prosent og 2,7 prosent i 1970). Dette gir en beregnet konsumøking på 4,3 prosent, dvs. 0,7 prosentpoeng lavere enn den faktiske øking. (Se tabell 76.) Selv om de foreløpige anslag er usikre, ser det etter dette ut til å være grunnlag for å konkludere at det private konsum i 1971 lå nær et normalnivå, etter den noe unormale volumutvikling i årene 1969 og 1970.

Konsumveksten i de senere år må stort sett sies å ha vært relativt sterk. En forklaring på dette kan være de betydelige inntektsoverføringer til trygdede og pensjonister som har funnet sted i denne perioden. Det er rimelig å anta at en endring i den disponible inntekt for disse grupper gjennomgående har en sterkere konsumvirkning enn tilsvarende inntektsendringer for den yrkesaktive befolkning. Hvor stor del av den samlede konsumøking som kan tilbakeføres til slike inntektsoverføringer, er det imidlertid vanskelig å anslå.

De foreløpige tall for relative volumendringer viser, som i tidligere år, betydelige variasjoner mellom utgiftsgruppene. (Se tabell 77.) Erfaringsmessig er anslagene for siste år usikre, men de antyder i det minste utviklingsretningen. Sterkest vekst i volum hadde konsumgruppene reiser og transport, møbler og husholdningsartikler samt fritidssysler og utdanning, mens konsumet av matvarer, drikkevarer og tobakk, bolig, lys og brensel og klær og skotøy vokste langsommere enn totalkonsumet.

I tabell 78 er det gjort et forsøk på å anslå normale volumendringer i konsumet for de enkelte grupper ut fra endringer i relative priser, i disponibel realinntekt pr. innbygger og i folketallet. For enkelte varegrupper er det ikke ubetydelige avvik mellom de anslåtte og de faktiske endringer, selv om overens-

Tabell 77. *Prosentvise endringer i volum og priser for det private konsum etter utgiftsgrupper*

	Prosentvise endringer i volum fra år til år			Prosentvise prisendringer fra år til år			Prosentvis endring i relative priser (gruppepriser i forhold til konsumpris) 1970—71
	1968–1969	1969–1970	1970–1971	1968–1969	1969–1970	1970–1971	
Matvarer	3,2	2,9	3,6	4,0	12,5	6,2	—0,5
Drikkevarer og tobakk	6,6	4,1	3,3	3,0	8,0	10,6	+3,9
Bolig, lys og brensel	6,5	4,9	3,3	3,5	12,8	5,6	—1,1
Møbler og husholdningsartikler	14,8	—2,7	6,7	2,2	10,5	3,7	—3,0
Klær og skotøy	6,4	6,0	3,1	1,5	8,0	5,0	—1,7
Reiser og transport	21,3	—9,2	12,0	2,6	8,3	9,6	+2,9
Fritidssysler og utdanning	6,2	0,9	5,9	4,8	10,0	5,2	—1,5
Andre utgifter	7,3	10,3	4,5	3,9	7,7	7,2	+0,5
Spesifisert konsum i alt	8,0	2,8	4,9	3,1	10,3	6,5	—0,2
Privat konsum i alt	7,8	2,8	5,0	3,2	10,0	6,7	–

Tabell 78. *Anslåtte volumendringer 1970—71 i hovedposter for det private konsum som følge av relative prisendringer, endringer i disponibel realinntekt pr. innbygger og endring i folketallet. Prosent*

	Anslått endring som følge av:			Samlet anslått endring	Faktisk endring
	Relativ prisendring	Endring i disponibel realinntekt pr. innb.	Endring i folketallet		
Matvarer	+ 0,2	+ 1,1	+ 0,7	+ 2,0	+ 3,6
Drikkevarer og tobakk	—1,0	+ 1,6	+ 0,7	+ 1,3	+ 3,3
Bolig, lys og brensel	+ 0,5	+ 1,9	+ 0,7	+ 3,1	+ 3,3
Møbler og hush.artikler	+ 1,5	+ 2,5	+ 0,7	+ 4,7	+ 6,7
Klær og skotøy	+ 0,6	+ 1,5	+ 0,7	+ 2,8	+ 3,1
Reiser og transport	—1,6	+ 3,6	+ 0,7	+ 2,7	+ 12,0
Fritidssysler, utdanning	+ 0,8	+ 2,5	+ 0,7	+ 4,0	+ 5,9
Andre utgifter	+ 0,1	+ 2,1	+ 0,7	+ 2,9	+ 4,5

Tabell 79. *Forbruk av enkelte matvarer*

		1966	1967	1968	1969	1970*	1971*
Mjølk[1]	Mill. liter	655	661	676	681	680	674
Fløte, omregnet til helmjølk	» »	222	229	233	234	232	233
Smør	1 000 tonn	17,0	16,8	22,7	21,3	21,7	20,0
Margarin	» »	80,3	82,0	75,5	75,5	75,7	77,7
Hvit ost	» »	20,5	20,9	20,7	21,4	22,3	23,3
Brun ost	» »	13,7	13,3	12,8	12,8	12,5	12,3
Egg	» »	36,0	37,2	38,1	40,4	39,5	40,3
Kjøtt	» »	80,9	81,4	83,2	82,6	82,2	81,5
Flesk	» »	61,2	63,1	65,1	67,3	70,6	73,1
Sukker	» »	162,5	157,1	177,4	158,4	164,1	165,9
Kaffe, rå vekt	» »	34,3	35,0	34,7	35,4	34,5	34,6
Importert frukt	» »	147,7	141,4	141,4	139,0	147,4	154,6
Norsk frukt	» »	66,1	69,1	97,6	86,7	76,7	69,7
Tørket frukt, nøtter	» »	13,7	12,2	12,2	12,7	11,9	10,4
Importerte grønnsaker	» »	23,3	25,8	42,7	24,8	35,0	21,0
Norske grønnsaker[2]	» »	150,3	136,0	138,4	129,5	132,2	134,0

[1] Omfatter også forbruket av tørrmjølk og kondensert mjølk. [2] På grunn av endringer i registreringsmetodene er tallene for årene 1966—1968 ikke direkte sammenliknbare med tallene for årene 1969—1971.

Tabell 80. *Forbruk av tobakk og drikkevarer*

		1966	1967	1968	1969	1970*	1971*
Sigarer	Tonn	99	118	130	127	98	110
Sigaretter	Mill. stk.	1 506	1 624	1 773	1 917	1 831	1 753
Røyketobakk, skrå, snus	Tonn	4 441	4 472	4 513	4 631	4 545	4 430
Alkoholfrie drikkevarer	Mill. liter	108,8	115,7	139,1	155,9	163,7	186,5
Alkoholholdig øl	» »	107,8	113,2	123,6	133,1	142,1	152,9
Vin	» »	6,2	7,0	7,6	8,4	9,0	10,3
Brennevin	» »	11,7	12,4	13,0	13,1	14,1	14,3
Ren alkohol i alt	» »	10,8	11,5	12,4	13,0	13,9	14,5

stemmelsen for 1971 er bedre enn for de to foregående år. (Se Økonomisk utsyn for 1969 og 1970.) Tilsvarende beregninger for tre-årsperioden 1968—1971 under ett viser imidlertid forholdsvis bra samsvar mellom de observerte og de beregnede endringsrater.

Forbruket av matvarer, regnet i faste priser, økte med 3,6 prosent fra 1970 til 1971, en noe sterkere vekst enn det endringer i realinntekt og priser skulle tilsi (se tabell 78). Anslag for forbruket av enkelte matvarer er gitt i tabell 79, men det må som vanlig tas forbehold om de foreløpige anslag for siste år. Disse anslag tyder på en stagnasjon i forbruket av blant annet mjølk, fløte, smør, margarin og kjøtt. For fisk synes det å ha vært en nedgang. Forbruket av importert frukt viste sterk vekst, men samtidig var det en markert tilbakegang for norsk frukt, slik at fruktforbruket totalt holdt seg omtrent stabilt. Også for norske og importerte grønnsaker endret volumtallene seg i forskjellig retning. Således gikk forbruket av importerte grønnsaker — som erfaringsmessig svinger sterkt fra år til år — markert tilbake fra 1970 til 1971, mens det for norske grønnsaker var en moderat vekst.

Regnet i faste priser økte forbruket av drikkevarer og tobakk med 3,3 prosent fra 1970 til 1971, en markert svakere vekst enn i de to foregående år, men likevel sterkere enn det utviklingen i realinntekt og relative priser normalt betinger (se tabell 78). Den forbruksnedgang for tobakksvarer som begynte i 1970, har fortsatt i 1971. For sigarer var det imidlertid en viss oppgang fra det lave nivå i 1970, men forbruket i 1971 var mindre enn i årene 1967, 1968 og 1969. Det er grunn til å anta at disse tall avspeiler en reell omlegging av forbruksvanene. Veksten i forbruket av drikkevarer var omtrent som foregående år. (Se tabell 80.)

For gruppen møbler og husholdningsartikler var det i 1971 en volumstigning på 6,7 prosent, som omtrent svarer til gjennomsnittlig forbruksvekst for denne gruppe i 1960-årene. Også for fritidssysler og utdanning var det en markert oppgang (5,9 prosent).

Tabell 81 viser volumtall for en del varige forbruksgoder. For de fleste av disse var det små endringer i tilgangstallene i forhold til 1970. Unntak var blant annet tilgangen på kjøleskap og dypfrysere, som viste nedgang, og omsetningen av båndopptakere, som fortsatt viste markert oppgang. Siden 1968 er omsetningen av båndopptakere mer enn fordoblet. Nedgangen i tilveksten av fjernsynslisenser fortsetter. Ved utgangen av 1971 hadde rundt regnet ¾ av husholdningene fjernsynslisens. Som resultat av meldingen om regulære fjernsynssendinger i farger fra 1. januar 1972, fikk omsetningen av fargefjernsynsapparater et kraftig oppsving mot slutten av 1971 — en regner med at minst 13 000 apparater ble solgt i løpet av året.

For gruppen reiser og transport økte forbruksvolumet med 12,0 prosent i 1971. Dette er en markert høyere vekstrate enn gjennom-

Tabell 81. *Tilgang av andre forbruksvarer*

		1966	1967	1968	1969	1970*	1971*
Kjøleskap	1 000 stk.	96	97	100	127	99	90
Dypfrysere	» »	70	75	74	103	91	83
Komb. kjøleskap og dypfrysere	» »	3	2	6	11	8	9
Vaskemaskiner	» »	60	70	72	93	85	85
Varmtvannsbeholdere	» »	33	31	32	46	68	65
Varmekolber for innbygging	» »	19	24	33	22	18	14
Strykejern	» »	90	77	92	93	106	93
Universale kjøkkenmaskiner	» »	14	13	15	22	16	18
Vispe- og røremaskiner	» »	72	72	66	71	64	63
Oppvaskmaskiner	» »	5	6	6	9	8	9
Støvsugere	» »	62	72	74	104	90	92
Båndopptakere	» »	26	42	50	84	93	114
Radiomottakere	» »	152	173	194	205	188	207
Fjernsynsapparat	1 000 lisenser	84	88	75	58	56	40
Sykler	1 000 stk.	82	82	91	103	111	114
Motorsykler[2]	» »	14	14	13	15	13	14
Personbiler[1], [2]	» »	66	71	70	102	72	84

[1] Inkl. stasjonsbiler og drosjer. [2] Førstegangsregistrerte.

Tabell 82. *Konsum av reiser etc.*

		1966	1967	1968	1969	1970	1971*
Jernbanereiser	Mill. personkm	1 745	1 708	1 643	1 565	1 569	1 570
Bussreiser	» »	3 426	3 452	3 600	3 707	3 726	3 800
Innenl. ruteflyging.	» »	385	481	538	620	699	800
Hotellbesøk (nordmenn)	1 000	1 567	1 581	1 631	1 689	1 724	1 800

snittet for årene 1969 og 1970 (4,9 prosent). Økingen var også betydelig sterkere enn endringen i realinntekt og relative priser skulle betinge (tabell 78). Som i tidligere år var det særlig utgifter til egne befordringsmidler, hvor kjøp av personbiler utgjør hoveddelen, som trakk volumtallet opp; veksten var her 14,5 prosent, mot 7,5 prosent for bruk av offentlige befordringsmidler. Tilgangen av personbiler økte fra 72 000 i 1970 til 84 000 i 1971. For denne utgiftsgruppen slo skatteomleggingen 1. januar 1970 særlig sterkt ut i forbrukstallene for 1969 og 1970. Det er derfor vanskelig å bedømme de underliggende vekst-tendenser i 1971 på grunnlag av årlige tilgangstall, men det ser ut til at den ekstraordinært høye bilomsetning mot slutten av 1969 har skjedd på bekostning av salget både i 1970 og 1971 — på tross av den sterke vekst det siste året. De foreløpige tall for innenlandsk personbefordring (tabell 82) tyder på at veksten for bussreiser fortsetter, men at nedgangen for jernbanereiser har stoppet opp. Den sterke oppgang i innenlandsk ruteflyging vedvarer — tallet på personkm var i 1971 mer enn dobbelt så stort som i 1966, og nesten fire ganger så stort som i 1963.

Investering

Investeringsetterspørselen var sterk både i 1970 og 1971. For året 1971 under ett ble den et enda kraftigere ekspansivt element i den innenlandske økonomi enn i 1970. Av hensyn til utenriksøkonomien og prisutviklingen tok myndighetene derfor sikte på å dempe etterspørselsveksten; mot slutten av 1970 ble de opprinnelige kvoter for innvilgning av lån i statsbankene og de opprinnelige byggekvoter for 1971 redusert med 10 prosent. I tillegg ble kredittpolitikken skjerpet i 1971; sparebanker med forvaltningskapital på minst 10 mill. kr. ble fra 1. juli 1971 pålagt å holde spesielle reserver av primære likvider, og i slutten av juli kom bestemmelsene om primære reservekrav for forretningsbankene, med virkning fra 1. august. Den faktiske utlånsøking utover høsten 1971 kom likevel til å ligge betydelig høyere enn måltallene, enda disse ble oppjustert to ganger i løpet av året. Men da den sterke utlånsekspansjonen i annet halvår i første rekke hadde sammenheng med at finansieringsbehovet for lageropplegg i eksportindustrien ble større enn ventet, fant myndighetene å kunne tolerere overskridelsen. (Nærmere enkeltheter om kredittpolitikken og statsbankenes virksomhet er tatt med i avsnittet om Kredittmarkedet.)

Boligbyggingen økte betydelig fra 1970 til 1971. I tiden januar—november 1971 ble det satt i gang 40 807 og fullført 36 056 boliger (leiligheter og hybler). Dette er henholdsvis 4 076 og 1 385 flere enn i tilsvarende periode året før. Ved utgangen av november 1971 var det under arbeid 40 822 boliger, mot 37 497 ved utgangen av november 1970. Tallet på boliger som fikk lånetilsagn fra Husbanken i 1971 var 28 400, eller 800 færre enn i 1970. Nedgangen må ses i sammenheng med den nevnte 10 prosent reduksjon av innvilgningsbudsjettet for 1971. Den endelige ramme for Husbankens innvilgning av lån i 1971 ble 2 068 mill. kr., mot 1 959 mill. kr. i 1970. Fra 8. desember 1970 ble byggeløyveordningen gjeninnført i 12 kommuner. I 18 kommuner ble ordningen bare gjeninnført for bergverks-, industri- og verkstedbygg og for hotell- og pensjonatbygg.

Som nevnt lå investeringsaktiviteten på et enda høyere nivå for 1971 under ett enn året før. Men ulike investeringsindikatorer tydet på at forsterkingen av den private investeringsetterspørselen opphørte i løpet av året. Ordreutviklingen i jern- og metallindustrien utenom primær jern- og metallindustri og skipsverft gir normalt et godt bilde av den konjunkturbestemte investeringsetterspørsel. Tilgangen på nye ordrer fra innenlandske kunder i denne industrigren økte stort sett sterkt gjennom annet halvår 1968 og hele 1969. Men i løpet av 1970 avtok veksttempoet i ordretil-

Tabell 83. *Investeringsindikatorer. Kvartalstall i prosent av tilsvarende periode året før*

	1970				1971			
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.
Utførte (og antatte) investeringer[1]								
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning	130	136	130	122	130	117	112	96
Bergverksdrift	79	97	126	86	131	167	105	104
Industri	154	156	143	137	127	124	112	96
Kraftforsyning	105	119	115	108	137	102	113	95
Ordrer i maskinindustri[2]								
Ordretilgang	107	140	98	142	110	115	111	..
Ordrereserver	130	129	124	145	144	137	108	..
Industriproduksjon:								
Investeringsvareproduksjon	100	114	106	107	115	98	82	105
Byggevirksomhet:								
Bygg under arbeid, total golvflate	116	113	110	105	102	100	102	[3] 103
Bygg satt i gang, total golvflate	103	103	93	98	111	110	105	[3] 97
Importverdi:								
Maskiner og apparater	123	139	118	128	125	106	119	[3] 100
Lastebiler, varevogner o. l.	92	133	103	108	135	127	106	[3] 69
Skip	166	217	113	198	109	260	237	[3] 56
Lager:								
Totalindeks	97	103	110	115	117	117	113	..

[1] Etter oppgaver fra bedriftene. For 4. kvartal antatt investering (i prosent av antatt investering for 4. kvartal året før) ellers utført investering. [2] Innenlandske og utenlandske ordrer. [3] Oktober—november.

gangen, og den viste tendens til å stabilisere seg på et høyt nivå. Mens tallene i de tre siste kvartalene av 1969 lå henholdsvis 28 prosent, 42 prosent og 60 prosent høyere enn ett år tidligere, var de tilsvarende vekstrater for 1. og 2. kvartal 1970 henholdsvis 18 prosent og 12 prosent. Senere har ratene svingt mellom —13 prosent (1. kvartal 1971) og + 7,5 prosent (3. kvartal 1971) uten noen markert varig tendens til opp- eller nedgang. Men ordretilgangen har hele tiden ligget høyt. Regnet i volum lå ordretilgangen i 3. kvartal 1971 antakelig om lag på samme nivå som ett år tidligere.

Etter Statistisk Sentralbyrås kvartalsvise investeringsundersøkelser var utførte investeringer i bergverksdrift, industri og kraftforsyning i 1. kvartal 1971 30 prosent høyere enn utførte investeringer i samme periode året før, regnet i løpende priser. I 3. kvartal 1971 hadde den tilsvarende vekstrate sunket til 12 prosent. Antatte investeringer for 4. kvartal 1971 var 4 prosent lavere enn antatte investeringer i 4. kvartal 1970. Fra 4. kvartal 1969 til 4. kvartal 1970 økte antatte investeringer med hele 47 prosent. (Se tabell 83.)

De samlede bruttoinvesteringer i fast realkapital og lager ble betydelig høyere for 1971 under ett enn antatt i det reviderte nasjonalbudsjett for 1971. Dette skyldes vesentlig at lagerinvesteringene ble større enn regnet med. Etter foreløpige og usikre beregninger kom de samlede bruttoinvesteringene opp i 37,3 milliarder kr., regnet i løpende priser, eller 4,7 milliarder kr. mer enn i 1970. Regnet i volum økte de samlede bruttoinvesteringer med 7 prosent i forhold til året før, mot en oppgang på 23 prosent fra 1969 til 1970.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital (uten lager) utgjorde i 1971 36 prosent av bruttonasjonalproduktet, regnet i løpende priser, mot 33 prosent i 1970. De foreløpige anslag for volumendringer i bruttoinvesteringene i fast kapital etter art fra 1970 til 1971 viser at mer enn halvparten av økingen falt på skip og båter. Disse investeringene økte i volum med 33 prosent fra 1970 til 1971, mot en oppgang på 73 prosent fra 1969 til 1970. Regnet

Tabell 84. *Bruttoinvestering i fast kapital fordelt etter art (1961-priser, 1961 = 100)*

	1967	1968	1969	1970*	1971*
Bygninger og anlegg	136	136	146	155	162
Skip og båter	159	123	68	117	156
Annet transportmateriell	139	148	164	152	164
Maskiner og annet utstyr	152	150	152	160	173
I alt	145	137	130	147	163

i løpende priser var investeringene i skip og båter 7 633 mill. kr. i 1971, en øking på 2 460 mill. kr. fra 1970. Både økt import, økte leveringer fra norske verft og mindre salg av eldre skip har bidratt til den sterke veksten de to siste år. Skipsinvesteringene varierer ofte betydelig fra år til år (se fig. 41), og betyr derfor mye for utviklingen i investeringene totalt. Men investeringene i skip og båter betyr lite for aktiviteten i den indre økonomi. De samlede bruttoinvesteringer i fast realkapital utenom skip og båter økte i volum med 6 prosent fra 1970 til 1971, mot vel 4 prosent året før. Maskiner og annet utstyr fikk noe sterkere volumøking i 1971 enn i 1970, 8 prosent mot 5 prosent. Investeringsøkingen i bygninger og anlegg ble derimot noe lavere i 1971 enn i 1970. (Se tabell 84.)

De foreløpige og usikre anslag for endringene i bruttoinvesteringer etter næring viser, som i tidligere år, store variasjoner (se tabell 85). Sterkest øking fra 1970 til 1971 hadde sjøtransport med 2 445 mill. kr. (50 prosent regnet i løpende priser, eller 34 prosent regnet i faste priser). Volumøkingen var likevel min-

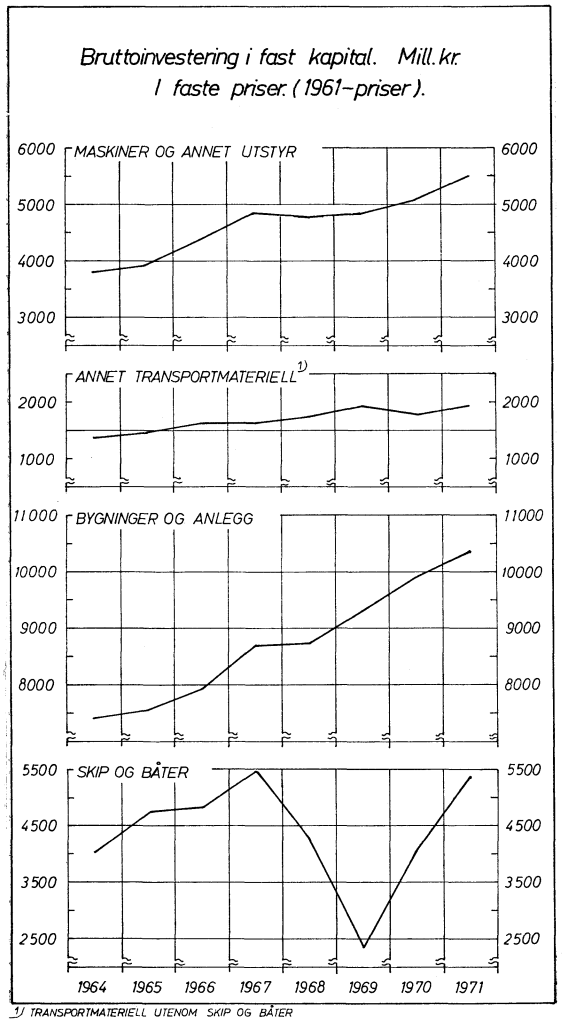

Fig. 41.

Tabell 85. *Bruttoinvestering i fast kapital etter næring*

	I løpende mill. kr.		
	Endringer fra år til år		
	1968–1969	1969–1970	1970–1971
Jordbruk og skogbruk	241	— 31	14
Fiske og fangst	2	22	66
Bergverksdrift m. v.	— 17	23	74
Industri	91	1 058	648
Bygge- og anleggsvirksomhet	165	217	188
Elektrisitetsforsyning og gassforsyning	121	135	77
Varehandel	215	74	377
Forretningsbygg	35	96	166
Boliger	537	812	739
Sjøtransport	—2072	2 521	2 445
Annen samferdsel	237	129	150
Andre tjenesteytende næringer	59	72	107
Offentlig konsumkapital	617	515	684
I alt	231	5 643	5 735

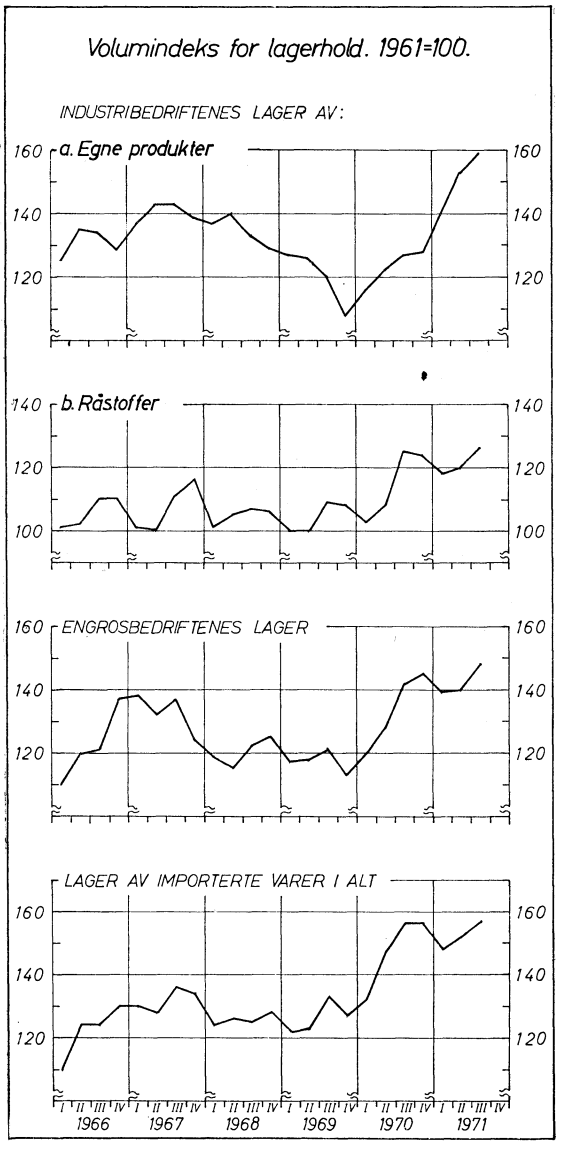

Fig. 42.

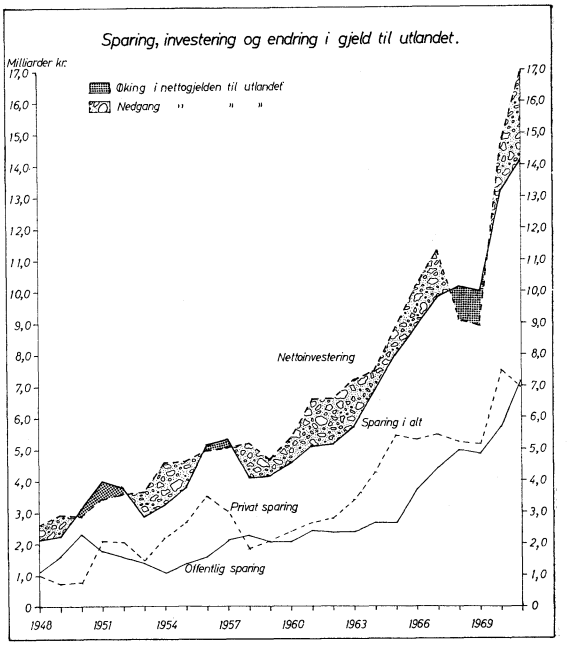

Fig. 43.

dre enn året før. Bruttoinvesteringene i skipsfart kom nesten opp på samme nivå som i 1967, regnet i faste priser. Ser en på bruttoinvesteringene uten sjøtransport var det veksten i industriinvesteringene som dominerte bildet i 1970, men fra 1970 til 1971 økte investeringene i industrien noe svakere (med 6 prosent, regnet i faste priser, mot 18 prosent fra 1969 til 1970). Andre næringer som viste relativt sterk øking i investeringsvolumet fra 1970 til 1971 var bergverksdrift m.v. (17 prosent), varehandel (15 prosent) og bygge- og anleggsvirksomhet (13 prosent).

Bruttoinvesteringene i offentlig konsumkapital, regnet i volum, økte med bare 2 prosent fra 1969 til 1970, men fra 1970 til 1971 var det igjen en markert stigning i disse investeringene (6 prosent). Etter det reviderte nasjonalbudsjett 1971 var det ventet at de kommunale investeringene ville stå for mesteparten av økingen, men den faktiske øking synes å ha blitt relativt kraftigst for statlig konsumkapital.

Verdien av de samlede lagerbeholdninger økte, etter foreløpige tall, med 1 585 mill. kr. fra 1970 til 1971, mens det var en oppgang på 2 614 mill. kr. fra 1969 til 1970. Lagerbeholdningen av importvarer økte kraftig i 1970, men i 1971 var det bare små endringer i importvarelagrene. I løpet av 1971 førte dårligere avsetning for viktige eksportvarer til en meget sterk oppgang i eksportvarelagrene; de lå ved utgangen av 3. kvartal 1971 hele 54 prosent høyere enn ett år tidligere.

Fra 1970 til 1971 økte de private bruttoinvesteringer i fast kapital med 23 prosent, regnet i løpende priser, mot 29 prosent fra 1969 til 1970. Det var nedgang i de private bruttoinvesteringer både fra 1967 til 1968 og fra 1968 til 1969, med henholdsvis 3 prosent og 4 prosent. De offentlige bruttoinvesteringer økte fra 1970 til 1971 med 11 prosent regnet i løpende priser.

Det samlede kapitalslit i 1971 er foreløpig beregnet til 20,4 milliarder kr. i løpende priser, eller 2,4 milliarder kr. mer enn i 1970. Nettoinvesteringene i 1971 ble dermed 16,9 milliarder kr., mot 14,7 milliarder kr. i 1970 og 8,9 milliarder kr. i 1969. Nettoinvesteringenes

Tabell 86. *Offentlig og privat bruttoinvestering i fast kapital ekskl. lager i løpende priser*

	1967	1968	1969	1970*	1971*
Privat bruttoinvestering ..... mill. kr.	17 570	17 023	16 381	21 100	25 889
Offentlig bruttoinvestering ..... » »	6 648	7 121	7 994	8 918	9 864
Av dette:					
Offentlige bedrifter ..... » »	3 001	3 266	3 522	3 931	4 193
Offentlig konsumkapital ..... » »	3 647	3 855	4 472	4 987	5 671
I alt mill. kr.	24 218	24 144	24 375	30 018	35 753
Prosentvis fordeling:					
Privat bruttoinvestering	72,5	70,5	67,2	70,3	72,4
Offentlig bruttoinvestering	27,5	29,5	32,8	29,7	27,6
Av dette:					
Offentlige bedrifter	12,4	13,5	14,5	13,1	11,7
Offentlig konsumkapital	15,1	16,0	18,3	16,6	15,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 87. *Investering, kapitaltilvekst og nettoøking i lån. Mill. kr.*

	1967	1968	1969	1970*	1971*
A. Bruttoinvestering (inkl. lager)	24 841	23 988	24 764	32 632	37 338
B. Kapitalslit	13 542	14 889	15 845	17 974	20 423
C. Nettoinvestering (A—B)	11 299	9 099	8 919	14 658	16 915
1. Offentlig	3 561	3 802	4 263	4 672	5 097
2. Privat	7 738	5 297	4 656	9 986	11 818
D. Kapitaltilvekst i alt[1]	9 869	10 182	10 019	13 193	14 115
1. Offentlig	4 401	4 962	4 849	5 699	7 144
2. Privat	5 468	5 220	5 170	7 494	6 971
E. Nettoopplåning (C—D)[2]	1 430	—1 083	—1 100	1 465	2 800
1. Offentlig	— 840	—1 160	— 586	—1 027	—2 047
2. Privat	2 270	77	— 514	2 492	4 847

[1] Medregnet netto gaver fra utlandet. [2] Samlet nettoopplåning svarer til underskottet på driftsbalansen overfor utlandet.

andel av nettonasjonalproduktet økte fra 14,4 prosent i 1969, som er den laveste andel i hele etterkrigsperioden, til 20,5 prosent i 1970 og 21,1 prosent i 1971. Ved vurdering av tallene må de store variasjoner i skipsinvesteringene tas i betraktning. I gjennomsnitt for perioden 1962—1970 utgjorde nettoinvesteringene 19,0 prosent av nettonasjonalproduktet.

Underskottet på driftsregnskapet med utlandet ble rekordstort i 1971, nemlig 2 800 mill. kr. mot 1 465 mill. kr. i 1970 — etter foreløpige og usikre anslag, og den innenlandske sparing (kapitaltilvekst) utgjorde bare 83 prosent av nettoinvesteringene. Etter anslagene gikk den private sparing ned med 523 mill. kr. fra 1970 til 1971 og dekket da bare 49 prosent av den samlede kapitaltilvekst i 1971. En må helt tilbake til 1958 for å finne et år med lavere privat enn offentlig sparing. Da den private sparingen er sterkt påvirket av konjunkturbestemte variasjoner i selskapssparingen, må en stor del av nedgangen i den private sparing fra 1970 til 1971 kunne tilskrives dårlige konjunkturer for en del av eksportnæringene. Den samlede offentlige sparing steg med 1 445 mill. kr. fra 1970 til 1971 etter foreløpige oppgaver. I 1971 hadde den offentlige sektor høyere sparing enn nettoinvesteringer, mens det motsatte var tilfelle for den private sektor (se tabell 87).

Finanser, kredittmarked og priser

Offentlige finanser

Finanspolitikken

En kan stort sett skille mellom to hovedgrupper av finanspolitiske virkninger: de direkte budsjettvirkningene og de konjunkturpolitiske virkningene.

Med de direkte virkningene menes de bidrag de enkelte utgifts- og inntektsposter yter til fremme av spesielle offentlige formål (undervisningsformål, forsvarsformål, virkningene på inntektsfordelingen m.v.).

De konjunkturpolitiske virkningene av finanspolitikken kan hensiktsmessig analyseres under følgende inndeling:

1. Virkningene av den offentlige forvaltnings etterspørsel etter varer og tjenester.
2. Virkningene av inntektsoverføringer mellom den private sektor og den offentlige forvaltning.
3. Virkningene av de offentlige lånetransaksjoner (utlån, opptak av lån, aksjetegning m.v.).

Som en grov indikator for den samlede konjunkturpolitiske virkning av den offentlige forvaltnings utgifter og inntekter er det vanlig å bruke netto fordringsøkingen («overskott før lånetransaksjoner»), som er lik nettoresultatet av inntektsoverføringene mellom den offentlige forvaltning og publikum, fratrukket den offentlige forvaltnings netto utgifter til varer og tjenester. Men denne størrelsen kan ikke være mer enn en grov indikator, da den blant annet ikke tar hensyn til de offentlige lånetransaksjonene og til virkningene av totalnivået for de offentlige utgifter og inntekter.

Den offentlige forvaltnings regnskaper

Statens bevilgningsregnskap

Forslaget til statsbudsjett for 1971 var i hovedtrekkene basert på langtidsprogrammets målsetting. Et viktig ledd i denne målsetting var å regulere den private etterspørsel for å sikre full sysselsetting, mindre prispress og lavere importoverskott. På enkelte områder fant Regjeringen det imidlertid påkrevet å gå ut over de rammer som langtidsprogrammet hadde trukket opp. Dette gjaldt blant annet utgiftene til undervisning og forskning og til utviklingshjelp.

Budsjettforslaget for 1971 var basert på en netto fordringsøking eller et overskott før lånetransaksjoner på 200 mill. kr. Til sammenlikning kan nevnes at regnskapet for 1970 viste et underskott før lånetransaksjoner på 346 mill. kr., mens regnskapet for 1969 viste et overskott på 136 mill. kr. Underskottet i 1970 har sammenheng med omleggingen av skattesystemet fra 1. januar 1970 (se avsnittet «Hovedtrekkene i den nye skatteordningen» i Økonomisk utsyn for 1970). De budsjettmessige endringer som denne omlegging førte med seg, gjør at en bør være varsom med å sammenlikne regnskapstallene for 1970 og budsjettallene for 1971 med tall for tidligere år.

De samlede utgifter viste etter budsjettforslaget for 1971 en stigning på 14 prosent i forhold til vedtatt budsjett året før, mot en tilsvarende øking på 18 prosent i budsjettforslaget for 1970. Den budsjetterte øking av utgiftene i 1971 var betydelig større enn gjennomsnittet i 1960-årene. I første halvdel av 1960-årene var således den gjennomsnittlige stigningen vel 9 prosent om året og i siste halvdel 11,5 prosent. Stigningen i 1971 var særlig sterk for undervisning og forskning (28,5 prosent). Under behandlingen i Stortinget høsten 1970 av budsjettet for 1971 ble det foretatt en del endringer, som bl.a. førte til at overskottet før lånetransaksjoner i det vedtatte budsjett ble redusert til 122 mill. kr.

I løpet av året 1971 ble det gitt en rekke tilleggsbevilgninger, bl.a. i forbindelse med overføringen av trygdekontorene til statsbudsjettet (ca. 237 mill. kr.). Vel 135 mill. kr. ble bevilget til indeks- og justeringsoppgjøret for offentlige tjenestemenn og 106 mill. kr. til kompensasjonsoppgjøret i forbindelse med syketrygdens inkorporering i folketrygden. Videre ble det bevilget 57 mill. kr. som statens andel av økt arbeidsgiveravgift til folketrygden. Ved nysalderingen av budsjettet ved utgangen av 1971 ble bevilgningene til refusjon av omsetningsavgift (tilskott til boliger m.v.) økt med 130 mill. kr. Samtidig ble anslagene for formues- og inntektsskatt økt med 155 mill. kr. og merverdiavgiften med 150 mill. kr. Alt i alt var det en netto utgiftsøking i form av tilleggsbevilgninger (inkl. bevilgninger under nysalderingen) på til sammen 1 082 mill. kr., og av dette falt om lag 837 mill. kr. på utgifter utenom lånetransaksjoner. Av tilleggsbevilgningene ble 466 mill. kr. dekket ved reduksjon av reserveposten «Tilfeldige utgifter». Inntektene økte med 637 mill. kr.

På samme måte som i tidligere år regnet en ved årsskiftet 1971—72 med visse innsparin-

ger i forhold til det bevilgede budsjett som følge av ubesatte stillinger og forskyvninger i statens bygge- og anleggsvirksomhet. Alt i alt tydet anslag ved årsskiftet på at overskottet før lånetransaksjoner for 1971 ville bli på rundt 200 mill. kr. (mot som nevnt 122 mill. kr. i det vedtatte budsjett).

I tabell 88 er hovedpostene i statens bevilgningsregnskap gruppert etter nasjonaløkonomisk art (se kolonne 2 b). Tallene for 1969 og 1970 er endelige regnskapstall, mens tallene for 1971 bygger på anslag. I denne tabellen er bevilgningsregnskapet satt opp noe annerledes enn i de oppstillinger som vanligvis brukes i de trykte statsregnskaper og statsbudsjetter. Av større avvik kan nevnes at tabellen ikke omfatter utgifter eller inntekter i forbindelse med lån, gjeldsavdrag m.v. Videre er underskott på statens forretningsdrift i tabell 88 ført til fradrag under posten «formuesinntekt» på inntektssiden, mens det i vanlige oppstillinger er tatt med blant utgiftene. Bruk av varer og tjenester for konsum- og forsvarsformål er regnet netto (utgifter minus inntekter), mens det vanligvis regnes brutto. I Statistisk Sentralbyrås oppstillinger blir utgifter til nybygg og nyanlegg ved offentlig forretningsdrift — i likhet med aksjetegning i offentlige aksjeselskaper — regnet som fordringsøking for den offentlige forvaltning og som investering for vedkommende næring. I tabell 88 er beløpet ført opp som egen post under betegnelsen «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak». På denne måten vil posten «Annen netto fordringsøking» svare til det som i statens bevilgningsregnskap kalles «Overskott før lånetransaksjoner».

Etter denne oppstillingsmåten var de samlede u t g i f t e r over statens bevilgningsregnskap for 1971 ved årsskiftet 1971—72 anslått til 18 740 mill. kr., eller 17,6 prosent mer enn i 1970 (jfr. tabell 88, kolonne 2 b). I disse tallene har en ikke regnet med postene 13 «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og 14 «Overskott før lånetransaksjoner». Fra 1969 til 1970 var den tilsvarende øking 19,5 prosent. Av utgiftene i 1971 gikk 43,2 prosent (8 092 mill. kr.) med til å dekke statens nettokjøp av varer og tjenester. Av dette ble 2 030 mill. kr. brukt til bruttoinvesteringer i veianlegg, skoler, administrasjonsbygninger og andre former for statlig konsumkapital (postene 11 c og 12 i tabell 88). Stigningen i investeringsutgiftene utgjorde i 1971 15,7 prosent, mot 9,1 prosent i 1970. Utgiftene til varer og tjenester til forsvaret (post 11 a) var i 1971 anslått til 3 122 mill. kr. og til sivile konsumformål (post 11 b) 2 940 mill. kr. Sammenliknet med året før var dette en stigning på henholdsvis 12,8 prosent og 22,6 prosent. (Tilsvarende tall for økingen fra 1969 til 1970 var henholdsvis 9,8 prosent og 10,4 prosent.) Den sterke økingen i utgiftene til sivile konsum formål i 1971 skyldes for en del prisstigning, men har også andre årsaker. Som nevnt foran fant Regjeringen det påkrevd med en betydelig utgiftsøking i 1971 for å kunne gjennomføre langtidsprogrammets målsetting, og på flere områder ble det funnet nødvendig å gå ut over de rammer som var trukket opp i langtidsprogrammet. Dette gjaldt bl.a. utgiftene til undervisning og til sosiale formål. Utgiftsøkingen i 1971 har også sammenheng med lønns- og inntektsoppgjørene våren 1970, idet disse bare delvis slo ut i 1970-budsjettet. Som nevnt tidligere, ble det dessuten i løpet av 1971 gitt til dels store tilleggsbevilgninger, bl.a. i forbindelse med indeks- og justeringsoppgjøret for offentlige tjenestemenn og kompensasjonsoppgjøret i samband med syketrygdens inkorporering i folketrygden.

I tabell 91 er det gitt en oversikt over den offentlige forvaltnings nettoutgifter til varer og tjenester, spesifisert etter formål og etter art. Av stats- og trygdeforvaltningens totale utgifter i denne tabell faller det aller meste på statens bevilgningsregnskap. Fra 1970 til 1971 var det særlig sterk stigning i utgiftene til undervisning og til helsevern og andre sosiale formål.

Av utgiftene på bevilgningsregnskapet for 1971 falt etter de foreløpige anslag 10 648 mill. kr. på forskjellige former for overføringer til private, til andre offentlige regnskaper og til utlandet (postene 6—10 i tabell 88). Sammenliknet med 1970 var dette en stigning på 1 633 mill. kr., eller 18,1 prosent, mens den tilsvarende øking fra 1969 til 1970 utgjorde 28,2 prosent. En vesentlig del av stigningen fra 1969 til 1970 gjaldt overføringer til trygdeforvaltningen i forbindelse med gjennomføringen av den nye skatteordningen fra 1. januar 1970 (jfr. Økonomisk utsyn 1970). Av økingen i overføringene fra statens bevilgningsregnskap i 1971 gikk 735 mill. kr. til subsidier (pristilskott, drifts- og investeringstilskott m.v.), mens det i 1970 var en stigning på 355 mill. kr. Også her har økingen i 1971 til dels sammenheng med store tilleggsbevilgninger i løpet av året. Posten Refusjon av omsetningsavgift ble således forhøyet med 130 mill. kr., og det ble bevilget ekstra pristilskott, vesentlig i samband med kornhøsten, på 70 mill. kr.

I n n t e k t e n e på statens bevilgningsregnskap steg ifølge anslag ved årsskiftet 1971—72 fra 16 326 mill. kr. i 1970 til 19 760 mill. kr. i 1971 (jfr. tabell 88). Det vil si en øking på 21,0 prosent, mot 16,3 prosent fra 1969 til 1970. Inntektene består i det alt vesentlige av

Tabell 88. *Den offentlige forvaltnings inntekter og utgifter etter art. Mill. kr.*

	1. I alt			2. Stats- og trygdeforvaltningen						3. Kommuneforvaltningen[3]		
				a. I alt			b. Av dette statens bevilgningsregnskap[3]					
	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*
Inntekter												
1. Formuesinntekt	1 012	1 226	1 310	873	1 071	1 174	575	696	869	139	155	136
a. Renter og utbytte	1 292	1 553	1 665	1 136	1 365	1 477	838	990	1 172	156	188	188
b. Inntektsført overskott av offentlige foretak	— 280	— 327	— 355	— 263	— 294	— 303	— 263	— 294	— 303[2]	— 17[2]	— 33[2]	— 52
2. Skatter[1]	27 442	31 578	38 892	21 011	24 428	30 487	13 065	14 955	17 918	6 431	7 150	8 405
a. Trygde- og pensjonspremier	6 532	7 369	9 651	6 532	7 369	9 651	–	–	–	–	–	–
b. Andre direkte skatter	10 345	10 742	12 940	4 086	3 807	4 763	3 522	2 582	2 717	6 259	6 935	8 177
c. Indirekte skatter	10 565	13 467	16 301	10 393	13 252	16 073	9 543	12 373	15 201	172	215	228
3. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen	–	–	–	805	1 076	1 282	211	241	254	2 061	2 654	3 013
4. Overføringer til bevilgningsregnskapet fra annen statsforvaltning	–	–	–	–	–	–	190	434	719	–	–	–
5. Inntekter i alt	28 454	32 804	40 202	22 689	26 575	32 943	14 041	16 326	19 760	8 631	9 959	11 554
Utgifter												
6. Renteutgifter	910	1 109	1 299	658	795	935	657	794	934	252	314	364
7. Overføringer til private	12 044	15 286	18 386	11 131	14 439	17 476	3 087	3 287	4 181	913	847	910
a. Trygde- og pensjonsstønader	7 385	10 462	12 524	7 220	10 273	12 324	–	–	–	165	189	200
b. Andre stønader til konsumenter	1 106	832	1 038	486	319	478	468	313	472	620	513	560
c. Subsidier	3 553	3 992	4 824	3 425	3 847	4 674	2 619	2 974	3 709	128	145	150
8. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen	–	–	–	2 061	2 654	3 013	1 758	1 920	2 126	805	1 076	1 282
9. Overføringer fra bevilgningsregnskapet til annen statsforvaltning	–	–	–	–	–	–	1 338	2 807	3 077	–	–	–
10. Stønader til utlandet (netto)	245	299	330	245	299	330	192	207	330	–	–	–
11. Konsum (netto)	10 831	11 957	13 832	5 544	6 132	7 152	5 287	5 858	6 848	5 287	5 825	6 680
a. Bruk av varer og tjenester til forsvarsformål	2 522	2 772	3 127	2 519	2 767	3 122	2 519	2 767	3 122	3	5	5
b. Bruk av varer og tjenester til sivile konsumformål	6 751	7 362	8 644	2 429	2 672	3 244	2 172	2 398	2 940	4 322	4 690	5 400
c. Beregnet kapitalslit på konsumkapital	1 558	1 823	2 061	596	693	786	596	693	786	962	1 130	1 275
12. Nettoinvestering i sivil konsumkapital	2 914	3 164	3 610	1 042	1 103	1 285	1 013	1 062	1 244	1 872	2 061	2 325
13. Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak	623	787	870	573	737	820	573	737	820	50	50	50
14. Annen netto fordringsøking («Overskott før lånetransaksjoner»)	887	202	1 875	1 435	416	1 932	136	— 346	200	— 548	— 214	— 57
15. Utgifter i alt	28 454	32 804	40 202	22 689	26 575	32 943	14 041	16 326	19 760	8 631	9 959	11 554
16. Disponibel inntekt (5 ÷ (6 + 7 + 8 + 9 + 10))	15 255	16 110	20 187	8 594	8 388	11 189	7 009	7 311	9 112	6 661	7 722	8 998
÷ Konsum (11)	10 831	11 957	13 832	5 544	6 132	7 152	5 282	5 858	6 848	5 287	5 825	6 680
= Kapitaltilvekst (12 + 13 + 14)	4 424	4 153	6 355	3 050	2 256	4 037	1 727	1 453	2 264	1 374	1 897	2 318

[1] For de direkte skattene omfatter tallene også øking i arbeidsgivernes og de kommunale skatteoppkreveres beholdninger. For de indirekte skattene omfatter tallene ikke øking i produksjons- og omsetningsleddenes beholdninger av merverdiavgift (omsetningsavgift). [2] Omfatter også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper). [3] Statskassens andel av fellesskatten (fra Skattefordelingsfondet) er tatt med under pkt. 4, kommunenes under pkt. 3 i forspalten.

skatter og avgifter (direkte og indirekte skatter). De indirekte skattene steg fra 12 373 mill. kr. i 1970 til 15 201 mill. kr. i 1971 etter de foreløpige anslag, eller med 22,9 prosent, mot 29,7 prosent året før. Den sterkere økingen i 1970 skyldes i første rekke omleggingen av skattesystemet fra 1. januar 1970 med innføring av merverdiavgift og investeringsavgift. De direkte skattene steg fra 2 785 mill. kr. i 1970 til anslagsvis 2 952 mill. kr. i 1971. Som direkte skatt er her også tatt med statens andel av fellesskatten (overført fra Skattefordelingsfondet) med 203 mill. kr. i 1970 og 235 mill. kr. i 1971. I tabell 88 er disse beløpene tatt med under post 4 «Overføringer til bevilgningsregnskapet fra annen statsforvaltning».

Av de indirekte skattene på 15 201 mill. kr. i 1971 utgjorde merverdiavgiften (inkl. investeringsavgift) anslagsvis 10 350 mill. kr., mot 8 301 mill. kr. i 1970, det vil si en øking på vel 2 milliarder kroner.

De samlede inntekter på bevilgningsregnskapet for 1971 oversteg utgiftene med 1 020 mill. kr. (summen av postene 13 og 14 i tabell 88). Det tilsvarende tall i 1970 var 391 mill. kr. og i 1969 709 mill. kr. Av beløpet i 1971 gikk 820 mill. kr. med til å dekke økingen i kapitalinnskott i statens forretningsdrift, slik at «overskottet før lånetransaksjoner» utgjorde 200 mill. kr. Tallet må imidlertid betraktes som meget usikkert; anslagene for både utgiftene og inntektene i bevilgningsregnskapet for 1971 er svake, og relativt små feilvurderinger her vil kunne slå forholdsvis sterkt ut i «overskottet før lånetransaksjoner». Til dekning av utlån, gjeldsavdrag m.v. gikk det med anslagsvis 3 300 mill. kr., som er forutsatt dekket ved bruk av kontantbeholdning og lånemidler.

Trygdeforvaltningens regnskaper

Fra 1. januar 1971 ble syketrygden, yrkesskadetrygden og arbeidsløshetstrygden innlemmet i folketrygden. Etter denne utvidelsen dekker folketrygden ca. 97 prosent av de samlede utbetalinger fra den offentlige trygdesektoren, når en holder barnetrygden utenfor. Fra samme tidspunkt ble det gjennomført en felles finansieringsordning og en forenklet administrasjon for alle de trygder som går inn i folketrygden. De tidligere medlemspremier til syketrygden ble erstattet av en felles medlemsavgift som innkreves av skattemyndighetene med 3,2 prosent av antatt inntekt, mens arbeidsløshetstrygdens medlemspremie ble sløyfet. Arbeidsgivernes tilskott beregnes fra 1. januar 1971 på samme grunnlag for alle stønadsordninger i folketrygden, og arbeidsgiveravgiften ble hevet fra 8,8 til 13,0 prosent av pensjonsgrunnlaget. Samtidig ble satsene for tilskott fra staten og kommunene satt opp, slik at innbetalingene skulle tilsvare summen av de tidligere tilskott til folketrygden og til de inkorporerte trygdene. Fra 1. januar 1971 ble også pensjonsdelen av medlemsavgiftene til folketrygden forhøyet fra 4,0 til 4,5 prosent av pensjonsgivende lønnsinntekt og fra 7,8 til 9,75 prosent av annen pensjonsgivende ervervsinntekt. Fra 1. juli ble arbeidsgiveravgiften og medlemsavgiften for lønnsinntekt hevet. Av betalingstekniske grunner ble dette gjennomført ved at arbeidsgiveravgiften ble satt opp fra 13,0 til 14,2 prosent med rett for arbeidsgiverne til å trekke 0,4 prosent av arbeidstakernes lønn.

Folketrygdens grunnbeløp ble fra og med 1. januar 1971 forhøyet fra 6 800 til 7 200 kroner og til 7 500 kroner fra 1. mai. Folketrygdens særtillegg, som til og med 1970 ble fastsatt etter en sats på 7,5 prosent av grunnbeløpet, ble fra 1. januar 1971 forhøyet til 12,5 prosent og fra 1. mai til 14,0 prosent av grunnbeløpet.

Fra 1. januar 1971 ble det i folketrygden åpnet adgang til å ta ut en redusert førtids alderspensjon, dog tidligst fra den måned en fyller 67 år. Samtidig ble det innført obligatorisk sykepengeordning for selvstendig næringsdrivende og en ordning med arbeidsløshetsstønad for selvstendige som har fylt 65 år.

Tabell 89 viser tall for trygdeforvaltningens inntekter og utgifter vurdert etter kontantprinsippet. Tallene for 1969 og 1970 er endelige regnskapstall, mens de for 1971 er anslag. De samlede utgifter for trygdeforvaltningen i 1971 er anslått til 12 228 mill. kr. eller 2 306 mill. kr. mer enn i 1970. (I tallene for trygdeforvaltningen er i tillegg til statens premietilskott også inkludert visse andre overføringer til/fra staten.) Av utgiftene i 1971 utgjorde stønadene etter de foreløpige anslag 11 469 mill. kr., og av dette falt 10 087 mill. kr. på folketrygden og 1 209 mill. kr. på barnetrygden. Stønadene fra folketrygden viser en øking på nær 2 milliarder kroner fra 1970 til 1971, dersom en i 1970-tallene også tar med stønadene fra de inkorporerte trygder (syketrygden, arbeidsløshetstrygden og yrkesskadetrygden). En vesentlig del av økingen gjelder sykestønader. Dette henger bl.a. sammen med gjennomføringen av den nye sykehusloven fra 1. januar 1970; stigningen i kurpengeutgiftene og i utgiftene til sykepenger fra 1970 til 1971 ble vesentlig større enn tidligere forutsatt.

Tabell 89. *Trygdeforvaltningens inntekter og utgifter.*[1] *Mill. kr.*

	Inntekter																		Utgifter								
	I alt			Medlems-premie			Premietilskott fra									Andre inntekter			I alt			Stønader			Andre utgifter		
							Arbeidsgivere			Staten			Kommuner														
	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*
Folketrygden[2]	4760	5727	11216	1516	1733	3580	2581	2981	5210	323	627	1162	291	309	990	49	77	274	3993	5159	10827	3823	4936	10087	170	223	740
Folketrygdfondet[3]	85	127	170	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	85	127	170	2	2	2	–	–	–	2	2	2
Syketrygden[4]	1949	2798	–	948	1059	–	526	615	–	198	514	–	253	463	–	24	147	–	1957	3036	–	1882	2935	–	75	101	–
Barnetrygden	427	1210	1219	–	–	–	–	–	–	427	1210	1219	–	–	–	–	–	–	340	1210	1219	338	1202	1209	2	8	10
Arbeidsløshetstrygden[5]	176	205	–	49	49	–	48	49	–	17	27	–	24	25	–	38	55	–	174	171	–	127	116	–	47	55	–
Yrkesskadetrygden	143	145	–	3	3	–	112	110	–	8	11	–	–	–	–	20	21	–	156	171	–	145	159	–	11	12	–
Pensjonstrygden for sjømenn	180	178	180	36	34	35	63	58	59	42	52	52	–	–	–	39	34	34	161	152	154	[6]157	147	149	4	5	5
Pensjonstrygden for fiskere	13	15	14	3	3	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	10	12	11	13	13	14	12	12	13	1	1	1
Pensjonstrygden for skogsarbeidere	7	6	6	1	1	1	5	4	4	–	–	–	–	–	–	1	1	1	5	8	12	4	7	11	1	1	1
I alt	7740	10411	12805	2556	2882	3619	3335	3817	5273	1015	2441	2433	568	797	990	266	474	490	6801	9922	12228	6488	9514	11469	313	408	759

[1] Tallene er beregnet etter kontantprinsippet. [2] Omfatter alderstrygd, attføringshjelp, uføretrygd, enke- og morstrygd, forsørgertrygd for barn og krigspensjoneringene. F.o.m. 1971 er også syketrygden, arbeidsløshetstrygden og yrkesskadetrygden inkludert. [3] Inntektsbeløpene omfatter bare renter. [4] Inkl. Syketrygdens reguleringsfond. [5] Inkl. Arbeidsløshetstrygdens riksreservefond og Arbeidsløshetstrygda for sjømenn i utenriksfart. [6] Inkl. etterbetalinger for 1968.

Trygdeforvaltningens inntekter steg etter de foreløpige anslag fra 10 411 mill. kr. i 1970 til 12 805 mill. kr. i 1971. Av inntektene i 1971 utgjorde medlemspremier 3 619 mill. kr. (+737 mill. kr.), tilskott fra arbeidsgivere 5 273 mill. kr. (+ 1 456 mill. kr.), fra staten 2 433 mill. kr. (÷ 8 mill. kr.) og fra kommunene 990 mill. kr. (+ 193 mill. kr.). Statens og kommunenes utgifter til trygdeforvaltningen som arbeidsgivere er tatt med under «Premietilskott fra arbeidsgivere».

Anslagene over trygdeforvaltningens inntekter og utgifter i 1971 gir slik de her er definert et beregnet inntektsoverskott på 577 mill. kr., mot 489 mill. kr. i 1970.

Folketrygdfondet hadde ved utgangen av 1971 en forvaltningskapital på anslagsvis 3 700 mill kr., dvs. en øking på nesten 900 mill. kr. i løpet av året, mot 591 mill. kr. i 1970 og 913 mill. kr. i 1969. I disse beløp inngår ikke den del av folketrygdens midler som forvaltes av Rikstrygdeverket og som disponeres for bl.a. å holde nødvendige likvide midler til løpende utbetalinger til de trygdede. Ved utgangen av 1970 utgjorde denne del 1 064 mill. kr.

Regnskapene for Annen statsforvaltning

Tabell 90 viser inntekter og utgifter for sektoren Annen statsforvaltning (statsforvaltningens fond, statens pensjonskasser, skatteoppkrevere m.v. Direktoratet for utviklingshjelp er for årene 1969 og 1970 tatt med under statsforvaltningens fond, men for 1971 under statens bevilgningsregnskap). Tallene for 1969 og 1970 er endelige, mens de for 1971 dels bygger på anslag og dels på regnskapstall for året før.

Av inntektene i 1971 på i alt 3 802 mill. kr. falt 2 046 mill. kr. på direkte skatter. Fra 1970 til 1971 var det en øking i disse på 821 mill. kr. Mesteparten av stigningen kan tilskrives øking i arbeidsgivernes og de kommunale skatteoppkreveres beholdninger fra 262 mill. kr. i 1970 til 898 mill. kr. i 1971. Noe under halvparten av dette beløpet skyldes at syketrygden ble innlemmet i den vanlige skattetrekksordningen. En mangler opplysninger om endringene i beholdningene av syketrygdpremier under den tidligere betalingsordningen. Tallet for direkte skatter omfatter fellesskatt innbetalt til Skattefordelingsfondet (anslått til rundt 1 150 mill. kr. i 1971). De indirekte skattene på i alt 865 mill. kr. består bl.a. av avgifter til Kraftfôrfondet og til Prisdirektoratets fond. Dessuten er her tatt med overskottet i Norsk Tipping A/S, korntrygden og inntekter av stempelavgift på radio- og TV-materiell. Disse beløp er av regnskapsmessige grunner tatt med som indirekte skatter under offentlig forvaltning på inntektssiden og på utgiftssiden som subsidier med samme beløp. Pensjonspremier innbetalt til statens pensjonskasser utgjorde i 1971 rundt 760 mill. kr. I dette beløp er også statens tilskott tatt med.

Av utgiftene i 1971 utgjorde anslagsvis 965 mill. kr. subsidier og 855 mill. kr. pensjonsstønader. Videre gikk henholdsvis 870 mill. kr. og 235 mill. kr. som overføringer til kommuner og statskassen fra Skattefordelingsfondet (fellesskatten).

Kommuneforvaltningens regnskaper

I tabell 88 er kommuneforvaltningens (kommunekassenes) inntekter og utgifter gruppert etter nasjonaløkonomisk art. Tallene for 1969 og 1970 bygger på de endelige regnskaper, mens de for 1971 er anslag basert på kommunenes budsjettoppgaver. Tabellen omfatter ikke rene finanstransaksjoner som utlån, gjeldsavdrag eller opptak av lån. Kjøp av varer og tjenester er regnet netto.

De samlede utgifter for kommuneforvaltningen (eksklusive postene 13 «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og 14 «Annen netto fordringsøking») var for 1971 anslått til 11 561 mill. kr. Det vil si en øking på 1 438 mill. kr. eller 14,2 prosent, mot 10,9 prosent fra 1969 til 1970. Utgiftsøkingen i 1971 for kommuneforvaltningen var således betydelig svakere enn for statens bevilgningsregnskap, hvor stigningen fra foregående år var anslått til 17,6 prosent. Bruttoinvesteringene i kommunal konsumkapital (veier, skoler, sykehus, administrasjonsbygninger m.v., postene 11 c og 12 i tabell 88) er anslått til 3 600 mill. kr. Det svarer til en øking på 12,8 prosent i 1971, eller omtrent som i 1970. Anslagene for kommunenes investeringsutgifter i 1971 må imidlertid anses som meget usikre.

Det løpende forbruk av varer og tjenester knyttet til administrasjon, skolevesen, helsestell m.v. (postene 11 a og b i tabell 88) er for 1971 anslått til 5 405 mill. kr. eller 15,1 prosent mer enn i 1970. Den tilsvarende øking fra 1969 til 1970 var på 8,6 prosent. Den sterkere stigningen i 1971 skyldes dels prisstigning og dels lønnsøking, men det har også vært en ikke ubetydelig øking i antall funksjonærer.

I tabell 91 er det gitt en oversikt over kommuneforvaltningens nettokjøp av varer og tjenester fordelt etter formål og art. Av de samlede nettoutgifter til varer og tjenester i 1971 gikk anslagsvis 46 prosent til under-

Tabell 90. *Annen statsforvaltnings*[1] *inntekter og utgifter etter art. Mill. kr.*

	I alt			Statsforvaltningens fond m. v.[2]			Statens pensjonskasser[3]			Skatteoppkrevere[4]			Annet[5]		
	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*
Inntekter:															
1. Formuesinntekt	79	95	94	57	70	70	16	19	18	–	–	–	6	6	6
2. Pensjonspremier	641	670	759	–	–	–	641	670	759	–	–	–	–	–	–
3. Direkte skatter	564	1 225	2 046	292	963	1 148	–	–	–	272	262	898	–	–	–
4. Indirekte skatter	830	865	865	511	540	540	–	–	–	–	–	–	319	325	325
5. Overført fra kommuneforvaltningen	26	38	38	4	4	4	–	–	–	–	–	–	22	34	34
6. Inntekter i alt	2 140	2 893	3 802	864	1 577	1 762	657	689	777	272	262	898	347	365	365
Utgifter:															
7. Pensjonsstønader	732	759	855	–	–	–	732	759	855	–	–	–	–	–	–
8. Subsidier	830	873	965	535	574	666	–	–	–	–	–	–	295	299	299
9. Overført til kommuneforvaltningen	303	734	887	293	722	875	–	–	–	–	–	–	10	12	12
10. Netto overføring til bevilgningsregnskapet og trygdeforvaltningen	—225	— 79	— 93	—169	— 27	— 10	— 64	— 58	— 89	–	–	–	8	6	6
11. Stønader til utlandet	53	92	–	53	92	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
12. Andre utgifter (netto)	65	75	78	38	30	30	1	4	7	–	–	–	26	41	41
13. Netto fordringsøking	382	439	1 110	114	186	201	— 12	— 16	4	272	262	898	8	7	7
14. Utgifter i alt	2 140	2 893	3 802	864	1 577	1 762	657	689	777	272	262	898	347	365	365

[1] Den offentlige forvaltning eksklusive statens bevilgningsregnskap, trygde- og kommuneforvaltningen. [2] Omfatter Finansdepartementets, Kirkedepartementets og Prisdirektoratets fond, Kraftfôrfondet, Arbeidsløysetrygdas tiltaksfond for fylkene og for 1969 og 1970 Direktoratet for utviklingshjelp. F.o.m. 1971 er Direktoratet for utviklingshjelp tatt med under statens bevilgningsregnskap. Distriktenes utbyggingsfond er ikke med. [3] Omfatter også Pensjonsordningen for apoteketaten, Pensjonsordningen for statens arbeidere og Statsbanenes pensjonskasse. [4] Øking i arbeidsgivernes og de kommunale skatteoppkreveres beholdning av direkte skatter og trygdeavgifter. Noe under halvparten av beløpet i 1971 skyldes syketrygdens inkorporering i den vanlige skattetrekksordning. [5] Omfatter forskott og deposita og beløp som en av regnskapsmessige grunner har tatt med under offentlig forvaltning som indirekte skatter, resp. subsidier, med samme beløp. Dette gjelder bl. a. overskottet i Norsk Tipping A/S, korntrygden og stempelavgift på radio- og TV-materiell.

Tabell 91. *Den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål og art. Beløp i mill. kr.*

A. Bruttoinvestering.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*
Administrasjon	103	105	121	55	49	62	48	56	59
Rettspleie, politi	38	43	31	38	43	31	–	–	–
Kirker og religiøse formål	25	31	32	9	9	9	16	22	23
Undervisning m. v.	999	1 077	1 161	166	183	252	833	894	909
Helsevern	343	401	536	48	57	62	295	344	474
Sosiale formål	124	164	227	7	12	19	117	152	208
Veier	2 061	2 250	2 485	1 164	1 280	1 434	897	970	1 051
Andre offentlige arbeider	581	655	814	116	124	165	465	531	649
Uspesifisert	198	261	264	35	39	37	163	222	227
I alt	4 472	4 987	5 671	1 638	1 796	2 071	2 834	3 191	3 600

B. Andre utgifter til varer og tjenester (netto).

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*
Administrasjon	1 593	1 805	2 114	816	920	1 115	777	885	999
Forsvar	2 522	2 772	3 121	2 519	2 767	3 116	3	5	5
Rettspleie, politi	366	411	472	361	405	465	5	6	7
Kirker og religiøse formål	141	155	170	59	65	70	82	90	100
Undervisning m. v.	3 051	3 461	4 075	595	684	839	2 456	2 777	3 236
Helsevern	750	622	738	174	109	157	576	513	581
Sosiale formål	473	467	538	237	248	294	236	219	244
Veier	149	173	206	63	78	96	86	95	110
Andre offentlige arbeider	23	10	28	— 20	— 28	— 20	43	38	48
Uspesifisert	205	258	309	144	191	234	61	67	75
I alt	9 273	10 134	11 771	4 948	5 439	6 366	4 325	4 695	5 405

C. Nettokjøp av varer og tjenester i alt.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*	1969	1970	1971*
Administrasjon	1 696	1 910	2 235	871	969	1 177	825	941	1 058
Forsvar	2 522	2 772	3 121	2 519	2 767	3 116	3	5	5
Rettspleie, politi	404	454	503	399	448	496	5	6	7
Kirker og religiøse formål	166	186	202	68	74	79	98	112	123
Undervisning m. v.	4 050	4 538	5 236	761	867	1 091	3 289	3 671	4 145
Helsevern	1 093	1 023	1 274	222	166	219	871	857	1 055
Sosiale formål	597	631	765	244	260	313	353	371	452
Veier	2 210	2 423	2 691	1 227	1 358	1 530	983	1 065	1 161
Andre offentlige arbeider	604	665	842	96	96	145	508	569	697
Uspesifisert	403	519	573	179	230	271	224	289	302
I alt	13 745	15 121	17 442	6 586	7 235	8 437	7 159	7 886	9 005
I prosent av bruttonasjonalproduktet	17,6	16,9	17,4	8,5	8,1	8,4	9,2	8,8	9,0

visning, 17 prosent til helsestell og andre sosiale formål, 13 prosent til veier og 12 prosent til administrasjon.

Overføringene fra kommuneforvaltningen til andre sektorer (postene 6—8 i tabell 88) er for 1971 anslått til 2 556 mill. kr., eller 319 mill. kr. mer enn i 1970. I denne posten inngår overføringer til stats- og trygdeforvaltningen, bl.a. kommunenes lovbestemte tilskott til folketrygden, som for 1971 er anslått til 990 mill. kr. I 1970 utgjorde tilskottene til folketrygden (inkl. de inkorporerte trygdeordninger) 797 mill. kr. og i 1969 568 mill. kr. Overføringene fra kommuneforvaltningen omfatter også diverse tilskott til private (bl.a. kommunale tilleggspensjoner og andre sosiale tilskott) med 910 mill. kr. og renteutgifter med 364 mill. kr.

Kommuneforvaltningens samlede inntekter i 1971 er anslått til 11 554 mill. kr. Det vil si en stigning på 1 595 mill. kr., eller 16,0 prosent fra foregående år. Den største inntektsposten er skattene, som økte med 1 255 mill. kr. til 8 405 mill. kr. i 1971 etter de foreløpige anslag. I disse tall er ikke kommunenes andel av fellesskatten tatt med, se nedenfor. Fra 1969 til 1970 var det en øking i skatteinntektene på 719 mill. kr. Den vesentligste årsak til den sterke øking i skatteinntektene i 1971 er økte inntekter hos publikum. Overføringene til kommunene fra statsforvaltningen steg i 1971 med 359 mill. kr. til 3 013 mill. kr. Dette tallet omfatter også overføringene fra Skattefordelingsfondet, som i 1971 utgjorde anslagsvis 870 mill. kr. (andel av fellesskatten). Alt i alt var det i 1971 en netto overføring til kommunene fra staten på 1 731 mill. kr., mot 1 578 mill. kr. i 1970.

De beregnede inntekter og utgifter for kommunene i 1971 balanserte med et underskott på 7 mill. kr., mot 164 mill. kr. i 1970. Underskottet i 1971 fordeler seg på en anslått øking i kapitalinnskottet i kommuneforetak[1] på 50 mill. kr. og en netto fordringsnedgang på 57 mill. kr. («underskott før lånetransaksjoner»). Størrelsen av underskottet er imidlertid meget usikker, da den i sterk grad er avhengig av påliteligheten av de anslag som er gjort for de enkelte inntekts- og utgiftsposter.

Den offentlige forvaltnings etterspørsel etter varer og tjenester

I kolonne 1 i tabell 88 er det gitt tall for de samlede inntekter og utgifter for hele den offentlige forvaltning sett under ett. Utgiftene til bruttoinvesteringer (summen av postene 11 c og 12) er for 1971 anslått til 5 671 mill. kr. Utgiftene til forsvaret og til nybygg og nyanlegg i offentlige bedrifter er ikke tatt med her. Da anslagene over investeringene for den offentlige forvaltning i 1971 for en stor del bygger på budsjettoppgaver, må de anses som usikre. Tallet for 1971 viser en øking fra foregående år på 13,7 prosent, mot 11,5 prosent i 1970. Stigningen i 1971 skyldes for størstedelen økte priser og lønninger, men det har også vært en viss øking i omfanget av de offentlige investeringer.

Den offentlige forvaltnings samlede nettoutgifter til konsumformål (postene 11 a og b i tabell 88) er for 1971 anslått til 11 771 mill. kr. Denne posten omfatter foruten lønninger til offentlige tjenestemenn (inkl. offentlig ansatte lærere, leger m.v.) bl.a. også bygge- og anleggsutgifter og kjøp av utstyr til forsvaret. Sammenliknet med 1970 var det en øking i utgiftene til konsumformål på 16,2 prosent, mot 9,3 prosent året før. Den vesentlig sterkere stigning i 1971 skyldes for en stor del økte priser og lønninger, men er også en følge av en viss øking i den offentlige virksomhet.

Den offentlige forvaltnings samlede nettokjøp av varer og tjenester til investerings- og konsumformål (postene 11 og 12 i tabell 88) er for 1971 anslått til 17 442 mill. kr., eller 15,3 prosent mer enn i 1970. Fra 1969 til 1970 var det en øking på 10,0 prosent. Stigningen i den offentlige forvaltnings kjøp av varer og tjenester i 1971 på i alt 2 321 mill. kr. svarer til 2,3 prosent av bruttonasjonalproduktet for 1971. De tilsvarende tall for 1970 utgjorde henholdsvis 1 376 mill. kr. og 1,5 prosent. Regner en med de indirekte virkninger, er det

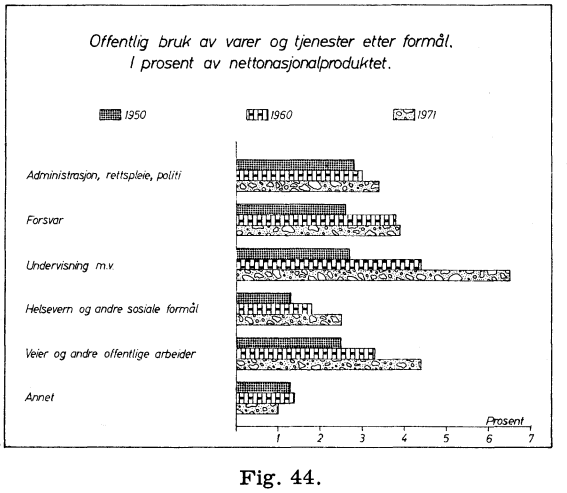

Fig. 44.

[1] Kapitalinnskottet i kommuneforetakene er satt lik egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper). Økingen i kapitalinnskottet omfatter da også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen.

sannsynlig at økingen i det offentliges kjøp av varer og tjenester i 1971 må ha gitt betydelig mer ekspansive impulser til næringslivet enn i 1970.

I figur 44 er det gitt en grafisk framstilling av den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål, regnet i prosent av nettonasjonalproduktet for årene 1950, 1960 og 1971. Figuren viser at det har skjedd en øking i dette tidsrommet i prosentandelen for alle formål og dermed også en stigning i den totale andel som det offentliges samlede nettokjøp av varer og tjenester utgjør av nettonasjonalproduktet. Stigningen har vært særlig stor når det gjelder utgifter til undervisning og til veier og trafikkformål.

Inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning

Endringene i skatte- og trygdesystemet fra 1. januar 1970 førte til en omfattende strukturendring for inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning.

De samlede inntektsoverføringer i 1971 fra publikum til den offentlige forvaltning, slik de er definert i tabell 88 (postene 1 og 2), er anslått til 40 202 mill. kr. I forhold til foregående år var dette en øking på 7 398 mill. kr. eller 22,6 prosent, mot 15,3 prosent fra 1969 til 1970. I disse inntektsoverføringer inngår direkte og indirekte skatter, trygde- og pensjonspremier, renteinntekter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (netto) av offentlige foretak.

De indirekte skattene for hele den offentlige forvaltning under ett utgjorde i 1971, etter foreløpige beregninger ved årsskiftet 1971—72, 16 301 mill. kr. Det vil si en øking på 2 834 mill. kr. eller 21,0 prosent fra foregående år. Fra 1969 til 1970 steg de indirekte skattene med hele 27,5 prosent, mens det året før var en øking på 15,5 prosent. Hevingen av nivået for de indirekte skattene fra 1970 av har i første rekke sammenheng med omleggingen av skattesystemet fra 1. januar 1970.

I tabell 92 er det gitt en oversikt over innbetalte indirekte skatter. Av disse skattene utgjorde i 1971 merverdiavgiften og investeringsavgiften etter de foreløpige anslag 10 350 mill. kr. eller 63,5 prosent, mot 61,6 prosent i 1970. Stigningen skyldes både økt omsetning og høyere priser. Merverdiavgiften har, i likhet med andre indirekte skatter, en generell etterspørselsreduserende virkning, som gjelder de aller fleste varer og tjenester. I tillegg har de andre indirekte skattene spesielle prisvirkninger som gjør at de kan forskyve etterspørselens retning. De viktigste indirekte skatter utenom merverdiavgiften (jfr. tabell 92) er avgiftene på motorvogner (ekskl. årsavgiften, som er regnet som en direkte skatt). Motorvognavgiftene er for 1971 anslått til 2 014 mill. kr., mot 1 617 mill. kr. i 1970, alkoholavgiftene til 1 130 mill. kr. (1 039 mill. kr. i 1970) og tobakksstempelavgiften til 615 mill. kr. (509 mill. kr. i 1970). Sammenlagt steg de indirekte skattene, utenom merverdiavgiften og investeringsavgiften, med 785 mill. kr. i 1971.

Tabell 92. *Innbetalte indirekte skatter. Mill. kr.*

	1969	1970	1971*
Merverdiavgift og avgift på investeringer m.v.[1]	5 560	8 301	10 350
Avgift på motorvogner m.m.[2]	1 637	1 617	2 014
Avgifter på alkohol	931	1 039	1 130
Tobakksstempelavgift	484	509	615
Tollinntekter	380	378	370
Avgifter på sjokolade m. v.	165	148	145
Avgift på elektrisk kraft	–	–	95
Avgift på mineralolje	–	–	70
Andre indirekte skatter[3]	1 408	1 475	1 512
Indirekte skatter i alt	10 565	13 467	16 301

[1] For 1969 alminnelig omsetningsavgift. Se ellers note 1, tabell 88. [2] Omfatter ikke årsavgiften, da denne avgift er regnet som en direkte skatt. [3] Omfatter bl. a. avgifter til Kraftfôrfondet og til Prisdirektoratets fond.

Tabell 93. *Innbetalte direkte skatter*[1]. *Mill. kr.*

	1969	1970	1971*
Forskottstrekk[2]	8 908	9 398	12 755
Forskottsskatt	1 534	1 571	1 915
Etterskottsskatt	1 047	1 201	1 264
Restskatt ÷ tilbakebetalinger	— 344	— 323	— 400
Andre direkte skatter	716	628	986
Direkte skatter i alt	11 861	12 475	16 520

[1] Inklusive medlemsavgift til folketrygden. [2] Omfatter også øking i arbeidsgivernes beholdninger av forskottstrukket skatt.

De direkte skattene, utenom trygde- og pensjonspremiene, er for 1971 anslått til 12 940 mill. kr. (tabell 88, pkt. 2 b). Det vil si en øking på 2 198 mill. kr. eller 20,5 prosent fra året før. Dette er omtrent samme prosentøking som for de indirekte skattene (21,0 prosent). I tabell 93 er det gitt en oversikt over innbetalte direkte skatter. Tallene omfatter også medlemsavgift til folketrygden, idet det ikke er mulig å skille denne ut fra de innbetalte skatter i den oppstillingen som er brukt i tabell 93. Summen i denne tabell stemmer derfor ikke med tallet for direkte skatter i tabell 88.

De samlede utgifter for publikum til trygde- og pensjonspremier er for 1971 anslått til 9 651 mill. kr. (tabell 88, pkt. 2 a). Det betyr en øking fra foregående år på 2 282 mill. kr. eller 31,0 prosent, mens økingen fra 1969 til 1970 var på 12,8 prosent. Den relativt sterke stigning i 1971 skyldes for størstedelen øking i medlemspremier og arbeidsgiveravgift til folketrygden (se avsnittet om trygdeforvaltningens regnskaper).

I inntektsoverføringene fra publikum inngår også det offentliges formuesinntekter i form av renter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (underskott ÷) av offentlige foretak. Disse postene steg fra 1 226 mill. kr. i 1970 til 1 310 mill. kr. i 1971, ifølge de foreløpige anslag (post 1 i tabell 88).

De samlede overføringer fra den offentlige forvaltning til publikum (postene 6 og 7 i tabell 88) er for 1971 anslått til 19 685 mill. kr. Det vil si en stigning på 3 290 mill. kr. eller 20,1 prosent fra foregående år. Fra 1969 til 1970 steg disse overføringer med hele 26,6 prosent. Den relativt sterke økingen i 1970 har sammenheng med omleggingen av skattesystemet fra 1. januar 1970. Som for inntektene kan en også for utgiftene skille mellom direkte overføringer (trygde- og pensjonsstønader, andre stønader til konsumenter og renteutgifter) og indirekte overføringer (prissubsidier på mjølk, korn og kraftfôr, ulike former for investeringstilskott etc.). Etter anslag ved årsskiftet 1971—72 steg trygde- og pensjonsstønadene i 1971 med 2 062 mill. kr. til 12 524 mill. kr. Fra 1969 til 1970 var det en øking i disse utgifter på 3 077 mill. kr. Som nevnt tidligere, har den sterke økingen i 1970 sammenheng med den nye skatteordningen. Av de samlede trygde- og pensjonsstønader som ble utbetalt i 1971, falt etter de foreløpige anslag 10 087 mill. kr. på folketrygden og 1 209 mill. kr. på barnetrygden.

Alt i alt førte overføringene mellom publikum og den offentlige forvaltning, slik de er definert i tabell 88, etter de foreløpige anslag til en nominell netto inntektsinndragning fra publikum til det offentlige på 20 517 mill. kr. i 1971 (postene 5 ÷ 6 ÷ 7, kolonne 1 i tabell 88). Dette er en betydelig større netto inntektsinndragning enn i de nærmest foregående år, idet det tilsvarende tall for 1970 var 16 409 mill. kr. og for 1969 15 500 mill. kr. Totalt sett tyder dette på at skatte- og stønadspolitikken i 1971 i ikke ubetydelig grad har motvirket den ekspansive virkningen av økingen i den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.

De offentlige lånetransaksjoner

Den offentlige forvaltnings overskott før lånetransaksjoner (post 14 i tabell 88) er for 1971 anslått til 1 875 mill. kr., mot 202 mill. kr. i 1970. Det vil si en øking på 1 673 mill. kr. Spesielle forhold i forbindelse med den nye skatteordningen som ble innført fra 1. januar 1970, bl.a. forlengede betalingsterminer ved overgangen til merverdiavgift, gjør at en bør være varsom med å trekke slutninger på grunnlag av sammenlikninger mellom overskottet før lånetransaksjoner i 1970 og 1971. Det beregnede overskott for 1971 er imidlertid langt større enn for noen av de nærmest foregående år. I 1969 var det således et overskott på 887 mill. kr., i 1968 på 1 001 mill. kr. og i 1967 på 1 255 mill. kr.

Likviditetsvirkningen av det offentliges virksomhet vil også påvirkes av de offentlige lånetransaksjoner. Når staten og kommunene yter lån, bidrar det til å øke likviditeten hos publikum. Det samme skjer når det offentlige tegner aksjer eller øker sine kapitalinnskott i offentlige foretak. På den annen side skjer det en inndragning av likvider fra publikum til det offentlige når stat og kommuner tar opp lån innenlands. I 1971 var det etter de foreløpige anslag en øking i kapitalinnskottet i offentlige foretak på 870 mill. kr., mot 787 mill. kr. året før.

For ihendehaverobligasjonslån, opptatt innenlands av statskassen og av kommunekasser, var det ifølge anslag ved årsskiftet 1971—72 en netto øking i 1971 (etter at avdrag er trukket fra) på vel 900 mill. kr., mot vel 1 800 mill. kr. i 1970. Når det gjelder øking i utlån fra og i vanlige lån (utenom ihendehaverobligasjonslån) til det offentlige, var det ved årsskiftet 1971—72 ikke mulig å gi pålitelige tall for 1970 og 1971. Statskassens utlån til statsbankene var noe høyere i 1971 enn året før. På grunnlag av disse til dels usikre data er det vanskelig å si noe sikkert om den samlede likviditetsvirkning av de offentlige lånetransaksjoner i 1971. Alt i alt er det likevel sannsynlig at netto-

virkningen av de offentlige lånetransaksjoner i 1971 bidrog til å øke publikums likviditet noe mer enn i 1970.

De offentlige lånetransaksjoner kan imidlertid også ha andre, indirekte virkninger utenom likviditetsvirkningen. Dette gjelder særlig for utlånene, idet en vesentlig del av utlånsøkingen fra staten faller på statsbankene. Disse midler blir for størstedelen brukt til å finansiere privat investeringsvirksomhet (boligbygging m.v.). Økingen i kapitalinnskott i statens forretningsdrift[1] blir i sin helhet brukt til realinvesteringer (statsbanene, statens kraftverker m.v.). Økingen i 1971 var, som nevnt foran, noe større enn i 1970. De anslag som forelå ved årsskiftet 1971—72, tydet alt i alt på at virkningen på publikums investeringsvirksomhet av de lånetransaksjoner som er nevnt ovenfor, har vært noe mer ekspansiv i 1971 enn året før.

Kredittmarkedet

Kredittbudsjettet for 1971

Kredittbudsjettet i Nasjonalbudsjettet bygger på den definisjonsmessige sammenheng at de samlede nettorealinvesteringer er lik summen av total innenlandsk sparing og saldoen av driftsbalansen overfor utlandet (se tab. 94, postene A, B og E). Sparing (post B) som ikke blir direkte investert i egen realkapital av sparerne (post C) kommer til uttrykk i en tilsvarende øking i sparernes finansielle fordringer, som seddelbeholdninger, bankinnskott, forsikringskrav, aksjer, utlån, obligasjoner, kapitalinnskott o.l. (post D). Denne fordringsøking danner grunnlaget for en kredittilførsel fra innenlandske kilder som sammen med lånopptak — netto — fra utlandet (postene G og H) skal dekke de såkalte kredittfinansierte nettorealinvesteringer i den private og kommunale sektor (post A.2 — post C.2 = post F).

En sentral målsetting for kredittpolitikken er å holde kredittilførselen fra innenlandske og utenlandske kilder til kommuner og private innenfor den ramme som anslagene for nettorealinvesteringene i Nasjonalbudsjettet forutsetter.

I tabell 94 er gjengitt Nasjonalbudsjettets anslag for investering, sparing og kredittilførsel m.v. for 1970 og 1971. Den definisjonsmessige sammenheng mellom komponentene framgår av tabellen. Tabellens nedre del viser hvordan myndighetene har tenkt seg at kredittilførselen bør fordele seg på tilførsel fra utlandet og på utlånsøking fra ulike innenlandske finansieringskilder.

Etter Nasjonalbudsjettet for 1971 — som ble lagt fram høsten 1970 — ble det for 1971 regnet med en øking på 1 800 mill. kr. i de samlede nettorealinvesteringer sammenliknet med 1970 (post A). Av økingen var bare om lag 700 mill.kr. ventet å bli dekket av en øking i sparingen, (post B) slik at en i 1971 måtte vente et vesentlig større underskott i driftsregnskapet enn i 1970 (post E) — henholdsvis ca. 2 100 mill. kr. og 1 000 mill. kr. På bakgrunn av de rommelige valutabeholdninger — høsten 1970 var de totale netto gull- og valutabeholdninger på rundt 7,5 milliarder kr. — ble det ikke tatt sikte på å holde nettokapitalinngangen fra utlandet (post G) på et høyere nivå enn det som svarte til det anslåtte underskottet i utenriksøkonomien (post E). Etter måltallene for økingen i den samlede kredittilførsel til kommuner og private fra 1970 til 1971 skulle dette gi rom for en økt tilførsel av kreditt fra innenlandske kilder på vel 300 mill. kr. (post H). Fordelingen av utlånene på de ulike utlånskilder, slik Nasjonalbudsjettet tenkte seg den, framgår av tabellen.

Våren 1971 la Regjeringen fram et revidert Nasjonalbudsjett for 1971 (St.meld. nr. 79). Etter de opplysninger som da forelå om den realøkonomiske utvikling i 1971 ble anslaget for de samlede nettorealinvesteringer hevet fra 15 000 mill.kr. til 15 500 mill.kr. Da en samtidig regnet med at den totale sparing ville bli omtrent 100 mill.kr. mindre enn opprinnelig anslått, måtte en vente at underskottet på driftsregnskapet ville gå opp fra 2 100 mill.kr. til 2 700 mill.kr. I samsvar med dette ble anslaget over behovet for kredittfinansiering satt opp med vel 500 mill.kr. til 11 530 mill.kr. En regnet fortsatt ikke med større behov for lån fra utlandet enn det som var nødvendig for å dekke underskottet i utenriksøkonomien. Etter dette ble rammen for kredittilførselen fra de innenlandske lånekilder utvidet med nær 390 mill.kr. fra 1970 til 1971 (post H) mot ca. 320 mill.kr. etter det opprinnelige budsjett. Storparten (ca. 260 mill. kr.) av økingen i måltallet for kredittilførselen fra 1970 til 1971 var forutsatt å falle på statsbankene. For forretnings- og sparebankene under ett tok en sikte på å holde utlånsøkingen på om lag samme nivå som i 1970 (post H.2 og 3). Resten av økingen i den innenlandske kredittilførselen fordelte seg således på de øvrige kredittkilder, med hovedtyngden på obligasjonsfinansierte utlånsinsti-

[1] Økingen i kapitalinnskottet i kommuneforetakene er i stor utstrekning finansiert av foretakene selv og representerer ikke noen tilsvarende finansiering av realinvesteringene over kommuneregnskapene.

Tabell 94. *Anslag for kredittbudsjett*[1] *og kredittilførsel til kommuner og private*[2] *1970—1971. Mill.kr. Løpende priser*

	St. meld. nr. 1 (1970—71)[3]		St. meld. nr. 79 (1970—71)[4]		St. meld. nr. 1 (1971—72)[5]	
	1970	1971	1970	1971	1970	1971
A. Nettorealinvesteringer i alt (A = B + E)	13 200	15 000	14 864	15 500	14 840	16 450
1. Staten	1 805	2 120	1 834	1 950	1 835	1 990
2. Kommuner og private	11 395	12 880	13 030	13 550	13 005	14 460
B. Sparing i alt (B = C + D)	12 200	12 900	13 559	12 800	13 535	13 900
1. Staten	1 785	4 020	2 496	3 380	2 464	3 450
2. Kommuner og private	10 415	8 880	11 063	9 420	11 071	10 450
C. Direkte realinvesteringer i alt	3 620	4 000	4 197	3 970	4 205	4 240
1. Staten	1 805	2 120	1 834	1 950	1 835	1 990
2. Kommuner og private[6]	1 815	1 880	2 363	2 020	2 371	2 250
D. Innenlandske sektorers fordringsøking i alt (D = B — C)	8 580	8 900	9 362	8 830	9 329	9 660
1. Staten	— 20	1 900	662	1 430	629	1 460
2. Kommuner og private	8 600	7 000	8 700	7 400	8 700	8 200
E. Driftsunderskott overfor utlandet (overskott —)	1 000	2 100	1 305	2 700	1 305	2 550
F. Anslått samlet kredittilførsel til kommuner og private i alt (F = D + E = G + H)	9 580	11 000	10 667	11 530	10 634	12 210
G. Kredittilførsel fra utlandet (netto) til kommuner og private i alt	1 000	2 100	2 223	2 700	2 223	2 900
1. Av dette: Sjøfart	200	1 100	436	1 000	436	1 100
H. Innenlandsk kredittilførsel til kommuner og private i alt fra:	8 580	8 900	8 444	8 830	8 411	9 310
1. Statsbanker[7]	2 270	2 600	2 389	2 650	2 389	2 710
2. Forretningsbanker	1 200	1 200	1 277	1 300	1 277	1 400
3. Sparebanker	1 000	1 100	1 238	1 200	1 238	1 300
4. Forsikringsselskaper[8]	620	650	630	650	560	650
5. Private finansieringsselskaper	250	250	240	250	240	250
6. Kredittforeninger o. l.	1 260	1 350	849	1 250	850	1 300
7. Obligasjonsmarkedet			331		367	
8. Andre lånytere (restpost)	1 980	1 750	1 490	1 530	1 490	1 700

[1] Tabelloppstillingen er laget av Byrået. [2] Kommuner og private svarer til Kredittmarkedstatistikkens sektorer A.4 Kommuneforvaltningen og C. Andre innenlandske sektorer. [3] Nasjonalbudsjettet for 1971. [4] Revidert nasjonalbudsjett for 1971. [5] Nasjonalbudsjettet for 1972. [6] Omfatter også interne fordringsposter. [7] Ekskl. Norges Bank, men inkl. lån ved grunnkjøpsobligasjoner. [8] Medregnet private pensjonskasser og -fond, FTP og annen forsikring.

tusjoner og obligasjonsmarkedet (postene H.6 og H.7).

Da Nasjonalbudsjettet for 1972 ble utarbeidd, tydet de opplysninger som forelå om den realøkonomiske utvikling fram til ettersommeren 1971 på at en kunne vente en øking i nettorealinvesteringene på mellom 10 og 11 prosent fra 1970 til 1971. Denne økingen var en god del sterkere enn etter det reviderte Nasjonalbudsjettet for 1971, men om lag like kraftig som forutsatt i det opprinnelige Nasjonalbudsjett for 1971. Oppjusteringen av

investeringsanslaget for 1971 henger for en vesentlig del sammen med at sviktende avsetning for enkelte viktige norske eksportvarer førte til større lagerinvesteringer enn ventet. Denne lagerøking må for en stor del finansieres ved økt tilførsel av lånemidler fra det innenlandske kredittmarkedet. Som følge av oppjusteringen av investeringsanslagene ble rammen for den samlede kredittilførsel i 1971 utvidet til vel 12 200 mill.kr., eller ca. 700 mill.kr. mer enn etter det reviderte budsjettet og ca. 1 200 mill.kr. mer enn i det opprinnelige.

Anslagene for kredittilførselen fra utlandet i 1971 ble hevet til 2 900 mill.kr. fra 2 100 mill. kr. i det opprinnelige budsjett og 2 700 i det reviderte. Oppjusteringen henger dels sammen med økt finansieringsbehov for skipsinvesteringer, men også med større finansieringsbehov for eksportnæringenes lagerøking. Som nevnt førte lagerøkingen også til økt behov for kredittmidler fra innenlandske kilder. Rammen for kredittilførselen fra forretnings- og sparebanker ble derfor utvidet til henholdsvis 1 400 og 1 300 mill.kr., eller med 200 mill.kr. for hver av banksektorene i forhold til rammen i det opprinnelige budsjett. Myndighetene understreket at oppjusteringen av måltallene ikke betydde utvidet adgang for bankene til å finansiere faste investeringer i forhold til de opprinnelige måltall. Hensikten var å øke eksportbedriftenes muligheter for å opprettholde produksjonsnivået ved å produsere for lager så lenge etterspørselssvikten ble vurdert som relativt kortvarig.

Endringer i de øvrige utlånstall framgår av tabell 94.

Kredittpolitikken

Det ble i Nasjonalbudsjettet for 1971 regnet med at virkningene av omleggingen til merverdiskatt og forskyvningene av betalingsterminene i 1970 stort sett ville få liten virkning for utviklingen på kredittmarkedet i 1971. Statens sparing, som i 1970 var anslått til så vidt å dekke dens egne investeringer, ble for 1971 anslått å overstige investeringene med ca. 1 900 mill. kr. (post D.1, tab. 94). Samtidig var det ventet en betydelig nedgang i den kommunale og private sparing fra det høye nivået i 1970.

Statens nettolånebehov på det norske kapitalmarked i 1971 var etter det opprinnelige budsjett for 1971 ventet å bli bortimot 25 prosent — eller nær 700 mill.kr. — mindre enn i 1970. For de øvrige sektorer gikk anslagene ut på en øking i lånebehovet via obligasjonsmarkedet på ca. 200 mill. kr. I alt ble statens og andre låntakeres netto lånebehov på det norske obligasjonsmarked anslått til 3 600 mill.kr., eller nær 500 mill.kr. mindre enn i 1970. I tillegg til dette kom så den langt større etterspørsel etter lånemidler som var rettet mot finansinstitusjoner som finansierer sin utlånsvirksomhet ved innskott og innlån fra andre sektorer enn staten. Totalt sett oversteg etterspørselen etter lånemidler langt det en hadde realøkonomisk grunnlag for å gjennomføre. De kredittpolitiske tiltak som ble gjennomført i 1971 tok derfor, som i tidligere år, sikte på å begrense og fordele kredittilførselen på en slik måte at den offentlige sektor blir sikret tilstrekkelige lånemidler.

Det ble høsten 1970 gjennomført enkelte kredittpolitiske tiltak som fikk virkninger for kredittmarkedet også i 1971.

F o r r e t n i n g s b a n k e r med forvaltningskapital over 1 000 mill. kr. ble pålagt fra 15. oktober 1970 å holde likviditetsreserver (primære[1] og sekundære[2] reserver) som svarte til 16 prosent av beregningsgrunnlaget[3]. For andre forretningsbanker ble satsen satt til 15 prosent (kgl. res. av 25. september 1970). Da dette ikke så ut til å dempe utlånsekspansjonen, ble det i regjeringsresolusjon av 12. november 1970 vedtatt forskrifter om t i l l e g g s r e s e r v e r for forretningsbanker etter kredittlovens § 8. Etter disse forskriftene skulle forretningsbankene holde en tilleggsreserve på folio i Norges Bank som svarte til 50 prosent av en eventuell utlånsøking utover et fastlagt nivå.

For forretningsbanker med forvaltningskapital over 500 mill.kr. ble dette nivået satt til:

1. ved utgangen av 1970 9 prosent høyere enn utlånene ved utgangen av 1969,
2. ved utgangen av januar og februar 1971 8,5 prosent høyere enn utlånene ett år tidligere og
3. ved utgangen av mars 1971 og inntil videre 8 prosent høyere enn utlånene i tilsvarende måned året før.

For andre forretningsbanker var nivået:

1. ved utgangen av 1970 13 prosent høyere enn utlånene ved utgangen av 1969,
2. ved utgangen av januar og februar 1971 12 prosent høyere enn utlånene i de samme måneder året før,
3. ved utgangen av april 1971 9 prosent høyere enn utlånene et år tidligere, og

[1] Kassebeholdning, innskott på folio i Norges Bank og på Postgiro og statskasseveksler. [2] Beholdninger av norske stats- og statsgaranterte obligasjoner til bokført verdi. [3] Passiva fratrukket rembursforpliktelser og iliknede, men ikke betalte skatter.

4. ved utgangen av mai 1971 og inntil videre 8 prosent høyere enn utlånene i mai 1970.

Det var en forutsetning at forskriftene skulle oppheves etter at de foreslåtte endringer i kredittlovens bestemmelser ble gjennomført i 1971 (se nedenfor).

I Regjeringsresolusjon av 12. november 1970 ble det også gitt bestemmelser som tok sikte på å regulere utlånsøkingen i de private finansieringsselskaper i 1971. For å holde disse selskapers utlånsøking i 1971 innenfor Nasjonalbudsjettets anslag på 250 mill.kr., bestemte resolusjonen at økingen ved utgangen av første, annet og tredje kvartal 1971 ikke måtte overstige utlånsnivået ett år tidligere med mer enn henholdsvis 20, 18 og 16 prosent. Utlånsbegrensningen for fjerde kvartal 1971 ville bli fastsatt senere når utlånstallet ved utgangen av 1970 var kjent. I statsråd den 9. juli 1971 ble den tillatte utlånsøking i 1971 for de finansieringsselskaper som driver utlånsvirksomhet med hovedvekt på factoring satt til 20 prosent og for de øvrige selskaper til 11 prosent. Utgangspunktet for beregningen av utlånsøkingen var utlånene pr. 31/12 1970 og bestemmelsene gjaldt bare selskaper som hadde en utlånsmasse på mer enn 1 mill.kr.

I tillegg gjaldt ved årsskiftet bestemmelsene gitt i kgl. res. av 26. september og 19. desember 1969 om plikt for banker, livsforsikringsselskaper og pensjonskasser og pensjonsfond til å øke sine beholdninger av ihendehaverobligasjoner i takt med økingen i forvaltningskapitalen (se Økonomisk utsyn 1969 side 106—108 og 1970, side 121).

Den likviditetsinndragning fra bankene som var en følge av kredittilstrammingstiltakene, ble i 1970 delvis kompensert ved at bankene tok opp lån i utlandet og ved såkalte likviditetslån i Norges Bank. Bankenes adgang til lån i utlandet er regulert ved bestemmelser gitt i et rundskriv av 10. juli 1970 (se Økonomisk utsyn 1970, side 122). Når det gjelder likviditetslån i Norges Bank, var regelen at bankene bare kunne ta opp slike lån for å utjamne tilfeldige eller sesongmessige reduksjoner i den likviditetsreserve bankene skal holde av sikkerhetsmessige hensyn. (Lov av 24. mai 1961, nr. 1 § 27, og nr. 2 § 22.) I et rundskriv fra Norges Bank av den 23. desember 1970 ble det gitt nye forskrifter om kortsiktige likviditetslån til bankene. De nye reglene setter en minimums tidsgrense for likviditetslån til 7 dager. Det var tidligere ikke uvanlig at bankene f. eks. lånte for så korte perioder som en dag f. eks. ved et månedsskifte. Videre blir det beregnet en såkalt lånekvote for hver enkelt bank. Denne lånekvote utgjør en bestemt prosentandel av bankens forvaltningskapital (beregnet på samme måte som for likviditetsreservekravet) og varierer med bankenes sesongmessige behov for likvider. For januar—februar er kvoten satt til 5 prosent av forvaltningskapitalen, for mars—april til 6 prosent, for mai—juni til 9 prosent og for de resterende 2-måneders perioder til 7 prosent. Minimum lånebeløp må være på minst 10 prosent av kvoten. Innenfor kvoten kan en bank låne flere ganger i hver periode. For lån inntil øvre grense for 1. kvote i perioden skal det betales en rente som svarer til Norges Banks diskonto, dvs. 4,5 prosent. For eventuelle flere lånekvoter i perioden svares en tilleggsrente på 1,5 prosent opptil øvre grense for hver lånekvote som blir utnyttet i perioden. For lån utover 3. kvote i en to-måneders periode skal det i tillegg deponeres sikkerhet.

Siden høsten 1967 har sparebanker med forvaltningskapital over 50 mill. kr. vært pålagt å holde kombinerte likviditetsreserver (primære og sekundære reserver) på til sammen 18 prosent av forvaltningskapitalen. For sparebanker med forvaltningskapital på mellom 10 og 50 mill.kr. har satsen vært 16 prosent. Sparebanker med forvaltningskapital under 10 mill.kr. har vært fritatt for å holde likviditetsreserver. Utover våren 1971 viste sparebankenes utlånstall en betydelig sterkere stigning enn forutsatt i det kredittpolitiske opplegg. Ved kgl. res. av 4. juni 1971 ble det derfor bestemt at alle sparebanker med forvaltningskapital over 10 mill. kr. fra og med 1. juli måtte holde en reserve av primære likvider som svarte til minst 3 prosent av forvaltningskapitalen. Resolusjonen bestemte videre at primærreservesatsen kunne økes til 3,5 prosent og 4 prosent fra henholdsvis 1. august og 1. september. De to siste hevinger ville bli vurdert når sparebankenes utlånstall for juni og juli forelå. Da det viste seg at utlånsøkingen fortsatte omtrent som tidligere ble disse forhøyelser gjennomført. Forhøyelsene av primærreservene skulle ifølge resolusjonen skje innenfor rammen av de samlede reservekrav. Bankene kan imidlertid ikke selge av sine obligasjonsbeholdninger for å oppfylle primærreservekravet, fordi de da måtte redusere obligasjonsbeholdningene til under det nivå som svarer til kravet om plasseringsplikt[1]. Følgen av primærreservekravet er således at sparebankene stort sett har overoppfylt kravet til de samlede likviditetsreserver (primære og sekundære). Ved utgangen av september 1971 utgjorde den faktiske likvidi-

[1] Dvs. plikten til å øke beholdningen av ihendehaverobligasjoner i takt med økingen i forvaltningskapitalen.

tetsreservesatsen for sparebanker med forvaltningskapital over 50 mill.kr. 20,7 prosent og for sparebanker med forvaltningskapital over 10 mill.kr. 19,3 prosent. Kravene er som tidligere nevnt henholdsvis 18 prosent og 16 prosent.

I samme resolusjon og med øyeblikkelig virkning ble det bestemt at tilleggsreservekravet på utlånsøkingen for de fem nord-norske forretningsbanker (Finnmarkens Privatbank, Fiskernes Bank, Narvik Handelsbank, Nordlandsbanken og Tromsø Forretningsbank) skulle oppheves. Dette var første gang myndighetene tok i bruk bestemmelsen i Kredittlovens § 5, 3. ledd om adgang til forskjellsbehandling etter geografisk beliggenhet. Bakgrunnen var det store finansieringsbehovet i fiskerinæringen.

Ved lov av 18. juni 1971 ble Lov om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene av 25. juni 1965 endret på en rekke punkter. Av de viktigste endringer kan nevnes at § 9, 4. ledd siste punktum ble tatt ut. Denne bestemte at tidspunktet for beregning av beholdning av ihendehaverobligasjoner (i forbindelse med plasseringsplikten) kunne regnes tidligst fra den dag Kongen traff bestemmelse med hjemmel i § 9, 1. ledd. I stedet har lovens § 10 fått en bestemmelse om at tidspunktet kan settes inntil fire måneder før uferdigelse av forskriftene og at det innenfor denne periode eventuelt kan fastsettes et gjennomsnitt av flere månedstall som utgangspunkt. Samtidig er bestemmelsen i § 10 om at beregningsgrunnlaget for plasseringsplikten etter § 9 skal bygge på oppgaver gitt ved kvartalets utgang, tatt ut. De tidligere bestemmelser i §§ 9 og 10 gav bankene muligheter til å redusere effekten av myndighetenes pålegg om å øke obligasjonsbeholdningene ved å øke forvaltningskapitalen. (Se Økonomisk utsyn 1970, side 121.)

Av andre endringer kan nevnes at oppgaveplikten er utvidet til også å omfatte skadeforsikringsselskap slik at det nå bare er statsbanker og obligasjonsutstedende finansinstitusjoner som er holdt utenfor kredittlovens bestemmelser. Videre er det åpnet adgang for Kongen til å ettergi eller redusere pålagte strafferenter. Endringene trådte i kraft umiddelbart.

Den 23. juli 1971 ble det med hjemmel i endringene i kredittloven i en kgl.res. gitt nye bestemmelser om forretningsbankenes plasseringsplikt (bankenes plikt til å øke sine obligasjonsbeholdninger med minst 33 prosent av økingen i forvaltningskapitalen). Endringene i bestemmelsene gikk for det første ut på at utgangspunktet for beregningen av plasseringsplikten ble flyttet fram, fra den enkelte banks stilling pr. utgangen av 1969 til bankens gjennomsnittlige stilling ved utgangen av månedene mars, april og mai 1971. Prosentsatsen ble derimot ikke endret.

En eventuell øking i obligasjonsbeholdningen som følge av veksten i forvaltningskapitalen skal være gjennomført senest 2 måneder etter regnskapstidspunktet (utgangen av måneden, første oppgjørstidspunkt 31. juli 1971). Bestemmelsene trådte i kraft umiddelbart.

Resolusjonen bestemte videre at forretningsbanker innenfor det samlede reservekrav (16 prosent av forvaltningskapitalen[1] for banker med forvaltningskapital over 1 000 mill.kr. og 15 prosent for de andre bankene) skulle holde en reserve av primære likvider, som fra og med

1. 1. august 1971 utgjør 4 prosent,
2. 1. oktober 1971 utgjør 5 prosent,
3. 1. desember 1971 utgjør 6 prosent av forvaltningskapitalen.

Bestemmelsen gjaldt fra 1. august 1971.

Også forretningsbankene har overoppfylt likviditetsreservekravet; ved utgangen av oktober var likvider i prosent av forvaltningskapitalen 19,2 for banker over 1 000 millioner i forvaltningskapital og 16,9 for andre banker. I tillegg kan nevnes at myndighetene ved samtidig bruk av plasseringsplikt og primærreservekrav kan ha mer effektiv kontroll enn tidligere over bankenes disponible likviditet og følgelig også over utlånsvirksomheten.

I samme resolusjon ble med virkning fra 1. september 1971 bestemmelsene om tilleggsreserver fastsatt ved Regjeringens resolusjon av 12. november 1970, opphevet.

I midten av oktober 1971 ble bestemmelsene om geografisk differensiering av kredittpolitiske virkemidler tatt i bruk på ny. Med hjemmel i Kronprinsregentens resolusjon av 15. oktober ble det gjennomført lettelser i plasseringsplikten og primærreservekravene for kredittinstitusjoner med hovedkontor i Nord-Norge. For forretnings- og sparebanker med hovedkontor i Nordland, Troms og Finnmark ble satsen for plasseringsplikten redusert fra 33 prosent til 15 prosent. Utgangspunktet for beregningen av om kravet til plasseringsplikten er oppfylt er den enkelte banks gjennomsnittlige forvaltningskapital og beholdninger av obligasjoner ved utgangen av juni, juli og august 1971. Beregningene av om kravet er oppfylt ble første gang foretatt 30. september 1971, senere ved utgangen av annen hver måned. Kravet om øking av obligasjonsbeholdningene gjelder bare dersom beholdningene

[1] Se note 3, side 139.

ikke allerede har nådd kredittlovens maksimale størrelse. (Iflg. lovens § 9 kan forretningsbanker, sparebanker og andre kredittinstitusjoner ikke pålegges å holde større ihendehaverobligasjonsbeholdninger enn henholdsvis 30 prosent, 40 prosent og 60 prosent av forvaltningskapitalen.) Primærreservekravet ble for forretningsbanker med hovedkontor i Nord-Norge redusert fra 5 prosent til 4 prosent og for sparebanker fra 4 prosent til 2 prosent.

For kommunale og private pensjonskasser og -fond og tariffestede pensjonsordninger godkjent som tjenestepensjonsordninger med hovedkontor i de tre nordligste fylker ble prosentsatsen for plasseringsplikten satt ned fra 40 prosent til 20 prosent. Utgangspunktet for beregningene av økingen i forvaltningskapitalen og den dermed sammenhengende endringen i obligasjonsbeholdningene ble satt til utgangen av desember 1971, og fikk dermed ingen virkning for kredittmarkedet i 1971. Hensikten med endringene var å gjøre det lettere for næringslivet og kommuner i Nord-Norge å få lån. Det var en forutsetning at de midler som ble frigjort ble brukt i landsdelen og ikke til innskott eller utlån andre steder.

Et annet tiltak, som imidlertid først får virkning for kredittforholdene i 1972, var bestemmelsen om maksimumsrammer for de private finansieringsselskapers utlånsøking i 1972, vedtatt i statsråd den 3. desember 1971.

For å lette tilpassingen til de kortsiktige svingningene i statens og bankenes likviditet som følge av endringer i innbetalingsterminer for indirekte skatter etter skatteomleggingen, ble det i løpet av 1971 — i fire omganger — emittert statskasseveksler med forfall omkring de tidspunkter da den ordinære merverdiavgift forfaller til betaling. Rentesatsen har vært fallende etter gjenstående løpetid.

Kredittilførsel i 1971 til kommuner og private

Utlån

For å kunne sammenlikne forretnings- og sparebankenes faktiske utlånsutvikling i løpet av budsjettåret med kredittbudsjettets måltall, beregner Norges Bank såkalte «veiledende» månedstall for utlånsøkingen. I tabell 95 har Statistisk Sentralbyrå ved å legge sesongkomponenten i Norges Banks «veiledende» utlånstall til en kumulert lineær fordeling på årets måneder av kredittbudsjettets måltall for bankenes utlånsøking, vist hvor stor utlånsøkingen, regnet fra utgangen av 1970, anslagsvis ville ha vært ved utgangen av de enkelte måneder i 1971 ved «normalt» sesongmønster og ved full utnytting av kredittbudsjettets måltall for hele året. Når det gjelder måltallene for bankenes utlånsøking, gjør en ellers oppmerksom på at disse har vært hevet i to omganger i 1971 (se tabell 94) og at de «veiledende» månedlige utlånstall som myndighetene har støttet seg til ved tilretteleggingen av kredittpolitikken i 1970 hver gang har blitt justert oppover i samsvar med disse forhøyelsene (i mars og i september). De «veiledende» utlånstall i tabell 95 er beregnet på grunnlag av en lineær fordeling på de enkelte måneder av det høyeste måltallet for 1971, gitt i

Tabell 95. *Forretnings- og sparebankenes utlån*[1]. *«Veiledende» og faktisk utlånsøking*[2] *i 1971. Mill. kr.*

	Jan.	Febr.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.
Forretningsbanker												
«Veiledende» utlånsøking[4]	102	335	690	885	1 198	1 282	1 214	1 327	1 648	1 458	1 694	[3]1 400
Faktisk utlånsøking	—156	225	671	866	1 213	1 579	1 282	1 513	1 951	1 882	2 024	[5]1 890
Avvik	—258	—110	— 19	— 19	15	297	68	186	303	424	330	490
Sparebanker												
«Veiledende» utlånsøking[4]	91	202	328	427	579	674	739	821	954	1 043	1 191	[3]1 300
Faktisk utlånsøking	20	189	369	497	646	814	844	948	1 072	1 140	1 194	[5]1 420
Avvik	— 71	— 13	41	70	67	140	105	127	118	97	3	120

[1] Til kommuner og private utenom finansinstitusjoner. [2] Kumulerte tall. [3] Kredittbudsjettets målsettingstall iflg. Nasjonalbudsjettet 1972. [4] Kilde: Norges Bank. Tallene er beregnet på grunnlag av kredittbudsjettets målsettingstall etter Nasjonalbudsjettet 1972 og normale sesongvariasjoner. [5] Anslag.

Nasjonalbudsjettet for 1972. Dette betyr at avviket mellom de faktiske utlånstall og de «veiledende» utlånstall som gjaldt før september 1971 og som ble beregnet på grunnlag av lavere måltall, var større enn de avvik som er vist i tabellen.

Som det framgår av tabellen lå den faktiske utlånsøking i forretningsbankene i de første måneder av 1971 til dels en god del under tallene for «veiledende» utlånsøking, men takten i den faktiske utlånsøking økte kraftig, og i mai var avviket blitt ubetydelig. Tar en utgangspunkt i målsettingstallet i det reviderte Nasjonalbudsjett for 1971 (1 300 mill. kr.), var den faktiske utlånsøking fram til og med mai bortimot 60 mill. kr. større enn de «veiledende» tall. I juni lå som tabellen viser, de faktiske utlånstall nesten 300 mill. kr. høyere enn de «veiledende» utlånstall. Etter det lavere målsettingstall (revidert Nasjonalbudsjett 1971) var avviket vel 350 mill.kr. Fra 1. august ble, som nevnt i avsnittet om kredittpolitikken, bestemmelsene om primærreservekrav i forretningsbankene satt i verk. Innføringen av primærreservekravet betydde at forretningsbankene ved utgangen av 1971 hadde fastlåste likvider av en størrelsesorden av rundt 1 milliard kroner.

Tempoet i utlånsøkingen tiltok likevel utover høsten. I oktober lå tallet for den faktiske utlånsøking fra årsskiftet 1970—71 ca. 425 mill.kr. over det «veiledende» utlånstall. Regner en med en tilsvarende utvikling i utlånene i årets to siste måneder kan en trolig komme opp i en utlånsøking for forretningsbankene på rundt 1 900 mill.kr. for hele 1971. Den sterke ekspansjonen i forretningsbankenes utlån i annet halvår 1971 må ses på bakgrunn av at finansieringsbehovet for lageropplag ble betydelig større enn ventet. Myndighetene fant derfor å kunne tolerere at den faktiske utlånsøking lå over de «veiledende» utlånstall.

Dersom en for sparebankene tar utgangspunkt i de «veiledende» utlånstall som bygde på det opprinnelige måltall for utlånsutviklingen i 1971 (1 100 mill. kr.), lå deres faktiske utlånsøking allerede i februar 1971 ca. 20 mill. kr. over det «veiledende» tall. Som ta-

Tabell 96. *Kjent kredittilførsel til kommuner, næringslivet og privatpersoner. Mill. kr.*

	1967	1968	1969	1970		1971*	
				1.—3. kv.	Hele året	1.—3.[1] kv.	Hele[1] året
Kredittilførsel i alt[1]	6 806	4 987	5 889	6 246	9 774	9 515	11 450
Kredittilførsel fra utlandet[2]	2 504	64	— 919	475	2 383	2 502	2 900
Innenlandsk kredittilførsel	4 302	4 923	6 808	5 771	7 391	7 013	8 550
Utlån	3 669	4 134	6 052	5 101	6 585	6 293	7 750
Norges Bank	–	2	— 30	— 17	— 36	33	–
Postgiro	–	5	–	–	–	–	–
Postsparebanken	25	30	36	28	24	44	100
Statsbanker	1 138	1 446	1 817	1 637	2 366	1 901	2 700
Forretningsbanker	775	861	1 676	1 669	1 266	1 951	1 900
Sparebanker	804	926	1 306	827	1 233	1 072	1 400
Kredittforeninger o. l.	302	353	490	333	850	637	750
Private finansieringsselskaper	34	135	263	258	253	156	240
Livsforsikringsselskaper	302	330	514	261	505	321	500
Private pensjonskasser og -fond	127	— 19	— 108	— 50	— 100	— 31	— 100
Fellesordningen for tariffestet pensjon	46	26	13	15	14	9	10
Skadeforsikringsselskaper	116	39	75	140	210	200	250
Annen innenlandsk kredittilførsel	633	789	756	670	806	720	800
Obligasjonsmarkedet (netto)	212	442	379	335	331	339	350
Aksjemarkedet[3]	421	347	377	335	475	381	450

[1] Delvis anslag i Byrået, delvis Nasjonalbudsjettets målsettingstall. [2] Ifølge Finanstellingen. For 1970 og for 1971 er brukt tall fra utenriksregnskapet. [3] Fondsemisjoner ikke medregnet fra 1968.

bell 95 viser, var den faktiske utlånsøking 13 mill. kr. mindre enn det «veiledende» utlånstallet dersom en bygger på det høyeste måltallet for 1971. Etter at utvidelsen av rammen for utlånsøking til 1 200 mill. kr. var innarbeidd i de «veiledende» utlånstall, var den faktiske utlånsøking i løpet av 1. kvartal nær 70 mill. kr. større enn den «veiledende» stigning i utlånene. I april og mai — månedene før bestemmelsene om reservekrav for sparebankene ble vedtatt — var den faktiske utlånsøking ca. 100 mill.kr. større enn den tilsiktede øking. Også for sparebankene økte stigningstakten i utlånene utover forsommeren 1971, og i juni lå de faktiske utlån nær 200 mill.kr. høyere enn det «veiledende» tall (regnet etter en ramme på 1 200 mill.kr. for hele året). Slik utviklingen i utlånsøkingen har vært i siste halvår i 1971, vil trolig den totale utlånsøkingen i sparebankene i 1971 komme til å ligge på vel 1 400 mill.kr.

Statsbankenes samlede innvilgningsbudsjett for 1971 var, ifølge Nasjonalbudsjettet for samme år, opprinnelig fastsatt til 3 921 mill. kr., dvs. en øking på 436 mill. kr. i forhold til det vedtatte budsjettframlegg for 1970. Som et ledd i en serie bremsetiltak, vedtok Stortinget i desember 1970 å redusere innvilgningsbudsjettene for 1971 for statsbankene med 10 prosent. Senere ble innvilgningsbudsjettet igjen justert noe opp for Postsparebanken og for Lånekassen for utdanning, slik at de samlede innvilgninger på statsbankbudsjettet for 1971 ble redusert til 3 630 mill.kr., eller med 7,5 prosent i forhold til den opprinnelige ramme. Etter denne reduksjonen er utbetalingene av lån fra statsbankene i 1971 anslått til 3 277 mill. kr. og nettoutlånsøkingen til 2 600 mill.kr. I 1970 var nettoutlånsøkingen 2 170 mill.kr.

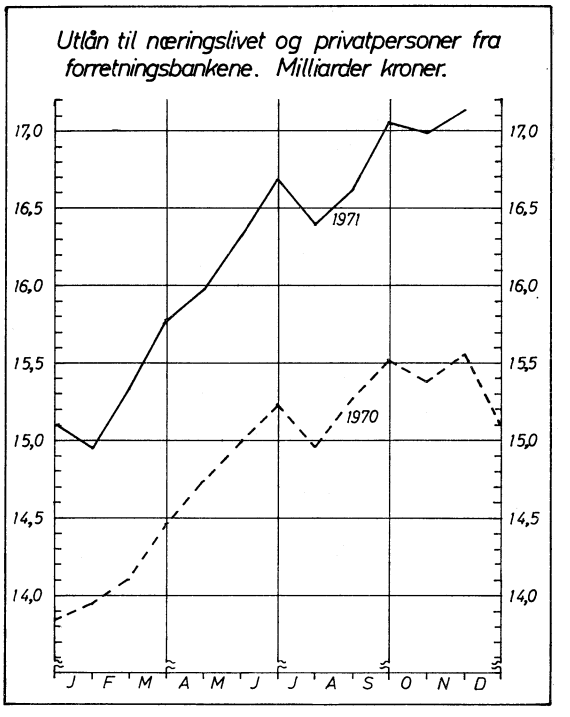

Fig. 46.

I løpet av de tre første kvartaler 1971 steg de samlede utlån fra statsbankene (inkl. Postsparebanken) med 1 945 mill.kr., mot en øking på 1 665 mill.kr. i samme periode året før. Utlånsøkingen for statsbankene er vanligvis sterkest i årets siste kvartal, og for hele året 1971 er det regnet med en utlånsøking på rundt 2 700 mill.kr.

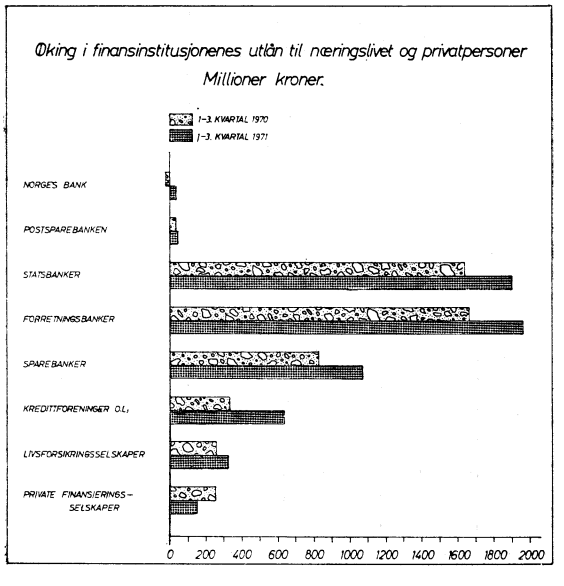

Fig. 45.

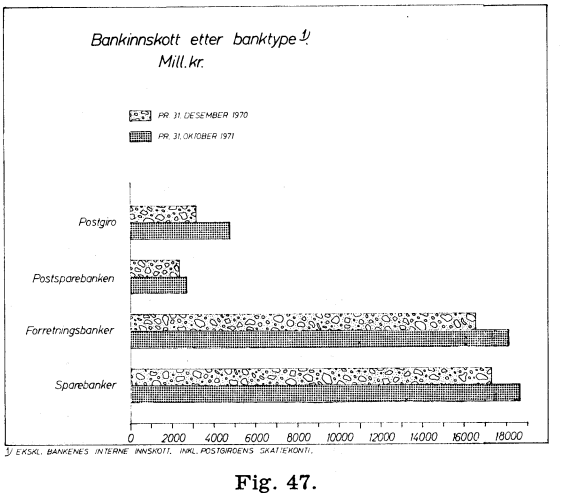

Fig. 47.

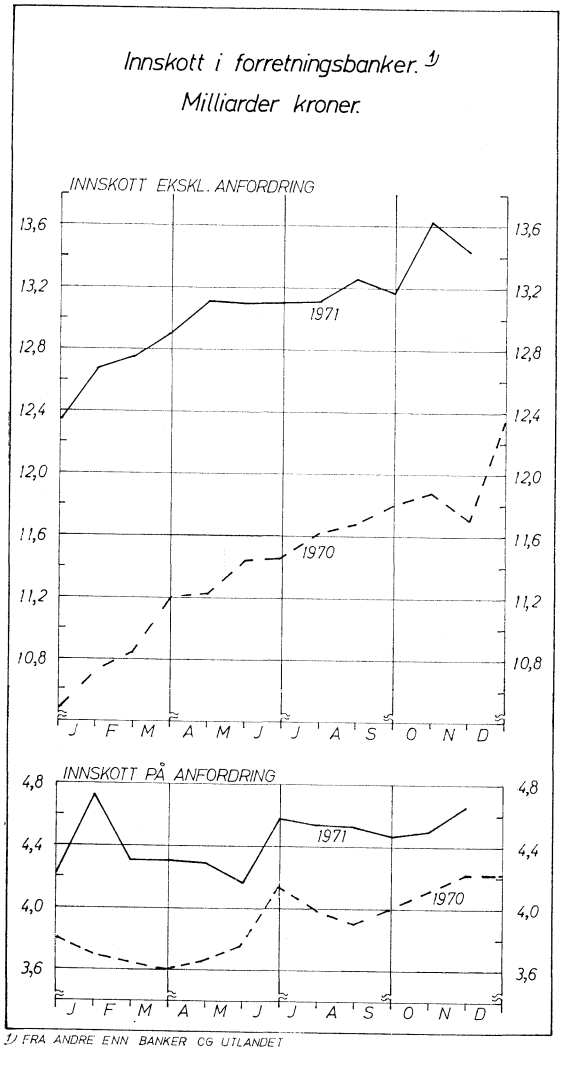

Fig. 48.

Andre kredittinstitusjoner, som omfatter kredittforeninger o.l. og private finansieringsselskaper, hadde ved utgangen av 1970 utestående lån til kommuner og private for i alt 7 103 mill. kr., dvs. vel 1 100 mill. kr. mer enn på samme tid året før. I løpet av de tre første kvartaler 1971 steg utlånene med 793 mill. kr., mot en øking på 591 mill. kr. i samme periode året før. For kredittforeninger o.l., hvis utlånsvirksomhet reguleres gjennom adgang til å emittere ihendehaverobligasjoner, var utlånsøkingen i 1.—3. kvartal 1971 637 mill. kr., mot 333 mill. kr. i samme tidsrom året før. Private finansieringsselskaper utgjør en uensartet gruppe av kredittinstitusjoner. Den omfatter factoringselskaper som vesentlig finansierer driftskreditter, avbetalingsselskaper som gir konsumlån og «regulære» finansieringsselskaper som vanligvis gir lån til investeringsformål. «Mutual funds» o.l. er ikke tatt med. For de private finansieringsselskaper utgjorde utlånsøkingen i de tre første kvartaler 1971 156 mill. kr., mot 258 mill. kr. året før. Den lavere utlånsøking i 1971 henger sammen med at de restriktive tiltakene for finansieringsselskapene virket gjennom hele 1971, men de virket bare i siste halvdel av 1970. For hele 1971 er utlånsøkingen anslått til nær 1 000 mill. kr. for kredittforeninger o.l. og private finansieringsselskaper under ett.

Livsforsikringsselskapenes utlån til kommuner og private utgjorde pr. 31/12 1970 6 001 mill. kr. I de første ni måneder av 1971 økte utlånene med 321 mill. kr., mot 261 mill. kr. i samme periode året før. For hele 1971 vil utlånsøkingen trolig komme opp i nær 500 mill. kr.

De andre forsikringsselskapene — private pensjonskasser og -fond, Fellesordningen for tariffestet pensjon og skadeforsikring — hadde ved utgangen av 1970 etter foreløpige oppgaver utestående lån til kommuner og private på til sammen 2 900 mill. kr. I løpet av de tre første kvartaler 1971 steg utlånene til disse låntakergrupper med nær 180 mill. kr. For hele 1971 er utlånsøkingen anslått til ca. 160 mill. kr. For private pensjonskasser og -fond skjer det en gradvis nedtrapping av utlånsvirksomheten, idet driften av disse institusjoner etter hvert blir overtatt av eller blir fusjonert med eksisterende livsforsikringsselskaper.

Kommunenes og næringslivets netto gjeld (inkl. ihendehaverobligasjoner) til utlandet utgjorde ved utgangen av 1970 etter foreløpige tall ca. 15 400 mill. kr. I løpet av de tre første kvartaler av 1971 var det en netto inngang av kapital fra utlandet på ca. 2 500 mill.kr., mot en inngang på 475 mill.kr. i samme periode året før. For hele 1971 er økingen i nettogjelden anslått til bortimot 3 000 mill.kr.

Ihendehaverobligasjoner

Kommunenes og næringslivets samlede innenlandske obligasjonsgjeld utgjorde ved utgangen av 1970 5 346 mill. kr. Obligasjonsgjelden til utlandet var på 3 436 mill. kr. Kommunenes og næringslivets innenlandske obligasjonsgjeld gikk i løpet av de tre første kvartaler av 1971 opp med 339 mill. kr., dvs. med praktisk talt samme beløp som i tilsvarende tidsrom året før. Obligasjonsgjelden til utlandet steg i perioden med 73 mill.kr.

Tabell 97. *Ihendehaverobligasjonsgjelden. Emisjoner og total gjeld. Mill. kr.*

Låntakere	Emittert			Obligasjonsgjeld i alt[1]		
	1970		1971			
	Hele året	1/1—30/9	1/1—30/9	31/12—69	31/12—70	30/9—71
A. Obligasjoner i norske kroner	4 322	2 971	2 843	20 223	23 235	25 052
1. Statskassen	2 433	1 449	1 074	10 252	11 988	12 533
2. Kommunekasser	135	115	99	856	942	1 011
3. Statsbanker	206	192	216	642	791	954
4. Forretningsbanker	–	–	–	6	6	5
5. Andre kredittinstitusjoner	1 072	809	1 016	4 308	5 104	5 875
6. Statsforetak	30	30	20	906	919	906
7. Kommuneforetak	219	204	235	1 518	1 649	1 824
8. Andre norske sektorer	227	172	183	1 735	1 836	1 944
B. Obligasjoner i utenlandsk valuta	697	638	369	4 403	4 892	5 008
1. Statskassen	–	–	–	1 186	1 117	1 050
2. Kommunekasser	250	250	107	1 363	1 555	1 557
3. Statsbanker	98	98	107	146	235	335
5. Andre kredittinstitusjoner	–	–	17	83	76	86
6. Statsforetak	–	–	–	239	229	227
7. Kommuneforetak	301	242	–	900	1 170	1 118
8. Andre norske sektorer	20	20	138	486	482	607
9. Utlandet	28	28	–	–	28	28
C. Obligasjoner i alt	5 019	3 609	3 212	24 626	28 127	30 060

[1] Inkl. oppkjøpte egne obligasjoner.

I de tre første kvartaler 1971 emitterte kommuner og private ihendehaverobligasjoner for 537 mill.kr. på det innenlandske marked og for 245 mill.kr. i utlandet.

Aksjer

Det ble i 1970 emittert aksjer for i alt 640 mill.kr. I emisjonsbeløpet er ikke regnet med friaksjer, dvs. aksjer som er finansiert av selskapenes fonds. Av økingen i 1970 falt 165 mill.kr. på finansinstitusjoner og resten — 475 mill.kr. — på det private næringsliv.

I de tre første kvartaler av 1971 ble det emittert aksjer for 480 mill.kr. (ekskl. fondsemisjoner). Finansinstitusjoner la ut for 99 mill. kr. slik at tilførselen av ny kapital fra aksjemarkedet til næringslivet utgjorde vel 380 mill.kr.

Etter Nasjonalbudsjettet 1972 var samlet spesifisert kredittilførsel (post F ÷ post H.8 i tabell 94) til kommuner og private i 1971 anslått til 10,5 milliarder kr. Allerede i løpet av de tre første kvartaler kom den spesifiserte kredittilførselen anslagsvis opp i nesten 9,0 milliarder kr. Særlig var økingen i bankenes utlån og kapitalinngangen fra utlandet markert sterkere i 1971 enn i 1970. Den sterke ekspansjon i kredittilførselen i 1971 har for en vesentlig del bidradd til å finansiere en lagerøking som er en følge av svikt i utenlandsetterspørselen og en økt skipsimport.

Tabell 98. *Enkelte større obligasjonsemisjoner i tiden 1. november 1970—31. oktober 1971*

Utsteder	Ar	Beløp	Rente-sats	Løpe-tid	Emisjons-kurs
		Mill. kr.	Pst.	Ar	Pst.
A. *Emisjoner i norske kroner:*					
1. Statskassen	1970 VII	250,0	5¼	5	100
Statskassen	1970	114,6	5¾	15	100
Statskassen	1971	250,0	5¼	5	100
Statskassen	1971	667,3	5¾	15	100
2. Kommunekasser:					
Oppland fylke	1971	10,0	6½	17	100
Bergen kommune	1971	6,0	6½	15	99
3. Statsbanker:					
Norges Kommunalbank	1971 I/II	200,0	5½	12	100
4. Kredittforeninger:					
A/S Forretningsbankenes Finansierings- og Eksportkredittinstitutt	1971 I–III	160,0	6½	10	99
A/S Låneinstituttet for skipsbyggeriene	1971 I–III	275,0	5¼	5	100
A/S Låneinstituttet for strukturrasjonalisering	1971 I/II	65,0	6½	18	99
5. Statsforetak:					
Selskapet for industrivekstanlegg	1971	20,0	5½	12	100
6. Kommuneforetak:					
Kraftlaget Opplandskraft	1971	65,0	6½	18	100
7. Andre norske sektorer:					
Norsk Hydro A/S	1970	20,0	6½	15	99
Norsk Hydro A/S	1971	20,0	6½	15	99
A/S Christiania Spigerverk	1971	28,0	6½	17	99
Elkem Aluminium A/S	1971	35,0	6½	18	99
B. *Emisjoner i utenlandsk valuta:*					
1. Kommunekasser:					
Oslo kommunes lån i England	1971	107,1	8¼	15	98½
2. Statsbanker:					
Kommunalbankens lån i Luxembourg	1971	107,1	7¾	15	98¾
3. Andre norske sektorer:					
A/S Borregaards lån i England	1971	107,1	8¾	15	100

Prisutviklingen

Både konsumprisindeksen og engrosprisindeksen viste svakere stigning i 1971 enn i 1970, men sterkere enn i 1969. Konsumprisindeksen steg med 5,8 prosent fra 3. kvartal 1970 til 3. kvartal 1971, mot 11,1 prosent i tilsvarende periode fra 1969 til 1970. Ser en bort fra den prisstigning som automatisk fulgte av innføringen av merverdiavgift fra 1. januar 1970, var stigningen fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970 5,1 prosent. Fra 3. kvartal 1968 til 3. kvartal 1969 steg konsumprisindeksen med 3,2 prosent.

Engrosprisindeksen, som beregnes på grunnlag av priser eksklusive merverdiavgift, steg med 5 prosent fra 3. kvartal 1970 til 3. kvartal 1971, mot henholdsvis 3,4 prosent og 7,5 prosent i de tilsvarende perioder fra 1968 til 1969 og fra 1969 til 1970.

Tabell 99. *Prisindeks for importvarer (uten skip) etter handelsstatistikken. 1961 = 100*

Ar	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Gjennomsnitt
1968	100	98	98	99	99
1969	100	101	100	102	101
1970	105	108	109	111	108
1971	112	114	114	..	..

Importprisnivået har vist stigende tendens også det siste året. Fra 3. kvartal 1970 til 3. kvartal 1971 steg indeksen for importvarer (uten skip) med om lag 5 prosent.

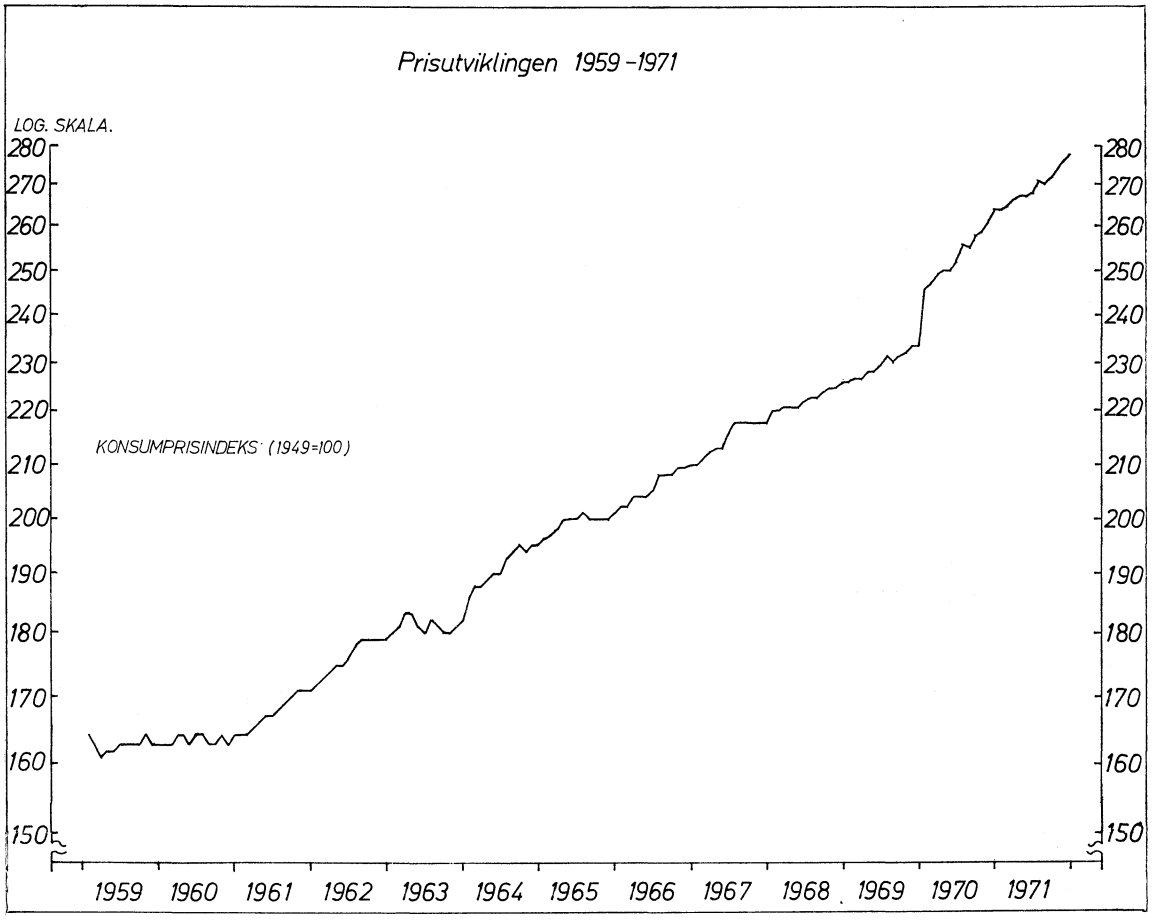

Fig. 49.

Importpriser

Byråets prisindeks for importvarer etter handelsstatistikken, som kan være påvirket av endringer i importens sammensetning[1], steg med om lag 3 prosent i løpet av de tre første kvartalene av 1971. Prisutviklingen var svært ulik for de forskjellige varene (se tabell 100). Prisene for flere av importvarene viste sterk stigning fra september 1970 til september 1971. Importprisen for sukker steg således med 26,6 prosent, for fyringsolje nr. 1 med 25 prosent, for råbomull med 11,1 prosent og for hvete og for bomullsgarn med 7 prosent. På den annen side var det stort prisfall for kaffe (23,8 prosent), for kopra (14,5 prosent) og for kamgarn (11,7 prosent).

[1] Byråets prisindeks for importvarer, som er en indeks for enhetspriser (verdiindeks dividert med volumindeks), gir ofte et noe annet bilde av importprisutviklingen enn noteringsprisene på verdensmarkedet.

Engrospriser

I løpet av de ni første månedene av 1971 (fra 15. desember 1970 til 15. september 1971) steg engrosprisindeksen med 2,8 prosent. Det tilsvarende tallet året før var 5,4 prosent. Stigningen siste året, regnet fra september 1970 til september 1971, var 4,6 prosent. Etter den sterke prisoppgangen i 3. kvartal 1970 viste engrosprisindeksen tendens til moderat stigning (3 prosent på årsbasis) fram til juni 1971, for så — i likhet med i de to foregående år — å stige sterkere igjen i 3. kvartal.

Prisutviklingen i de enkelte varegrupper i engrosprisindeksen i perioden fra september 1970 til september 1971 var svært ulik fra gruppe til gruppe (se tabell 101). Sterkest prisstigning viste gruppene brensel, brenselolje og elektrisk kraft og drikkevarer og tobakk med henholdsvis 12,1 prosent og 10,7 prosent. Det ble satt i verk avgiftsforhøyelser for flere av varene i disse grupper (øl, vin, brennevin,

Tabell 100. *Gjennomsnittlige importpriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg*

	Hvete	Mais	Sukker (farin)	Kaffe, rå	Råtobakk, usauset	Kopra	Ull, vasket, ikke kardet	Råbomull	Kamgarn, ufarget	Bomullsgarn, ubleikt, unnt. til fiskeribruk	Fyringsolje nr. 1	Steinkull[1]
1965	0,46	0,46	0,89	7,25	10,98	1,56	13,50	4,17	27,75	9,96	0,18	120,03
1966	0,47	0,46	0,56	6,91	10,95	1,49	12,79	4,11	26,63	9,89	0,17	120,72
1967	0,49	0,46	0,54	6,36	11,41	1,31	10,94	4,13	25,29	9,86	0,19	113,31
1968	0,45	0,41	0,51	6,15	11,12	1,70	9,18	4,18	23,66	9,16	0,20	108,07
1969	0,43	0,42	0,66	6,19	11,44	1,42	9,54	4,06	25,18	9,65	0,19	109,72
1970	0,42	0,46	0,77	8,48	12,23	1,68	8,91	3,92	24,51	9,96	0,19	138,52
1970 1. kv.	0,39	0,43	0,71	7,42	11,78	1,73	8,96	3,84	25,28	9,91	0,18	131,71
2. »	0,42	0,44	0,72	8,52	13,13	1,70	9,06	3,93	24,38	9,96	0,17	125,69
3. »	0,43	0,48	0,78	8,77	13,00	1,68	9,00	3,94	24,00	9,72	0,19	143,03
4. »	0,44	0,49	0,86	9,21	10,84	1,63	8,61	4,02	24,09	10,26	0,23	155,47
1971 1. kv.	0,47	0,55	0,92	8,95	12,01	1,58	8,37	4,21	24,47	10,10	0,25	168,80
2. »	0,47	0,55	0,94	7,51	11,81	1,67	8,45	4,33	23,94	10,27	0,26	160,83
3. »	0,46	0,49	0,97	6,96	12,91	1,47	8,61	4,50	23,92	10,66	0,25	154,14
September	0,46	..	1,00	6,84	11,97	1,41	8,55	4,41	22,64	10,56	0,25	148,59
Prosentvis endring:												
Jan.—sept. 1970—1971	14,6	17,8	28,4	—6,3	—4,0	—9,4	—6,2	10,7	—1,9	4,4	44,4	21,9
Sept. 1970—sept. 1971 .	7,0	..	26,6	—23,8	—6,6	—14,5	—5,2	11,1	—11,7	7,0	25,0	3,5

[1] Prisen pr. tonn.

Tabell 101. *Engrosprisindeks. 1961 = 100*

	Totalindeks	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Råvarer	Brensel, brenselolje og elektrisk kraft	Animalske og vegetabilske oljer og fett	Kjemikalier	Bearbeidde varer	Maskiner og transportmidler	Forskjellige ferdigvarer
1964	107	113	114	104	105	114	102	104	102	106
1965	110	115	115	109	103	125	105	108	105	110
1966	112	117	119	108	103	119	108	112	108	111
1967	114	121	123	108	110	96	110	113	109	114
1968	115	123	123	106	113	83	111	115	111	116
1969	119	127	127	111	112	88	111	120	113	118
1970	127	136	131	124	115	133	114	129	120	124
1970 1. kvartal[1]	124	131	129	123	111	119	112	128	117	121
2. »	125	131	129	122	113	133	114	129	121	122
3. »	128	139	130	124	115	137	114	129	122	124
4. »	130	143	135	127	121	142	117	128	123	126
1971 1. kvartal	131	142	143	129	128	146	118	127	123	127
2. »	132	142	144	129	130	133	120	128	125	127
3. »	134	149	144	131	131	131	121	129	125	128
September	135	150	144	131	131	129	121	129	126	129
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1970—3. kv. 1971 .	5,0	7,0	11,0	5,6	14,6	—4,5	5,8	0,5	3,2	3,2
Sept. 1970—sept. 1971 ..	4,6	6,4	10,7	5,4	12,1	—4,9	4,6	0,3	3,2	3,4

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 102. *Engrosprisindeks. Grupper etter varenes anvendelse og fordeling på norskproduserte og importerte varer. 1961 = 100*

	Konsumvarer		Varige produksjonsmidler	Ikke-varige produksjonsmidler		Norskproduserte varer	Importerte varer
	I alt	Av dette: Matvarer		I alt	Av dette: Byggematerialer		
1964	111	116	103	106	104	107	107
1965	111	115	105	110	110	111	106
1966	113	116	107	112	116	113	109
1967	117	120	109	113	116	115	108
1968	119	123	110	114	119	117	109
1969	122	128	111	118	125	120	113
1970	129	136	117	127	135	129	120
1970 1. kvartal[1]	126	134	114	125	134	126	117
2. »	128	136	117	125	135	126	121
3. »	130	140	118	129	136	130	120
4. »	133	143	119	131	136	133	121
1971 1. kvartal	134	144	121	132	136	133	123
2. »	135	144	122	132	136	134	125
3. »	137	147	123	135	137	137	125
September	137	147	123	136	137	137	125
Prosentvis endring:[2]							
3. kv. 1970—3. kv. 1971	5,2	4,9	3,8	5,0	0,9	5,1	4,1
Sept. 1970—sept. 1971	5,1	4,8	3,8	4,4	0,7	4,9	3,5

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

tobakk, bensin, fyringsolje, lyspetroleum og elektrisk kraft) gjeldende fra 1. januar 1971 for elektrisk kraft og fra 16. november 1970 for de andre varene. Indeksen for gruppen matvarer steg med 6,4 prosent fra september 1970 til september 1971. I denne gruppen var det fisk og fiskevarer som viste sterkest prisstigning (38,8 prosent). Særlig sterk var prisstigningen på sild. Gruppen sukker og sukkervarer viste en prisstigning på 14 prosent som følge av høyere sukkerpriser på verdensmarkedet. Prisene på flesk steg med 5,1 prosent, på mjølk og meieriprodukter med 4,9 prosent, og på kjøtt og kjøttvarer med 3,4 prosent. Noe av prisstigningen i disse grupper kan tilskrives virkningen av tilleggsavtalen til jordbruksavtalen 1970/72. Prisindeksen for kaffe falt med 11,1 prosent på grunn av fall i verdensmarkedets priser. Indekstallet for gruppen råvarer steg med 5,4 prosent fra september 1970 til september 1971, vesentlig som følge av høyere priser på malmer og på ved, tømmer og trelast. Endringen i prisene på tømmer er beregnet på grunnlag av priser fastsatt i 1969 og 1970. Tømmerprisene for 1970/71 ble først fastsatt i oktober 1970, og de nye prisene for 1971/72 vil ikke bli fastsatt før i 1972. Indekstallet for varegruppen kjemikalier steg med 4,6 prosent fra september 1970 til september 1971, forskjellige ferdigvarer med 3,4 prosent og maskiner og transportmidler med 3,2 prosent. I samme periode falt indekstallet for animalske og vegetabilske oljer og fett med 4,9 prosent, vesentlig som følge av fall i verdensmarkedets priser på sildolje og hvalolje.

I gruppen bearbeidde varer viste bl. a. prisene på papir og papp stigning fra september 1970 til september 1971. Som følge av fall i prisene på jern, stål og enkelte metaller ble prisstigningen for gruppen bearbeidde varer under ett likevel ubetydelig.

En gruppering av varene etter anvendelse viser at prisene på konsumvarer steg med 5,1 prosent fra september 1970 til september 1971, mens prisene på ikke-varige produksjonsmidler i samme periode steg med 4,4 prosent og på varige produksjonsmidler med 3,8 prosent (se tabell 102).

Engrosprismaterialet er også gruppert på norskproduserte og importerte varer. Alle varer som har gjennomgått en produksjonspro-

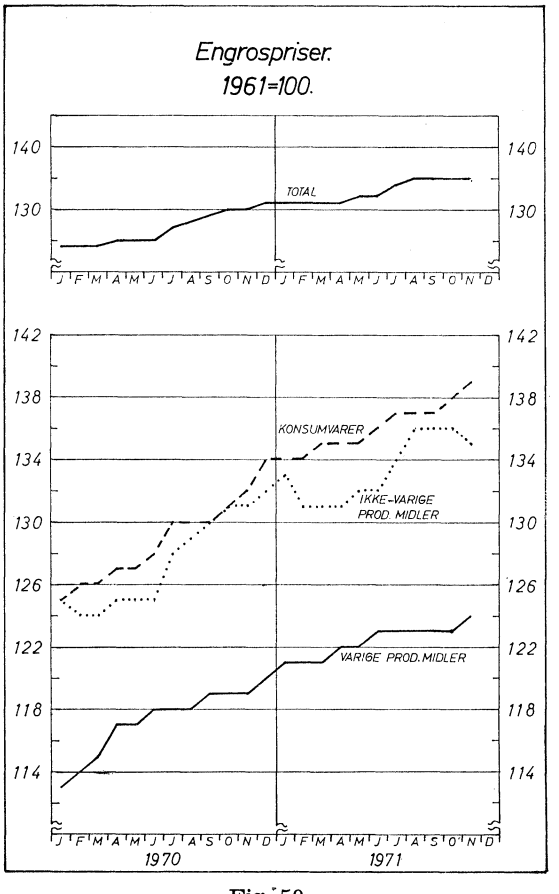

Fig. 50.

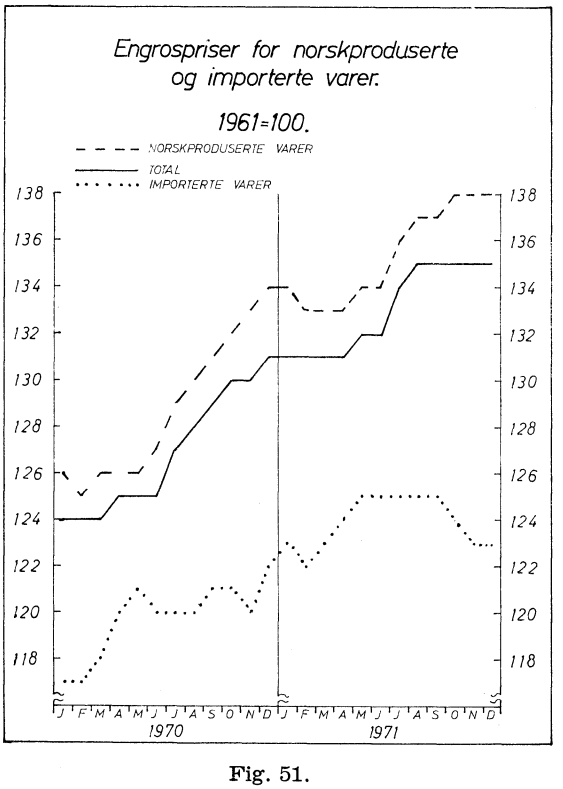

Fig. 51.

sess her i landet er registrert som norskproduserte. Fra september 1970 til september 1971 var det en stigning på 4,9 prosent på norskproduserte varer og 3,5 prosent på importerte varer.

Konsumprisindeksen

I løpet av de ni første månedene av 1971 (fra desember 1970 til september 1971) steg konsumprisindeksen med 3 prosent. I tilsvarende periode året før var stigningen 10,7 prosent, men over halvparten av stigningen dette året fulgte automatisk av overgangen til merverdiavgift fra 1. januar 1970.

Fra september 1970 til september 1971 steg konsumprisindeksen med 5,4 prosent, mot 11,7 prosent i samme periode året før. Stigningen i indeksen i det siste året var sterkest fra november til desember 1970 og fra juni til juli 1971. Avgiftsendringen fra 16. november 1970 var den viktigste årsak til den sterke stigningen fra november til desember, mens høyere priser på en del jordbruksvarer etter tilleggsavtalen til jordbruksavtalen 1970/72 og sesongstigning på enkelte matvarer var hovedårsaken til prisstigningen fra juni til juli.

Regnet i indekspoeng var stigningen siste året (fra september 1970 til september 1971) 6,2 poeng (se tabell 103). Om lag halvparten av denne stigningen kan føres tilbake til prisstigning på matvarer og reiser og transport med henholdsvis 1,6 poeng og 1,5 poeng. Gruppen bolig, lys og brensel trakk totalindeksen opp med 0,7 poeng og hver av gruppene drik-

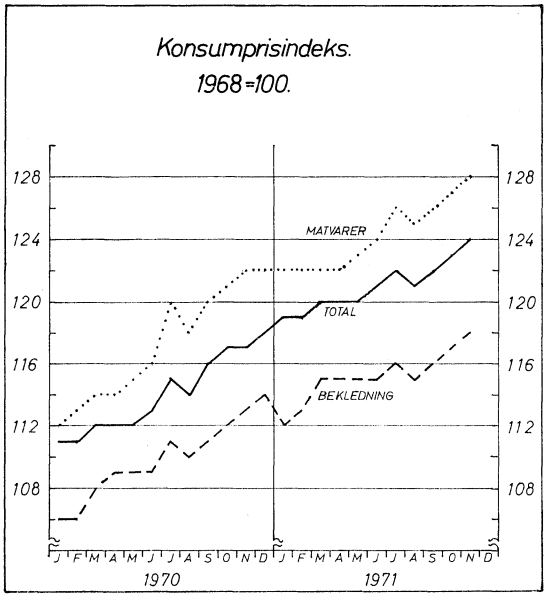

Fig. 52.

Tabell 103. *Konsumprisindeksen. Virkning på totalindeksen av endringer i gruppeindeksene september 1970—september 1971*

Konsumgruppe	Indekspoeng
Matvarer	*1,62*
Mjøl, gryn og bakervarer	0,13
Kjøtt, kjøttvarer og flesk	0,62
Fisk og fiskevarer	0,32
Mjølk, fløte, ost og egg	0,06
Spisefett og spiseoljer	0,24
Grønnsaker, frukt og bær	0,33
Poteter og varer av poteter	0,09
Sukker	0,10
Kaffe, te, kakao og kokesjokolade	—0,30
Andre matvarer	0,03
Drikkevarer og tobakk	*0,53*
Drikkevarer	0,16
Tobakk	0,37
Klær og skotøy	*0,51*
Bekledningsartikler	0,35
Tøyer og garn m. v.	0,08
Skotøy og skoreparasjoner	0,08
Bolig, lys og brensel	*0,66*
Bolig og vedlikeholdsutgifter	0,40
Lys og brensel	0,26
Møbler og husholdningsartikler	*0,36*
Møbler og golvtepper m. v.	0,08
Tekstiler og utstyrsvarer m. v.	—0,02
Komfyrer, kjøleskap og annet elektrisk utstyr	0,06
Kjøkkenredskap, glass, dekketøy m. v.	0,06
Diverse husholdningsartikler og tjenester	0,06
Leid hjelp til hjemmet	0,12
Helsepleie	*0,20*
Helsepleie	0,20
Reiser og transport	*1,51*
Kjøp av egne transportmidler	0,64
Drift og vedlikehold av egne transportmidler	0,65
Bruk av offentlige transportmidler	0,22
Porto, telefon og telegrammer	–
Fritidssysler og utdanning	*0,51*
Utstyr og tilbehør, inkl. reparasjon	0,10
Offentlige forestillinger og andre tjenester	0,17
Bøker, aviser og tidsskrifter	0,16
Skolegang	0,08
Andre varer og tjenester	*0,36*
Personlig hygiene	0,09
Andre varer, ikke nevnt foran	0,01
Utgifter på restauranter, hoteller, selskapsreiser m. v.	0,26
Total	*6,26*

kevarer og tobakk, klær og skotøy og fritidssysler og utdanning med 0,5 poeng. De andre gruppene bidrog i mindre grad til å trekke konsumprisindeksen opp; gruppen møbler og husholdningsartikler og gruppen andre varer og tjenester bidrog hver med 0,4 poeng, mens helsepleie, som veier lite i indeksen, bare bidrog med 0,2 poeng, trass i sterk prisstigning.

Prisstigningen for matvarer i alt fra september 1970 til september 1971 var 4,6 prosent. For de enkelte grupper av matvarer var prisbevegelsen svært ulik (se tabell 105). Sterkest prisstigning viste gruppene sukker med 17,6 prosent og spisefett og spiseoljer med 14,6 prosent. Stigningen i sukkerprisene skyldtes som nevnt oppgang i verdensmarkedets priser, mens bortfall av forbrukersubsidier på meierismør fra 1. mai 1971 var den vesentligste årsak til prisstigningen for spisefett og spiseoljer. Andre matvarer som også viste sterk prisstigning var fisk og fiskevarer med 11 prosent, poteter og varer av poteter med 7,6 prosent, kjøtt, kjøttvarer og flesk med 6,8 prosent og grønnsaker, frukt og bær med 6,5 prosent. Den matvaregruppen som viste minst prisstigning i nevnte periode, var mjølk, fløte, ost og egg med 0,8 prosent. Av varene i denne gruppen var det bare fløte og ost som steg i pris som følge av at tilleggsavtalen til jordbruksavtalen 1970/72 trådte i kraft 1. juli 1971. Ved hjelp av subsidier ble forbrukerprisen på mjølk holdt uendret. Bare for én undergruppe viste indekstallet fall fra september 1970 til september 1971, nemlig for gruppen kaffe, te, kakao og kokesjokolade. Det var fall i verdensmarkedets råvarepris på kaffe som var årsaken til at forbrukerprisen ble satt ned flere ganger i løpet av 1971.

Indekstallene for flere av de andre varegruppene i konsumprisindeksen viste imidlertid større prosentvis stigning enn indeksen for matvarer i tidsrommet september 1970 til september 1971. Den gruppen som steg sterkest i pris var drikkevarer og tobakk, med 11,5 prosent. Økingen skyldtes vesentlig avgiftsforhøyelsen fra 16. november 1970 på alkoholholdige drikkevarer og på sigaretter og røyketobakk. Indeksen for helsepleie steg med 9,1 prosent. For reiser og transport steg indekstallet med 8,4 prosent, særlig som følge av stigning i delindeksene for kjøp, drift og vedlikehold av egen bil, men også takstene for en del offentlige transportmidler (jernbane, skip, buss og drosje) gikk opp i tidsrommet september 1970 til september 1971. Også indeksene for gruppene fritidssysler og utdanning, andre varer og tjenester og bolig, lys og brensel viste sterkere stigning enn

Tabell 104. *Konsumprisindeks. 1968 = 100*

	Total	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Klær og skotøy	Bolig, lys og brensel	Møbler og husholdningsartikler	Helsepleie	Reiser og transport	Fritidssysler og utdanning	Andre varer og tjenester
1963	81,3	81	85	84	83	84	76	82	83	75
1964	85,9	88	88	87	86	86	79	83	86	80
1965	89,6	91	92	92	89	90	84	87	91	86
1966	92,5	93	96	95	92	94	93	90	94	90
1967	96,6	97	99	98	96	97	99	94	97	95
1968	100,0	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1969	103,1	104	103	102	103	102	104	102	105	104
1970	114,0	117	112	110	115	112	110	111	114	118
1970 1. kvartal[1]	111,1	113	110	107	111	109	109	110	113	116
2. »	112,5	115	110	109	114	111	109	110	113	117
3. »	115,0	120	111	111	117	112	110	111	114	119
4. »	117,3	122	115	113	119	115	111	114	116	121
1971 1. kvartal	119,1	122	123	113	120	115	118	118	119	122
2. »	120,1	123	124	115	121	115	120	118	119	123
3. »	121,7	125	124	116	123	117	121	121	120	125
September	122,0	126	124	116	124	117	121	121	120	125
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1970—3. kv. 1971	5,8	4,8	11,9	4,5	5,5	4,0	9,8	8,4	5,6	5,1
Sept. 1970—sept. 1971	5,4	4,6	11,5	3,8	4,8	3,3	9,1	8,4	5,2	4,9

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

indeksen for matvarer (henholdsvis 5,2 prosent, 4,9 prosent og 4,8 prosent). I gruppen fritidssysler og utdanning var det delindeksen for fjernsynsavgift som viste særlig stor stigning. Fjernsynsavgiften ble forhøyet fra 1. mars 1971. Delindeksene for fyringsolje og petroleum i gruppen bolig, lys og brensel viste også særlig sterk stigning fra september 1970 til september 1971. Om lag halvparten av stigningen falt i desember 1970, bl.a. som følge av de nye avgifter fra 16. november 1970. Prisstigningen for gruppen andre varer og tjenester under ett henger i første rekke sammen med høyere priser på tjenester ved hoteller, restauranter og andre serveringssteder og stigning i utgiftene til hårpleie.

En gruppering etter leveringssektor av representantvarene i konsumprisindeksen kan bidra til å kaste lys over den betydning enkelte sentrale årsaksfaktorer, f.eks. prisutviklingen på verdensmarkedet og den innenlandske kostnadsstigningen, kan ha hatt for konsumprisutviklingen. En slik gruppering er foretatt i tabell 107. Jordbruksvarer og fiskevarer er skilt ut som egne grupper, og for jordbruksvarer er det også skilt mellom varer som er mindre bearbeidd (f.eks. ferskt kjøtt, mjølk og friske grønnsaker) og mer bearbeidde varer hvor foredlingskostnadene utgjør en stor del av prisen — f.eks. kjøtthermetikk, smør og ost, saft og syltetøy. Resten av konsumvarene er delt i to hovedgrupper, «andre norskproduserte konsumvarer» og importvarer. Disse to gruppene er videre splittet opp etter konkurranseforholdet på hjemmemarkedet mellom norskproduserte og utenlandske varer. For tjenesteprisene er husleie skilt ut som egen hovedgruppe. Innenfor den andre hovedgruppen under tjenester («andre tjenester») er det skilt mellom tjenester med arbeidslønn som dominerende prisfaktor (som hårpleie, tannpleie og undervisning) og tjenester der også andre priskomponenter er viktige (f.eks. transporttjenester, hotell- og restauranttjenester, post-, telefon- og telegraftjenester).

Tabellen viser de gjennomsnittlige indekstall for disse gruppene for årene 1968—1970, for hvert kvartal i 1970 og for de tre første kvartalene og for månedene oktober og november i 1971. Prosentvis endring er beregnet for periodene januar—desember 1970 og for

Tabell 105. *Konsumprisindeks. Gruppeindekser for matvarer. 1968 = 100*

	Mjøl, gryn og bakervarer	Kjøtt, kjøttvarer og flesk	Fisk og fiskevarer	Mjølk, fløte, ost og egg	Spisefett og spiseoljer	Grønnsaker, frukt og bær	Poteter og varer av poteter	Sukker	Kaffe, te, kakao og kokesjokolade	Andre matvarer
1963	84	75	74	73	103	86	79	164	87	91
1964	90	79	78	84	123	84	77	235	106	97
1965	91	86	85	84	114	92	91	139	110	96
1966	93	89	92	88	112	97	84	104	105	96
1967	96	94	99	95	105	99	94	103	101	97
1968	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1969	107	106	102	101	99	104	110	120	103	104
1970	119	117	117	114	118	112	130	140	134	113
1970 1. kvartal[1]	113	114	111	109	115	109	131	127	125	110
2. »	116	114	113	109	118	110	151	135	135	112
3. »	123	118	119	117	119	114	131	146	138	114
4. »	123	124	125	120	121	116	107	151	140	115
1971 1. kvartal	124	123	128	119	123	114	119	159	135	115
2. »	126	124	131	119	129	118	123	165	129	116
3. »	127	127	135	120	137	123	118	169	121	116
September	127	129	135	120	137	122	114	173	121	116
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1970—3. kv. 1971	3,3	7,7	13,3	2,7	14,6	7,6	—9,7	16,3	—11,8	1,9
Sept. 1970—sept. 1971	3,6	6,8	11,0	0,8	14,6	6,5	7,6	17,6	—13,0	1,4

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

desember 1970—november 1971. Den første perioden dekker tidsrommet etter at merverdiavgiften var innført til prisstoppen trådte i kraft, mens den andre perioden dekker tidsrommet med prisstopp eller intensivert priskontroll. Det meste av prisstigningen som følge av innføring av merverdiavgift slo ut i indeksen fra desember 1969 til januar 1970.

Fra desember 1970 til november 1971 steg konsumprisindeksen med 4,5 prosent, mot 7,1 prosent fra januar til desember 1970 og 5,9 prosent fra januar til november samme år. Fra november til desember 1970 steg indeksen 1,2 prosent, hvorav 0,8 prosent som følge av avgiftsforhøyelser.

Fra desember 1970 til november 1971 steg prisene på jordbruksvarer sterkere enn totalindeksen. Det samme var tilfelle de to foregående år. Stigningen i 1971 ville ha vært enda sterkere (ca. 6 prosent, mot nå 5,3 prosent), dersom ikke prisen på mjølk var blitt holdt uendret ved hjelp av subsidier. Bortfall av prissubsidier på smør fra 1. mai 1971 bidrog til at prisstigningen for mer bearbeidde jordbruksvarer ble sterkere enn for de mindre bearbeidde.

For gruppen fiskevarer var prisstigningen fra desember 1970 til november 1971 betydelig sterkere (10,4 prosent) enn for totalindeksen, men ikke så sterk som fra januar til desember 1970 (14,2 prosent). Stigningen i den førstnevnte perioden bidrog imidlertid ikke til å heve totalindeksen med mer enn 0,32 poeng (se tabell 106).

For den største gruppen, andre norskproduserte konsumvarer, var prisutviklingen fra desember 1970 til november 1971 svært ulik utviklingen i foregående periode. Indeksen for gruppen under ett steg med 3,1 prosent, mot 7,4 prosent i januar—desember 1970. Stigningen i delindeksen for gruppen under ett var også svakere enn for totalindeksen. Alle tre undergrupper av varer — både de som er lite påvirket av verdensmarkedets priser, de som er påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort innhold av importert råstoff eller fordi råstoffprisen er bestemt på verdensmarkedet og de som er påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet — viste ellers betydelig svakere prisstigning i 1971 enn i 1970. Dette gjaldt spesielt for norskproduserte konsumvarer som i betydelig grad er påvirket av

Tabell 106. *Konsumprisindeksen. Virkning på totalindeksen av endringer i delindeksene for varer og tjenester etter leveringssektor*

Varer og tjenester etter leveringssektor	Indekspoeng	
	Jan. 1970—des. 1970	Des. 1970—nov. 1971
1. Jordbruksvarer	1,42	1,11
1.1 Mindre bearbeidde	1,04	0,60
1.2 Mer bearbeidde	0,38	0,51
2. Fiskevarer	0,39	0,32
3. Andre norskproduserte konsumvarer	3,33	1,51
3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser	1,04	0,72
3.2 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	0,37	0,10
3.3 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet	1,92	0,69
4. Importerte konsumvarer	1,47	0,69
4.1 Uten norsk konkurranse	1,34	0,64
4.2 Med norsk konkurranse	0,13	0,05
5. Husleie	0,53	0,24
6. Andre tjenester	0,74	1,47
6.1 Med arbeidslønn som dominerende prisfaktor	0,38	0,51
6.2 Også med andre viktige priskomponenter	0,36	0,96
Total	7,88	5,34

prisutviklingen på verdensmarkedet. For konsumvarer med stort importinnhold eller med råstoffpris bestemt på verdensmarkedet var prisstigningen i siste periode bare 1,6 prosent mot 6,1 prosent i foregående periode.

Også gruppen importerte konsumvarer viste relativt svak prisstigning i siste periode. Fra desember 1970 til november 1971 steg den med 3,3 prosent, mot 7,4 prosent i foregående periode. Importerte konsumvarer med norsk konkurranse (bl.a. en del tekstilvarer) steg i dette tidsrommet i pris med bare 1,4 prosent. I samme periode steg indekstallet for importvarer uten norsk konkurranse med 3,7 prosent. De enkelte varer i denne gruppen hadde i det siste året til dels svært ulik prisutvikling. I begge år hadde prisen på kaffe stor virkning både for prisbevegelsen for gruppen under ett og for konsumprisindeksen totalt. I 1970 slo endringen i kaffeprisen ut i en stigning i totalindeksen på 0,38 poeng, mens den i 1971 trakk totalindeksen ned med 0,42 poeng.

Den svakere stigning i gruppene andre norskproduserte konsumvarer og importerte konsumvarer henger selvsagt i stor grad sammen med prisstoppen og priskontrollen. Men tallene tyder på at også prisutviklingen på verdensmarkedet har bidratt betydelig til den ulike prisutvikling i de to perioder.

Også for gruppen andre tjenester har prisutviklingen i perioden desember 1970—november 1971 vist et helt annet bilde enn i perioden januar—desember 1970. Av de seks hovedgruppene er dette den eneste som har vist sterkere prisstigning i siste periode enn i foregående. Som i 1968 og 1969, men i motsetning til 1970, var prisstigningen i 1971 for andre tjenester sterkere enn endringen i totalindeksen. Gruppen bidrog nesten like sterkt til å heve totalindeksen fra desember 1970 til november 1971 som andre norskproduserte konsumvarer (se tabell 107), enda den inngår i beregningen av totalindeksen med langt mindre vekt. Aller sterkest var stigningen for

Tabell 107. *Konsumprisindeks 1968 = 100. Varer og tjenester etter leveringssektor*

	Jordbruksvarer			Fiskevarer	Andre norskproduserte konsumvarer			
	I alt	Mindre bearbeidde	Mer bearbeidde		I alt	Lite påvirket av verdensmarkedets priser	Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet
Vekt (promille)	176,0	119,2	56,8	24,4	413,2	148,3	53,8	211,1
1968	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1969	103,7	104,2	102,8	101,7	102,6	104,3	103,3	101,3
1970	115,8	117,5	112,2	116,7	113,1	117,4	114,9	109,5
1970 1. kvartal	112,6	114,2	109,3	110,5	110,5	114,5	112,2	107,2
2. »	113,8	115,5	110,1	112,7	111,9	116,1	114,6	108,3
3. »	117,4	119,0	113,9	119,1	113,7	118,7	115,8	109,7
4. »	119,4	121,3	115,3	124,6	116,2	120,6	117,2	112,8
1971 1. kvartal	120,0	121,9	115,9	127,9	118,3	121,7	118,2	116,0
2. »	121,0	122,3	118,4	130,7	119,4	122,3	118,6	117,5
3. »	123,7	123,6	123,8	134,9	120,1	124,2	119,1	117,4
Oktober	125,4	125,9	124,4	137,0	121,1	125,2	119,8	118,4
November	126,2	126,9	124,8	139,0	121,6	126,3	119,6	118,9
Prosentvis endring:								
Jan. 1970—des. 1970	7,2	7,8	6,0	14,2	7,4	6,1	6,1	8,5
Des. 1970—nov. 1971	5,3	4,1	7,8	10,4	3,1	4,0	1,6	2,9

	Importerte konsumvarer			Husleie	Andre tjenester			Total
	I alt	Uten norsk konkurranse	Med norsk konkurranse		I alt	Med arbeidslønn som dominerende prisfaktor	Også med andre viktige priskomponenter	
Vekt (promille)	179,1	145,3	33,8	56,2	151,1	43,6	107,5	1 000,0
1968	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1969	101,3	101,4	101,0	102,4	105,9	107,6	105,1	103,1
1970	113,9	115,2	108,1	111,0	115,0	117,8	113,8	114,0
1970 1. kvartal	110,8	111,6	107,1	106,5	113,1	113,8	112,8	111,1
2. »	112,5	113,7	107,1	110,4	113,7	116,0	112,7	112,5
3. »	114,7	116,3	107,9	112,8	115,9	119,2	114,5	115,0
4. »	117,5	119,1	110,5	114,2	117,4	122,4	115,4	117,3
1971 1. kvartal	118,3	120,1	111,1	115,1	120,7	126,9	118,2	119,1
2. »	118,5	120,4	110,4	116,7	122,4	129,1	119,6	120,1
3. »	120,2	122,5	110,7	117,8	124,5	132,0	121,5	121,7
Oktober	121,6	123,9	111,9	118,8	127,0	134,3	124,1	123,1
November	122,2	124,3	113,0	118,8	127,7	134,2	125,1	123,7
Prosentvis endring:								
Jan. 1970—des. 1970	7,4	8,3	3,6	9,0	4,3	7,7	2,9	7,1
Des. 1970—nov. 1971	3,3	3,7	1,4	3,8	8,3	9,6	7,8	4,5

tjenester med arbeidslønn som dominerende prisfaktor, noe som må ses på bakgrunn av den ekstraordinært sterke lønnsglidning i 1971 og indeksreguleringen av lønninger våren 1971. Virkningen på totalindeksen av stigningen i denne gruppen var imidlertid bare ca. 0,5 poeng. Derimot bidrog gruppen «Andre tjenester — også med andre viktige priskomponenter» med ca. ett poeng av stigningen i totalindeksen — vesentlig som følge av øking i prisene på offentlige tjenester, herunder forhøyelse av motorvognavgift og fjernsynsavgift.

Som oppsummering kan en si at det for perioden januar 1970—desember 1970 er fire forhold som er verdt å merke seg: (1) En langt sterkere stigning enn vanlig i prisene på norskproduserte konsumvarer med konkurranse fra verdensmarkedet (gruppe 3.3, tabell 107); (2) en meget sterk prisstigning for importerte konsumvarer uten norsk konkurranse (gruppe 4.1); (3) en uvanlig sterk prisstigning for fiskevarer og endelig (4) at tjenester utenom husleie (gruppe 6) i denne perioden hadde en modererende virkning på konsumprisstigningen, mens dette normalt er den gruppe som har sterkest prisstigning. Tilsvarende er det for perioden desember 1970—november 1971 også fire forhold som er verdt å notere: (1) Det har vært en kraftig prisstigning på mer bearbeidde jordbruksvarer (gruppe 1.2); (2) den sterke prisstigningen på fiskevarer har fortsatt; (3) begge poster under gruppen «andre tjenester» har — i motsetning til i 1970 — hatt sterkere prisstigning enn andre grupper i totalindeksen (bortsett fra fiskevarer) og endelig (4) både «andre norskproduserte konsumvarer» og importerte konsumvarer har øvd en modererende innflytelse på konsumprisutviklingen i 1971.

Prispolitikk og prisregulering

Etter stortingsvedtak av 10. november 1970 ble avgiftene for en rekke varer forhøyet. Enkelte av disse forhøyelsene ble som nevnt gjort gjeldende fra 16. november 1970. Dette gjaldt prisen på sigaretter og røyketobakk, brennevin og sterk vin, øl, bensin og registreringsavgiften på biler. Fra samme dato ble det også innført en ny avgift på mineraloljer. (I Økonomisk utsyn for 1970, side 141, er avgiftsforhøyelsene for disse varer detaljert beskrevet.) Fra 1. januar 1971 ble årsavgiften på personbiler satt opp med kr. 50,—. Samtidig ble det innført en elektrisitetsavgift på 0,4 øre pr. kWh på annet strømforbruk enn til husholdninger, mens den tidligere elektrisitetsavgift på 0,2 øre på alt forbruk ble sløyfet. Endelig ble fjernsynsavgiften forhøyet med kr. 50 fra 1. mars 1971.

På bakgrunn av den sterke kostnads- og prisstigning utover høsten 1970 ble det i kongelig resolusjon av 8. desember 1970 med tilbakevirkende kraft fra 20. november 1970 satt i verk midlertidig prisstopp for varer og tjenester. Priser som i tiden fra 20. november til 8. desember var blitt forhøyet, måtte settes ned igjen til hva de var pr. 20. november. Dette gjaldt også veiledende priser. På bestemte vilkår ble prisforhøyelser likevel tillatt. Produsenter kunne forhøye produktprisene for å dekke stigning i råvareprisene. Handlende kunne gjøre tillegg i videresalgspriser svarende til stigning i innkjøpspriser, men importører kunne likevel ikke forhøye sine priser som følge av økte importpriser. For tjenesteytelser kunne prisene forhøyes med det beløp som var nødvendig for å dekke stigning i priser på materialer til vedkommende ytelse.

Prisdirektoratet hadde ellers fullmakt til å gjøre unntak fra prisbestemmelsene om prisstopp, og det ble i løpet av året gjort mange unntak fra prisstoppbestemmelsene. Allerede fra 23. desember 1970 ble det gjort unntak for visse importvarer, bl.a. for korn, sukker, salt, kaffe, te, kakao, vin, brennevin, vegetabilske oljer og fett, metaller og kull og koks, for å nevne noen av de viktigste. Unntak fra prisstoppbestemmelsen måtte også gjøres for å få satt i verk forhøyelse av avgiften på elektrisk strøm fra 1. januar 1971. I løpet av våren og sommeren ble det videre gjort unntak for tyngre fyringsoljer, påbudt utstyr for biler, aviser, ukeblader og andre periodiske publikasjoner, fiskeredskap, anbudskontrakter, baker- og konditorvarer, en del ytelser i sosial- og helsesektoren og for avgifter for vann, renovasjon og feiing. Etter tariffoppgjøret våren 1971 fikk produsenter og tjenesteytende bedrifter adgang til å regne inn i prisene inntil 40 øre pr. time av lønnsøkingen. Samtidig fikk produsenter adgang til å forhøye sine priser til dekning av økte kostnader til kull, koks, olje og elektrisk kraft. Videre ble de bestemmelser som er nevnt ovenfor om handlendes adgang til å gjøre tillegg i videresalgsprisene gjort gjeldende også for importører. Forskriftene om prisstopp ble opphevet for tekstil- og konfeksjonsvarer for levering fra produsent etter 15. september og for skotøy for levering etter 1. oktober 1971.

Ved kongelig resolusjon av 23. april 1971 ble det fastsatt bestemmelser om høyeste lovlige avanser for nye varer som det ikke gjaldt høyeste lovlige pris for etter prisstoppforskriftene. Bestemmelsene innebar at handlende for disse varer ikke måtte regne høyere

avanser i prosent enn de regnet pr. 19. april 1971.

Ved Lønns- og prisdepartementets forskrifter av 23. september 1971 ble det gitt adgang for de handlende til å anvende samme prosentavanse som de beregnet seg før prisstoppen.

I kongelig resolusjon av 1. oktober 1971 ble forskriftene av 8. desember 1970 om midlertidig prisstopp for varer og tjenesteytelser og forskriftene av 23. april 1971 om høyeste lovlige avanser opphevet med virkning fra 15. november 1971.

I Kronprinsregentens resolusjon av 15. oktober 1971 ble det gitt midlertidige forskrifter om meldeplikt for prisforhøyelser og om avanser ved veiledende videresalgspriser. I forskriftene heter det at storbedrifter som etter prisloven har meldeplikt til Prisdirektoratet ikke kan gjennomføre prisforhøyelser før minst en måned etter at melding om prisforhøyelsen er sendt Prisdirektoratet. En tilsvarende ordning gjelder for produsenter og importører som oppgir veiledende videresalgspriser for nærings- og nytelsesmidler, vaske- og rengjøringsartikler, tekstilvarer for bekledning og husgeråd, skotøy, elektriske husholdningsartikler, møbler, radio og TV. Leverandører som oppgir videresalgspriser for andre varer enn nevnt ovenfor, kan ikke forhøye de avanser som de hadde lovlig adgang til å regne inn i de veiledende priser den 15. oktober 1971. Denne overgangsordningen varer til 15. januar 1972.

Retningslinjer for prismyndighetenes virksomhet i 1971 ble gitt ved kongelig resolusjon av 23. april 1971. De retningslinjer som gjaldt i 1970, ble stort sett også gjort gjeldende for 1971. Det ble lagt stor vekt på kontrollen med overholdelsen av prisstoppbestemmelsene. Denne kontrollen ble satt i verk umiddelbart etter at prisstoppbestemmelsene trådte i kraft. Det ble gitt tilleggsbevilgninger for 1971 til Statens pristilsyn og midlertidig engasjert flere nye tjenestemenn.

Ifølge jordbruksavtalen for 1970/72 skulle det for annet avtaleår — fra 1. juli 1971 til 30. juni 1972 — gjennomføres tiltak som beregningsmessig skulle gi jordbruket en inntektsøking på 55 mill. kr. med tillegg av et beløp til dekning av beregnede økte arbeidskostnader for meieriene. Til jordbruksavtalen ble det også knyttet den reguleringsbestemmelse at for hvert poeng Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks stiger fra 15. mars 1970 til 15. mars 1971, skulle det gjennomføres tiltak som ville gi jordbruket en inntektsøking på 19 mill. kr. pr. poeng.

Som følge av jordbruksavtalen ble maksimalprisene til forhandler forhøyet med 6,5 øre pr. l for mjølk, med 40 øre pr. l for fløte og med 67 øre pr. kg for ost. Gjennomsnittsprisene over året for storfekjøtt og kalv kan økes med 40 øre pr. kg, for flesk med 30 øre pr. kg og for sau og lam med 75 øre pr. kg. For å dempe prisstigningen på jordbruksvarene satte Regjeringen inn subsidier, slik at forbrukerprisen på mjølk ikke ble endret.

Prisdirektoratet fastsatte den 23. desember 1970 midlertidige prisforskrifter for trelast. Forskriftene, som trådte i kraft 2. januar 1971, gikk ut på at trelastbruk og trelasthandlere ikke kan regne høyere priser for trelast enn de priser som fastsettes av Trelastbrukenes Felleskontor og Trelasthandlernes Sentralkontor.

Prisene på mineraloljeprodukter ble endret flere ganger i løpet av 1971. Som følge av stigning i kostprisen på bensin ble prisen til forbruker satt opp både 18. januar og 26. april, begge ganger med 1 øre pr. l medregnet merverdiavgift. Med virkning fra 15. juli 1971 ble prisen på bensin til forhandler satt ned med 0,5 øre, mens prisen til forbruker ikke ble endret. Stigning i kostprisen er også årsaken til at forbrukerprisen på autodiesel, fyringsolje nr. 1 og gassolje (solarolje) ble satt opp tre ganger i løpet av 1971, nemlig 18. januar, 18. februar og 26. april, hver gang med 1,5 øre pr. l medregnet merverdiavgift.

På grunn av økte produksjonskostnader ble prisen på sement forhøyet med kr. 13,— pr. tonn fra 15. februar 1971. Fra 22. juli 1971 ble sementprisen igjen forhøyet — denne gang med kr. 10,— pr. tonn ved salg til forbruker. Av dette beløp gikk kr. 8,— til sementindustrien til dekning av økte produksjonskostnader. Forhandleravansen økte med kr. 2,— pr. tonn.

Med virkning fra 22. februar 1971 ble prisen for transport med lastebil forhøyet med 60 øre pr. time, og tidssatsene i dag- og kilometerpriser ble forhøyet tilsvarende. For transport avregnet etter distansepriser eller de spesielle takster for transport av fyllmasser, kunne prisen settes opp med et beløp som svarte til forhøyelsen i kilometeravgiften etter Stortingets vedtak 14. desember 1970. Som følge av øking i lønninger og sosiale utgifter m. v. ble maksimalprisene for transport av fyllmasser og for transport avregnet etter distansepriser forhøyet igjen fra 21. juni 1971. Disse priser ble da satt opp 6 prosent.

I prisforskrifter for kjøtt og flesk gjeldende fra 1. april 1971 ble detaljavansen for disse varer satt opp med 2 prosent på grunn av stigning i salgskostnadene.

Drosjetakstene ble forhøyet 10. desember 1970 som følge av stigning i lønninger, forhøyelse av bensinavgiften, og økte driftskost-

nader for øvrig. Det var kilometerprisen og taksameterprisen som ble forhøyet. Fra 23. august 1971 ble også vederlaget for kort kjøring, nattkjøring og taksten for ventetid satt noe opp.

Oppstillingen nedenfor gir en oversikt over gjennomsnittlige pristilskott pr. enhet for mjølk, mjølkeprodukter, margarin og matmjøl i annet halvår 1971. De spesielle forbrukertilskott til Nord-Norge som ble satt i verk i 1970 er holdt utenfor. Sammenliknet med annet halvår 1970 har det vært stigning i tilskottene til matmjøl og mjølk, henholdsvis med om lag 44 prosent og 10 prosent. For fløte og ost var det en svak nedgang i pristilskottene, mens tilskottet til meierismør falt med om lag 35 prosent. For margarin var tilskottet i annet halvår 1971 det samme som for annet halvår 1970.

	Mengde-enhet	Tilskott i kroner utenom avanse og omsetn.-avgift Kr.
Helmjølk	l	0,68
Fløte	»	2,07
Meierismør	kg	4,88
Gudbrandsdalsost, G 35	»	4,20
Jarlsbergost	»	4,14
Gaudaost, F 45	»	4,11
Margarin	»	0,60
Matmjøl i gj.snitt	»	0,89

Sluttord

Konjunkturbildet

For den vestlige verden som helhet ble 1971 det andre året på rad med svak produksjonsvekst. Forklaringen er å søke i den stramme økonomiske politikk som har vært ført for å minske de kraftige presstendenser som bygde seg opp under oppgangskonjunkturen 1968—1969. Men mens etterspørselspresset har avtatt sterkt, har pris- og kostnadsstigningen først i det siste vist tegn til å bli svakere; i et flertall av land er det over de to siste år registrert en oppgang i konsumprisene av størrelsesordenen 10—15 prosent. Mot denne bakgrunn har mange land, trass i en utilfredsstillende realøkonomisk utvikling, nølt med å legge om politikken i en mer ekspansiv retning. Det har igjen vist seg å være vanskelig ved etterspørselsregulering alene å forene full sysselsetting og et høyt aktivitetsnivå med en akseptabel takt for stigningen i lønninger og priser.

Den internasjonale konjunkturutvikling i de siste 2—3 år har ikke fulgt samme mønster i alle land. I Sambandsstatene ble den nåværende stagnasjonsperiode innledet allerede sommeren 1969. Fra da av og gjennom hele 1970 var industriproduksjonen fallende. Konjunkturbunnen ble passert omkring årsskiftet 1970—1971. Senere har økonomien vært i framgang. Men bedringen gjennom 1971 var ytterst svak; tallet på arbeidsløse lå uforandret på omkring 6 prosent gjennom hele året, og så sent som ved siste årsskifte lå industriproduksjonen 3—4 prosent under toppnivået 2½ år tidligere. En markant øking i Sambandsstatenes import som følge av økt konkurranse utenfra (+17 prosent i importverdi for de tre første kvartaler fra 1970 til 1971) bidrog til å bremse oppgangen. Svakhetstegnene i Sambandsstatenes uteriksøkonomi gjorde det vanskelig for myndighetene å føre en ekspansiv politikk og skapte betydelig uro på de internasjonale valutamarkeder gjennom store deler av året.

I Vest-Europa ble veksttakten langsommere fra våren 1970, og i løpet av året viste stadig flere land tegn til redusert vekst. Stagnasjonstendensene forsterket seg merkbart i 1971, med liten eller ingen vekst i industriproduksjonen for Vest-Europa samlet. I de fleste land viste økonomien siste år karakteristiske tegn på etterspørselssvikt: Synkende ordretilgang hos næringslivet, reduserte fortjenester, økende lager av produkter for salg og nedbygging av lagre av råvarer og halvfabrikata hos produsentene. Utslagsgivende for etterspørselsutviklingen var at myndighetenes restriktive politikk etter hvert førte til sviktende investeringsetterspørsel. De kontraktive virkninger av dette ble bare delvis oppveiet av de ekspansive impulser som Sambandsstatenes økende importoverskott betydde for resten av verden. Uroen på valutamarkedene bidrog antakelig til å skjerpe næringslivets tilbakeholdenhet; dette usikkerhetsmoment ble i noen grad fjernet i desember ved avtalen om nedskrivning av dollaren og justeringen av kursleiet for andre valutaslag. Økingen siste år i den intereuropeiske samhandel var, selv om den stadig var betydelig, langt mindre enn vanlig. For enkelte viktige råvarer og halvfabrikata, derunder flere som veier tungt i norsk eksport, meldte det seg avsetningsproblemer og til dels betydelige prisfall. Den lavere veksttakt i 1971 berørte alle land i Vest-Europa, men — avhengig blant annet av landenes økonomiske struktur og av tidsmønsteret i deres konjunkturpolitikk — ikke alle i samme grad. Hardest rammet var Storbritannia, Sverige og Italia; i Storbritannia nådde tallet på arbeidsløse om høsten opp i nær 1 million.

Etter de foreløpige og ufullstendige oppgaver som foreligger ved årsskiftet, kan stigningen i volumet av bruttonasjonalproduktet fra 1970 til 1971 for OECD-landene under ett (Sambandsstatene, Canada og Japan medregnet) anslås til om lag 3,5 prosent fra 1970 til 1971. Det var noe mer enn fra 1969 til 1970, da stigningen var om lag 2¾ prosent, men vesentlig mindre enn gjennomsnittet for 1960-årene (vel 5 prosent). Bedringen fra 1970 til 1971 kan utelukkende tilskrives Sambandsstatene, hvor et fall i bruttonasjonalproduktet i 1970 (—0,7 prosent) ble avløst av en opp-

gang på ca. 3 prosent i 1971. Derimot var veksten svakere i 1971 enn i 1970 både i Japan og i Vest-Europa; i Japan gikk vekstraten etter foreløpige anslag ned fra 10,7 prosent i 1970 til ca. 5 prosent i 1971 og i de vesteuropeiske OECD-land fra 5 prosent til ca. 3¼ prosent for de samme to år. Etter tilgjengelige oppgaver var veksten fra 1970 til 1971 særlig svak i Sverige (+½ prosent), Italia (+¾ prosent), Finland (+1½ prosent), Storbritannia (+1¾ prosent) og Danmark (+2 prosent). Veksten var betydelig svakere enn året før også i Vest-Tyskland (+3 prosent) og Belgia (+3¾ prosent). Bare få land, blant dem Frankrike (+5½ prosent) og Nederland (+5 prosent), opprettholdt en høy veksttakt.

For Norge ble 1971 et år med fortsatt høy aktivitet, men med tegn til avtakende press i økonomien og tydelig svakere vekstimpulser i løpet av året. Bruttonasjonalproduktet i faste priser økte etter foreløpige oppgaver med 4,8 prosent fra 1970 til 1971 mot en oppgang på 3,4 prosent fra 1969 til 1970. En stor del av veksten i bruttonasjonalproduktet i 1971 skyldtes sjøfarten, hvor bruttoproduktet målt i faste priser gikk opp med ikke mindre enn 11 prosent som følge av ny vekst i flåtens størrelse. Holder vi sjøfarten utenfor var veksten i bruttonasjonalproduktet 3,8 prosent i 1970 og 3,9 prosent i 1971, altså relativt beskjedne veksttall om vi sammenlikner med 1960-årene. I begge år trakk industrien gjennomsnittet ned, med vekstrater på henholdsvis 3,5 og 3,0 prosent i 1970 og 1971. Ellers ble den første Nordsjøolje levert i norsk havn i 1971, og produksjonen fra Norges Kontinentalsokkel kom i gang i beskjeden målestokk.

Siden 1967 har norsk økonomi ikke kommet opp i de høye veksttall for bruttonasjonalproduktet fra perioden 1959 til 1967, da veksten over en åtteårsperiode var vel 5,1 prosent pr. år i gjennomsnitt og den høyeste som er registrert for en så vidt lang periode. Årsakene til de lavere veksttall etter 1967 var ikke de samme fra år til år, og for hvert år kan en peke på særskilte faktorer som må ha bidratt til å redusere veksttakten. I 1968 var det en konjunkturmessig svikt i investeringene. I 1969 førte en reduksjon i handelsflåten til fall i bruttoproduktet i sjøfart, mens veksten i produksjonen for øvrig var høy. I 1970, som var et konjunkturmessig toppår, ble produksjonsveksten hemmet av diverse begrensende faktorer på tilgangssiden, og i 1971 satte en ny internasjonal konjunkturavslapning med avsetningsproblemer for konkurranseutsatte næringer sitt preg på utviklingen.

Norge gikk inn i 1971 med et sterkt etterspørselspress, og innslagene fra nedgangskonjunkturen ute i verden satte relativt svake spor etter seg i den økonomiske utvikling for året sett under ett. For næringer som er særlig sårbare overfor konkurranse utenfra, meldte det seg likevel avsetningsproblemer allerede tidlig i året, og alvoret i disse tiltok etter hvert. Eksporten totalt viste, som i 1970, bare beskjeden volumoppgang, og prisutviklingen var ugunstig for flere viktige grupper av eksportprodukter. Men for det alminnelige aktivitetsnivå fikk dette liten betydning. I eksportindustrien ble aktiviteten for en stor del vedlikeholdt gjennom produksjon for lager, og ellers bidrog et høyt innenlandsk etterspørselsnivå til å holde produksjon og sysselsetting oppe. Konsumetterspørselen viste ingen tegn til avslapning i løpet av året: Etter foreliggende oppgaver økte det private konsumet målt i faste priser med 5,7 prosent fra 1. halvår 1970 til 1. halvår 1971 og med 4,5 prosent fra 2. halvår 1970 til 2. halvår 1971; det høyere veksttall for første halvår må imidlertid ses på bakgrunn av at konsumet i første halvår 1970 lå lavt etter innkjøpsforskyvningene i forbindelse med innføring av merverdiavgiften 1. januar 1970. De foreløpige anslag for det offentlige konsum er svært usikre, men tyder på at denne etterspørselsfaktoren betydde atskillig mer i 1971 enn i 1970, da veksten volummessig var helt ubetydelig. Også veksten i de innenlandske investeringer i fast kapital var på årsbasis usvekket fra året før, men tallene for ordretilgang i investeringsindustrien og for importen av typiske investeringsvarer pekte i retning av en gradvis dempning av den private investeringsetterspørsel i løpet av året. Alt i alt var således produksjonsutviklingen lite berørt av stagnasjonstendensene ute. Heller ikke den innenlandske prisstigning viste klare tegn til dempning. Derimot gav konjunkturutviklingen seg tydelige utslag i næringslivets fortjenester; foreløpige tall for eierinntekten ifølge nasjonalregnskapet viser markert mindre vekst, og fra industrien foreligger varsler om at regnskapene i flere bransjer vil vise til dels sterkt reduserte overskott i forhold til 1970.

Utviklingen i sysselsettingen i 1971 er vanskelig å vurdere, fordi månedsstatistikken over tallet på sysselsatte lønnstakere falt bort ved årets begynnelse. Det er nokså sikkert at den totale sysselsetting økte også i 1971. En spesiell telling foretatt i oktober tyder på at økingen var meget betydelig, særlig for kvinner, og at det også var øking for industrien. Sammenliknbarheten av resultatene fra denne undersøkelse med sysselsettingstallene fra tidligere år er imidlertid usikker, og andre

anslag tyder på at økingen i sysselsetting var atskillig mer moderat. Det alminnelige inntrykk er at det i årets løp fant sted en tydelig avspenning på arbeidsmarkedet. Lønnsglidningen ble vesentlig svakere i løpet av året, og tallet på registrerte arbeidssøkere ved arbeidskontorene, som lå rekordmessig lavt til og med april, har senere vist svakt stigende tendens. Så sent som ved utgangen av desember var det likevel bare 1 300 flere arbeidsløse enn ett år tidligere, og det totale arbeidsløshetstallet (20 800 personer) må karakteriseres som lavt for årstiden.

Den økonomiske politikken

Da nasjonalbudsjettet for 1971 ble lagt fram høsten 1970, var norsk økonomi preget av sterk vekst i vareimporten, et uvanlig stramt arbeidsmarked, rekordsterk lønnsglidning og raskt stigende priser. Både etterspørselen etter investeringsvarer og forbruksvarer økte sterkere enn forutsatt i langtidsbudsjettet for 1970—73, og med den høye kapasitetsutnytting var det ikke grunnlag for tilsvarende vekst i produksjonen. Konjunkturpolitisk tilsa denne situasjon et betydelig strammere finans- og kredittpolitisk opplegg for 1971 enn for 1970, da finanspolitikken som følge av skatteomleggingen var relativt ekspansiv. Nasjonalbudsjettet varslet om skatteøkinger og restriktiv kredittpolitikk. Utviklingen utover høsten 1970 førte til at myndighetene i desember 1970, blant annet med tanke på de automatiske lønnsjusteringer våren 1971, vedtok enda sterkere tilstramningstiltak enn opprinnelig forutsatt i nasjonalbudsjettet. Disse ekstraordinære tiltakene preget både finans- og kredittpolitikken i 1971. Desember-tiltakene inneholdt også vedtak om midlertidige direkte reguleringer av priser og lønninger, ordninger som forutsetningsvis skulle avvikles i 1971.

Statsbudsjettforslaget for 1971, slik det ble lagt fram av Regjeringen, viste en øking i utgiftene til varer og tjenester og til overføringer på vel 13 prosent i forhold til vedtatt budsjett for 1970. Dette var en svakere vekst enn året før, men mye av stigningen i overføringspostene på 1970-budsjettets utgiftsside var en følge av skatteomleggingen og derfor ikke reell; tas dette i betraktning, forutsatte Regjeringens budsjettforslag at veksten i statsutgiftene ville bli sterkere i 1971 enn året før. For å øke inntektene, foreslo Regjeringen visse skatteforhøyelser (fordobling av særskatten til utviklingshjelp, forhøyelser av tobakks-, alkohol- og bilavgiftene og nye avgifter på mineralolje og elektrisitet) som på årsbasis ble beregnet å ville innbringe vel 800 mill. kr. Forslaget hadde også uendrede satser for skatten på inntekt og formue, noe som i praksis betydde en automatisk skjerping av skattleggingen. Budsjettforslaget balanserte med et overskott før lånetransaksjoner på 200 mill. kr. Stortingets budsjettbehandling og tilleggsbevilgninger i 1971 førte til at den faktiske utgiftsøking ble vesentlig større enn forutsatt i det opprinnelige budsjett. Med den oversikt en foreløpig har, var utgiftene til varer og tjenester i 1971 vel 17 prosent høyere enn året før. Men også skattene gikk inn med større beløp enn forutsatt, slik at det endelige regnskap for 1971 antakelig vil vise et overskott før lånetransaksjoner av den størrelsesorden som det opprinnelig var budsjettert med. I forhold til regnskapet for 1970, som gav et underskott før lånetransaksjoner på 346 mill. kr., svarer dette til en bedring i budsjettbalansen på 500—600 mill. kr. En må imidlertid regne med at den kontraktive virkning av budsjettendringen fra 1970 til 1971 var vesentlig mindre enn disse tallene indikerer: Underskottet for 1970 hadde sammenheng med endrede betalingsterminer i forbindelse med skatteomleggingen, mens slike forskyvninger hadde langt mindre omfang i 1971.

Både ut fra en konjunkturpolitisk bedømmelse og for å styrke folketrygdens økonomi, ble folketrygdavgiftene hevet betraktelig fra 1. januar 1971. Avgiftsforhøyelsene tok sikte på å øke fondsoppleggene innenfor trygdeforvaltningen med 400 mill. kr. fra året før til 1 100 mill. kr. i 1971. Anslaget forutsatte at trygdeforvaltningens utgifter ville stige med 19 prosent fra 1970 til 1971. Utover året viste den faktiske utgiftsøking seg å bli en god del sterkere enn opprinnelig antatt (+23 prosent etter siste foreliggende anslag), blant annet fordi utgiftene under syketrygden økte sterkere enn forutsatt og fordi satsene for grunnstønadene i folketrygden ble satt opp fra 1. mai. For delvis å avbøte de ekspansive virkninger av dette, ble medlems- og arbeidsgiveravgiftene ytterligere forhøyet fra 1. juli. Men forhøyelsen var ikke stor nok til å oppveie utgiftsøkingen, og overskottet i trygdeforvaltningen ble vesentlig mindre, både absolutt og i forhold til året før, enn myndighetene tok sikte på ved årets inngang. Etter den oversikt en foreløpig har, kan overskottet i folketrygden i 1971 anslås til om lag 600 mill. kr. mot om lag 500 mill. kr. i 1970 (revidert tall) og vel 900 mill. kr. i 1969.

Den sterke veksten i trygdeforvaltningens inntekter og utgifter gjør at denne sektoren får stadig større betydning i statens samlede budsjettpolitikk. Både i 1970 og 1971 må inn- og utbetalingene til trygdeforvaltningen, isolert sett, ha virket mer ekspansivt enn de

gjorde i 1969. Som et summarisk uttrykk for endringene i statens samlede budsjettpolitikk brukes ofte bevegelsene i størrelsen «overskott før lånetransaksjoner» for stats- og trygdeforvaltningen sett under ett. Det registrerte overskott i statens bevilgningsregnskap og trygdeforvaltningens regnskaper samlet (men eksklusive bevegelsen på skatteoppkreverkonti) gikk ned fra 1,4 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1969 til henholdsvis 0,2 prosent i 1970 og 0,8 prosent i 1971. Disse tallene gir imidlertid ikke et fullstendig bilde av finanspolitikkens virkninger i de tre år: Til enhver tid vil det i næringslivet og hos offentlige skatteoppkrevere (i nasjonalregnskapet for korthets skyld kalt «skatteoppkreverkonti») befinne seg relativt store skattebeløp, som er trukket fra lønnsmottakere og konsumenter, men som ennå ikke er registrert i de offentlige regnskaper. Endringer i skattesystemet og i betalingsordningene, særlig innføringen av merverdiavgiften i 1970 og inkorporeringen (innordningen) av syketrygdavgiften i den vanlige trekkordningen i 1971, har ført til at de innestående beløp på skatteoppkrevørkonti har økt sterkt de siste par årene. Virkningen av disse endringer er uklar, men det er grunn til å tro at de prosenttall som er gjengitt ovenfor, gir et for svakt inntrykk av den kontraktive virkningen av finanspolitikken både i 1970 og 1971 sammenliknet med 1969.

De kredittpolitiske opplegg for 1971 tok opprinnelig sikte på en sterk begrensning av den kredittfinansierte etterspørsel. Etter hvert som virkningene av de svake internasjonale konjunkturer tok til å merkes, ble imidlertid kredittpolitikken myket noe opp. Myndighetenes måltall ved begynnelsen av året forutsatte en samlet kredittilførsel fra finansinstitusjoner og obligasjonsmarkedet til næringslivet og kommuner i 1971 som bare var 550 mill. kr. større enn årsanslaget for 1970. Det meste av utlånsøkingen var forutsatt finansiert gjennom statsbankene. I løpet av 1971 ble måltallene satt opp to ganger med et mindre beløp for statsbankene og 400 mill. kr. for forretnings- og sparebankene samlet. Bakgrunnen for oppjusteringen av måltallene for forretnings- og sparebankene var hovedsakelig ønsket om å finansiere en betydelig produksjon for lager hos bedrifter med midlertidige avsetningsproblemer, særlig i eksportindustrien; det ble presisert overfor bankene at de utvidede lånerammer ikke måtte nyttes til en alminnelig ekspansjon av kredittgivningen. Utover høsten viste det seg at også de utvidede kredittrammer ble for trange, idet lagerøkingen krevde betydelig tilgang av kreditt. Av hensyn til virksomheten i eksportnæringene valgte myndighetene å la utlånsøkingen bli større inn måltallene tilsa i årets siste måneder. Den faktiske innenlandske kredittilførsel til næringslivet og kommuner i 1971 fra finansinstitusjoner og obligasjonsmarkedet ble således betydelig større enn forutsatt ved årets inngang, etter den oversikt en foreløpig har, i alt ca. 8 100 mill. kr. Dette var en øking på 1 200 mill. kr. eller 17 prosent fra året før.

Tilstramningstiltakene fra høsten 1970 omfattet foruten budsjett- og kredittpolitiske tiltak en skjerping av byggereguleringen og bestemmelser om midlertidig prisstopp og forbud mot lønnsglidning som ikke var hjemlet i tariffavtaler. Tilstramningen av byggereguleringen var i kraft i hele 1971. Bestemmelsene om prisstopp og om forbud mot ikke tariffmessig lønnsglidning ble, som forutsatt, gradvis avviklet i løpet av året. Prisstoppen ble brakt til endelig opphør med virkning fra 15. november.

Ved den alminnelige justering av verdens valutakurser i desember ble gullinnholdet av den norske krone, i likhet med svenske og danske kroner, skrevet ned med 1 prosent. Kursjusteringene innebar at kursen på dollar regnet i norske kroner falt med 7 prosent i forhold til den gamle paritetskurs, mens kursen gikk opp for blant annet tyske mark (5,7 prosent), engelske pund (1 prosent) og yen (8,8 prosent).

Realøkonomi og etterspørsel

Vekstimpulsene i norsk økonomi kom i 1971 hovedsakelig fra den innenlandske etterspørsel. De innenlandske etterspørselskomponenter samlet viste ingen konjunkturavslapning fra 1970 til 1971, og det var bare svak øking i den del av den samlede etterspørsel som rettet seg mot importerte varer og tjenester. Eksporttallene for 1971 var derimot preget av den svake utenlandsetterspørsel og bidrog til produksjonsveksten vesentlig gjennom en sterk volumøking i eksporten av skipsfartstjenester, mens eksporten av varer og tjenester ellers trakk i motsatt retning.

Beregninger med den økonomiske modellen, MODIS, viser at skipsfarten alene bidrog direkte og indirekte med noe over tredjeparten, eller vel halvannet prosentpoeng, til volumøkingen i bruttonasjonalproduktet fra 1970 til 1971. Både eksporten av sjøtransporttjenester og investering i nye skip og båter levert fra norske verft er da regnet med. Eksporten for øvrig gav i 1971 bare et ubetydelig bidrag. De innenlandske etterspørselsfaktorer bidrog således med bortimot to tredjedeler av total-

veksten eller vel to og et halvt prosentpoeng. Sterkest av disse faktorene virket investeringene i fast realkapital (eksklusive skipsfartens investeringer), som direkte og indirekte bidrog med en fjerdepart av veksten i bruttonasjonalproduktet, eller vel ett prosentpoeng. Med om lag et halvt prosentpoeng hver bidrog tre grupper av selvstendige vekstfaktorer: offentlig konsum, visse poster i det private konsum som anslås direkte (bl.a. bilkjøp m.v.) og produksjonen i næringer som antas å være avhengige av naturforhold og kapasitetsutvikling. Investeringene i varelagre var, selv om de var betydelige også i 1971, lavere enn i 1970 og bidrog derfor til en viss dempning av veksten i bruttonasjonalproduktet. Dette gjaldt imidlertid ikke for lagrene i eksportnæringene, som økte sterkt og dermed bidrog positivt til veksten i bruttonasjonalproduktet. Til gjengjeld betydde reduksjonen i andre lagerinvesteringer en dempning av veksttakten med vel et halvt prosentpoeng. Denne reduksjonen synes særlig å ha rammet importkonkurrerende industrisektorer.

Eksporten av varer og tjenester i alt økte i volum med 2,1 prosent fra 1970 til 1971. Dette var ubetydelig høyere enn i foregående år, da veksten var 1,5 prosent. Holdes sjøfartens bruttofrakter og utførselen av eldre skip utenfor, var det ingen øking i eksportvolumet fra 1970 til 1971 mot en øking på 5,7 prosent fra 1969 til 1970. For den rene vareutførselen, når nye skip fra norske verft regnes med, var det en volummessig nedgang på snaut 1 prosent i 1971 mot en oppgang på 5,9 prosent året før. Blant de tradisjonelle eksportindustrigrener viste bare sildolje- og fiskemjølindustrien oppgang av betydning i eksportvolumet, mens det var stagnasjon eller nedgang for de andre. Størst var reduksjonen for treforedlingsindustrien, med 12,6 prosent. For primær jern- og metallindustri var eksportnedgangen 2,1 prosent. Eksporten fra andre næringer viste en ikke ubetydelig øking fra 1970 til 1971 (5,1 prosent). Dette gjaldt både eksporten fra de andre vareproduserende næringer og tjenesteeksporten.

Bruttoinvesteringene i fast kapital i alt viste en volummessig øking fra 1970 til 1971 på 11 prosent, eller bare ubetydelig mindre enn fra 1969 til 1970, da økingen var 13 prosent. I begge disse årene trakk skipsfartens investeringer tallene sterkt oppover. For bruttoinvesteringene i fast kapital utenom skip og båter var det en oppgang i volum på 6 prosent fra 1970 til 1971, mens stigningen var 4,2 prosent fra 1969 til 1970. Boliginvesteringene gikk opp 8 prosent i 1971 mot 10 prosent året før og vel 9 prosent i 1969, alle tall godt over gjennomsnittet for den foregående 5-årsperiode (7,3 prosent). For bygninger og anlegg ellers var det beskjeden vekst i 1971 med 2,7 prosent øking, mot 4,2 prosent året før. Det var her trolig virkningene av den restriktive politikk i 1971 både når det gjelder kreditt, byggeløyver og offentlig virksomhet, som gav utslag i tallene. Investeringene i maskiner og transportmidler økte relativt kraftig fra 1970 til 1971, med 8,1 prosent i volum, mot 1,6 prosent fra 1969 til 1970. Økingen for denne posten var den største siden 1967. For investeringene i fast kapital i næringslivet utenom sjøfart (boliger og offentlig konsumkapital holdes da utenfor), var økingen 5,1 prosent fra 1970 til 1971 mot 3,0 prosent året før. Mens det var veksten i industriens investeringer (18,1 prosent) som dominerte bildet i 1970, var disse kommet atskillig nærmere gjennomsnittet for alle næringer i 1971 (6,2 prosent). Investeringene i offentlig konsumkapital økte med 6,3 prosent fra 1970 til 1971 mot bare 1,8 prosent året før.

Lagerutviklingen i 1971 førte på samme måte som i 1970 til en betydelig volumoppgang i varelagrene. Likevel var oppgangen i 1971 betydelig mindre enn i 1970, slik at lagerinvesteringene viste nedgang. Sammensetningen av lagerbevegelsene var også en helt annen enn i 1970: Mens det særlig var importvarelagrene som økte fra 1969 til 1970, var det i 1971 ferdigvarelagrene i eksportnæringene som økte sterkest, idet de virket som en støtdemper for den sviktende etterspørsel. Beholdningsoppgangen for varer i arbeid og produkter fra næringer utenom de typiske eksportnæringer var også betydelig lavere fra 1970 til 1971 enn fra 1969 til 1970. Verdien av den samlede lagerøking i 1971 var etter de foreløpige og nokså usikre oppgaver ca. 1 600 mill. kr. Dette var vesentlig mindre enn året før (2 600 mill. kr.), men langt over de høyeste tall for lagerøking som ble registrert i perioden mellom 1951 og 1970.

Det private konsum i faste priser økte med 5 prosent fra 1970 til 1971. Dette var en noe sterkere øking enn hva som etter Byråets beregninger, basert på nasjonalregnskapsdata, skulle svare til utviklingen i de disponible inntekter fra 1970 til 1971. Konsumøkingen var særlig sterk for egne befordringsmidler (+14,5 prosent regnet i volum) og for møbler og husholdningsartikler (+6,7 prosent). Tar en imidlertid hensyn til at konsumet av varige forbruksvarer i 1970 lå relativt lavt på grunn av forserte innkjøp høsten 1969, tyder tallene på at det private konsum i 1971 igjen lå nær et normalnivå sett i forhold til nivået for de disponible inntektene. Den særpregede utvikling som var forårsaket av skatteomleggingen 1. januar 1970, markerte seg med vekst-

tall for det private konsum i faste priser på 7,8 prosent for 1969 og 2,8 prosent for 1970. I treårsperioden 1968—1971 har det private konsumet økt med gjennomsnittlig 5,2 prosent pr. år. En medvirkende årsak til den sterke veksten har vært den pågående utbygging av folketrygden. Bare i de første etterkrigsår og i treårsperioden 1959—1961 er det etter krigen registrert en sterkere volumøking i det private konsumet.

Det offentlige konsumet økte i volum med 4,8 prosent fra 1970 til 1971 mot en øking fra 1969 til 1970 på bare 0,5 prosent etter foreløpige, og — særlig for kommunene — svært usikre anslag. Så å si hele økingen i 1971 falt på det sivile offentlige konsumet (+6,3 prosent), mens det militære offentlige konsumet endret seg lite (+ 0,5 prosent).

Den samlede import av varer og tjenester økte i volum med bare 3,8 prosent fra 1970 til 1971. Dette er en av de laveste vekstprosenter for importen etter krigen og betydelig lavere enn fra 1969 til 1970, da stigningen var så høy som 13,5 prosent. Det var i 1971 framfor alt en langt mindre drastisk oppgang i innførselen av skip enn året før; fra 1970 til 1971 økte skipsinnførselen med 17 prosent i volum, mot en oppgang på hele 65 prosent fra 1969 til 1970. Skipsfartens utgifter i utlandet regnet i faste priser økte med 10,0 prosent fra 1970 til 1971, mot 2,9 prosent fra 1969 til 1970. For importen av varer og tjenester ellers var økingen bare 1,5 prosent i volum mot 12,1 prosent året før. Også vekstprosenten for den rene vareimporten (uten skip) ble sterkt redusert fra 1970 (+12,1 prosent) til 1971 (+0,7 prosent). Forklaringen på den uvanlig svake importveksten for varer og tjenester til innenlandsk bruk må først og fremst søkes i lagerutviklingen i 1971. Ifølge MODIS-beregningene bidrog reduksjon i lagerinvesteringene utenom eksportnæringene direkte og indirekte til en reduksjon i importvolumet i forhold til 1970 svarende til vel 3 prosentpoeng, mens de andre innenlandske etterspørselsfaktorene isolert betinget en beregnet importøking på 2,5 prosent. Eksporten av skipsfartstjenester betinget en importøking på snaut 1 prosentpoeng (medregnet skipsfartens driftsutgifter), mens eksportutviklingen for øvrig ikke gav impulser til økt import. Investeringene i skip og båter, medregnet den direkte importen, betinget en beregnet importøking på 2,9 prosentpoeng. Øking i importtilbøyeligheten i alle anvendelser i forhold til basisåret for beregningene, 1970, svarte til vel et halvt prosentpoeng (undervurderingen av den samlede importøking ifølge MODIS-beregningene i forhold til registreringen i nasjonalregnskapet).

Priser og lønninger

Toårsperioden 1970—1971 har gitt en demonstrasjon av den nære sammenheng det er mellom prisene på verdensmarkedet og pris- og lønnsutviklingen i vårt eget land. I denne periode har Norge stått overfor en stigning i så vel import- som eksportprisene som — særlig i periodens begynnelse — var uvanlig sterk, og norsk økonomi har gradvis tilpasset seg et verdensmarkedsprisnivå som nå ligger vesentlig høyere enn tidligere. Forhold i den indre økonomi har imidlertid vært avgjørende for at impulsene utenfra har slått så raskt og sterkt igjennom.

Den internasjonale prisstigning begynte å gi seg utslag i norske eksport- og importpriser høsten 1969; først og sterkest for råvarer som veier tungt i vår eksport; noe senere for importen som har et større innslag av bearbeidde varer. Eksportprisindeksen (uten skip) steg fra 2. kvartal 1969 til 3. kvartal 1971 med nær 18 prosent og importprisindeksen fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1971 med nesten 15 prosent. Utenlandsprisene steg særlig sterkt i løpet av 1970, men importprisene viste en ikke ubetydelig stigning også i første halvdel av 1971. Både for eksport- og importprisene var likevel stigningstakten gjennom 1971 svakere enn året før, og i annet halvår stanset prisstigningen opp.

Den kraftige prisoppgangen på verdensmarkedet, sammen med presstendensene i den indre økonomi, gjorde at stigningen i det innenlandske prisnivå gjennom 1970 ble sterkere enn i noe år siden perioden 1950—1952. I 1971 bidrog flere forhold til at takten i den innenlandske prisstigning avtok noe. Både den strammere finanspolitikk og de direkte prisregulerende tiltak hadde trolig en dempende virkning på prisutviklingen. Samtidig var prisstigningsimpulsene fra utlandet vesentlig svakere i 1971 enn året før. Betydningen av importprisene for den innenlandske prisutviklingen de to siste årene illustreres av virkningen på den offisielle konsumprisindeksen av prisutviklingen for et utvalg av varer som direkte eller indirekte er særlig sterkt påvirket av importpriser. I perioden januar 1970—desember 1970 er det beregnet at prisutviklingen for disse varene bidrog med 3,5 prosentpoeng av den totale stigning på 7,1 prosent i konsumprisindeksen, og i perioden desember 1970—desember 1971 med 1,2 prosentpoeng av en total stigning i indeksen på 4,9 prosent. Økingen i eksportprisene var også betydelig lavere i 1971 enn i 1970, og i siste halvdel av 1971 var det klare tendenser til stagnasjon og til dels sterkt fall i prisene på viktige norske eksportvarer. Alt i alt hadde viktige faktorer

som bidrar til å trekke det innenlandske prisnivået oppover en gunstigere utvikling i 1971 enn i 1970, og prisstigningen i løpet av 1971 var betydelig lavere enn året før. Men fordi prisstigningen var særlig sterk i annet halvår 1970 ble den gjennomsnittlige prisstigning fra 1970 til 1971 så høy som 6,2 prosent ifølge den offisielle konsumprisindeksen. Målt med nasjonalregnskapets konsumprisindeks var prisstigningen på konsumvarer mellom 1970 og 1971 enda høyere, nemlig 6,7 prosent.

Det var meget få tariffoppgjør i 1971. Avtalene for de aller fleste lønnstakergrupper ble revidert i 1970 og løper først ut i 1972. Avtalene fra 1970 inneholdt imidlertid bestemmelser både om helautomatisk indeksregulering og bestemmelser om fortjenesteutviklingsgaranti eller et fast tillegg fra våren 1971. I tillegg til de avtalebestemte lønnsøkinger kom lønnsglidningen som hadde et betydelig omfang både i 1970 og i 1971. I alt er det beregnet at det fra 1970 til 1971 var en øking på 11,5 prosent i timefortjenesten for voksne arbeidere i industri. Den gjennomsnittlig utbetalte lønn pr. årsverk for alle næringer under ett steg fra 1970 til 1971 med om lag 12 prosent etter foreløpige og til dels noe usikre oppgaver. Dette er betydelig mer enn året før da utbetalt lønn pr. årsverk steg med 8,8 prosent. Lønnsglidningen var sterk også i 1971, men avtok utover året. For voksne menn i industri, bygg og anlegg og transportvirksomhet er lønnsglidningen for perioden 1. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971 beregnet til 7 prosent, fra 2. kvartal 1970 til 2. kvartal 1971 til 6,3 prosent og fra 3. kvartal 1970 til 3. kvartal 1971 til 5,3 prosent. De tilsvarende lønnsglidningstall for kvinner i de samme næringene var henholdsvis 6 prosent, 5,4 prosent og 4 prosent. Disse tallene må tolkes slik at lønnsglidningen, som var uvanlig sterk fra 1969 og gjennom hele 1970, var tilbake på et normalt nivå i siste halvdel av 1971. Årsakene til den eksepsjonelt sterke lønnsglidning de to siste årene er ikke klarlagt, men det er naturlig å se den i sammenheng med det sterke press på arbeidsmarkedet i denne perioden. Det er også trolig at utviklingen — ikke minst prisstigningen på verdensmarkedet — gav næringslivet større muligheter til å gi lønnsforhøyelser enn det var kalkulert med under lønnsoppgjøret i 1970. Utviklingen i siste halvdel av 1971, med til dels fallende eksportpriser sammen med sterkt avdempet lønnsglidning, peker også i retning av en sammenheng mellom fortjenesteforholdene i de konkurranseutsatte næringer og lønnsglidningen. Den sterke øking i arbeidsgiverandelen av trygdeavgiftene kan også ha vært av betydning for den dempning i lønnsglidningen som ser ut til å ha inntrådt.

Bedriftenes lønnskostnader, som foruten tariffbestemt lønn og lønnsglidning omfatter arbeidsgivers andel av trygdeavgiften, økte for alle næringer under ett ifølge nasjonalregnskapets foreløpige tall med 15,4 prosent fra 1970 til 1971. Arbeidsgiveravgiften økte med hele 36 prosent fra 1970 til 1971. Fra 1969 til 1970 var stigningen i bedriftenes lønnskostnader 12,1 prosent, og arbeidsgivers andel av trygdeavgiftene økte med 14,2 prosent. For de to år sett under ett var den gjennomsnittlige stigningen i bedriftenes lønnskostnader for alle næringer samlet vel 29 prosent. Det er betydelig mer enn i noen annen toårsperiode i senere tid.

Inntekter og inntektsfordeling

Den samlede faktorinntekt regnet i løpende priser økte med 7,1 milliarder kr. (11,6 prosent) fra 1970 til 1971, etter foreløpige tall. For primærnæringene jordbruk og fiske var det en svak nedgang i faktorinntekt fra 1970 til 1971, mens det var oppgang for skogbruk (ca. 11 prosent). For industrien var økingen også ca. 11 prosent, men det var store forskjeller mellom de forskjellige industrigrupper. For skjermede industrigrupper totalt økte faktorinntekten med ca. 16 prosent, mens økingen for konkurranseutsatte industrigrupper var ca. 8 prosent. Sjøfart hadde en øking i faktorinntekten på ca. 5½ prosent, mens økingen for offentlig administrasjon og forsvar samt offentlig og privat tjenesteyting var noe over 17 prosent. Utviklingen i faktorinntekt i 1971 var således vesentlig gunstigere for skjermede enn for konkurranseutsatte næringer.

For alle næringer under ett utgjorde utbetalt lønn (eksklusive arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inklusive andre sosiale ytelser) 61,6 prosent av total faktorinntekt i 1971 mot 60,7 prosent i 1970. Arbeidsgivers andel av trygdepremier var 7,7 prosent av total faktorinntekt i 1971 mot 6,3 prosent i 1970. Dette betyr at bedriftenes lønnskostnader utgjorde 69,3 prosent av total faktorinntekt i 1971 mot 67 prosent i 1970, en oppgang på 2,3 prosentpoeng. Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske økte med 2,3 prosent fra 1970 til 1971, men som andel av total faktorinntekt gikk den ned fra 4,8 prosent i 1970 til 4,4 prosent i 1971. Eierinntekten i de andre næringene økte med 4,3 prosent, men andelen av total faktorinntekt gikk ned fra 27,7 prosent i 1970 til 25,9 prosent i 1971.

Fordi en ikke har pålitelige anslag for sysselsetting og således heller ikke for lønns-

utbetalinger i de enkelte næringer i 1971, er det vanskelig å gi tilnærmelsesvis pålitelige anslag for utviklingen av eierinntekten for de enkelte næringer. Det er imidlertid grunn til å tro, både i lys av utviklingen i faktorinntekt og de opplysninger en har om lønnsutviklingen, at utviklingen av eierinntektene har vært vesentlig ugunsstigere for konkurranseutsatte enn for skjermede næringer. Det motsatte var tilfelle i 1970, og det er derfor også grunn til å tro at utviklingen i eierinntektene over toårsperioden 1970/71 i de forskjellige næringene har vært jamnere enn for hvert av de to årene sett isolert.

Den samlede offentlige og private disponible inntekt (disponibel inntekt for Norge) steg i nominelle beløp fra 1970 til 1971 med om lag 8 300 mill. kr. eller 11,7 prosent etter foreløpige tall. Av den samlede økingen kan 4,6 prosentpoeng tilskrives volumøkingen i nettonasjonalproduktet, mens ugunstigere prisforhold i vare- og tjenestebyttet med utlandet (forverring i bytteforholdet overfor utlandet) isolert sett ville ha ført til en nedgang på 0,9 prosentpoeng. Resten av økingen (om lag 8 prosentpoeng) må tilskrives stigning i det nominelle inntektsnivå gjennom høyere lønns- og fortjenestesatser. Av den samlede øking i den disponible inntekt la det offentlige beslag på ca. 3 320 mill. kr. i form av øking i skatter minus stønader, samt nettokapitalinntekt. Det svarte til en øking i den offentlige disponible inntekt på 18,8 prosent.

Økingen i den private disponible inntekten (dvs. privat inntekt av arbeid og kapital med tillegg av stønader fra det offentlige og utlandet, men fratrukket trygdeavgifter og direkte skatter) fra 1970 til 1971 var snaut 5 000 mill. kr. eller 9,3 prosent. Dette er klart mindre enn økingen i de private inntekter før skatt som steg med 11,9 prosent. Fra 1969 til 1970 var forholdet omvendt; den disponible inntekten økte sterkest med hele 16,7 prosent, mens økingen i de private inntekter før skatt var lavere, nemlig 11,3 prosent. Tallene gjenspeiler ulik skattepolitikk i de to årene. Mens 1970 var preget av store lettelser i de direkte skattene og store økinger i stønadene, ble den direkte skattlegging skjerpet i 1971. En sammenlikning av vekstprosentene for den nominelle disponible inntekt gir et noe overdrevet bilde av forskjellen mellom de to årene, fordi lettelsene i de direkte skattene i 1970 ble motvirket av høyere indirekte skatter. Deflateres den private disponible inntekt med nasjonalregnskapets konsumprisindeks, finner en at privat disponibel realinntekt steg med 6 prosent fra 1969 til 1970 og 2,6 prosent fra 1970 til 1971.

Det foreligger bare summariske og forholdsvis usikre opplysninger om hvordan endringene i disponibel inntekt fordelte seg på ulike inntektsgrupper. For gruppen lønnstakere, trygdede og pensjonister sett under ett viser foretatte beregninger en oppgang fra 1970 til 1971 i den nominelle disponible inntekten på ca. 11,5 prosent eller ca. 4,4 prosent i den disponible realinntekten. For andre inntektstakere (hovedsakelig selvstendig næringsdrivende og selskaper) sett under ett økte den nominelle disponible inntekten, etter foreløpige anslag, med ca. 5 prosent, og dette svarer til en nedgang i disponibel realinntekt på ca. 1,5 prosent. Økte offentlige stønader svarte til noe under halvparten av økingen i den private disponible inntekten. Selv om en del av stønadene går til de yrkesaktive, viser tallene at en større del av faktorinntekten ble overført fra yrkesaktive til ikke-yrkesaktive (trygdede) i 1971 enn året før. For yrkesaktive viser beregninger over utvikling i disponibel realinntekt for utvalgte husholdstyper at skattepolitikken i 1971 førte til lavere vekst i disponibel realinntekt enn året før for så godt som alle husholdstyper. Veksten var særlig svak for husholdstyper med barn, og for lønnstakerhushold med høye inntekter viser beregningene til dels direkte nedgang i disponible realinntekter. Denne utviklingen modifiserte resultatene av skatteomleggingen i 1970 som førte til en sterk vekst i realinntekt for husholdstyper med barn og husholdstyper med høye inntekter. Lønnstakerhushold med årsinntekter omkring gjennomsnittet for mannlige industriarbeidere i 1971 (fra kr. 30 000 til kr. 33 000 før skatt), med en inntektsutvikling fra 1970 til 1971 som gjennomsnittlig for industriarbeidere, hadde etter beregningene en realinntektsforbedring varierende mellom 2,7 prosent og 0,1 prosent alt etter inntekt og familiestørrelse. (Den relativt sterke forskjell for lønnstakere på noenlunde samme inntektsnivå illustrerer virkningene av uendret nedre grense for statsskatt og uendret barnetrygdsats fra 1970 til 1971.) Lønnstakerhushold med 70 000 kr. i inntekt før skatt i 1971, med inntektsutvikling som gjennomsnittlig for funksjonærer etter N.A.F.'s statistikk, hadde etter de samme beregninger en nedgang i disponibel realinntekt på henimot 2 prosent. (Denne nedgang kan forklares ved lavere gjennomsnittlig inntektsstigning for funksjonærer enn for industriarbeidere, høyere trygdeavgiftssatser og uendrede progresjonssatser.) Mens realinntektsforbedringen således var beskjeden for de fleste yrkesaktive, var den sterk for de trygdede. For trygdede ektepar uten annen inntekt enn folketrygdens grunnytelser (13 850 kr. i 1971) var økingen i disponibel realinntekt i 1971 8,9 prosent — noe høyere enn gjennomsnittet for de senere år. For alle husholdstyper

må en regne med store individuelle avvik fra de beregnede gjennomsnittstallene, ikke minst fordi lønnsutviklingen før skatt kan ha avveket fra gjennomsnittet, bl.a. som følge av forskjeller når det gjelder lønnsglidning.

Den private sparing gikk ned med ca. 500 mill. kr. fra et uvanlig høyt nivå på 7 500 mill. kr. i 1970 til ca. 7 000 mill. kr. i 1971 etter foreløpige og noe usikre tall. Sparekvoten (privat sparing i prosent av disponibel inntekt) falt fra ca. 14 prosent i 1970 til ca. 12 prosent i 1971. Dette er høyere enn bunnnivået i 1969 (11,3 prosent), men vesentlig lavere enn gjennomsnittet for femårsperioden 1964—1968 (14,0 prosent). Variasjonene i sparekvoten i de siste tre årene har sin bakgrunn både i konsumforskyvningene ved skatteomleggingen fra 1969 til 1970 og endringer i fordelingen av de disponible inntekter på lønns- og trygdeinntekter og eierinntekter.

Den offentlige sparing, slik den beregnes i nasjonalregnskapet, viste en øking på om lag 1 445 mill. kr. fra 1970 til 1971 etter foreløpige tall. Fra 1969 til 1970 økte den offentlige sparing med 850 mill. kr. etter reviderte tall. Offentlig sparing i nasjonalregnskapet omfatter i prinsippet også endringer i de skatter og avgifter som næringslivet har innkrevd, men som ved årets utgang ikke er registrert i de offentlige regnskaper. Som følge av forhold som henger sammen med skatteomleggingen i 1970 og omleggingen av innkrevingsordningen for syketrygdavgiften i 1971, blir antakelig veksten i den offentlige sparing for disse to årene noe for høyt vurdert i nasjonalregnskapet.

Utenriksøkonomi

Underskottet på driftsregnskapet overfor utlandet i 1971 ble 2 800 mill. kr. etter foreløpige oppgaver. Det er nesten dobbelt så høyt som i 1970, da tallet var 1 465 mill. kr. I 1968 og 1969 var det overskott på driftsregnskapet (henholdsvis 1 083 mill. kr. og 1 100 mill. kr.). På to år, siden 1969, har det dermed vært en endring i driftsregnskapet på 3,9 milliarder kr., fra et overskott på 1,1 milliard kr. til et underskott på 2,8 milliarder kr.

De store svingninger i driftsregnskapet henger i stor grad sammen med svingninger i Norges import og eksport av skip. Utgiftene til nettoimport av skip (import av nye og eldre skip, minus eksport av eldre skip) økte med 1 838 mill. kr. fra 1969 til 1970 og videre med 1 291 mill. kr. fra 1970 til 1971, i alt en øking på 3,1 milliarder kr. over to år. Også nettoimporten av varer økte kraftig over toårsperioden, med i alt 2,2 milliarder kr., men her falt mer enn tre fjerdedeler av oppgangen (1 782 mill. kr.) på endringen fra 1969 til 1970. Fra 1970 til 1971 var økingen i nettoimporten av varer bare 479 mill. kr. Varehandelstallene for 1971 var preget av en redusert veksttakt for både eksporten og importen, men utviklingen gjennom året viste økende tendens i importveksten og stagnasjon i eksporten. Den tredje viktige faktor for utviklingen av driftsregnskapet, skipsfartens nettovalutafrakter, bidrog med en øking i overskott på 1 200 mill. kr. fra 1969 til 1970 og 485 mill. kr. fra 1970 til 1971.

For varer og tjenester i alt var det i 1971 et importoverskott på 2 100 mill. kr. mot 860 mill. kr. året før og et eksportoverskott på 1 634 mill. kr. i 1969. På rente- og stønadsbalansen var underskottet 700 mill. kr. i 1971 mot 605 mill. kr. i 1970 og 534 mill. kr. i 1969.

Det totale bytteforhold overfor utlandet ble forverret med 1,5 prosent fra 1970 til 1971, vesentlig som følge av prisutviklingen for skipsfartens inntekter og utgifter. For det rene varebytte var det en bedring på knapt 1 prosent i bytteforholdet.

Ser en bort fra omvurderinger på grunn av valutakursendringene, var det ubetydelige endringer i Norges totale gull- og valutabeholdninger i 1971. Men fordi forretnings- og sparebankene solgte valuta til Norges Bank, var det en betydelig oppgang i de offisielle gull- og valutareservene (i alt en øking på 2 223 mill. kr. til utgangen av september) beregnet etter Det Internasjonale Pengefonds definisjoner. Det viste seg igjen mulig for Norge å finansiere et stort underskott på driftsbalansen overfor utlandet uten å trekke på reservene i gull og valuta.

Perspektiver

Ved inngangen til 1972 er Sambandsstatene inne i en konjunkturoppgang som trolig vil bli ytterligere forsterket i året som kommer. De fleste amerikanske prognoser, offentlige så vel som private, forutser en vekst på mellom 5 og 6 prosent fra 1971 til 1972. I Vest-Europa, derimot, er situasjonen vesentlig mer uklar. Det synes sikkert at veksten gjennom 1. halvår 1972 vil bli svakere enn normalt og at en bedring i 2. halvår bare kan komme som resultat av en mer ekspansiv politikk enn den som er ført hittil. En markant omlegging av politikken i ekspansiv retning har allerede funnet sted i Storbritannia og Sverige. I disse to land, hvor veksten i 1971 var særlig svak, har en lov til å vente en klar bedring i 1972. En viss oppmyking av politikken har funnet sted også på Kontinentet, men her er utsiktene for et nær forestående konjunkturoppsving

likevel mindre lyse. Blant Fellesmarkedslandene må en regne med at Vest-Tyskland, Nederland og Belgia/Luxembourg vil få lav eller synkende veksttakt ennå en tid. Italia har kanskje nådd konjunkturbunnen, og for Frankrike ventes bra, men muligens avtakende vekst også i 1972. En fersk offisiell prognose fra Fellesmarkedskommisjonen går ut på en vekst på 2,5—3 prosent fra 1971 til 1972 for de seks land samlet.

Den uklare konjunktursituasjon gjør at en vurdering av utsiktene for norsk vareeksport i 1972 må bli meget usikker. For første del av året synes det å være på det rene at en bare kan regne med en i beste fall svak stigning i volumet av vareeksporten. Men bildet kan endre seg raskt i det øyeblikk en vesteuropeisk konjunkturoppgang framstiller seg som nær forestående. Det er på det rene at lagrene av norske eksportprodukter hos europeiske avtakere er bygd sterkt ned i løpet av siste år, og en vet fra tidligere at et europeisk konjunkturoppsving — som kan komme i 2. halvår — kan gi seg hurtige og sterke utslag i volumet av norsk eksport. Noe omslag i den stabile eller svakt synkende tendens i de oppnådde eksportpriser er derimot ikke sannsynlig før i beste fall mot slutten av året. Innenlands kan det ventes en høy investeringsaktivitet også i 1972 trass i at det må regnes med en mindre svikt i industriens maskininvesteringer. Den private konsumetterspørsel må antas å ville øke bare svakt i de første måneder av 1972 som følge av skjerpet skattlegging, prisstigning og sterkt redusert lønnsglidning, men inntektstillegg som resultat av de forestående inntektsoppgjør vil kunne gi en kraftig stimulans fra våren av. Den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester vil gi betydelige vekstimpulser også i 1972. Med det nivå lagrene av usolgte varer nå har nådd, må en vente nedgang i lagerinvesteringene.

Mot denne bakgrunn kan en i Norge regne med fortsatt stigning i samlet produksjon og sysselsetting utover vinteren og sommeren 1972, men veksttakten kan etter hvert avta noe. Bortsett fra vanlig, sesongmessig vinterledighet vil det neppe oppstå generelle arbeidsløshetsproblemer av betydning i første halvår. Utviklingen fra høsten av vil først og fremst bli bestemt av den økonomiske utvikling ute, men også konkurranseevnen for norske bedrifter representerer et usikkerhetsmoment. Det må ventes et stort underskott på driftsregnskapet overfor utlandet også i 1972. Med mer stabile import- og eksportpriser og sterkt redusert lønnsglidning skulle forholdene ligge til rette for en roligere prisutvikling innenlands i 1972 enn i de to foregående år, men den faktiske utvikling vil blant annet avhenge av hvilke nye prisstigningsimpulser de forestående inntektsoppgjør vil utløse.

English summary

The economic situation

For the western world as a whole 1971 turned out as the second consecutive year with a record of weak production growth. The reason is to be found in the restrictive economic policy that has been generally pursued in order to overcome the strong inflationary pressures accumulated during the boom period 1968—1969. Whereas demand pressure has decreased markedly, however, the rise in costs and prices has continued strong right up to the present; in most countries a rise in consumer prices of the order of 10—15 per cent over the last two years has been registered. In this situation many countries, despite the unsatisfactory economic development, have hesitated to adjust their policy in a more expansive direction. Once again it has proved difficult, by means of fiscal and monetary policy alone, to reconcile full employment and a high level of activity with an acceptable rate of wage and price increases.

International economic trends have not followed the same pattern in all countries during the last 2—3 years. The United States entered into the present period of stagnation as far back as the summer of 1969. From then on and throughout the whole of 1970 industrial production was declining. The low-point was passed at the turn of the year 1970—1971, and subsequently the economy has advanced. However, the improvement recorded in the course of 1971 was feeble; the number of unemployed remained stable at about 6 per cent throughout the year, and as late as the end of 1971 industrial production was 3—4 per cent below the peak of two-and-a-half years earlier. A marked increase in the United States' imports (+ 17 per cent in import value for the first three quarters between 1970 and 1971) as a result of growing competition form abroad contributed substantially to restraining the upward trend. The consequent balance of payments problems made it difficult for the United States authorities to pursue an expansive policy, and created considerable disturbances in the international exchange market during most of the year.

In Western Europe the growth rate slowed down from the spring of 1970, and during that year an increasing number of countries showed signs of reduced growth. The tendency to stagnation became more marked in 1971, and industrial production for the whole of Western Europe registered insignificant if any growth for the year. In most countries the economy showed characteristic signs of failing demand: a dwindling inflow of new orders to business and industry, reduced profits, growing inventories of products for sale, and reduced stocks of raw materials held by manufacturers. Demand trends were decisively influenced by the fact that the restrictive policy pursued by the authorities gradually resulted in reduced investment demand. The contractive effects of this were only partially balanced by the expansive stimulus for the rest of the world, implied by the increasing import surplus of the United States. Disturbances in the foreign exchange markets probably contributed to intensifying the mood of reserve that characterized the economy; this cause of uncertainty was to some extent removed in December with the agreement on a devaluation of the dollar, and the adjustment of the exchange rates for other currencies. The increase last year in inter-European trade, though still substantial, was far less than usual. In the case of a number of important raw materials and semi-finished products, including some that figure prominently in Norwegian exsports, difficulties of clearing the markets and in some cases substantial slumps in prices were in evidence. The reduced growth rate in 1971 affected all the countries of Western Europe, but not all of them to the same extent, depending among other things on the economic structures of the countries concerned, and the time patterns followed in their economic policy. Hardest hit were Great Britain, Sweden and Italy; in Great Britain unemployment figures in the autumn approached the 1-million mark.

On the basis of provisional and as yet incomplete figures, available at the turn of the year, the increase in the volume of the gross national product from 1970 to 1971 for the OECD countries combined (including the USA, Canada and Japan) is estimated at about 3.5 per cent. This was slightly more than from 1969 to 1970, when the increase was about 2¾ per cent, but it was substantially less than the average for the 1960's (close on 5 per cent). The improvement from 1970 to 1971 may be attributed exclusively to the United States, where a slump in gross national product in 1970 (— 0.7 per cent) was replaced by an upswing of about 3 per cent in 1971. On the other hand, growth was weaker in 1971 than in 1970 in both Japan and Western Europe; in Japan, according to provisional estimates, the growth rate dropped from 10.7 per cent in 1970 to about 5 per cent in 1971, and in the West-European OECD countries from 5 per cent to about 3¼ per cent for the same two-year period. On the basis of available estimates the growth from 1970 to 1971 was particularly feeble in Sweden (+½ per cent), Italy (+¾ per cent), Finland (+1½ per cent), Great Britain (+1¾ per cent) and Denmark (+2 per cent). Growth was likewise substantially weaker than in the previous year for Western Germany (+3 per cent) and Belgium (+3¾ per cent). Only a few countries, among them France (+5½ per cent) and the Netherlands (+5 per cent) maintained a high rate of growth.

Norway enjoyed a year of continued high activity in 1971, but with signs of decreasing pressure in the economy and decidedly weaker growth stimuli in the course of the year. The gross national product at constant prices increased by 4.8 per cent from 1970 to 1971 on the basis of provisional figures, as against an increase of 3.4 per cent from 1969 to 1970. A considerable proportion of the growth in the gross national product in 1971 was due to shipping, where the gross product, measured at constant prices, rose no less than 11 per cent, as a result of a new growth in the size of the fleet. If shipping is excluded the growth in gross national product was 3.8 per cent in 1970 and 3.9 per cent in 1971; these are relatively modest growth figures compared to those of the 1960's. In both these years manufacturing industry brought the average down, with growth rates of 3.5 and 3.0 per cent respectively in 1970 and 1971. During 1971, it may be noted, oil production in Norwegian waters started on a modest scale and the first shipments were delivered in Norwegian ports.

Since 1967 the Norwegian economy has failed to reach the high growth rates for the gross national product recorded during the period from 1959 to 1967, when the growth, over an eight-year period, was about 5.1 per cent per annum on an average, and the highest registered for a period of this length. The reasons for the lower growth figures after 1967 were not the same from one year to another, and for every year it is possible to indicate special factors which must have contributed to a reduction of the growth rate. 1968 witnessed a slump in gross investments. In 1969 a reduction in the merchant fleet led to a reduction in the gross product of shipping, whereas production growth otherwise was high. In 1970, which was a boom year, production growth was hampered by various limiting factors on the supply side, and in 1971 the impact of a new international recession, with marketing problems for industries exposed to foreign competition, was a major feature.

Norway entered the year 1971 with a pronounced demand pressure, and for this reason repercussions from the international recession had a relatively slight impact on the economic development for the year taken as a whole. Trades and industries particularly sensitive to competition from abroad, however, experienced marketing difficulties, gradually increasing in severity in the course of the year.

As in 1970 total exports recorded only a moderate increase in volume, and the price trends proved unfavourable to several important categories of export products. But the effects of this on the general level of activity were not serious. In the export industries activity was in considerable measure maintained through production for stock piling. Elsewhere, a high level of domestic demand contributed to sustaining production and employment. Consumer demand gave no indications of abatement in the course of the year. According to available estimates private consumption, measured in fixed prices, rose 5.7 per cent from the first half year of 1970 to the first half year of 1971, and 4.5 per cent from the second half year of 1970 to the second half of 1971. The higher growth figures for the first half-year, however, must be considered in the light of the fact that consumption during the first half of 1970 was low, as a result of time shifts in purchases, connected with the introduction of the value added tax on January 1st, 1970. Provisional estimates for public consumption are very unreliable, but suggest that this demand factor had a greater effect in 1971 than in 1970, when growth, in terms of volume, was very slight. The growth in domestic investments in capital

goods also continued unabated from the year before, taken on a yearly basis, but figures for the inflow of new orders in the investment industry and for the import of typical investment goods suggest a gradual curbing of investment demand towards the end of the year. By and large the trends in domestic production were thus unaffected by the tendencies to stagnation abroad, and the increase in domestic prices showed no marked signs of abating. Business profits, on the other hand, were clearly affected by the worsening economic conditions. Preliminary national accounts data suggest a markedly reduced rate of growth of entrepreneurial income, and there are indications from industrial firms that profits dropped considerably in a number of branches.

Employment trends in 1971 are difficult to assess, since monthly statistics for employed wage earners were no longer available from the start of the year. It is likely that total employment increased even in 1971. A special count, undertaken in October, indicates that the increase was very substantial, particularly in the case of women, and that an increase also occurred in manufacturing. The comparability of the results from this investigation with employment figures from previous years, however, is doubtful, and other estimates suggest that the increase in employment must have been considerably less pronounced than indicated by the October count. The general impression is that in the course of the year there was a definite relaxation in the labour market. The wage drift was substantially reduced during the year and the number of registered applicants for work at labour exchanges, which maintained an unprecedented low level until the end of April, has shown a moderately increasing tendency from then on. Still, the number of unemployed was only 1 300 more than a year earlier as late as the end of December, and the total number of unemployed (20 800) must be characterized as low for the season.

Economic policy

When the national budget for 1971 was submitted in the autumn of 1970, the salient features of the Norwegian economy were a pronounced growth in the import of goods, an unusually tight labour market, an unprecedented wage drift, and rapidly rising prices. Both the demand for investment goods and consumer goods rose more markedly than anticipated in the long-term budget for 1970—73, and with the high utilization of capacity no basis existed for a corresponding growth in production. From the point of view of economic policy this situation called for a considerably more restrictive financial and monetary policy for 1971 than for 1970, when financial policy, as a result of changes in the tax system, was relatively expansive. The national budget signalled tax increases and a restrictive credit policy. The trend during the autumn of 1970 caused the authorities in December 1970, to adopt still more rigid measures than originally forecast in the budget, *inter alia* with a view to the automatic wage adjustments in the spring of 1971. These extraordinary measures affected the finance and credit policy in 1971. The measures adopted in December also included temporary direct control of prices and wages, scheduled to be abolished in 1971.

The fiscal budget for 1971, as originally presented by the Government, showed an increase in expenses for goods and services and for transfers of about 13 per cent in relation to the budget adopted for 1970. This was a more moderate growth than in the previous year, but much of the increase in the transfer items in the expenditure column of the 1970 budget was the result of changes in the tax system, and for that reason not genuine. If this is taken into consideration the Government's budget proposal implied a greater increase in state expenditure in 1971 than in the previous year. In order to increase revenue the Government proposed certain tax increases (doubling of the special tax for aid to developing countries, higher taxes on tobacco, alcohol and cars, and new duties on mineral oil and electricity) calculated to net an annual sum of about 800 million kroner. The proposal also contained unchanged rates for income tax and capital levy tax, which meant, in practice, an automatic increase in taxation. The proposed budget showed a surplus prior to loan transactions of 200 million kroner. Action on the budget by the Storting and supplementary grants in 1971 resulted in an actual increase in expenditure which was substantially greater than envisaged in the original budget. On the basis of provisional information it will seem that expenditure for goods and services in 1971 was close on 17 per cent higher than the previous year. However, taxes too brought in a larger amount than envisaged, with the result that the final accounts for 1971 will probably show a surplus, prior to loan transactions, of the magnitude originally budgeted for. Compared with the accounts for 1970, which produced a deficit prior to loan transaction of 346 million kroner, this corresponds to an improvement in the balance of the budget of 500—600 million

kroner. It must, on the other hand, be assumed that the contractive effect of budget changes from 1970 to 1971 was considerably less than these figures indicate: the deficit for 1970 resulted in great part from changes in the dates for the payment of instalments under the new tax system, whereas dislocations of this kind mattered far less in 1971.

Both in view of the economic situation, and also in order to improve the economy of the national social security system, the premiums payable for social security were substantially raised as from January 1st, 1971. The aim was to increase the savings of the Social Security Administration by 400 million kroner from the year before to 1 100 million kroner in 1971. This estimate presupposed that the expenses of the social welfare system would rise by 19 per cent from 1970 to 1971. In the course of the year the actual increase in expenditure turned out a great deal more marked than originally assumed (+23 per cent according to the latest figures available), *inter alia* because the expenses under the health insurance provisions rose more steeply than calculated, and because the basic pension rates were raised from May 1st. In order to partly counteract the expansive effects of this, premiums payable by members and employers were further raised from July 1st. The rise, however, was not sufficient to cover the increase of expenditure, and the actual savings of the social security administration in 1971 were considerably less, both in total amount and in comparison with the year before, than the authorities had intended at the start of the year. On the basis of figures so far available the savings of the national social security system in 1971 are estimated at about 600 million kroner, as against 500 million kroner in 1970 (revised figures) and about 900 million kroner in 1969.

The marked growth in the income and expenditure of the national social security administration imparts this sector with an increasing importance in the Government's over-all budget policy. Both in 1970 and 1971 payments to and from the system, considered separately, must have exercised a more expansive effect than in 1969. As a summary expression of the changes in the Government's total budget policy are often used the movenents in the item «surplus prior to loan transaction» for Government and National Social Security Administration combined. The registered surplus in the Government appropriation accounts and the accounts of the national social security administration taken together (but not including changes in the «tax collectors' accounts») fell from 1.4 per cent of the gross national product in 1969 to 0.2 per cent in 1970 and 0.8 per cent in 1971. These figures, however, do not present a complete picture of the effects of fiscal policy during the three years: at all times, business and industry and government tax collectors offices (in the national accounts these are, for the sake of brevity, called «tax collectors' accounts») are holding relatively large balances of tax money which have been drawn from wage earners and consumers, but which have not yet been registered in the government accounts. Changes in the tax system and in the methods of payment, particularly the introduction of the value added tax in 1970 and the incorporation of the National Health Levy in the ordinary system of taxation in 1971, have resulted in a marked increase in the balances held on Tax collectors' accounts during the last two years. The effects of these changes are not clear, but there are reasons to belive that the percentage figures quoted above give an unduly weak impression of the contractive effect of fiscal policy both in 1970 and 1971 as compared to 1969.

The original aim in the design of credit policy for 1971 was to achieve a marked reduction in that part of demand which is financed through credit. As the effects of the sluggish international market gradually made themselves felt, however, credit policy was to some extent relaxed. Originally, the authorities aimed at a total supply of credit from finance institutions and the bond market to business and industry and the municipalities in 1971 which exceeded by only 550 million kroner the calculated amount for 1970. It was envisaged that the bulk of the increase in lending would be financed through the state banks. In the course of 1971 the target figures were raised twice by a moderate amount for the state banks and by 400 million kroner for the commercial and savings banks jointly. The reason for raising the target figure for commercial and savings banks was chiefly the desire to finance considerable production for stock piling in the case of firms facing temporary difficulties in finding a market, particulary in the export industry; it was made clear to the banks that the extended loan ceilings must not be utilized for a general increase in the granting of credit. In the course of the autumn, even the extended credit ceilings proved too low, as the stock piling required considerable increases in the supply of credit. And out of consideration for the activity in exporting industries the authorities chose to allow lending to exceed the targets during the last few months of the year. The actual supply of domestic credit to industry and business

and the municipalities in 1971 from finance institutions and the bond market was consequently considerably greater than envisaged at the start of the year, viz. as much as about 8 100 million kroner, according to provisional figures. This was an increase of 1 200 million kroner or 17 per cent on the previous year.

The restrictive measures from the autumn of 1970 included, apart from budgetary and credit measures, a tightening of building regulations and provisions for a temporary price freeze and a ban on wage drift not warranted by tariff ratings. The tightening of the building regulations were kept up throughout 1971. The price freeze and ban on unwarranted wage drift were, as originally planned, gradually lifted in the course of the year. The price freeze was completely abolished as of November 15th. By the general adjustments in the world's exchange rates in December, the gold content of the Norwegian krone was reduced by 1 per cent, as was also the case for Swedish and Danish kroner. The exchange rate adjustments implied a fall in the price in Norwegian kroner of the U.S. dollar by 7 per cent compared to the old parity, whereas the price in Norwegian kroner increased for inter alia German Marks (5.7 per cent), British Pounds (1 per cent) and Yen (8.8 per cent).

Production and demand

The growth impulses in the Norwegian economy in 1971 derived for the most part from domestic demand. Domestic demand components showed, taken as a whole, no tendency to lapse from 1970 to 1971, and there was only a feeble increase in the share of total demand directed at imports of goods and services. Export figures for 1971, on the other hand, reflected sluggish foreign demand, and contributed to production growth only by means of a marked increase in volume in the export of shipping services, whilst the export of other goods and services revealed an opposite tendency.

Calculations undertaken with the economic model MODIS show that shipping alone contributed directly and indirectly over a third, or close on 1½ percentage points, to the increase in volume of the gross national product from 1970 to 1971. Both the export of shipping services and investments in new ships and vessels delivered by Norwegian yards have been included. Otherwise exports in 1971 only made an insignificant contribution. Domestic demand factors, consequently contributed approximately two thirds of total growth or about two and a half percentage points. Of these factors the one to exert the greatest influence was investment in fixed real capital (excluding shipping investments), which directly and indirectly contributed one quarter of the growth of the gross national product, or about 1 percentage point. About half of a percentage point was contributed by each of three groups of independent growth factors: government consumption, certain items in private consumption that are assessed directly (*inter alia* the purchase of cars, etc.) and production in trades and industries which are assumed to depend on conditions of nature and capacity development. Investments in stocks, although substantial in 1971 as well, were lower than in 1970, and in this way contributed towards slowing down the growth of the gross national product. This, however, did not apply to stocks in the export trades, which recorded a sharp growth, thus making a favourable contribution to the growth of the gross national product. On the other hand, the reduction in other inventory investments entailed a brake of the growth rate amounting to about half a percentage point. This reduction appears in particular to have involved industrial sectors competing for imports.

The export of goods and services as a whole increased in volume by 2.1 per cent from 1970 to 1971. This was marginally higher than in the preceding year, when the growth was 1.5 per cent. If gross freight earnings of shipping and the export of second hand ships are excluded, there was no increase in the export volume from 1970 to 1971, as against an increase of 5.7 per cent from 1969 to 1970. In the case of the export of commodities including new ships built at Norwegian yards, there was a drop in volume of just under one per cent in 1971, as against a rise of 5.9 per cent in the preceding year. Among the traditional branches of export industry only the herring oil and fish meal industry recorded any sizeable increase in the volume of export, whereas stagnation or a decline occurred in the others. The greatest reduction was registered in the wood processing industry, viz. 12.6 per cent. In the primary iron and metal industry the drop in exports was 2.1 per cent. Exports from other industries showed a not inconsiderable increase from 1970 to 1971 (5.1 per cent). This applied both to exports from the other commodity-producing industries and to the export of services.

Gross investments in fixed capital all told revealed an increase in volume from 1970 to 1971 of 11 per cent, or just a trifle less than between 1969 and 1970, when the increase was 13 per cent. In both these years investment figures for shipping boosted the figures

considerably. For gross investments in fixed capital, excluding ships and vessels, there was an increase in volume of 6 per cent from 1970 to 1971, as compared with an increase of 4.2 per cent from 1969 to 1970. Investments in dwellings rose 8 per cent in 1971, as against 10 per cent the previous year and close on 9 per cent in 1969, all these figures being well above the average for the preceding five-year period (7.3 per cent). In the case of other building and construction work 1971 witnessed a moderate growth, viz. 2.7 per cent increase, as against 4.2 per cent in the preceding year. These figures undoubtedly reflect the effects of the restrictive policy in 1971, both with regard to credit, building permits and public activity. Investments in machines and transport equipment showed a relatively vigorous upward trend from 1970 to 1971, with an increase of 8.1 per cent in volume, as against 1.6 per cent from 1969 to 1970. The increase for this item was the largest recorded since 1967. In the case of investments in fixed capital in business and industry apart from shipping (excluding, too, housing and gross fixed asset formation in general government) the increase was 5.1 per cent from 1970 to 1971, as against 3.0 per cent the year before. Whereas in 1970 the growth in investments in manufacturing (18.1 per cent) figured most prominently, these were considerably closer to the average for all industries in 1971, viz. 6.2 per cent. Investments in fixed assets in general government increased 6.3 per cent from 1970 to 1971, as against a mere 1.8 per cent in the year before.

In the same way as in 1970 the development in 1971 resulted in a substantial increase in stocks. Nevertheless, the increase in 1971 was considerably less than in 1970, with the result that investments in stocks recorded a decline. Furthermore, the composition of inventory movements was quite different from that of 1970. Whereas import stocks in particular increased from 1969 to 1970, the most marked increase in 1971 was recorded for stocks of finished articles in the export industries where stock piling acted as a buffer against flagging demand. The rise in stocks of works in progress and finished products from industries outside the typical export industries was also considerably lower from 1970 to 1971 than from 1969 to 1970. The value of the total increase in stocks in 1971, on the basis of provisional and rather uncertain figures, was approximately 1 600 million kroner. This was considerably less than in the previous year (2 600 million kroner), but far in excess of the highest figures for increase in stocks registered in the period between 1951 and 1970.

Private consumption, at constant prices, increased 5 per cent from 1970 to 1971. This was a somewhat greater increase than what might be expected to correspond to the trend in disposable incomes from 1970 to 1971, according to the Bureau's calculations, based on figures from the national accounts. The increase in consumption was particularly marked in the case of user operated transportation (+14.5 per cent, in volume) and for household goods (+6.7 per cent). However, if we consider that the consumption of consumer durables in 1970 was relatively low, owing to boosted purchases in the autumn of 1969, the figures suggest that private consumption in 1971 once again was close to a normal level, compared with the level of disposable incomes. The special development caused by the change in the tax system on January 1st, 1970, was marked by growth figures for private consumption, calculated in fixed prices, of 7.8 per cent for 1969 and 2.8 per cent for 1970. During the three-year period 1968—1971 private consumption increased on an average 5.2 per cent annually. A contributory cause of the pronounced growth has been the current expansion of social security services. Only during the immediate post-war years and during the three-year period 1959—1961 has a greater increase in volume of private consumption been recorded.

Government consumption increased in volume by 4.8 per cent from 1970 to 1971, as against an increase from 1969 to 1970 of only 0.5 per cent, on the basis of provisional and — particularly where municipalities are concerned — highly tentative estimates. Practically the entire increase in 1971 was accounted for by civilian government consumption (+6.3 per cent), whereas military government consumption showed little change (+0.5 per cent).

Total imports of goods and services increased in volume by only 3.8 per cent from 1970 to 1971. This is one of the lowest growth percentages for imports after the war, and considerably lower than from 1969 to 1970, when the rise was as much as 13.5 per cent. Above all there was in 1971 a far less drastic rise in imports of ships than the previous year; from 1970 to 1971 imports of ships increased 17 per cent in volume, as against increase of as much as 65 per cent from 1969 to 1970. The expenses of shiping abroad, calculated at fixed prices, rose by 10.0 per cent from 1970 to 1971, as against 2.9 per cent from 1969 to 1970. For the import of other goods and services the increase was merely 1.5 per cent in volume, as against 12.1 per cent the foregoing year. The growth percentage for

the import of commodities (excluding ships) was also markedly reduced from 1970 (+12.1 per cent) to 1971 (+0.7 per cent). The explanation of the exceptionally feeble increase in imports of goods and services for domestic use is primarily to be found in inventory developments in 1971. According to the MODIS-calculations reduced inventory investments outside the export industries contributed directly and indirectly to a reduction in the volume of imports as compared to 1970 by just over 3 per cent points, whereas other domestic demand components, taken separately, would imply a calculated increase in imports of 2.5 per cent. Exports of shipping services entailed an increase in imports of just under 1 percentage point (including the operating expenses of shiping), whereas other exports provided no stimulus for increased imports. Investments in ships and vessels, including direct imports, produced a calculated increase in imports of 2.9 percentage points. The increase in import propensities in all uses, compared to the base year for calculations, 1970, corresponded to about one half of a percentage point (i.e. the underestimation of the total import increase according to the MODIS calculations, in relation to actually recorded increase in the national accounts).

Prices and wages

The two-year period 1970—1971 has demonstrated the close connection between prices on the world market and price and wage trends in our own country. During this period Norway has faced an upward trend in both import and export prices which, particularly at the beginning of this period, was unusually strong, and the Norwegian economy has gradually adjusted itself to a price level on the world market which is now considerably higher than it previously was. Conditions in the domestic economy, however, have been decisive for the rapid and vigorous penetration of these outside influences. Norwegian export and import prices were affected by the international rise in prices from the autumn of 1969; first of all in the case of raw materials and thus Norwegian exports, of which they make up a major share, and somewhat later for imports, among which the emphasis is on processed items. The export price index (excluding ships) rose by almost 18 per cent from the second quarter of 1969 to the third quarter 1971, and the import price index rose by almost 15 per cent from the third quarter of 1969 to the third quarter of 1971. The rise in foreign prices was particularly steep in the course of 1970, but import prices registered a considerable increase in the first half of 1971 as well. Nevertheless, the rate of increase throughout 1971 was more sluggish than in the foregoing year both in the case of export and import prices, and in the second half of the year the rise in prices came to an end.

The steep rise in prices on the world market, together with the pressure tendencies in the domestic economy, resulted in an increase of the domestic price level throughout 1970 which was stronger than in any year since the period 1950—1952. In 1971 several circumstances contributed to a lower rate of domestic price increase. It is probable that both the more rigorous financial policy and the direct price-regulations had a braking effect on the price increase. At the same time price-raising influences from abroad were considerably weaker in 1971 than in the previous year. The influence of import prices on the domestic price development during the last two years is illustrated by the effect on the official consumer price index of the price changes for a selection of goods on which, directly or indirectly the influence from import prices are particularly strong. During the period January 1970—December 1970 it is calculated that price changes for these goods contributed 3.5 percentage points out of the total rise of 7.1 per cent in the consumer price index, and in the period December 1970—December 1971 1.2 percentage points out of a total rise in the index of 4.9 per cent. The increase in export prices was also substantially lower in 1971 than in 1970, and in the latter half of 1971 there were obvious signs of stagnation, and in part of a sharp slump in the prices of important Norwegian export goods. All in all important factors which tend to raise the domestic price level, turned out more favourably in 1971 than in 1970, and the rise in prices in the course of 1971 was considerably lower than in the previous year. However, because the rise in prices was particularly steep in the latter half of 1970, the average rise in prices from 1970 to 1971 was as much as 6.2 per cent, according to the official consumer price index. In terms of the price index for private consumption in the national accounts, the rise in prices between 1970 and 1971 was still higher, viz. 6.7 per cent.

There were very few wage settlements in 1971. The agreements for the majority of categories of wage earners were revised in 1970, and will not expire until 1972. The agreements from 1970, however, contained provisions both for fully automatic index adjustments and provisions for a profit development guarantee or a fixed increment from the spring of 1971. In addition to the wage increments laid down

in the agreements there was a wage drift of considerable dimensions both in 1970 and in 1971. All in all it is calculated that from 1970 to 1971 there was an increase of 11.5 per cent in hourly wage earnings for adult industrial workers. The average wage paid per man-year for all industries (taken together) rose approximately 12.0 per cent from 1970 to 1971 according to provisional and to some extent rather uncertain estimates. This is considerably more than in the previous year, when the average wages per man-year increased 8.8 per cent. The wage drift was strong even in 1971, but fell off in the course of the year. For adult males in industry, transport, and building and construction the wage drift for the period from the first quarter of 1970 to the first quarter of 1971 is estimated at 7 per cent, from the second quarter of 1970 to the second quarter of 1971 at 6.3 per cent, and from the third quarter of 1970 to the third quarter of 1971 at 5.3 per cent. Corresponding wage drift figures for women in the same industries were respectively 6 per cent, 5.4 per cent, and 4 per cent. The interpretation of these figures must be that the wage drift, which was unusually strong from 1969 and throughout the whole of 1970, had once again reached its normal level in the latter half of 1971. The underlying causes of the unusually pronounced wage drift during the last two years are not known, but it is natural to consider it in connection with the strong pressure on the labour market during this period. It is also probable that economic conditions, as they actually emerged — not least the rise in prices on the world market — provided business and industry with greater opportunities of granting wage increments than had been taken into account during the wage settlement in 1970. The development during the latter half of 1971, with to some extent falling export prices together with a substantially reduced wage drift, also suggest a link between profitability conditions in industries exposed to foreign competition and the wage drift. The sharp increase in the employer's share of social security premiums may also have contributed to the decrease in the wage drift.

The wage expenses of industrial and business enterprises, which apart from wages stipulated in the wage agreement and wage drift include the employer's share of social security premiums, increased for all industries combined, according to provisional estimates in the national accounts, by 15.4 per cent from 1970 to 1971. The employer's premium increased as much as 36 per cent from 1970 to 1971. From 1969 to 1970 the rise in the wage expenses of industrial and business enterprises was 12.1 per cent, and the employer's share of the social security premiums increased 14.2 per cent. Taking the two years together, the average rise in the wage expenses of commercial and industrial enterprises, for all industries, was close on 29 per cent. This is considerably more than in any other two-year period in recent years.

Incomes and income distribution

The total factor income, calculated at current prices, increased 7 100 million kroner (11.6 per cent) from 1970 to 1971, on the basis of provisional figures. For the primary industries agriculture and fisheries a slight drop was recorded in the factor income from 1970 to 1971, whereas there was an upward trend for forestry (approx. 11 per cent). In the case of manufacturing industries the increase was also approximately 11 per cent, but great discrepancies were recorded between the various branches. For sheltered manufacturing industries as a group the factor income increased approximately 16 per cent, whilst the increase for manufacturing industries exposed to foreign competition was about 8 per cent. The factor income in shipping increased by approximately 5.5 per cent, while the increase for government administration and defence, as well as for public and private services was little over 17 per cent. In other words the factor income trend in 1971 was essentially more favourable for sheltered industries than for those exposed to foreign competition.

For all industries combined wage payments (excluding the employer's share of social security premiums, but including other social benefits) amounted to 61.6 per cent of total factor income in 1971 as compared to 60.7 per cent in 1970. Employer's share of social security premiums was 7.7 per cent of total factor income in 1971 and 6.3 per cent in 1970. Accordingly, the wage cost in business and industry amounted to 69.3 per cent of total factor income in 1971 as against 67 per cent in 1970, an increase of 2.3 per cent points. The incomes of the self-employed in agriculture, forestry and fishing increased 2.3 per cent from 1970 to 1971, but declined as a share of total factor income from 4.8 per cent in 1970 to 4.4 in 1971. Entrepreneurial income in the other industries increased 4.3 per cent, although the share of total factor income slumped from 27.7 per cent in 1970 to 25.9 per cent in 1971.

As no reliable estimates are available for employment and consequently not for wage payments in the various industries in 1971, it is difficult to give even approximately reli-

able estimates for the development of entrepreneurial incomes in the various industries. There are, however, reasons to believe both in the light of the development of factor income and information we possess on wage trends, that the development of entrepreneurial incomes has been significantly less favourable in trades and industries exposed to competition than for sheltered industries. The opposite was the case in 1970, and there are therefore also grounds for believing that the trend in entrepreneurial incomes over the two-year period 1970—71 in the various industries was more even than for each of the two years separately.

Total public and private disposable income (disposable income for Norway) rose in nominal amounts from 1970 to 1971 by about 8 300 million kroner, or 11.7 per cent according to provisional figures. Of the total increase 4.6 percentage points can be accounted for by the increase in the volume of the net national product, whereas less favourable price relations (deteriorated terms of trade) in the exchange of goods and services with foreign countries, if considered separately, would have resulted in a slump of 0.9 percentage points. The rest of the increase (about 8 percentage points) may be ascribed to a rise in the nominal income level resulting from higher wage and profit rates. Of the total increase in disposable income government claimed approximately 3 320 million kroner, in the form of an increase in taxes minus subsidies, and net capital income. This corresponded to an increase in disposable government income of 18.8 per cent.

The increase in private disposable income (i.e. private earned incomes plus subsidies from government and abroad, minus social security premiums and direct taxes) from 1970 to 1971 was just about 5 000 million kroner, or 9.3 per cent. This is distinctly less than the increase in private incomes before tax, which rose by 11.9 per cent. From 1969 to 1970 the overall picture was the reverse of this: disposable income increased most markedly with as much as 16.7 per cent, whereas the increase in private incomes prior to taxation was lower, viz. 11.3 per cent. These figures reflect the difference in tax policy in the two years. Whereas 1970 was marked by substantial relief in direct taxes and large increases in transfer payments, direct taxation was stepped up in 1971. A comparison of growth percentages for nominal disposable income presents a somewhat exaggerated picture of the difference between the two years, because relief in direct taxes in 1970 was counteracted by higher indirect taxes. When private disposable income is deflated with the price index for private consumption in the national accounts, it turns out that private disposable real income rose 6 per cent from 1969 to 1970 and 2.6 per cent from 1970 to 1971.

Only summary and comparatively unreliable information is available to show how changes in disposable income was divided up among the various income categories. For the category wage earners and insured persons and pensioners taken as a whole estimates show a rise in nominal disposable income, from 1970 to 1971, of approximately 11.5 per cent, or about 4.4 per cent in disposable real income. For other groups of income earners (mainly self-employed persons and business firms), taken as a whole, the nominal disposable income increased, according to provisional figures, by approximately 5 per cent, which corresponds to a drop in disposable real income of about 1.5 per cent. Increases in transfer payments from government corresponded to a little under one half of the increase in private disposable income. Even though part of these transfers went to employed persons, the figures show that a larger proportion of the factor income was transferred from employed persons to non-employed persons in 1971 than was the case in the preceding year. Calculated changes in disposable real incomes for a sample of household types indicate that taxation policy in 1971 caused a reduced growth in disposable real income as compared to the previous year for virtually all types of households of gainfully employed persons. Growth was particularly feeble for household categories with children, and in the case of wage-earning households with high incomes the calculations reveal in some cases definite slumps in disposable real incomes. This development modified the results of the change in tax system in 1970, which resulted in a vigorous increase in real incomes for categories of household with children and categories of household with high incomes. Wages-earning households with annual incomes covering approximately the average for male industrial workers in 1971 (from 30 000 kroner to 33 000 kroner before taxation), with an income trend from 1970 to 1971 on a par with that for industrial workers, had a calculated improvement in real income ranging between 2.7 per cent and 0.1 per cent, according to income and size of family. (The relatively marked differences for wage earners on more or less the same income level illustrate the effects of an unchanged lower limit for income tax and unchanged rates of children's allowances from 1970 to 1971.) Households of salaried persons with an income of 70 000 kroner prior to taxation in 1971, with an income trend on

a par with the average for salaries according to figures issued by the Norwegian Employers' Federation,had, according to the same calculations, a drop in disposable real income of about 2 per cent. (This downward trend may be explained by the lower average rise in income for office personel than for industrial workers, higher social insurance premiums and unchanged progressive tax rates.) While improvements in disposable income were modest for most employed persons, they were substantial in the case of insured persons. For insured married couples without other sources of income than the basic benefits of the national insurance scheme (13 850 kroner in 1971) the increase in disposable real income in 1971 was 8.9 per cent, or somewhat higher than the average in recent year. For all types of household substantial individual deviations from the calculated average figures must be expected, not least because the wage development, prior to tax deduction, may have deviated from the average, *inter alia* as a result of differences in respect of wage drift.

Private savings slumped approximately 500 million kroner from an unusually high level of 7 500 million kroner in 1970 to about 7 000 million kroner in 1971, on the basis of provisional and uncorroborated figures. The savings quota (private savings as a percentage of disposable income) dropped from about 14 per cent in 1970 to about 12 per cent in 1971. This is higher than the low level recorded in 1969 (11.3 per cent), but considerably lower than the average for the five-year period 1964—1968 (14.0 per cent). Variations in the savings quota during the last three years can be accounted for both by shifts in consumption caused by the changed tax system from 1969 to 1970, and changes in the distribution of disposable incomes among earned and insurance incomes and entrepreneurial incomes.

Government savings, as calculated in the national accounts, showed an increase of about 1 445 million kroner from 1970 to 1971, on the basis of provisional figures. From 1969 to 1970 public savings rose 850 million kroner, according to revised figures. Government savings in the national accounts include in principle changes in the taxes and duties collected by business and industrial undertakings, but which at the conclusion of the year are not recorded in the government accounts. As a result of circumstances connected with the new tax system introduced in 1970, and a new method of collecting premiums for the national health insurance system in 1971, the growth in government savings for these two years will probably to a certain extent be overestimated in the national accounts.

The balance of payments

The deficit on the balance of payments with foreign countries in 1971 came to 2 800 million kroner acording to provisional figures. This is almost twice as high as in 1970, when the figure was 1 465 million kroner. 1968 and 1969 showed surplus in the balance of payments (1 083 million kroner and 1 100 million kroner respectively). In the course of two years, since 1969, there has in other words been a reversal in the balance of payments of 3 900 million kroner, from a surplus of 1 100 million kroner to a deficit of 2 800 million kroner.

The strong fluctuations in the balance of payments are to a large extent connected with fluctuations in Norway's imports and exports of ships. The expenses of net imports of ships (imports of new and second hand ships, minus exports of second hand ships) rose by 1 838 million kroner from 1969 to 1970, and by a further 1 291 million kroner from 1970 to 1971, a total increase of 3 100 million kroner over a two-year period. Net imports of commodities, too, rose sharply during this two-year period, by a total of 2 200 million kroner, but more than three quarters of this increase (1 782 million kroner) occurred from 1969 to 1970. From 1970 to 1971 the net imports of commodities increased by only 479 million kroner. Trade figures for commodities in 1971 were strongly influenced by the reduced rates of growth for both exports and imports. However, the tendency in the course of the year pointed to increased import growth and stagnating exports. The third important factor in the balance on current account, the net foreign earnings of shipping, contributed an increase in surplus amounting to 1 200 million kroner from 1969 to 1970 and 485 million kroner from 1970 to 1971.

1971 recorded an import surplus for goods and services totalling 2 100 million kroner as against 860 million kroner the previous year, and an export surplus of 1 634 million kroner in 1969. In the balance of interest and transfer payments the deficit was 700 million kroner in 1971 as against 605 million kroner in 1970 and 534 million kroner in 1969.

The overall terms of trade vis-a-vis foreign countries deteriorated 1.5 per cent from 1970 to 1971, mainly as a result of price trends for the earnings and expenses of shipping. For trade in commodities an improvement of just under 1 per cent in the terms of trade was recorded.

If revaluations caused by adjustments in foreign exchange rates are disregarded, insignificant changes were recorded in Norway's total holdings of gold and foreign currency

in 1971. But owing to sales of foreign currency to the Bank of Norway by commercial and savings banks there was a considerable rise in official gold and foreign currency reserves (in all an increase of 2 223 million kroner up to the end of September), calculated according to the definitions of the International Monetary Fund. Once again it proved possible for Norway to finance a large deficit in her balance of trade with other countries without drawing on her gold and foreign exchange reserves.

Prospects

At the start of the year 1972 the United States are recording an upward trend in the economy which will probably be further stimulated in the year that lies ahead. Most American forecasts, official as well as private, presuppose a growth rate of between 5 and 6 per cent from 1971 to 1972. In Western Europe, on the other hand, the situation is essentially less clear. It appears certain that the growth rate during the first half of 1972 will be more sluggish than normal, and that an improvement in the second half can only come as a result of a more expansive policy. A determined change of policy, in an expansive direction, has already taken place in Great Britain and Sweden. In these two countries, where the growth rate in 1971 was particularly weak, a definite improvement may be expected in 1972. A certain relaxation in policy has also taken place on the Continent, but here the prospects of an upward economic trend in the near future is nevertheless not so bright. In the case of the Common Market countries a low or sinking growth rate must still be expected for some time in West Germany, the Netherlands, and Belgium/Luxembourg. Italy may have reached the trough of the economic downswing and France may be expected to show a reasonable but possibly decreasing growth for 1972 as well. A recently published official forecast from the Common Market Commission suggests a growth of 2.5 —3.0 per cent from 1971 to 1972 for the six countries combined.

The uncertain economic climate at the moment inevitably renders an estimate of the prospects for Norwegian commodity export in 1972 very difficult. For the first part of the year it seems to be generally accepted that at best only a weak rise in the volume of commodity exports can be expected. But the picture may change rapidly from the moment immediate prospects of an improvement in the West-European economic climate appear. It is evident that stocks of Norwegian export products held by European purchasers have been substantially reduced in the course of the last year, and previous experience shows that an upturn in the European economy — which may well come about during the second half of the year — may have rapid and marked effects on the volume of Norwegian exports. On the other hand, it is hardly likely that any upturn in the now stable or slightly downward trend in the export prices can be expected before, at best, towards the end of the year.

At the moment there is little to suggest that the international economic recession and the slump in production in the export industry has been reflected in a slackening-off in domestic demand. Despite the fact that a minor slump must be expected in machine investments in manufacturing a high level of investment activity may also expected in 1972. Private consumer demand may be expected to show only a weak upward trend during the first few months of 1972, as a result of increased taxation, rising prices and markedly reduced wage drift, but may provide a powerful stimulus, commencing this spring. With the level that stocks of unsold goods has now reached a reduction in stock piling investments must be expected. Government demand for goods and services will provide considerable growth stimuli even in 1972.

In the light of all this a continued rise of total production and employment may be expected in Norway during the winter and summer of 1972, but the growth rate may gradually slacken. Apart from ordinary seasonal winter unemployment general unemployment problems of significance are hardly likely to arise during the first half of the year. From the autumn the development will in the first place be determined by economic trends in the outside world, but at the same time the competitive strength of Norwegian firms represents a factor of uncertainty. A sizable deficit in the balance of payments must also be expected for 1972. With more stable import and export prices and a markedly reduced wage drift conditions should be favourable for a more stable price development at home in 1972 than in the two preceding years. The actual development, however, will depend on what stimuli towards renewed price increases may be unleashed by the forth-coming wage settlement.

Økonomisk-politisk kalender 1971

Utlandet

Januar

1. Sverige
Merverdiavgiften økes fra 10 til 15 prosent, eller fra 11,11 prosent til 17,65 prosent beregnet av prisen før avgift.

1. Belgia
Fra årsskiftet er merverdiavgiften innført også i Belgia, og den ventes å gi en gjennomsnittlig prisøking på 6 prosent. Luksusvarer rammes sterkest av skattereformen.

2. Valutafondet
Medlemsland i Det internasjonale valutafond (IMF) som omfattes av ordningen med «spesielle trekkrettigheter» (SDR), får en ny tildeling som svarer til 10,7 prosent av landets kvote i Fondet.

8. Frankrike
Diskontoen settes ned med ½ prosent til 6½ prosent.

8. Sverige
Sveriges Riksbank offentliggjør en avtale om nye retningslinjer for bankenes utlånsøking i 1971. Med sikte på å lette bankenes finansiering av industriinvesteringer skal den direkte utlånsbegrensning avvikles. Forutsetningen for avskaffelsen av «utlånstaket» er at bankenes kredittilførsel som hittil skal være sterkt restriktiv, og at forbrukskreditter i direkte eller indirekte form unngås. Det skal etableres en ny kredittform, såkalt industriinvesteringskreditter, som skal knyttes direkte til konkrete investeringsplaner for det enkelte industriforetak og motsvare en normal bankfinansiering av investeringene.

12. Sverige
Den svenske regjerings forslag til nytt statsbudsjett for budsjettåret 1971—1972, legges fram for Riksdagen. Det viser at de svenske myndigheter tar sikte på å fortsette den stramme politikk fra inneværende budsjettår. Utgiftene er anslått å øke med 8 prosent, mens det regnes med en inntektsøking på 10 prosent. Den restriktive budsjettpolitikken blir av myndighetene motivert med omsynet til utenriksøkonomien og til pris- og kostnadsutviklingen. Den skal også gjøre det mulig å gjennomføre en viss lettelse i kredittpolitikken med sikte på å lette industriens investeringsvirksomhet. Et spesielt skattefradrag på 10 prosent ved investering i maskiner og utstyr blir foreslått.

13. Frankrike
Den franske regjering vedtar å frigi et betydelig beløp fra det offentlige motkonjunkturfond på 1,3 milliarder frcs. med sikte på å stimulere den økonomiske aktiviteten. Med samme formål vedtar Regjeringen samtidig å gi høyere prioritet til yrkesopplæring og mobilitetstiltak i arbeidskraftsektoren. Underbudsjettdebatten i den franske nasjonalforsamling blir overskottet på statsbudsjettet for 1971 på 125 millioner frcs. redusert til 2 millioner frcs. Med sikte på å bremse prisstigningen blir merverdiavgiften på en rekke matvarer redusert i et omfang som svarer til en nedgang i statsinntektene på 630 millioner frcs.

14. Sveits
Regjeringen i Sveits innfører strenge restriksjoner på utenandske investeringsselskapers virksomhet i landet.

20. Japan
Med sikte på å stimulere den økonomiske vekst og dempe innstrømmingen av dollar setter Sentralbanken i Japan ned diskontoen med ¼ prosent til 5¾ prosent.

20. Danmark
Diskontoen settes ned med 1 prosent til 8 prosent.

20. Storbritannia
Postfunksjonærene går til streik.

24. Jugoslavia
Dinaren devalueres med 20 prosent.

Februar

5. Danmark
Priskontrolltiltak både for den offentlige og private sektor skal avløse prisstoppen når denne opphører 1. mars. For den private sektor skal prisforhøyelser tillates ved økte kostnader for råvarer, halvfabrikata og transport.

5. Sverige
3000 medlemmer i de svenske akademikeres sentralorganisasjon (SACO) og vel 1000 medlemmer i Statstjenestemennenes riksforbund (SR) legger ned arbeidet i en punktstreik, som bl.a. fører til at praktisk talt all jernbanetrafikk i Sverige stanser.

7. Sveits
Et grunnlovsforslag om å gi kvinner stemmerett blir vedtatt. Grunnlovsendringen trer i kraft med øyeblikkelig virkning.

9. EF
Ministerrådet vedtar en resolusjon med utgangspunkt i Wernerplanen, der de seks land tilkjennegir sin politiske vilje til i løpet av ti år å skape en pengepolitisk union.

14. Sovjet-Samveldet
En ny 5-årsplan, som bl.a. innebærer en sterkere prioritering av forbruksvarer, legges fram. Det planlegges også sterk vekst i kraftforsyningen både gjennom vannkraftutbygging og utnytting av olje- og gasskildene i Sibir.

15. Canada
Diskontoen settes ned ¼ prosent til 5¾ prosent; som hovedgrunn angis rentenedgang i utlandet.

15. Storbritannia
Desimalsystemet innføres for mynter.

19. Sverige
Ca. 700 000 svenske skoleelever og studenter blir uten lærere som følge av at 25 000 svenske lærere rammes av lock-out.

22. Vest-Tyskland
Den tyske riksbank kjøper opp mellom 250 mill. og 300 mill. dollar for å støtte dollarkursen.

23. Sambandsstatene
Nixon-regjeringen, som tidligere helt har avvist lønns- og priskontroll, nedlegger temporært forbud mot lønns- og prisstigning i byggeindustrien.

24. Canada
Diskontoen settes ned med ½ prosent til 5¼ prosent.

25. Algerie
Myndighetene nasjonaliserer den franske oljeindustrien i landet ved å overta 51 prosent av aksjene i de franskeide selskapene.

26. Danmark
Folketinget beslutter å forlenge prisstoppen, som ble innført 22 september 1970 og skulle ha vært avviklet 1. mars 1971.

Mars

3. Sambandsstatene
Via bankkretser på kontinentet blir det meldt at Federal Reserve Bank of New York, som opptrer på vegne av det amerikanske finansdepartement, nå har intervenert på pengemarkedet i Vest-Tyskland for å stoppe dollarflommen til dette land. Banken kjøper opp dollar på termin.

8. Storbritannia
De britiske postfunksjonærene vedtar å gjenoppta arbeidet.

13. Nederland
Handelsministeren forlenger på ubestemt tid den prisregulering som ble innført i november ifjor og som var ment å gjelde til 15. mars. Prisreguleringen innebærer at ingen priser kan heves uten handelsdepartementets samtykke.

16. Chile
Lov om nasjonalisering av kopperindustrien blir framlagt. Planer er utarbeidd for nasjonalisering av tekstilindustrien. Nasjonaliseringen av bankvesenet er i full gang etter vedtak ved årsskiftet.

18. Sverige
Med sikte på å stimulere investeringsetterspørselen setter myndighetene diskontoen ned med ½ prosent, til 6½ prosent.

18. Sverige
Den svenske regjering beslutter ikke å søke medlemskap i EF. Medlemskap anses som uforenlig med nøytralitetspolitikken. Regjeringen tar sikte på et handelspolitisk samarbeid på grunnlag av spesielle avtaler.

19. Danmark
De danske prisstoppbestemmelsene skal nå avløses av en prislov, som også tar sikte på å begrense avansene. Etter den nye loven kan bransjer med lønnsglidning ikke kompensere denne ved å legge på prisene.

21. Sverige
Handelsdepartementet bekrefter at prisstoppen skal forlenges utover 31. mars.

25. Belgia
Diskontoen settes ned med ½ prosent til 6 prosent.

30. Storbritannia
Statsbudsjettet for budsjettåret 1971—72 tar sikte på å stimulere den økonomiske vekst, bl.a. ved betydelige skattereduksjoner. Budsjettet er gjort opp med et underskott på 378 millioner pund.

31. Sør-Afrika
Diskontoen heves fra 5½ til 6½ prosent.

April

1. Vest-Tyskland
Med sikte på å dempe tilstrømningen av kortsiktig utenlandsk kapital settes diskontoen ned fra 6 til 5 prosent.

1. Storbritannia
Diskontoen settes ned fra 7 prosent til 6 prosent. Nedsettelsen har sammenheng med det sterke internasjonale rentefall som har ført til stor innstrømming av kortsiktig kapital til Storbritannia, men tar også sikte på å stimulere økonomien.

5. Nederland
Diskontoen settes ned fra 6 prosent til 5½ prosent som følge av fortsatt sterk tilstrømming av kortsiktig kapital fra utlandet.

5. Italia
Den italienske nasjonalbank senker diskontoen fra 5,5 prosent til 5 prosent. Reduksjonen må ses på bakgrunn av det alminnelige internasjonale rentefall.

15. Danmark
Diskontoen settes ned med ½ prosent til 7½ prosent.

23. Sverige
Diskontoen senkes med ½ prosent til 6 prosent, med samme motivering som reduksjonen den 18. mars.

28. EF
De seks EF-landene beslutter å øke den europeiske investeringsbanks utlånskapasitet ved å forhøye bankens grunnkapital med 50 prosent til 1,5 milliarder dollar.

Mai

1. Sambandsstatene
En ny lov pålegger alle banker og finansinstitusjoner å gi oppgaver over overføringer til utlandet på høyere beløp enn 5 000 dollar.

5. Vest-Tyskland, Frankrike og Sveits
Den vesttyske sentralbank suspenderer all omsetning av utenlandsk valuta. Det samme gjelder sentralbankene i Frankrike og Sveits.

6. Frankrike
Kravene til bankenes innskottsreserver skjerpes.

8. Japan
Japan setter ned diskontoen fra 5¾ prosent til 5½ prosent.

9. Vest-Tyskland
Den vesttyske mark tillates å «flyte» inntil videre.

9. Nederland
Den nederlandske valuta tillates å «flyte» inntil videre.

9. Sveits
Sveitserfrancs skrives opp med 7,7 prosent.

9. Østerrike
Østerrikske schilling skrives opp med 5,05 prosent.

13. EF/Storbritannia
Gjennombrott på flere viktige punkter i forhandlingene om britisk medlemskap i EF.

13. Frankrike
Diskontoen settes opp med ¼ prosent til 6¾ prosent for å motvirke prisstigningen.

17. Japan
Spekulasjoner om revaluering av japanske yen fører til sterk innstrømming av utenlandsk kapital.

21. Finland
Den finske regjering setter i verk en måneds importstopp på dyrere konsumvarer.

Juni

1. Finland
Diskontoen settes opp fra 7,5 prosent til 8,5 prosent.

2. Vest-Tyskland
Vest-Tysklands sentralbank beslutter å heve satsene for bankenes minstereserver med 15 prosent.

7. OECD-Australia
Australia opptas som medlem av OECD.

10. Sambandsstatene
For en rekke varer oppheves et mangeårig forbud mot eksport til Kina.

29. Frankrike
Den franske regjering beslutter å innføre selektiv prisstopp for sju foretak.

Juli

1. Vest-Tyskland
Ekstraskatten på private inntekter og selskapsinntekter til det offentlige motkonjunkturfond avvikles.

7. Sverige
Regjeringen beslutter å forlenge prisstoppen til utgangen av 1971.

12. Danmark
Den danske markedsminister erklærer etter sluttrunden i ministerrådsforhandlingene mellom Danmark og EF i Brussel at de avgjørende spørsmål for Danmark er avklaret på en tilfredsstillende måte.

19. Storbritannia
Den britiske regjering opphever alle restriksjoner på avbetalingskjøp. Omsetningsavgiften blir redusert.

28. Japan
Med sikte på å stimulere investeringsetterspørselen senkes diskontoen fra 5½ prosent til 5¼ prosent.

Italia
Den italienske nasjonalforsamling vedtar i slutten av juli en rekke tiltak med sikte på å stimulere produksjon og investeringer, særlig i middelsstore og små industri-, handels- og jordbruksforetak. Tiltakene omfatter bl.a. lettere kredittvilkår, spesielt i skipsbyggingssektoren og eksportindustrien, samt en foreløpig reduksjon av omsetningsavgiften ved industribedrifters kjøp av kapitalutstyr og råvarer.

August

3. Nederland
Pris- og lønnsstoppen fra november 1970 oppheves.

4. Frankrike
Sentralbanken henstiller til bankene å ikke akseptere dollar og andre valutaer som føres til landet i spekulasjonsøyemed.

5. Storbritannia
Det britiske underhus vedtar regjeringens forslag til en arbeidstvistlov, som bl.a. tar sikte på å få de mange streiker under kontroll.

15. Sambandsstatene
Sambandsstatene opphever forpliktelsen til å innløse U.S. dollars som disponeres av utenlandske banker i gull til den fastsatte pris av 35 dollars pr. unse. En importavgift på 10 prosent (som imidlertid ikke omfatter alle importvarer) tar sikte på ytterligere reduksjon av den utenlandske konkurranse. I tillegg til disse handels- og valutapolitiske tiltakene blir generell pris- og lønnsstopp satt i verk for et tidsrom av tre måneder. På det finanspolitiske område innrømmes bl.a. en skattereduksjon ved investeringer og spesielle skattereduksjoner for bilindustrien.

16. Vest-Europa
Valutabørsene stengt som følge av dollarkrisen.

20. EF
EF-landenes forsøk på å komme fram til en felles valutapolitikk mislykkes.

23. Vest-Europa
De fleste vesteuropeiske land åpner sine valutabørser igjen.

23. Israel
Israelske pund devalueres med 20 prosent.

27. Storbritannia
Dollarkrisen fører til at den britiske regjering setter i verk en rekke kontrolltiltak for å begrense valutaspekulasjonen. Tiltakene innebærer bl.a. en begrensning av bankenes adgang til å veksle utenlandske valutabeløp i pund. Videre skal britiske banker inntil videre unnlate å betale renter på bankinnskott som disponeres av utlendinger og skal ikke motta nye innskott fra kunder utenfor sterlingområdet.

27. Sveits
De sveitsiske myndigheter beslutter at det ikke skal betales rente på utenlandsk kapital

som er blitt plassert i sveitsiske banker etter 31. juli.

28. Japan
Den japanske sentralbanken beslutter å la yenen «flyte».

Frankrike
De franske valutareservene økte sterkt i august. Stigningen må ses på bakgrunn av dollarkrisen og skjedde på tross av de tiltakene myndighetene hadde satt i verk i begynnelsen av måneden (bl. a. begrensning av bankenes adgang til å veksle utenlandsk valuta og forbud mot rentegodtgjørelse til utlendinger for innskott på mindre enn 3 måneder) for å bremse innstrømmingen av kortsiktig kapital fra utlandet. Praktisk talt hele økingen i valutabeholdningene i august fant sted i månedens første halvdel, dvs. før de franske myndigheter gikk over til «flytende» kurser for kapitaltransaksjoner.

September

2. Storbritannia
Den britiske regjering senker diskontoen fra 6 prosent til 5 prosent, den laveste sats på seks år. Nedsettelsen må ses på bakgrunn av dollarkrisen, som førte til omfattende spekulasjonsbetonte oppkjøp av pund og en meget sterk øking av Storbritannias valutareserver.

10. Sverige
Sveriges Riksbank setter diskontoen ned fra 6 prosent til 5,5 prosent. Tidligere i år — 10. mars — var diskontoen blitt satt ned fra 7 prosent til 6,5 prosent og 23. april ble den redusert ytterligere til 6 prosent. Alle tre nedsettelser var motivert både med hensynet til den innenlandske konjunkturdemping og utviklingen mot lavere renter i utlandet.

15. Nederland
Diskontoen settes ned fra 5½ prosent til 5 prosent for å dempe innstrømmingen av utenlandsk kapital.

22. Belgia
Diskontoen settes ned fra 6 prosent til 5½ prosent for å følge rentenivået i utlandet og stimulere økonomien.

27. Danmark
Regjeringen Baunsgaard går av etter at forhandlinger om dannelse av en firepartiregjering med deltakelse av sosialdemokratene er strandet.

Oktober

1. Sambandsstatene
Seks måneders lønnsstopp settes i verk for 4 850 000 offentlige tjenestemenn.

7. GATT
Romania blir medlem av GATT.

10. Sambandsstatene
Havnearbeiderstreiken, som har vart i 100 dager, opphører.

11. Danmark
Jens Otto Krag danner en sosialdemokratisk mindretallsregjering.

14. Vest-Tyskland
Diskontoen settes ned fra 5 prosent til 4½ prosent.

15. Italia
Diskontoen settes ned fra 5 prosent til 4½ prosent.

21. Danmark
Danmark innfører en importavgift på 10 prosent, som blir pålagt vel halvparten av dansk vareimport. Etter planen skal avgiften nedtrappes til 7 prosent fra 1. juli 1972 til 4 prosent fra 1. januar 1973 og falle helt bort fra 1. april 1973.

25. Canada
Diskontoen settes ned med ½ prosent til 4¾ prosent.

26. FN
Kina blir medlem av FN.

28. Frankrike
Diskontoen settes ned fra 6¾ prosent til 6½ prosent.

November

1. Vest-Tyskland
Minstereservesatsene senkes med 10 prosent. Bakgrunnen for dette tiltaket og for diskontoreduksjonen 14. oktober er stagnasjonstendensene i den innenlandske investeringsetterspørselen og hensynet til eksportbedriftene.

12. Sverige
Diskontoen settes ned fra 5½ prosent til 5 prosent med samme motivering som for de tidligere diskontoreduksjoner i 1971.

13. Sambandsstatene
Pris- og lønnsstoppen oppheves, men følges av offentlig kontroll med priser, lønninger og rente.

18. Finland
Tollen på konsumvarer settes opp med 2—5 prosent. Forhøyelsen berører bare i liten grad importen fra EFTA-landene og Sovjet-Samveldet, som for største delen er tollfri.

27. Japan
Japan sier seg villig til å skrive opp sin valuta med 12—15 prosent for å bidra til en løsning av de internationale valutaproblemer.

Desember

11. Frankrike
En moderasjon av kravet til bankenes minstereserver er beregnet å frigjøre 5 milliarder francs.

18.—19. Japan, Sambandsstatene og Vest-Europa
I et møte i Washington den 18. og 19. desember i den såkalte 10-landsgruppen (Belgia, Canada, Frankrike, Italia, Japan, Nederland, Sambandsstatene, Storbritannia, Sverige og Vest-Tyskland) blir det oppnådd enighet om umiddelbar gjeninnføring av et system med faste valutakurser, men med betydelig større svingningsmarginer enn tidligere. Sambandsstatene øker dollarprisen på gull fra 35 dollar til 38 dollar pr. unse og en rekke land endrer sine valutakurser. Blant annet blir japanske yen og vesttyske mark skrevet opp med henholdsvis 7,66 prosent og 4,61 prosent, mens italienske lire og danske, norske og svenske kroner blir skrevet ned med 1 prosent. For britiske pund og franske francs blir det ikke foretatt noen endringer. Etter amerikanske beregninger svarer kursendringene til en gjennomsnittlig devaluering av dollaren på om lag 10 prosent overfor resten av verden. Samtidig går Sambandsstatene med på å oppheve importavgiften på 10 prosent. På den annen side blir det oppnådd enighet om at det skal åpnes forhandlinger med EF og Japan med sikte på å redusere disse lands restriksjoner på Sambandsstatenes eksport.

20. Finland
Diskontoen settes ned fra 8½ prosent til 7¾ prosent for å stimulere økonomien.

23. Vest-Tyskland
Diskontoen settes ned med ½ prosent til 4 prosent.

29. Frankrike
Den franske regjering innfører temporært en 6 prosent importavgift på jordbruksimporten fra land utenfor EF.

29. Japan
Diskontoen senkes fra 5¼ prosent til 4¾ prosent.

Norge

Januar

1. Arbeidstakerne får rett til redusert førtidsalderspensjon fra folketrygden fra fylte 67 år.

1. Folketrygdens grunnbeløp blir forhøyet fra kr. 6 800 til kr. 7 200. Arbeidsgiveravgiften til folketrygden blir forhøyet fra 8,8 prosent til 13,0 prosent av pensjonsgrunnlaget; en del av økingen er imidlertid en direkte følge av at arbeidsgivertilskottet til syketrygden faller bort ved innlemmingen av syketrygd, yrkesskadetrygd og arbeidsløshetstrygd i folketrygden fra samme dato. Samtidig blir pensjonsdelen av medlemsavgiftene til folketrygden forhøyet fra 4,0 prosent til 4,5 prosent av pensjonsgivende lønnsinntekt og fra 7,8 prosent til 9,75 prosent av annen pensjonsgivende ervervsinntekt, og den tidligere syketrygdpremie blir erstattet av en egen avgift til folketrygden (syketrygddelen) på 3,2 prosent av antatt inntekt. Satsene for tilskott fra staten og kommunene blir samtidig satt opp.

1. Årsavgiften på personbiler blir satt opp med kr. 50. Det blir innført en elektrisitetsavgift på 0,4 øre pr. kWh på annet forbruk enn til husholdninger, mens den tidligere elektrisitetsavgift på 0,2 øre på alt forbruk blir sløyfet.

22. Det blir meddelt at staten har ervervet aksjemajoriteten (om lag 51 prosent) i Norsk Hydro ved oppkjøp av 61 500 aksjer fra utenlandske aksjonærer. Transaksjonen må ses på bakgrunn av Hydros engasjement i oljeindustrien.

Februar

9. Stortinget godkjenner enstemmig Regjeringens oppkjøp av 61 500 aksjer i Norsk Hydro.

14. Odelstinget vedtar at den skattefrie sparing heretter også skal omfatte innskott i spareforeninger og samvirkelag.

16. Lønns- og prisdepartementet offentliggjør en rekke unntak fra forskriftene om midlertidig prisstopp. Unntakene gjelder med øyeblikkelig virkning.

16. Stortinget vedtar at det skal opprettes et utbyggingsfond for landbruket med en startkapital på 150 mill. kr. Fondet skal erstatte en del nåværende fond og bevilgninger over landbruksbudsjettet.

19. Dagbladet bringer innholde i en fortrolig rapport fra Norges ambassadør ved EF til Utenriksdepartementet. I følge rapporten har et medlem av EF-kommisjonen gitt uttrykk for at Norges proteksjonistiske linje i jordbruks- og fiskerispørsmålene vil kunne hindre norsk medlemskap i EF.

26. Statsminister Borten opplyser at han har vist den fortrolige rapporten fra den norske ambassadør ved EF til den daglige leder for Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i Fellesmarkedet og bevegelsens pressesjef. Disse hevder imidlertid at de ikke er Dagbladets kilder; dette blir bekreftet av Dagbladet.

26. Ekspedisjonssjef Hermod Skånland blir i statsråd beskikket til ny nestformann i Norges Banks direksjon, etter Knut Getz Wold.

Mars

1. Fjernsynsavgiften forhøyes med kr. 50.

2. Med bakgrunn i lekkasjesaken (se 26. februar) og de politiske reaksjoner på denne innleverer statsminister Per Borten Regjeringens avskjedssøknad.

6. Tidligere statsråd Kjell Bondevik, Kristelig Folkeparti, får etter forhandlinger mellom de fire borgerlige partier i oppdrag av Kongen å danne ny regjering.

9. Forhandlingene mellom de fire borgerlige partier med sikte på å danne ny regjering under ledelse av Kjell Bondevik bryter sammen som følge av meningsforskjell om Norges holdning til EF-forhandlingene.

18. Arbeiderpartiets formann og parlamentariske leder, Trygve Bratteli, har dannet mindretallsregjering utgått av Arbeiderpartiet og framlegger sin tiltredelseserklæring i Stortinget.

30. Norge legger fram sine jordbrukskrav for EF på ministermøte i Brussel.

April

2. Regjeringen foreslår at 12 prosent av kapitaltilveksten til Folketrygdfondet i 1971, begrenset til 30 mill. kr., skal anbringes i Kommunalbanken. Etter forslaget vil forretnings- og sparebankene ikke få innskott fra folketrygden iår. (Se 11. juni).

14. Konsumprisindeksen viste pr. 15. mars 1971 en stigning på 7,9 poeng fra 15. mars 1970, og dette utløser et automatisk tillegg på 59 øre pr. time til alle voksne arbeidere i vårfagene med virkning fra 14. april.

30. Regjeringen foreslår å opprette et statlig norsk oljeselskap.

Mai

1. Grunnbeløpet i folketrygden blir forhøyet fra kr. 7 200 til kr. 7 500.

6. Kursnoteringsutvalget ved Oslo Børs vedtar å suspendere noteringene for ni lands valutaer som følge av den uklare situasjonen på valutamarkedet.

28. Statens og jordbruksorganisasjonenes forhandlere blir enige om ny tilleggsavtale for jordbruket om fordelingen av den beregnede inntektsøkingen i annet avtaleår (1. juli 1971—30. juni 1972). Den beregnede bruttoøking på 217 mill. kr. skal fordeles med 140,5 mill. kr. på økte priser, 36,6 mill. kr. til spesielle tiltak og 40 mill. kr. til medfinansiering av ferieordningen for bøndene.

10. Kursnoteringene (nominelle) blir tatt opp igjen ved Oslo Børs.

Juni

4. Tilleggsreservekravet for utlånsøkingen for de fem nordnorske forretningsbankene oppheves.

7. Stortinget vedtar ferieordning for jordbruket.

9. Den offisielle åpning av prøveproduksjonen av olje på Ekofiskfeltet finner sted.

11. Stortinget vedtar at fondsstyrene skal få anledning til å plassere inntil 12 prosent av tilveksten i Folketrygdfondet i 1971 som innskott i spare- og forretningsbankene (se 2. april).

11. Etter at Regjeringen hadde foreslått høyere avgiftssatser til Folketrygden enn

Stortingsopposisjonen kunne godta, blir et felles kompromissforslag fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre vedtatt av Stortinget med 105 mot 41 stemmer.

17. Stortinget vedtar mot 37 stemmer at forhandlingene om norsk medlemskap i EF skal fortsette.

Juli

1. Arbeidsgiveravgiften til Folketrygden blir hevet fra 13,0 prosent til 14,2 prosent av pensjonsgrunnlaget med rett for arbeidsgiverne til å trekke 0,4 prosent av arbeidstakernes lønn.

1. Med virkning fra 1. juli blir sparebanker med mer enn 10 mill. kr. i forvaltningskapital pålagt å holde primære tilleggsreserver.

23. Ved kgl. res. av 23. juli blir det gitt nye bestemmelser om forretningsbankenes plasseringsplikt.

August

1. Med virkning fra 1. august ble det i kgl. res. av 23. juli 1971 gitt bestemmelser om pliktige minstereserver av primære likvider for forretningsbankene.

4. Den første tanklast med norskprodusert olje kommer til norsk fastland for å bli raffinert i Norge.

16. Alle valutanoteringer suspenderes på Oslo Børs.

23. Valutabankene åpner igjen med litt lavere dollarkurser enn før suspensjonen.

September

1. Med virkning fra 1. september oppheves bestemmelsene om tilleggsreserver for forretningsbankene fastsatt ved Regjeringens resolusjon av 12. november 1970.

19.—20. Kommunevalgene gir framgang fra forrige kommunevalg (1967) for Kristelig Folkeparti og Senterpartiet samt NKP og SF sett under ett, tilbakegang for Arbeiderpartiet, Høyre og Venstre.

Oktober

5. Forslaget til statsbudsjett for 1972 viser en utgiftsside på 27,3 mrd. kr., en øking på 15,4 prosent i forhold til budsjettforslaget for 1971. Inntektssiden viser 24,0 mrd. kr., en øking på 16,2 prosent. Det budsjetterte overskottet før lånetransaksjoner i 1972 var 400 mill. kr. mot 200 mill. kr. etter budsjettforslaget for 1971 og 122 mill. kr. etter endelig vedtatt budsjett for 1971. Forslaget til statsbudsjett 1972 omfatter bl.a. innføring av skatt på gevinst ved aksjesalg, heving av særskatten til utviklingshjelp fra 1,0 til 1,1 prosent av antatt inntekt og ny forhøyelse av folketrygdavgiften i 1972. Videre varsles om endringer i skattereglene for utgifter til representasjon.

15. Ved Kronprinsregentens resolusjon av 15. oktober 1971 blir det gitt midlertidige forskrifter om meldeplikt for prisforhøyelser og om avanser ved videresalgspriser (se 15. november).

15. I samråd med Norges Bank vedtar Regjeringen i statsråd visse lettelser for kredittinstitusjoner med hovedkontor i Nord-Norge. For forretnings- og sparebanker settes satsen for plasseringsplikt ned fra 33 prosent til 15 prosent og for pensjonskasser og fonds fra 40 prosent til 20 prosent. Primærreservekravet for de nordnorske forretningsbanker blir redusert fra 5 prosent til 4 prosent og for sparebanker fra 4 prosent til 2 prosent.

November

15. Prisstoppen, som har vært under gradvis avvikling i løpet av året, blir brakt til endelig opphør.

Desember

13. På forhandlingsmøte på ministerplan i EF om de fire søkerlandenes fiskeripolitikk i tilfelle medlemskap oppnås enighet mellom EF og søkerlandene unntatt Norge.

20. Enighet mellom EF og Norge om jordbruket. Protokoll undertegnes.

20. Regjeringen beslutter å nedskrive kronen med 1 prosent i forhold til gull. Den nye kronepariteten er satt til 0,123170 gram fint gull pr. krone, svarende til kr. 6,64539 pr. U.S. dollar.

20. Statsbudsjettet for 1972 (se 5. oktober) vedtas av Stortinget i desember (salderingsdebatten) med Arbeiderpartiets og Venstres stemmer. I forbindelse med salderingen vedtas en bevilgning på 100 mill. kr. til «konjunkturberedskap».

Nasjonalregnskap.

	1967	1968	1969	1970*	1971*
A. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Mill. kr.					
Privat konsum	34 017	36 533	40 608	45 918	51 412
Offentlig konsum	8 881	9 763	10 831	11 957	13 832
Sivilt	6 803	7 492	8 309	9 185	10 705
Militært	2 078	2 271	2 522	2 772	3 127
Bruttoinvestering	24 841	23 988	24 764	32 632	37 338
Bygninger og anlegg	11 343	11 736	13 277	15 251	17 003
Skip og båter	5 303	4 726	2 652	5 173	7 633
Annet transportmateriell	2 093	2 284	2 704	2 762	3 187
Maskiner, redskap, inventar	5 479	5 398	5 742	6 832	7 930
Lagerendring	623	— 156	389	2 614	1 585
Eksportoverskott	— 837	1 648	1 634	— 860	— 2 100
Eksport	25 132	27 679	29 517	33 555	36 190
— Import	25 969	26 031	27 883	34 415	38 290
Bruttonasjonalprodukt	66 902	71 932	77 837	89 647	100 482
Kapitalslit	13 542	14 889	15 845	17 974	20 423
Bygninger og anlegg	4 565	4 889	5 382	6 054	6 724
Skip og båter	4 047	4 741	4 546	5 054	5 933
Annet transportmateriell	1 885	2 019	2 300	2 567	2 874
Maskiner, redskap, inventar	3 045	3 240	3 617	4 299	4 892
Nettonasjonalprodukt	53 360	57 043	61 992	71 673	80 059
B. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prosentvis fordeling.					
Privat konsum	50,8	50,7	52,2	51,2	51,2
Offentlig konsum	13,3	13,6	13,9	13,4	13,7
Sivilt	10,2	10,4	10,7	10,3	10,6
Militært	3,1	3,2	3,2	3,1	3,1
Bruttoinvestering	37,1	33,4	31,8	36,4	37,2
Bygninger og anlegg	17,0	16,3	17,0	17,0	16,9
Skip og båter	7,9	6,6	3,4	5,8	7,6
Annet transportmateriell	3,1	3,2	3,5	3,1	3,2
Maskiner, redskap, inventar	8,2	7,5	7,4	7,6	7,9
Lagerendring	0,9	— 0,2	0,5	2,9	1,6
Eksportoverskott	— 1,2	2,3	2,1	— 1,0	— 2,1
Eksport	37,6	38,5	37,9	37,4	36,0
— Import	38,8	36,2	35,8	38,4	38,1
Bruttonasjonalprodukt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kapitalslit	20,2	20,7	20,4	20,0	20,3
Bygninger og anlegg	6,8	6,8	6,9	6,7	6,7
Skip og båter	6,0	6,6	5,8	5,6	5,9
Annet transportmateriell	2,8	2,8	3,0	2,9	2,8
Maskiner, redskap, inventar	4,6	4,5	4,7	4,8	4,9
Nettonasjonalprodukt	79,8	79,3	79,6	80,0	79,7
C. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prisindekser. 1961 = 100.					
Privat konsum	127,1	131,4	135,5	149,1	158,9
Offentlig konsum	145,8	153,2	157,7	173,2	191,2
Sivilt	149,0	158,4	163,6	180,5	197,9
Militært	136,1	138,1	141,0	152,7	171,4
Bruttoinvestering	116,6	123,2	131,3	141,2	151,6
Bygninger og anlegg	130,3	134,6	142,5	154,2	164,4
Skip og båter	96,6	111,4	112,9	127,5	141,7
Annet transportmateriell	128,7	131,3	140,3	154,4	165,6
Maskiner, redskap, inventar	113,3	113,2	118,7	134,4	144,0
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	106,6	106,1	107,0	119,8	126,6
— Import	101,7	102,2	104,7	113,9	122,1
Bruttonasjonalprodukt	128,2	132,5	137,4	153,0	163,6
Kapitalslit	116,5	123,8	130,3	143,3	154,3
Bygninger og anlegg	131,1	135,5	143,6	155,5	166,1
Skip og båter	101,1	117,4	121,3	133,0	146,1
Annet transportmateriell	128,9	131,7	140,5	155,0	165,7
Maskiner, redskap, inventar	113,7	113,7	119,5	134,4	144,1
Nettonasjonalprodukt	131,5	135,0	139,3	155,6	166,1

Nasjonalregnskap (forts.).

	1967	1968	1969	1970*	1971*
D. Bruttonasjonalprodukt etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	2 335	2 784	2 603	2 993	3 086
Skogbruk m. v.	1 018	850	869	1 084	1 182
Fiske m. v.	1 089	908	973	1 380	1 424
Hvalfangst	38	18	3	4	4
Bergverksdrift m. v.	570	597	708	847	975
Industri	15 778	16 997	19 060	22 196	24 807
Bygge- og anleggsvirksomhet	5 423	5 618	6 313	6 885	7 843
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 863	2 060	2 203	2 728	2 972
Varehandel	12 073	12 555	13 693	15 219	17 210
Finansinstitusjoner	1 458	1 639	1 865	2 117	2 315
Forretningsbygg og boliger	3 075	3 394	3 702	4 199	4 664
Sjøfart	7 002	7 866	7 422	8 814	9 854
Tjenester i tilknytting til sjøfart	402	421	460	499	560
Annen samferdsel	4 088	4 473	4 896	5 800	6 380
Offentlig adm. og forsvar	2 579	2 787	3 089	3 346	3 935
Offentlig og privat tjenesteyting	5 636	6 263	6 990	8 021	9 326
Personlig tjenesteyting	1 212	1 324	1 430	1 692	1 884
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	1 263	1 378	1 558	1 823	2 061
Bruttonasjonalprodukt	66 902	71 932	77 837	89 647	100 482
E. Privat konsum. Mill. kr.					
Matvarer	9 085	9 652	10 358	11 992	13 197
Drikkevarer og tobakk	2 573	2 787	3 061	3 440	3 929
Bolig, lys og brensel	3 709	4 075	4 492	5 315	5 799
Møbler og husholdningsartikler	2 635	2 793	3 275	3 519	3 891
Klær og skotøy	4 161	4 351	4 699	5 381	5 828
Helsepleie og personlig hygiene	2 409	2 618	2 933	3 569	3 945
Reiser og transport	3 237	3 389	4 216	4 145	5 086
Fritidssysler og utdanning	2 251	2 415	2 689	2 984	3 323
Annet konsum	3 555	3 976	4 420	5 165	5 837
Spesifisert konsum	33 615	36 056	40 143	45 510	50 835
+ Korreksjonsposter[1]	402	477	465	408	577
Privat konsum	34 017	36 533	40 608	45 918	51 412
F. Bruttoinvestering uten lager etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	949	1 072	1 311	1 284	1 305
Skogbruk	219	207	209	205	198
Fiske m. v.	519	433	442	476	552
Hvalfangst	11	4	— 3	— 15	— 25
Bergverksdrift m. v.	169	266	249	272	346
Industri	4 110	3 566	3 657	4 715	5 363
Bygge- og anleggsvirksomhet	534	530	695	912	1 100
Elektrisitetsforsyning	1 472	1 500	1 621	1 757	1 834
Gassforsyning	1	1	1	–	–
Varehandel	1 184	1 233	1 448	1 522	1 899
Forretningsbygg	812	854	889	985	1 151
Boliger	3 411	3 760	4 297	5 109	5 848
Sjøfart	4 941	4 415	2 339	4 857	7 300
Tjenester i tilknytting til sjøfart	66	69	73	76	78
Annen samferdsel	1 699	1 865	2 102	2 231	2 381
Andre tjenesteytende næringer	474	514	573	645	752
Offentlig konsumkapital	3 647	3 855	4 472	4 987	5 671
Bruttoinvestering i fast kapital	24 218	24 144	24 375	30 018	35 753
Av dette i:					
Private foretak	17 570	17 023	16 381	21 100	25 889
Offentlige foretak	3 001	3 266	3 522	3 931	4 193
Offentlig konsumkapital	3 647	3 855	4 472	4 987	5 671

[1] Omfatter nordmenns konsum i utlandet minus utlendingers konsum av de spesifiserte poster.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1967	1968	1969	1970*	1971*
G. Øking i nasjonalformuen. Mill. kr.					
Privat kapitaltilvekst	5 468	5 220	5 170	7 494	6 971
Offentlig kapitaltilvekst[1]	4 401	4 962	4 849	5 699	7 144
Øking i nasjonalformuen	9 869	10 182	10 019	13 193	14 115
Innenlandsk nettoinvestering	11 299	9 099	8 919	14 658	16 915
Netto nedgang (+) eller øking (—) i Norges nettogjeld til utlandet[2]	— 1 430	1 083	1 100	— 1 465	— 2 800
H. Faktorinntekt etter næring. Mill. kr.					
Nettonasjonalprodukt	53 360	57 043	61 992	71 673	80 059
— Indirekte skatter[4]	8 644	9 148	10 565	14 610	16 495
+ Subsidier[4]	2 604	2 862	3 553	4 174	4 793
Faktorinntekt	47 320	50 757	54 980	61 237	68 357
Av dette i:					
Jordbruk	1 828	2 269	2 033	1 976	1 956
Skogbruk m. v.	998	836	853	914	1 012
Fiske m. v.	726	547	614	863	856
Hvalfangst	27	8	1	4	4
Bergverksdrift m. v.	539	516	650	685	759
Industri	13 306	14 442	16 315	18 696	20 733
Herav: Skjermede industrigrupper	4 990	5 431	6 166	6 681	7 743
Konkurranseutsatte industrigr.[3]	8 316	9 011	10 149	12 015	12 990
Bygge- og anleggsvirksomhet	4 357	4 419	4 927	5 471	6 251
Kraft- og vannforsyning m. v.	951	1 080	1 124	1 177	1 292
Varehandel	5 923	6 143	6 373	6 822	7 693
Finansinstitusjoner	1 510	1 684	1 935	2 184	2 411
Forretningsbygg og boliger	1 545	1 739	1 893	2 135	2 367
Sjøfart	3 269	3 479	3 240	4 096	4 318
Tjenester i tilknytting til sjøfart	356	372	409	442	498
Annen samferdsel	2 742	3 066	3 314	3 397	3 792
Offentlig adm. og forsvar	2 579	2 787	3 089	3 346	3 935
Offentlig og privat tjenesteyting	5 568	6 173	6 921	7 711	9 014
Personlig tjenesteyting	1 096	1 197	1 289	1 318	1 466
I. Lønn etter næring. Mill. kr.					
Lønn	31 118	33 715	36 636	41 059	47 365
Av dette i:					
Jordbruk	133	131	135	140	..
Skogbruk m. v.	333	300	292	280	..
Fiske m. v.	100	103	100	103	..
Hvalfangst	14	9	1	1	..
Bergverksdrift m. v.	251	263	281	331	..
Industri	9 326	10 012	10 896	12 468	..
Herav: Skjermede industrigrupper	3 332	3 628	3 976	4 546	..
Konkurranseutsatte industrigr.[3]	5 994	6 384	6 920	7 922	..
Bygge- og anleggsvirksomhet	3 085	3 241	3 530	4 071	..
Kraft- og vannforsyning m. v.	424	474	525	581	..
Varehandel	3 630	4 046	4 431	4 934	..
Finansinstitusjoner	950	1 046	1 163	1 347	..
Forretningsbygg og boliger	27	33	38	43	..
Sjøfart	2 315	2 477	2 491	2 524	..
Tjenester i tilknytting til sjøfart	273	289	313	347	..
Annen samferdsel	2 289	2 502	2 685	2 934	..
Offentlig adm. og forsvar	2 579	2 787	3 089	3 346	..
Offentlig og privat tjenesteyting	4 486	5 017	5 619	6 429	..
Personlig tjenesteyting	903	985	1 047	1 180	..

[1] Kapitaltilvekst i offentlig forvaltning og offentlige foretak. [2] Her satt lik overskott på driftsregnskapet overfor utlandet. [3] Se noter til tabell M. [4] Se note 4 tabell Q.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1967	1968	1969	1970*	1971*
J. Eierinntekt etter næring. Mill. kr.					
Eierinntekt	16 202	17 042	18 344	20 178	20 992
Av dette i:					
Jordbruk	1 695	2 138	1 898	1 836	..
Skogbruk m. v.	665	536	561	634	..
Fiske m. v.	626	444	514	760	..
Hvalfangst	13	—1	–	3	..
Bergverksdrift m. v.	288	253	369	354	..
Industri	3 980	4 430	5 419	6 228	..
Herav: Skjermede industrigrupper	1 658	1 803	2 190	2 135	..
Konkurranseutsatte industrigrp.[1]	2 322	2 627	3 229	4 093	..
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 272	1 178	1 397	1 400	..
Kraft- og vannforsyning m. v.	527	606	599	596	..
Varehandel	2 293	2 097	1 942	1 888	..
Finansinstitusjoner	560	638	772	837	..
Forretningsbygg og boliger	1 518	1 706	1 855	2 092	..
Sjøfart	954	1 002	749	1 572	..
Tjenester i tilknytting til sjøfart	83	83	96	95	..
Annen samferdsel	453	564	629	463	..
Offentlig adm. og forsvar	–	–	–	–	..
Offentlig og privat tjenesteyting	1 082	1 156	1 302	1 282	..
Personlig tjenesteyting	193	212	242	138	..
K. Faktorinntekt etter inntektstype. Mill. kr.					
Privat inntekt av arbeid og kapital	46 534	49 241	53 918	59 986	67 115
Lønn	31 118	33 715	36 636	41 059	47 365
Herav: Kontraktmessig lønn	27 792	29 931	32 414	36 268	41 092
Arbeidsgivers andel av trygdepremier m. v.	3 326	3 784	4 222	4 791	6 273
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk m. v. og fiske m. v.	2 766	2 913	2 725	2 966	3 035
Inntekt av boliger	370	363	293	339	490
Personlige renteinntekter (netto)	745	817	903	970	1 067
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	11 535	11 433	13 361	14 652	15 158
Offentlig nettoinntekt av kapital	158	910	590	767	642
Renter, aksjeutbytter og inntektsført overskott av offentlige foretak	—65	97	102	117	11
Skatt på offentlige foretak	60	62	63	65	67
Kapitaltilvekst i offentlige foretak	163	751	425	585	564
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	628	606	472	484	600
Faktorinntekt	47 320	50 757	54 980	61 237	68 357
L. Faktorinntekt etter inntektstype. Prosentvis fordeling.					
Privat inntekt av arbeid og kapital	98,4	97,0	98,0	97,9	98,2
Lønn	65,8	66,4	66,6	67,0	69,3
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk m. v. og fiske m. v.	5,8	5,8	5,0	4,8	4,4
Inntekt av boliger	0,8	0,7	0,5	0,6	0,7
Personlige renteinntekter (netto)	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	24,4	22,5	24,3	23,9	22,2
Offentlig nettoinntekt av kapital	0,3	1,8	1,1	1,3	0,9
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	1,3	1,2	0,9	0,8	0,9
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

[1] Se noter til tabell M.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1967	1968	1969	1970*	1971*
M. Inntekter i skjermede og konkurranseutsatte næringer. Mill. kr.					
Inntekt av jordbruk og mjølkeforedling ..	2 196	2 666	2 519	2 463	..
Lønn utenom jordbruk og mjølkeforedling	30 826	33 413	36 318	40 717	..
Herav: Skjermede næringer[1]	21 673	23 708	26 045	29 347	..
Konkurranseutsatte næringer[2] .	9 153	9 705	10 273	11 370	..
Eierinntekt utenom jordbruk og mjølkeforedling	14 298	14 678	16 143	18 057	..
Herav: Skjermede næringer[1]	9 411	9 788	10 706	10 674	..
Konkurranseutsatte næringer[2] .	4 887	4 890	5 437	7 383	..
Faktorinntekt	47 320	50 757	54 980	61 237	68 357
N. Inntekter i skjermede og konkurranseutsatte næringer. Prosentvis fordeling.					
Inntekt av jordbruk og mjølkeforedling ..	4,7	5,3	4,6	4,0	..
Lønn utenom jordbruk og mjølkeforedling	65,1	65,8	66,0	66,5	..
Herav: Skjermede næringer[1]	45,8	46,7	47,3	47,9	..
Konkurranseutsatte næringer[2] .	19,3	19,1	18,7	18,6	..
Eierinnt. utenom jordbr. og mjølkeforedl.	30,2	28,9	29,4	29,5	..
Herav: Skjermede næringer[1]	19,9	19,3	19,5	17,4	..
Konkurranseutsatte næringer[2] .	10,3	9,6	9,9	12,1	..
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	..
O. Driftsregnskapet overfor utlandet. Mill. kr.					
Varer og tjenester:					
Eksport:					
Varer fob[3]	10 973	11 969	13 601	15 503	16 150
Skip, nybygde	529	534	403	810	1 050
Skip, eldre	993	1 431	1 916	1 369	850
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	10 100	10 930	10 550	12 490	14 300
Reisetrafikk	732	774	914	1 128	1 240
Andre tjenester	1 805	2 041	2 133	2 255	2 600
I alt	25 132	27 679	29 517	33 555	36 190
Import:					
Varer cif[3]	16 150	16 916	19 693	23 784	25 150
Skip	3 724	2 726	1 687	2 978	3 750
Skipsfartens utgifter i utlandet	4 400	4 540	4 535	5 275	6 600
Reisetrafikk	647	691	824	1 014	1 240
Andre tjenester.....	1 048	1 158	1 144	1 364	1 550
I alt	25 969	26 031	27 883	34 415	38 290
Eksportoverskott	— 837	1 648	1 634	— 860	— 2 100
Renter og stønader:					
Fra utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o. l.	418	535	885	962	870
Stønader	277	336	344	368	445
I alt	695	871	1 229	1 330	1 315
Til utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o. l.	1 046	1 141	1 357	1·446	1 470
Stønader	242	295	406	489	545
I alt	1 288	1 436	1 763	1 935	2 015
Rente- og stønadsoverskott	— 593	— 565	— 534	— 605	— 700
Overskott på driftsregnskapet	— 1 430	1 083	1 100	— 1 465	— 2 800

[1] Utenom jordbruk og mjølkeforedling. [2] Skogbruk, fiske, hvalfangst, bergverksdrift, sjøfart, lufttransport og konkurranseutsatt industri (tobakksindustri, tekstilindustri, bekledningsindustri, treforedlingsindustri, gummivareindustri, kjemisk industri, kull- og mineraloljeforedling, primær jern- og metallindustri, jern- og metallvareindustri, maskinindustri, elektroteknisk industri, skipsindustri og «diverse industri»). [3] Omfatter også varer utenom handelsstatistikken.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1967	1968	1969	1970*	1971*
P. Private inntekter og utgifter. Mill. kr.					
Inntekter:					
Privat inntekt av arbeid og kapital[1]	46 534	49 241	53 918	59 986	67 115
Stønader fra det offentlige[2]	6 374	7 357	8 491	11 294	13 562
Stønader fra utlandet	277	336	344	368	445
Inntekter i alt	53 185	56 934	62 753	71 648	81 122
Utgifter:					
Direkte skatter og trygdepremier[3]	13 565	15 052	16 814	18 046	22 524
Stønader til utlandet	135	129	161	190	215
Privat konsum	34 017	36 533	40 608	45 918	51 412
Privat kapitaltilvekst	5 468	5 220	5 170	7 494	6 971
Utgifter i alt	53 185	56 934	62 753	71 648	81 122
Q. Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter.[4] Mill. kr.					
Inntekter:					
Formuesinntekt	659	924	1 012	1 226	1 310
Direkte skatter og trygdepremier	13 625	15 114	16 877	18 111	22 591
Indirekte skatter	8 644	9 148	10 565	14 610	16 495
Stønader fra utlandet	–	–	–	–	–
Inntekter i alt	22 928	25 186	28 454	33 947	40 396
Utgifter:					
Renteutgifter	724	827	910	1 109	1 299
Stønader til private konsumenter	6 374	7 357	8 491	11 294	13 562
Subsidier	2 604	2 862	3 553	4 174	4 793
Stønader til utlandet	107	166	245	299	330
Offentlig konsum	8 881	9 763	10 831	11 957	13 832
Kapitaltilvekst	4 238	4 211	4 424	5 114	6 580
Utgifter i alt	22 928	25 186	28 454	33 947	40 396
R. Sysselsetting etter næring. 1 000 årsverk.					
Årsverk utført av selvstendige	351	340	332	323	..
Årsverk utført av lønnstakere	1 188	1 203	1 223	1 257	..
Årsverk utført i alt	1 539	1 543	1 555	1 580	..
Av dette i:					
Jordbruk	213	204	197	191	..
Skogbruk m.v.	17	14	13	12	..
Fiske m.v.	35	35	33	32	..
Hvalfangst	–	–	–	–	..
Bergverksdrift	9	9	9	9	..
Industri	388	385	388	399	..
Herav: Skjermede industrigrupper	152	152	151	154	..
Konkurranseutsatte industrigrp.[5]	236	233	237	245	..
Bygge- og anleggsvirksomhet	128	126	129	132	..
Kraft- og vannforsyning m.v.	14	15	15	15	..
Varehandel	193	197	201	206	..
Finansinstitusjoner	29	30	31	33	..
Forretningsbygg og boliger	3	4	4	4	..
Sjøfart	61	59	55	51	..
Tjenester i tilknytting til sjøfart	11	11	11	11	..
Annen samferdsel	92	94	96	96	..
Offentlig adm. og forsvar	90	93	96	97	..
Offentlig og privat tjenesteyting	180	191	201	215	..
Personlig tjenesteyting	76	76	76	77	..

[1] For spesifikasjon se tabell K side *4. [2] Inkluderer ytelser fra sosiale trygder. [3] Ekskl. skatter fra offentlige foretak. [4] I denne tabell og ellers i nasjonalregnskapet er skatter, avgifter, subsidier og stønader i prinsippet registrert med de i året påløpne (i motsetning til innbetalte) beløp. Tallene for offentlige inntekter og utgifter i nasjonalregnskapet kan derfor avvike fra tallene i de offentlige regnskaper, jfr. tabell 88. [5] Se noter til tabell M.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1967	1968	1969	1970*	1971*
S. Bruttonasjonalprodukt etter næring. I 1961-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	1 800	2 055	1 846	1 780	1 788
Skogbruk m. v.	908	843	861	877	892
Fiske m. v.	1 122	934	838	820	846
Hvalfangst	35	31	4	2	2
Bergverksdrift m. v.	537	568	634	665	712
Industri	13 120	13 534	14 374	14 878	15 317
Bygge- og anleggsvirksomhet	3 569	3 552	3 693	3 913	4 083
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 520	1 715	1 683	1 702	1 839
Varehandel	8 622	8 941	9 761	10 067	10 394
Finansinstitusjoner	984	982	1 145	1 229	1 198
Forretningsbygg og boliger	2 584	2 729	2 893	3 056	3 207
Sjøfart	6 731	7 304	7 212	7 283	8 085
Tjenester i tilknytting til sjøfart	292	301	299	315	330
Annen samferdsel	3 266	3 420	3 630	3 833	4 092
Offentlig adm. og forsvar	1 684	1 712	1 819	1 853	1 979
Offentlig og privat tjenesteyting	3 681	3 824	4 070	4 344	4 580
Personlig tjenesteyting	756	782	794	815	844
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	985	1 047	1 112	1 171	1 235
Bruttonasjonalprodukt	52 196	54 274	56 668	58 603	61 423
T. Privat konsum. I 1961-priser. Mill. kr.					
Matvarer	6 868	7 082	7 306	7 518	7 787
Drikkevarer og tobakk	1 854	1 993	2 125	2 213	2 287
Bolig, lys og brensel	3 095	3 302	3 516	3 688	3 811
Møbler og husholdningsartikler	2 262	2 350	2 697	2 623	2 800
Klær og skotøy	3 328	3 394	3 611	3 826	3 943
Helsepleie og personlig hygiene	1 814	1 924	2 063	2 382	2 479
Reiser og transport	2 794	2 818	3 418	3 105	3 478
Fritidssysler og utdanning	1 866	1 923	2 042	2 060	2 182
Annet konsum	2 617	2 731	2 933	3 130	3 280
Spesifisert konsum	26 498	27 517	29 711	30 545	32 047
+ Korreksjonsposter[1]	257	290	254	255	306
Privat konsum	26 755	27 807	29 965	30 800	32 353
U. Bruttoinvestering uten lager etter næring. I 1961-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	744	819	943	880	833
Skogbruk	181	179	170	163	144
Fiske m. v.	464	375	379	375	401
Hvalfangst	9	3	— 2	— 9	— 12
Bergverksdrift m. v.	132	220	189	186	218
Industri	3 368	2 886	2 786	3 289	3 494
Bygge- og anleggsvirksomhet	469	464	580	675	761
Elektrisitetsforsyning	1 138	1 116	1 118	1 140	1 116
Gassforsyning	1	1	1	–	–
Varehandel	1 006	1 041	1 161	1 046	1 202
Forretningsbygg	639	645	643	656	719
Boliger	2 684	2 857	3 124	3 435	3 711
Sjøfart	5 176	3 988	2 095	3 816	5 151
Tjenester i tilknytting til sjøfart	49	52	50	50	47
Annen samferdsel	1 330	1 443	1 519	1 484	1 500
Andre tjenesteytende næringer	454	502	548	451	490
Offentlig konsumkapital	2 810	2 879	3 129	3 186	3 386
Bruttoinvestering i fast kapital	20 654	19 470	18 433	20 823	23 161

[1] Se note 1 side *2.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1967	1968	1969	1970*	1971*
V. Nasjonalprodukt etter anvendelse. I 1961-priser. Mill. kr.					
Privat konsum	26 755	27 807	29 965	30 800	32 353
Offentlig konsum	6 093	6 374	6 867	6 904	7 233
Sivilt	4 566	4 730	5 078	5 089	5 409
Militært	1 527	1 644	1 789	1 815	1 824
Bruttoinvestering	21 306	19 474	18 864	23 114	24 624
Bygninger og anlegg	8 706	8 721	9 319	9 893	10 344
Skip og båter	5 488	4 242	2 349	4 058	5 385
Annet transportmateriell	1 626	1 739	1 927	1 789	1 925
Maskiner, redskap, inventar	4 834	4 768	4 838	5 083	5 507
Lagerendring	652	4	431	2 291	1 463
Eksportoverskott	— 1 958	619	972	— 2 215	— 2 787
Eksport	23 582	26 081	27 596	28 007	28 584
— Import	25 540	25 462	26 624	30 222	31 371
Bruttonasjonalprodukt	52 196	54 274	56 668	58 603	61 423
Kapitalslit	11 628	12 030	12 162	12 547	13 237
Bygninger og anlegg	3 483	3 608	3 748	3 892	4 047
Skip og båter	4 004	4 039	3 749	3 800	4 060
Annet transportmateriell	1 462	1 533	1 637	1 656	1 734
Maskiner, redskap, inventar	2 679	2 850	3 028	3 199	3 396
Nettonasjonalprodukt	40 568	42 244	44 506	46 056	48 186
W. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Vekstrater.					
Privat konsum	4,4	3,9	7,8	2,8	5,0
Offentlig konsum	8,0	4,6	7,7	0,5	4,8
Sivilt	9,2	3,6	7,4	0,2	6,3
Militært	4,5	7,7	8,8	1,5	0,5
Bruttoinvestering	9,1	— 8,6	— 3,1	22,5	6,5
Bygninger og anlegg	9,9	0,2	6,9	6,2	4,6
Skip og båter	13,6	— 22,7	— 44,6	72,8	32,7
Annet transportmateriell	0,2	6,9	10,8	— 7,2	7,6
Maskiner, redskap, inventar	10,2	— 1,4	1,5	5,1	8,3
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	10,4	10,6	5,8	1,5	2,1
— Import	12,3	— 0,3	4,6	13,5	3,8
Bruttonasjonalprodukt	5,6	4,0	4,4	3,4	4,8
Kapitalslit	6,4	3,5	1,1	3,2	5,5
Bygninger og anlegg	4,1	3,6	3,9	3,8	4,0
Skip og båter	8,0	0,9	— 7,2	1,4	6,8
Annet transportmateriell	4,8	4,9	6,8	1,2	4,7
Maskiner, redskap, inventar	7,9	6,4	6,2	5,6	6,2
Nettonasjonalprodukt	5,4	4,1	5,4	3,5	4,6
X. Bruttoprodukt pr. årsverk. Indekstall. 1961 = 100.					
Jordbruk og mjølkeforedling	112,7	133,7	123,9	123,1	..
Andre skjermede næringer[1]	115,0	116,3	120,7	122,4	..
Konkurranseutsatte næringer[1]	148,0	158,0	164,5	167,3	..
Alle næringer	128,2	132,9	137,7	140,2	..

[1] Se noter til tabell M.

Vedlegg 1

Appendix 1

Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå siden 1. januar 1971

Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 January 1971

I serien Norges offisielle statistikk (NOS):

Rekke XII **Boktrykk 1971**

Nr. 265 Økonomisk utsyn over året 1970 *Economic Survey* Sidetall 179 Pris kr. 15,00
— 266 Syketrygden 1969 *National Health Insurance* Sidetall 120 Pris kr. 9,00
— 267 Fiskeristatistikk 1968 *Fishery Statistics* Sidetall 103 Pris kr. 8,00
— 268 Yrkesskadetrygden 1963—1965 *Occupational Injuries Insurance* Sidetall 208 Pris kr. 9,00
— 269 Statistisk årbok 1971 *Statistical Yearbook of Norway* Sidetall 448 Pris kr. 15,00
— 270 Skogbrukstelling 1967 III *Census of Forestry III* Sidetall 169 Pris kr. 9,00

Rekke A **Offsettrykk 1971**

Nr. 381 Undervisningsstatistikk Folkehøgskolar 1. oktober 1970 *Educational Statistics Folk High Schools* Sidetall 29 Pris kr. 3,50
— 382 Byggearealstatistikk 1969 *Building Statistics* Sidetall 63 Pris kr. 5,00
— 383 Veterinærstatistikk 1969 *Veterinary Statistics* Sidetall 65 Pris kr. 5,00
— 384 Bøndenes formue, gjeld og inntekt 1968 *The Holders' Property, Debt and Income* Sidetall 87 Pris kr. 5,00
— 385 Industristatistikk 1969 *Industrial Statistics* Sidetall 163 Pris kr. 6,00
— 386 Regnskapsstatistikk 1969 *Statistics of Accounts* Sidetall 69 Pris kr. 4,50
— 387 Varehandelsstatistikk 1969 *Wholesale and Retail Trade Statistics* Sidetall 87 Pris kr. 5,00
— 388 Psykiatriske sykehus 1969 *Mental Hospitals* Sidetall 51 Pris kr. 5,00
— 389 Undervisningsstatistikk Høgre allmennskoler 1. oktober 1970 *Educational Statistics Secondary General Schools* Sidetall 49 Pris kr. 4,50
— 390 Lønnsstatistikk for ansatte i jordbruket September 1970 *Wage Statistics for Wage-Earning and Salaried Employees in Agriculture* Sidetall 29 Pris kr. 3,50
— 391 Inntektsstatistikk 1967 *Income Statistics* Sidetall 95 Pris kr. 5,00
— 392 Kriminalstatistikk Fanger 1969 *Criminal Statistics Prisoners* Sidetall 51 Pris kr. 5,00
— 393 Nasjonalregnskap 1953—1969 *National Accounts* Sidetall 55 Pris kr. 5,00
— 394 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart November 1970 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade* Sidetall 29 Pris kr. 3,50
— 395 Samferdselsstatistikk 1969 *Transport and Communication Statistics* Sidetall 167 Pris kr. 6,00
— 396 Formuesstatistikk 1967 *Property Statistics* Sidetall 71 Pris kr. 5,00
— 397 Lønnsstatistikk for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1970 *Wage Statistics for Workers in Mining and Manufacturing* Sidetall 31 Pris kr. 4,50
— 398 Hotellstatistikk 1970 *Hotel Statistics* Sidetall 43 Pris kr. 3,50
— 399 Arbeidsmarkedstatistikk 1970 *Labour Market Statistics* Sidetall 71 Pris kr. 5,00
— 400 Undervisningsstatistikk Vaksenopplæring og folkeopplysning 1969 *Educational Statistics Adult Education and Popular Education* Sidetall 47 Pris kr. 4,50
— 401 Dødsårsaker 1969 *Causes of Death* Sidetall 95 Pris kr. 5,00
— 402 Kriminalstatistikk Tilbakefall 1966—1969 blant siktede i 1965—1966 *Criminal Statistics Recidivism among Persons Charged with Crimes* Sidetall 33 Pris kr. 4,50
— 403 Utenrikshandel 1970 I *External Trade I* Sidetall 223 Pris kr. 11,00
— 404 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Østfold *Census of Agriculture Østfold* Sidetall 43 Pris kr. 5,00

Rekke A **Offsettrykk 1971 (forts.)**

Nr. 405 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Akershus og Oslo *Census of Agriculture Akershus and Oslo* Sidetall 41 Pris kr. 5,00
— 406 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Hedmark *Census of Agriculture Hedmark* Sidetall 41 Pris kr. 5,00
— 407 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Oppland *Census of Agriculture Oppland* Sidetall 43 Pris kr. 5,00
— 408 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Buskerud *Census of Agriculture Buskerud* Sidetall 35 Pris kr. 5,00
— 409 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Vestfold *Census of Agriculture Vestfold* Sidetall 37 Pris kr. 5,00
— 410 Undervisningsstatistikk Gymnaseksamen 1969 *Educational Statistics Matriculation Examinations* Sidetall 63 Pris kr. 5,00
— 411 Helsestatistikk 1969 *Health Statistics* Sidetall 71 Pris kr. 5,00
— 412 Folketallet i kommunene 1970—1971 *Population in Municipalities* Sidetall 39 Pris kr. 4,50
— 413 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 I Talet på bruk, eige- og leigeforhold og brukarane etter ymse kjenneteikn *Census of Agriculture I Number of Holdings, Ownership and Tenancy Holders Distributed according to Different Characteristics* Sidetall 175 Pris kr. 7,00
— 414 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Rogaland *Census of Agriculture Rogaland* Sidetall 41 Pris kr. 5,00
— 415 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Vest-Agder *Census of Agriculture Vest-Agder* Sidetall 25 Pris kr. 5,00
— 416 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Aust-Agder *Census of Agriculture Aust-Agder* Sidetall 33 Pris kr. 5,00
— 417 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Telemark *Census of Agriculture Telemark* Sidetall 33 Pris kr. 5,00
— 418 Jaktstatistikk 1970 *Hunting Statistics* Sidetall 45 Pris kr. 4,50
— 419 Skogavvirking til salg og industriell produksjon 1969—70 *Roundwood Cut for Sale and Industrial Production* Sidetall 37 Pris kr. 4,50
— 420 Sivilrettsstatistikk 1970 *Civil Judicial Statistics* Sidetall 31 Pris kr. 4,50
— 421 Skattestatistikk 1969 *Tax Statistics* Sidetall 121 Pris kr. 5,00
— 422 Lønnsstatistikk 1970 *Wage Statistics* Sidetall 65 Pris kr. 5,00
— 423 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Hordaland og Bergen *Census of Agriculture Hordaland and Bergen* Sidetall 49 Pris kr. 5,00
— 424 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Møre og Romsdal *Census of Agriculture Møre and Romsdal* Sidetall 49 Pris kr. 5,00
— 425 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Sogn og Fjordane *Census of Agriculture Sogn and Fjordane* Sidetall 41 Pris kr. 5,00
— 426 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Sør-Trøndelag *Census of Agriculture Sør-Trøndelag* Sidetall 41 Pris kr. 5,00
— 427 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 II Areal, frukttre og bærbuskar, veksthus og -benker Bruk som dyrkar ymse vekstar *Census of Agriculture II Area, Fruit Trees, Bacciferous Shrubs and Nurseries Holdings Cultivating Various Crops* Sidetall 213 Pris kr. 7,00
— 428 Jordbruksstatistikk 1970 *Agricultural Statistics* Sidetall 107 Pris kr. 6,00
— 429 Utenrikshandel 1970 II *External Trade II* Sidetall 241 Pris kr. 11,00
— 430 Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere pr. 1. januar 1971 *Wage Statistics for Local Government Employees* Sidetall 83 Pris kr. 5,00
— 431 Alkoholstatistikk 1970 *Alcohol Statistics* Sidetall 37 Pris kr. 4,50
— 432 Flyttestatistikk 1970 *Migration Statistics* Sidetall 67 Pris kr. 5,00
— 433 Legestatistikk 1970 *Statistics on Physicians* Sidetall 49 Pris kr. 5,00
— 434 Sosialhjelpstatistikk 1969 *Social Care Statistics* Sidetall 83 Pris kr. 5,00
— 435 Veitrafikkulykker 1970 *Road Traffic Accidents* Sidetall 63 Pris kr. 5,00
— 436 Undervisningsstatistikk Fag- og yrkesskoler 1. oktober 1970 *Educational Statistics Vocational Schools* Sidetall 95 Pris kr. 5,00
— 437 Undervisningsstatistikk Folke- og framhaldsskoler 1. oktober 1970 *Educational Statistics Primary and Continuation Schools* Sidetall 75 Pris kr. 5,00
— 438 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Nord-Trøndelag *Census of Agriculture Nord-Trøndelag* Sidetall 41 Pris kr. 5,00
— 439 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Nordland *Census of Agriculture Nordland* Sidetall 57 Pris kr. 5,00
— 440 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Troms *Census of Agriculture Troms* Sidetall 41 Pris kr. 5,00
— 441 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 Finnmark *Census of Agriculture Finnmark* Sidetall 33 Pris kr. 5,00
— 442 Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel 1. mars 1971 *Wage Statistics for Employees in Wholesale and Retail Trade* Sidetall 67 Pris kr. 4,50
— 443 Skogstatistikk 1970 *Forestry Statistics* Sidetall 107 Pris kr. 6,00
— 444 Veterinærstatistikk *Veterinary Statistics* Sidetall 67 Pris kr. 5,00
— 445 Rutebilstatistikk 1970 *Scheduled Road Statistics* Sidetall 41 Pris kr. 3,50
— 446 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 III Husdyrhald *Census of Agriculture III Livestock* Sidetall 149 Pris kr. 6,00

Rekke A Offsettrykk 1971 (forts.)

Nr. 447 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart Mars 1971 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Ocean Transport* Sidetall 33 Pris kr. 3,50
— 448 Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1970 *Population by Age and Marital Status* Sidetall 149 Pris kr. 6,00
— 449 Statistisk fylkeshefte 1971 Aust-Agder Sidetall 105 Pris kr. 6,00
— 450 Byggearealstatistikk 1970 *Building Statistics* Sidetall 63 Pris kr. 5,00
— 451 Ferieundersøkelsen 1970 *Holiday Survey* Sidetall 99 Pris kr. 5,00
— 452 Laks- og sjøaurefiske 1970 *Salmon and Sea Trout Fisheries* Sidetall 55 Pris kr. 5,00
— 453 Elektrisitetsstatistikk 1970 *Electricity Statistics* Sidetall 51 Pris kr. 4,50
— 454 Sosial hjemmehjelp 1970 *Social Home-Help Services* Sidetall 39 Pris kr. 4,50
— 455 Jordbruksteljinga 20. juni 1969 IV Maskinar, reiskapar, bygningar, driftsanlegg m. v. *Census of Agriculture IV Machines, Implements, Buildings, Farm Installations, etc.* Sidetall 159 Pris kr. 6,00
— 456 Kriminalstatistikk Forbrytelser etterforsket av politiet 1970 *Criminal Statistics Crimes Investigated by the Police* Sidetall 69 Pris kr. 5,00
— 457 Kommunevalget 1971 I *Municipal Elections I* Sidetall 101 Pris kr. 8,00
— 458 Folkemengdens bevegelse 1970 *Vital Statistics and Migration Statistics* Sidetall 55 Pris kr. 5,00
— 459 Friluftslivundersøkelse 1970 *Outdoor Life* Sidetall 77 Pris kr. 5,00
— 460 Regnskapsstatistikk 1970 *Statistics of Accounts* Sidetall 99 Pris kr. 6,00

Rekke XII Boktrykk 1972

Nr. 271 Økonomisk utsyn over året 1971 *Economic Survey* Sidetall 201 Pris kr. 15,00

I serien Samfunnsøkonomiske studier (SØS):

Nr. 21 Estimating Production Functions and Technical Change from Micro Data An Exploratory Study of Individual Establishment Time-Series from Norwegian Mining and Manufacturing 1959—1967 *Estimering av produktfunksjoner og tekniske endringer fra mikro data Analyser på grunnlag av tidsrekker for individuelle bedrifter fra norsk bergverk og industri* Sidetall 226 Pris kr. 9,00

I serien Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART):

Nr. 40 Two Articles on Statistical Data Files and Their Utilization in Socio-Demographic Model Building *To artikler om statistiske dataarkiver og deres bruk i sosio-demografisk modellbygging* Sidetall 30 Pris kr. 7,00

— 41 Data Sources and User Operations of MODIS, a Macro-Economic Model for Short Term Planning *Datagrunnlag og brukermedvirkning ved MODIS, en makro-økonomisk modell for planlegging på kort sikt* Sidetall 31 Pris kr. 7,00

— 42 Fordelingsvirkninger av indirekte skatter og subsidier *Distributive Effects of Indirect Taxes and Subsidies* Sidetall 42 Pris kr. 5,00

— 43 Aktuelle skattetall 1970 *Current Tax Data* Sidetall 53 Pris kr. 7,00

Vedlegg 2

Appendix 2

Utvalgte publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)

Selected publications in the series Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)

Nr.	4	Innføring i maskinregning. Hefte 1. Addisjonsmaskiner
—	5	Innføring i maskinregning. Hefte 2. Kalkulasjonsmaskiner
—	8	Framlegg til nordisk statistisk terminologi
—	9	Standard for næringsgruppering i offentlig norsk statistikk
—	12	Adresseliste for folkeregistrene
—	13	Standard for handelsområder
—	19	Varenomenklatur for industristatistikken
—	22	Statistisk testing av hypoteser ved regresjonsberegninger
—	23	Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk
—	24	Standard for gruppering av sykdommer — skader — dødsårsaker i offentlig norsk statistikk
—	26	Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen
—	27	Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk. Fra Forbruksundersøkelsen 1958
—	28	Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk
—	29	Norsk-Engelsk ordliste
—	30	Lov, forskrifter og overenskomst om folkeregistrering

Pris kr. 15,00.

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co., Oslo,
og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82 537 0118 7